

Elämää korona-ajassa

Päivi Honkatukia,
Jenni Kallio &
Mirja Määttä
(toim.)

Elämää korona- ajassa

Poikkeusolot nuorten
aikuisten kokemana

Vastapaino
Tampere 2024

Tämän teoksen Open Access -editio on lisensoitu CC BY-NC-ND 4.0 -käyttöluvalla. Voit jakaa avoimen kirjan, mutta sinun on mainittava lähde asianmukaisesti.

Et voi käyttää aineistoa kaupallisiin tarkoituksiin, etkä tehdä siihen muutoksia.

Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>

Tämän kirjan avoimen julkaisemisen (Open Access) ovat rahoittaneet:

- Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta,
- Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu,
- Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta
- All-Youth.

DOI: 10.58181/VP9789523971608 (Open Access)

Maksullinen painettu kirja ja sähkökirja (ePub) ovat myös saatavilla.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

© Vastapaino, kirjoittajat

ISBN 978-952-397-160-8 (painettu kirja)

ISBN 978-952-397-136-3 (Open Access pdf-kirja)

DOI: 10.58181/VP9789523971608 (Open Access)

Kustannusosakeyhtiö Vastapaino

Yliopistonkatu 60 A

33100 Tampere

www.vastapaino.fi

Sisälllys

Johdanto 7

Päivi Honkatukia, Mirja Määttä, Jenni Kallio

1. Metodologiset tienviitat 31

Jenni Kallio, Mirja Määttä, Päivi Honkatukia, Riikka Korkiamäki, Maaria Hartman, Helena Helve, Frida Westerback

2. Elämässä etenemisen ideaali nuorten aikuisten korona-ajan kertomuksissa 53

Mirja Määttä, Frida Westerback

3. Kurittomia vai kunnollisia? – Nuoret aikuiset korona-ajan kansalaisina 87

Jenni Kallio

4. Kriisin kesyttäjät – koronakriisi ja arjen haltuunotto korkeakouluopiskelijoiden kuvaamana 123

Eriikka Oinonen, Riikka Korkiamäki

5. Kansalaisena kotona – tarinoita yhteiskuntaan osallistumisesta koronakriisin aikana 157

Päivi Honkatukia, Jenni Kallio, Annika Valtonen

6. Toisenlaista vapautta – nuorten aikuisten myönteiset kokemukset korona-ajasta 187

Maaria Hartman

7. Nuorten kausityöläisten kokemuksia koronasta Lapin matkailukeskuksissa – hermeneuttisfenomenologisia tulkintoja 219

Helena Helve

**8. Toivoa epävarmassa tulevaisuudessa:
sosiaaliset suhteet osana nuorten
aikuisten tulevaisuusajattelua 245**

Annika Valtonen

**9. Mitä voidaan oppia kriisiajan
tutkimusretkistä nuorten aikuisten
parissa? 277**

Päivi Honkatukia, Mirja Määttä, Jenni Kallio

Kirjoittajat 297

Johdanto

Päivi Honkatukia, Mirja Määttä, Jenni Kallio

Tämä kirja kertoo siitä, millaista oli aikuistua 2020-luvun alun Suomessa keskellä maailmanlaajuista koronapandemiaa. Tarkastelemme 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten¹ kokemuksia ja kertomuksia korona-ajasta, johon kuului opiskelua, työssä käymistä, omien asioiden hoitamista, itsestä ja muista huolehtimista sekä harrastuksia. Vuosina 2020–2022 arjen päivittäisiin rutiineihin liittyi jotakin hyvin poikkeuksellista. Tuolloin arkea elettiin sijoiltaan menneessä maailmassa, jossa välteltiin muiden kuin aivan läheisimpien ihmisten tapaamista, pestiin käsiä ja käytettiin kasvomaskoja julkisilla paikoilla liikuttaessa. Pandemia-ajan velvoitteet eristäytyä muista ovat ristiriidassa sen kanssa, millaiseksi elämänavaiheeksi nuoruus tai nuori aikuisuus yleensä kuvitellaan. Usein ajattelempa, että nuoren aikuisen elämä on hektistä ja muuttuvaista, se suuntautuu tulevaisuuteen ja on luonteeltaan perustavanlaatuisesti sosiaalista sen sijaan, että nuori ihminen eristäytyisi pitkäksi aikaa kodin seinien sisäpuolelle.

- 1 Kirjassa käytetään rinnakkain käsitteitä nuori (nuoruus) ja nuori aikuinen (nuori aikuisuus). Kumpikaan käsite ei ole selkeärajainen, ja eri yhteyksissä ja keskusteluissa niiden merkitykset vaihtelevat. Esimerkiksi nuorisolain (2016) mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat. Tarkastelemme nuorta aikuisuutta ikävaiheena, joka on nuorisotutkimuksessa määritelty teini-iän ja aikuisuuden väliin jääväksi ikävaiheeksi, asetettuna noin 20 ja 30 ikävuoden väliin (Arnett 2000). Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat 18–30-vuotiaita, mutta joukossa oli yksi 17-vuotias ja yksi 40-vuotias, joka elämäntilanteensa eli opiskelujen suhteen kuului tutkittavien joukkoon.

Kirjan valmistelua on innoittanut kirjoittajien halu tuoda esiin monipuolisesti nuorten aikuisten näkemyksiä ja kokemuksia elämästä pandemian keskellä. Pandemian aikana nuorista oltiin huolissaan, ja toisinaan heitä myös kritisoitiin ja paheksuttiin esimerkiksi kokoontumissääntöjen rikkomisesta tai välinpitämättömyydestä terveystarpeita kohtaan.² Harvemmin on yritetty ymmärtää, miten nuoret aikuiset itse kokivat tämän poikkeuksellisen ajan tai millä tavalla se viritti heidän ajatuksiaan sosiaalisista suhteista, yhteiskunnasta, hyvästä elämästä ja tulevaisuudesta. Selvitämme tässä kirjassa, millaisia jännitteitä he kokivat rajoitusten ja omien toiveidensa ristipaineessa sekä millä tavoin he ratkoivat näitä jännitteitä. Olemme kiinnostuneita siitä, mitä nuoret aikuiset arvioivat poikkeusajan merkitsevän heille itselleen, muille ihmisille, ihmiskunnalle ja ekosysteemille tilanteessa, jossa ei ollut tietoa siitä, kuinka kauan pandemia jatkuu ja miten se saadaan taltutettua. Haluamme lisäksi pohtia, mitä nuorten ajatukset kertovat nuorten asemasta yhteiskunnassa ja nuoriin kohdistuvista odotuksista.

Tämän kirjan viimeistelyvaiheessa ilmestyi suomalaisia tutkimuksia, jotka perustuivat laaja-alaiseen empiiriseen tietoon pandemian vaikutuksista muun muassa alaikäisten nuorten julkisen tilan käyttöön³ sekä työelämään ja yhteiskuntaan yleisesti⁴. Kirjamme asettuu osaksi tätä keskustelua. Tavoitteenamme on ollut monipuolistaa ymmärrystä koronapandemiasta aikuistumisen yhteiskunnallisena ympäristönä jo täysi-ikäistyneiden nuorten näkökulmasta. Dokumentoimalla nuorten aikuisten kokemuksia ja ajatuksia ja tulkitsemalla niitä haluamme tarjota uusia näkökulmia yhteiskunnallisiin ja tutkimuskeskusteluihin sekä ajatuksia päätöksentekijöille ja nuorten parissa toimiville ammattilaisille.

Arkielämästä kumpuaviin kokemuksiin perustuva tutkimustieto on tähän mennessä suurelta osin puuttunut covid-19-pandemiaa koskevasta keskustelusta, jossa painottuvat tilastollinen tieto,

2 Korkiamäki & Oinonen 2022.

3 Laine ym. 2023.

4 Mälikangas & Pyöriä 2023a.

kausaalisten syy-yhteyksien etsiminen ja huoli pandemian vaikutuksista nuoriin sukupolviin.⁵ Tämänkaltainen argumentointi on tuttua myös aikaisempia yhteiskunnallisia kriisejä, kuten 1990-luvun alun lamaa, koskeneista puheenvuoroista.⁶ Myös koronapandemian aikana monet keskustelijat painottivat, ettei 1990-luvun virheitä saa toistaa, vaan lapsiin ja nuoriin pitää panostaa.

Tässä johdantoluvussa kertaamme korona-ajan vaiheet ja rajoitustoimenpiteet vuosina 2020–2022 sekä tarkastelemme arvioita siitä, miten korona on vaikuttanut erityisesti nuoriin aikuisiin. Sen jälkeen pohdimme koronakriisiä aikuistumisen yhteiskunnallisena kontekstina paikantaen esimerkinomaisesti joitakin jatkumoita ja eroja aikaisempiin yhteiskunnallisiin kriiseihin verrattuna. Lopuksi esittelemme kirjan näkökulmat nuoren aikuisuuden elämänvaiheeseen kriisi aikana, kirjoittajakollektiivin ja kirjan luvut.

Korona-ajan kulku ja rajoitusten vaikutukset nuoriin

Vuoden 2022 lopussa Suomessa asui 846 563 nuorta aikuista, eli 18–30-vuotiaita oli 15 prosenttia Suomen koko väestöstä. Nuoret aikuiset ovat suureksi osaksi kaupunkilaisia: heistä 44 prosenttia asui kuudessa suurimmassa kaupungissa, Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Tampereella, Turussa ja Oulussa.⁷ Tässä kirjassa äänen pääsee 84 nuorta aikuista, jotka osallistuivat tekemiimme tutkimushaastatteluihin. Heidän kertomustensa kehystämiseksi teemme aluksi lyhyen katsauksen covid-19-pandemian ja rajoitustoimenpiteiden monipolviseen etenemiseen 2000-luvun alun Suomessa.

Ensimmäinen koronatartunta todettiin Suomessa 26.2.2020. Saman vuoden toukokuun loppuun mennessä 6 859 ihmistä oli saanut diagnoosin ja 317 ihmistä oli kuollut. Pandemian alkupäi-

5 Salmela-Aro ym. 2023; Kekkonen ym. 2022; Salmela-Aro ym. 2022; Oikeusministeriö 2021.

6 Järventie & Sauli 2001; Paananen ym. 2012.

7 StatFin 2022.

vien väljien hygieniasuosituksien sävy muuttui radikaalisti WHO:n julistettua covid-19:n maailmanlaajuisesti pandemiaksi 11.3.2020. Heti seuraavana päivänä Suomen hallitus suositteli etätyöskentelyä mahdollisimman laajasti ja fyysisen etäisyyden pitämistä muihin ihmisiin. Käytännössä kehoitettiin välttämään muiden kuin samassa taloudessa asuvien ihmisten tapaamista. Yli 500 ihmisen julkisia tilaisuuksia suositeltiin peruutettaviksi.

Muutamassa viikossa suositukset muuttuivat velvoitteiksi ja määräyksiksi. Maaliskuun 18. päivänä 2020 hallitus ja presidentti julistivat pandemian vuoksi poikkeusolot – ensi kertaa toisen maailmansodan jälkeen. Kirjastot, museot, nuorisotalot ja muut julkiset palvelut, mukaan lukien monet hyvinvointipalvelut, rajoittivat toimintojaan. Ravintolat, kahvilat ja baarit määrättiin suljettaviksi, ja julkisissa tilaisuuksissa sai olla läsnä korkeintaan kymmenen ihmistä. Maaliskuun 18. päivän ja toukokuun 14. päivän välisenä aikana kontaktiopetus korvattiin etäopetuksella peruskouluissa, toisen asteen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Maaliskuun 19. päivänä Suomen ulkorajat suljettiin matkustaja- ja tavaraliikenteeltä. Maaliskuun 28. päivän ja huhtikuun 15. päivän välisenä aikana Uusimaa, joka määriteltiin pahimmaksi viruksen tartunta-alueeksi, eristettiin muusta maasta. Viranomaiset valvoivat Uudenmaan ja muun Suomen välistä rajaa, ja sen sai ylittää vain erityisistä syistä.

Kesään 2020 mennessä pandemia näytti hiipuvan, ja poikkeusolot peruttiin 15.6.2020. Myöhemmin kuitenkin kevättä 2020 alettiin nimittää pandemian ensimmäiseksi aalloksi, sillä syyskuussa tartuntojen määrä alkoi jälleen lisääntyä. Ensimmäiset rokotukset koronavirusta vastaan käynnistyivät joulukuussa 2020. Ne aloitettiin riskiryhmistä eli ikääntyneistä ja niistä kansalaisista, joilla oli vakavalle koronavirustaudille altistava sairaus. Vähitellen rokotukset laajennettiin koskemaan kaikkia yli 5-vuotiaita. Tautitilanne kuitenkin jatkoi pahenemistaan, ja erinäisten käännteiden jälkeen poikkeusolot julistettiin uudelleen maaliskuussa 2021.

Monista viranomaistoimenpiteistä huolimatta uusi virusvariantti, omikron, pahensi tautitilannetta, eivätkä rokotukset tehon-

neet siihen hyvin. Rekisteröityjen tartuntojen määrä oli suurimmillaan tammikuun 2022 alussa, lähes 60 000 tapausta viikossa. Tämän jälkeen tartuntojen määrä laski mutta säilyi edelleen suurena.⁸ Rajoitusten sosiaalisista ja taloudellisista haittavaikutuksista sekä rokotusten ja tartuntojen väestölle antamasta suojasta johtuen vaatimukset rajoitusten poistamisesta alkoivat kasvaa, minkä vuoksi hallitus totesi maaliskuussa 2022 pyrkivänsä purkamaan rajoitukset. Kesään 2022 mennessä maskisuositukset ja kokoontumisrajoitukset olivat taakse jäänyttä elämää. Koronaviruksen ja sen muunnosten kanssa oli opeteltava elämään jatkossakin.

Suomen koronastrategiaa on nimitetty hybridistrategiaksi. Tavoitteena oli estää viruksen leviäminen, suojella riskiryhmiin kuuluvia ihmisiä, kuten ikääntyneitä, ja taata terveydenhuoltojärjestelmän mahdollisuudet hoitaa vakavasti sairastuneita.⁹ Koronatoimenpiteissä korostuivat toisaalta yritysten taloudellinen tukeminen, toisaalta kansalaisten, erityisesti iäkkäimpien ihmisten, suojeleminen virustartunnoilta ja oppilaitosten sulkeminen. Tämä linja on herättänyt keskustelua siitä, miten rajoitukset ja yhteiskunnan normaalin toiminnan laaja sulkeminen vaikuttivat nuorten hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. Vaikka korona ei lisännyt nuorten kuolleisuutta, koronan torjuntatoimilla on tutkimusten mukaan ollut monia kielteisiä vaikutuksia nuorten elämään.¹⁰

Nuoret ja nuoret aikuiset joutuivat tinkimään oikeuksistaan ja sosiaalisista suhteistaan samalla, kun he joutuivat kohtaamaan monia epävarmuuksia heitä ympäröivissä instituutioissa. Etäopetus lisäsi nuorten yksinäisyyttä ja vaikeutti heidän siirtymistään koulutuksesta työelämään. Monet työelämässä olleet nuoret joutuivat lomautetuiksi tai työttömiksi yhteiskunnan sulkeuduttua.¹¹ Suomessa, kuten muuallakin, oppilaitosten sulkeutuminen lisäsi nuorten yksilöllisen kyvykkyyden ja itseohjautumisen merkitystä

8 Lahelma 2022.

9 Valtioneuvosto 2022.

10 Salmela-Aro ym. 2023; Kekkonen ym. 2022.

11 Kallio 2020; Kallio, Valtonen & Honkatukia 2021.

arjessa selviytymisessä ja tuen saamisessa. Samaan aikaan oppilas-
huollon ja nuorten terveystalvelujen korona-aikaiset rajoitukset
heikensivät tuen saatavuutta.

Korona-ajan seuraukset koskettivat eri tavoin varallisuudeltaan, terveydentilaltaan, etnisyydeltään ja sukupuoleltaan toisistaan eroavia nuoria.¹² Pandemia vaikeutti tutkimusten mukaan elämäntilanteita varsinkin niiden nuorten kohdalla, joilla oli ollut ongelmia jo ennen koronaa.¹³ Erityisen vaikeaa vaikutti olleen sellaisilla nuorilla aikuisilla, joiden elintärkeät yhteisölliset ja yksilölliset tukimuodot päättyivät tai siirtyivät etätoteutukseen. Yleisemminkin koronatoimet toivat tutkimusten mukaan näkyviin yhteiskunnallisen eriarvoisuuden uudella tavalla. Eriarvoisuus oli lisääntynyt jo ennen koronaa tehtyjen yhteiskuntapoliittisten päätösten ja politiikkatoimien, kuten talouskasvun tärkeyttä, menoleikkauksia ja veroalennuksia suosivan uusliberalistisen talouskuripolitiikan, seurauksena.¹⁴ Koronapandemia ja sitä seuranneet poikkeusjärjestelyt lisäsivät varsinkin laitoksissa asuvien, iäkkäiden, toimintarajoitteisten ja muiden heikoimmassa asemassa olleiden yksinäisyyden tunteita sekä vaikeuksia ylläpitää sosiaalisia suhteitaan.¹⁵

Tutkimukset ovat osoittaneet suomalaisten nuorten aikuisten olleen koronapandemian aikana huolissaan tilanteen vaikutuksista omaan työuraansa ja mahdollisuuksiinsa työelämässä,¹⁶ eikä huoli ollut aiheetonta. Työllisten 15–24-vuotiaiden määrä väheni selkeästi korona-ajan alussa. Lomautukset ja irtisanomiset osuivat usein juuri nuoriin, ja kesätöitä oli aiempaa vaikeampi saada. Samalla nuorten perustoimeentulotuen tarve kasvoi muita ikäryhmiä enemmän. Nuorten miesten työttömyys oli selkeästi yleisempää kuin nuorten naisten, eikä ero ole kaventunut työllisyystilan-

12 Ikävalko 2022.

13 Mäkikangas & Pyöriä 2023b, 11–12; Roberts ym. 2021.

14 Autto 2023; Valtioneuvoston kanslia 2018; Fahmy 2017; Blackman & Rodgers 2017.

15 Mäkikangas & Pyöriä 2023b, 11; Sainio ym. 2021.

16 Repo & Herkama 2020.

teen parannuttua vuosina 2021 ja 2022.¹⁷ Samoin pandemia vaikutti heikentäneen nuorten aikuisten hyvinvointia sekä luottamusta ja kuulumisen tunnetta yhteiskuntaan.¹⁸

Koronapandemialla on tutkimusten mukaan ollut kielteisiä vaikutuksia nuorten mielenterveyteen. Nuorten tyytyväisyys elämään heikkeni, ja itsensä yksinäiseksi kokeneiden osuus kasvoi verrattuna koronaa edeltävään aikaan – erityisesti näin oli nuorilla naisilla.¹⁹ Kehitys on näkynyt myös depressiolääkkeistä korvausta saaneiden 18–24-vuotiaiden osuuden kasvuna pandemian aikana (2020: 6,7 %, 2022: 8,6 %). Samoin on lisääntynyt tämän ikäisten mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden määrä tuhatta vastaavan ikäistä kohden (2020: 23,7, 2022: 28,2).²⁰

Koronan vaikutuksista nuorten mielenterveyteen keskusteltiin paljon, ja heistä puhuttaessa käytettiin usein uhridiskurssia.²¹ Keskustelussa toistui usein pelko korona-ajan nuorten ja nuorten aikuisten ”menetetystä sukupolvesta”.²² Kirjassa problematisoimme tätä väitettä sekä sitä, että nuorten ja nuorten aikuisten kokemat haasteet johtuisivat pääosin pandemiasta ja sen aiheuttamista yhteiskunnallisista muutoksista.²³ Nuorisotutkijat ovat jo pitkään tuoneet esiin sitä, miten aikuistumisen mahdollisuudet ovat muuttuneet²⁴ ja nuorten mahdollisuudet tavoitella hyvinvointia ja totuttuja aikuisuuden ja arvostetun kansalaisuuden merkkejä, kuten vakituista palkkatyötä tai omistusasuntoa, ovat aiempia sukupolvia heikkommat. Tämä on lisännyt nuorten kokemia paineita näiden tavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi työelämän epävarmuus, nuorisotyöttömyys, yksinäisyys, mielenterveyden haasteet ja vaikeudet päästä palveluihin kuormittivat monia nuoria jo ennen

17 Gissler & Forsell 2022.

18 Lahtinen & Myllyniemi 2021; Wilska ym. 2020; Leeman & Virrankari 2022.

19 Nuorisotutkimusseura 2021.

20 Sotkanet 2022.

21 Mietola, Kallio & Honkatukia 2023, 283–286.

22 Mm. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020; ks. luvut 4 ja 6.

23 Myös MacDonald ym. 2023.

24 Esim. Woodman & Wyn 2015.

pandemiaa. Lisäksi nuorten kokemuksiin vaikuttivat esimerkiksi heidän mahdollisuutensa saada tukea läheisiltään. Hyvin toimeentulevien perheiden nuorille tämä on ollut helpompaa kuin vähävaraisten perheiden nuorille. Tuen saaminen läheisiltä on siis nuorten sosioekonomiseen asemaan liittyvä kysymys.²⁵ Monet nuorten kokemat huolet olivat olemassa jo ennen pandemiaa, mutta pandemian aikana nuorten väliset erot hyvinvoinnissa lisääntyivät entisestään. Kirjamme valaisee osaltaan sitä, millaisena tämä erojen syveneminen näyttäytyi nuorten aikuisten omissa kokemuksissa ja tulkinnoissa.

Kriisi aikuistumisen ympäristönä

Korona yllätti maailman muuttamalla itsestäänselvyyksinä pitämämme yhteiselämän käytännöt ja rakenteet nopeasti kokonaan toisenlaisiksi. Koronapandemiaan on usein viitattu kriisin käsitteellä. Ei ehkä ole yllättävää, että tämän kirjan tutkimusaineistojen perusteella muutokset merkitsivät nuorille aikuisille monenlaisia ja vaihtelevia asioita. Osin tämä johtuu siitä, että tutkimuksemme osallistuneiden taustat ja elämäntilanteet olivat monenlaisia. Kirjassa kuuluu niin korkeakouluissa opiskelleiden, monenlaisissa työsuhteissa työskennelleiden, työn ja koulutuksen ulkopuolella olleiden (myös koronan vuoksi työnsä menettäneiden), maahan muuttaneiden sekä erilaisia yhteiskunnan tukipalveluja käyttäneiden nuorten aikuisten ääniä. Samoin nuorten kertomukset ja selonteot korona-ajasta tuovat esiin, että he merkityksellistävät omia kokemuksiaan eri tavoin eri aikoina ja eri tilanteissa. Sen vuoksi on tärkeää pohtia, miten nuorten ajatukset ovat muotoutuneet pandemian eri aikoina ja esimerkiksi osana haastattelutilanteiden vuorovaikutusta²⁶.

Nuoruuden elämänvaihetta tutkineen kehityopsykologin Erik H. Eriksonin mukaan nuoruuteen kuuluu kaikissa kulttuureissa

25 MacDonald ym. 2023, 11.

26 Ks. luku 1.

kriisejä, joita nuoret joutuvat selvittämään henkilökohtaisessa elämässään.²⁷ Tuomme tähän keskusteluun mukaan yhteiskunnallisen ulottuvuuden. Pidämme tärkeänä, että koronapandemiaa tarkastellaan osana yhteiskunnallisten muutosten ja kriisien jatkumoa ja suhteessa tapahtumiin, joita aiemmat sukupolvet ovat kokeneet osana nuoruuttaan ja joilla on ollut vaikutusta heidän myöhempiin elämäänsä.

Koronakriisiin vertautuva edellinen maailmanlaajuinen ja useita aaltoja aiheuttanut pandemia oli espanjantauti noin sata vuotta sitten, vuosina 1918–1920. Koronan tavoin espanjantauti lisäsi kuolleisuutta ja aiheutti taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia erityisesti entisestäään haavoittuvassa asemassa olleille ihmisille.²⁸ Muita 1900-luvulla Suomessa koettuja kriisejä ovat olleet muun muassa itsenäistymisen jälkeinen sisällissota, toinen maailmansota, 1990-luvun alun lama ja finanssikriisi vuonna 2008. Näiden kriisien vaikutuksia nuorten elämään on tutkittu jonkin verran.²⁹

Globaalit, kansalliset tai paikalliset kriisit muovaavat eittämättä nuorten aikuisten elämää ja suhdetta tulevaan. Nuorilla on tuore kosketus yhteiskuntaan, totesi sosiologi Karl Mannheim analysoidessaan eri sukupolvien ajattelutapoja klassikkoeseessään *The Problem of Generations*³⁰. Tuore kosketus herkistää nuoria pohtimaan elämän tarkoitukseen ja hyvään elämään liittyviä perustavanlaatuisia kysymyksiä juuri siinä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa he tutustuvat ja muodostavat suhdettaan heitä ympäröiviin yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Tässä mielessä jokainen kriisi ja sen vaikutukset nuoriin sukupolviin ovat historiallisesti ainutlaatuisia ja ansaitsevat tulla tarkastelluiksi sellaisina.³¹ Tämä ajatus on osaltaan motivoinut tämän kirjan kirjoittamista.

27 Erikson 1968; myös Beck 1992; France 2016; luvut 2, 4, 8.

28 Kekkonen ym. 2022.

29 Järventie & Sauli 2001; Kirves & Näre 2008; Näre 2008; Ristikari ym. 2016.

30 Mannheim 1952.

31 Honkatukia & Mietola 2022.

Samalla erilaisten kriisitilanteiden välillä voi nähdä myös yhteisiä piirteitä. Vaikka esimerkiksi toinen maailmansota uhkasi nuorten henkeä ja elämää paljon vakavammin kuin koronapandemia, molempien kriisien aikana nuoret miellettiin julkisessa keskustelussa toimenpiteiden kohteiksi sen sijaan, että heidät olisi nähty aktiivisiksi toimijoiksi.³² Sota-aikana aikuisten suhtautumista ei muuttanut edes se, että nuoret olivat pääosin hoitaneet maan puolustamisen ja tehneet suuria henkilökohtaisia uhrauksia. Sosiologi Sari Näreen mukaan sota-ajan nuorista kasvoi ”sovittelijasukupolvi”, sillä heidän oli asetettava kansakunnan etu omansa edelle ja tingittävä nuoruuden huolettomuudesta.³³ Samoin voidaan ajatella, ettei korona-ajan nuoria ole nähty aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi, vaikka useimmat noudattivat sääntöjä sen vuoksi, että he halusivat osallistua vanhempien ihmisten turvallisuudesta huolehtimiseen. Lisäksi monet ovat vaatineet ilmastokriisin edellyttämiä toimia.³⁴

Pohdimme kirjassa, missä määrin nuoriin kohdistuneissa koronarajoituksissa ja nuoria koskevissa keskusteluissa on kyse nuoruuden elämänvaiheena liittyvistä sitkeistä uskomuksista, kuten siitä, että nuoret ovat kypsymättömiä ja keskeneräisiä ja vasta tulevia kansalaisia. Kuten Maaria Hartman toteaa luvussa kuusi, tällaisia uskomuksia on tärkeää problematisoida, jotta nuorten yhteiskunnallinen toimijuus ja merkitys yhteiskunnan rakentamisessa voitaisiin ottaa huomioon nykyistä paremmin. Tämä on tärkeää niin demokratiakehityksen ja kestäväen yhteiskunnan rakentamisen kuin nuorten hyvinvoinnin kannalta.³⁵

Kirjamme valottaa koronapandemian kokeneiden nuorten aikuisten kokemusten ja näkökulmien moninaisuutta. Heidän aikuistumisestaan 2020-luvun alussa määrittää ainakin se, että maailmanlaajuisten kriisien yhteen kietoutuminen tuli erityisen näkyvästi esiin. Ihmiskunnan olemassaoloa uhkaavan ilmastokriisiin ja

32 Näre 2008, 13; Mietola ym. 2023.

33 Näre 2008, 9, 12.

34 Piispa 2022; Rättilä & Honkatukia 2021.

35 Rättilä & Honkatukia 2023.

maailmanlaajuisen pandemian lisäksi Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaan erilaisine seurauksineen (muun muassa pakolaiskysymys, energiakriisi, geopoliittisen turvallisuustilanteen muutos, viljakuljetusten vaarantuminen) on varjostanut nuorten elämää Euroopan lisäksi myös Ukrainan ja Venäjän viljasta riippuvaisissa Afrikan maissa. Samalla muut geopoliittiset konfliktit ja globaalin kapitalismin systeeminen kriisi yhdessä koronapandemian kanssa ovat ravistelleet nuorten turvallisuuden tunnetta eri puolilla maailmaa.³⁶ Nuorten henkisen pahoinvoinnin samanaikaisesta lisääntymisestä eri maissa on puhuttu mielenterveyskriisinä.³⁷ Suomessa nuorten hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin eriytymiseen eli polarisaatioon on kiinnitetty huomiota erityisesti 2010-luvulta alkaen.³⁸

Nämä ilmiöt kehystivät kirjaa varten haastateltujen nuorten aikuisten kokemuksia. Kuitenkin samalla huomiomme kiinnittyi esimerkiksi siihen, miten kuuliaisesti monet nuoret sopeutuivat rajoituksiin, vaikka he eivät aina ymmärtäneet tai tienneet niiden perimmäistä tarkoitusta. Monet mainitsivat ihmisten välinpitämättömyyden tai luonnon huonon kohtelun kriisitilanteen juurisyinä. Pandemia oli aiheuttanut monille huolta, vaikeuksia ja monenlaista harmia, mutta samaan aikaan osa piti sitä mahdollisuutena uuteen ja kestävämpään tulevaisuuteen.

Nykyajan kriisit ovat voimakkaasti medioituneita. Kriiseihin liittyviä uutisia, tilastotietoa ja kriisialueiden ihmisten tarinoita on saatavilla reaaliajassa. Toisaalta tiedon saaminen helpottaa ja auttaa tekemään omaa elämää koskevia päätöksiä, toisaalta se kuormittaa ja ahdistaa osaa nuorista. Kuitenkin joillekin tämän kirjan nuorista aikuisista kriisien kohtaaminen oli hyvin arkista sekä henkilökohtaisessa elämässä että ympäröivässä maailmassa. Nuorten näkökulmasta aina voi olla meneillään joku kriisi, josta on vain jollain tavalla selviydyttävä. Tuomme kirjassa esiin, miten

36 Kaku ym. 2022; Piispa 2022.

37 Madsen 2021.

38 Esim. Salmela-Aro 2023.

koronapandemian kaltainen kriisitilanne voi heikentää hyvinvointia, mutta miten sen mukaisiin olosuhteisiin voi myös sopeutua. Normaaliksi koetun arjen kyseenalaistuminen voi olla myös mahdollisuus problematisoida vallitsevia totuuksia sekä pohtia vaihtoehtoisten yhteiskunnallisten järjestelyjen ja tulevaisuuskuvioiden mahdollisuuksia ja hyvän elämän edellytyksiä.

Kirjan näkökulmat nuoreen aikuisuuteen koronapandemian aikana

Kirjan keskiössä on nuoren aikuisuuden tiheä elämänvaihe,³⁹ jota on kutsuttu tutkimuskeskusteluissa muun muassa muotoutuvaksi, kehkeytyväksi tai orastavaksi aikuisuudeksi.⁴⁰ Sillä on viitattu teini-iän ja aikuisuuden väliin asettuvaan, rajoiltaan epämääräiseen elämänvaiheeseen. Tätä elämänvaihetta määrittää paitsi valmistautuminen ja suuntautuminen kohti aikuisuutta myös kiinnittymättömyys aikuisuutta määrittäviin normeihin ja velvoitteisiin, mikä mahdollistaa vapauden ja erilaiset kokeilut.⁴¹ Ajastusta kehkeytyvästä aikuisuudesta on toisaalta kritisoitu, koska se kuvaa parhaiten pitkälle kouluttautuvien nuorten elämää. Esimerkiksi ammattiin opiskelevat nuoret voivat haluta työllistyä nopeasti, ja tähän heitä myös kannustetaan.⁴² Osalle nuori aikuisuus on paineistettu elämänvaihe varsinkin, jos he eivät ole syystä tai toisesta seuranneet normatiivista elämänkulkua ja kiinnittyneet koulutukseen ja työelämään.⁴³

Tarkastelemme nuoren aikuisuuden luonnetta 2020-luvun alun koronakriisin erityisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa. Tuodaksemme mahdollisimman monipuolisesti esiin nuorten aikuisten elettyä elämää ja heidän pandemia-ajan kokemuksiaan hyödynämme neljää käsitettä, jotka tarjoavat erilaisia mutta toisiinsa

39 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

40 Arnett 2000; Juvonen 2013.

41 Arnett 2000.

42 Ågren 2021.

43 Honkatukia ym. 2020; Määttä & Westerback 2022.

kietoutuvia näkökulmia nuorten kokemuksiin ja kertomuksiin. Tutkimme ensinnäkin nuorten aikuisten kokemuksia *arjesta*. Monet kuvasivat korona-aikaa sumuiseksi ajanjaksoksi, jonka aikaiset tapahtumat sulautuvat toisiinsa niin, että niiden etenemistä ja vaiheita on vaikea hahmottaa. Tarkastelemme, millaisista rutii-neista nuorten aikuisten arki koostui pandemia-aikana sekä miten he saivat rytmiä ja järjestystä radikaalisti muuttuneeseen arkeen. Toiseksi tarkastelemme pandemia-aikaa *elämänsä elämisen* vaiheena, jonka aikana tapahtuu muutoksia, joita voidaan kutsua avainko-kemuksiksi⁴⁴ tai siirtymiksi⁴⁵. Niitä voivat olla muutto omilleen, koulutusalan valinta ja koulutukseen hakeutuminen, työelämään suuntautuminen, työttömäksi joutuminen sekä pari- ja sosiaalisen suhteiden rakentaminen tai purkautuminen. Edellisten lisäksi myös korona-aika rajoituksineen oli elämänsä elämisen keskeisesti määrittänyt kokemus.

Kolmanneksi nuorten koronakokemuksia avaavaksi näkökul-maksi olemme valinneet *kansalaisuuden* käsitteen, jota tarkaste-lemme arjessa jatkuvasti muotoutuvana suhteena yhteiskuntaan, elettyinä kansalaisuutena,⁴⁶ ja nuorten aikuisten kansalaisuuden te-koina⁴⁷ tilanteessa, jossa elämä rajoittui vahvasti kodin yksityiseen piiriin. Neljäs kirjaa jäsentävä käsite on *tulevaisuus*. Korona-aika vi-ritti tutkimuksiimme osallistuneita nuoria aikuisia pohtimaan, ku-vittelemaan ja problematisoimaan tulevaisuutta erityisellä tavalla sekä henkilökohtaisesta näkökulmasta että suomalaista yhteiskun-taa, koko maailmaa ja ekosysteemiä koskevana asiana.

Jokaisessa kirjan luvussa kiinnitämme huomiota nuorten ta-poihin hahmottaa itsensä suhteessa heitä ympäröiviin yhteisöihin ja yhteiskuntaan sekä siihen, miten pandemia on vaikuttanut hei-dän sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin suhteisiinsa. Kirjamme tuo si-ten monipuolisesti esiin sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden

44 Thomson 2007.

45 Walther 2006.

46 Esim. Lister 2007.

47 Isin 2008.

muuttuvia merkityksiä koronapandemian olosuhteissa ja nuorten aikuisten näkökulmista. Kokonaisuudessaan käyttämämme käsitteistö avaa uusia näkökulmia pandemia-aikaan ja problematisoi itsestäänselvyyksiä, joilla nuorten tilannetta on usein lähestytty julkisissa keskusteluissa.

Metodologiselta otteeltaan teos on erityinen. Se perustuu mitataan kenttätööhön 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten parissa vuosina 2018–2022. Keskustelimme yhteensä 84 nuoren aikuisen kanssa. Heistä valtaosa osallistui elämäntilanteisiin haastatteluihin, minkä lisäksi 11 nuoren kanssa keskustelimme parin viikon ajan nuorten vaikuttamispalvelussa Digiraadissa.⁴⁸ Tutkimusaineisto on koottu viidessä tutkimusprojektissa samankaltaisella tutkimusasetelmalla. Kirjassa käytetty empiirinen aineisto tarjoaa rikkaan maiseman nuorten aikuisten elämään koronakriisin aikana. Tulokintamme syventävät aiempien tutkimusten havaintoja⁴⁹ ja kuvaavat monisyisesti poikkeusajan vaikutuksia nuorten aikuisten elämään ja pohdintoihin yhteiskunnallisesta jäsenyydestään ja tulevaisuudesta.

Kirjan kirjoittajat ja luvut

Me tämän kirjan kirjoittajat olemme monitieteinen, kokeneiden ammattitutkijoiden ja nuorempien (väitöskirja)tutkijoiden muodostama ryhmä. Tieteenalataustamme on yhteiskuntatieteellisesti painottunut mutta laaja: edustamme nuorisotutkimusta, kasvatus-tiedettä, kulttuurintutkimusta, folkloristiikkaa, sosiaalityön tutkimusta, sosiaalipsykologiaa ja sosiologiaa. Olemme tehneet tiivistä yhteistyötä syksystä 2020 lähtien. Vaikka olemme työskennelleet eri tutkimushankkeissa, meitä on yhdistänyt kiinnostus tutkia nuorten aikuisten korona-ajan kokemuksia asettumalla kuuntelemaan tarkasti sitä, mitkä asiat ovat olleet kullekin tutkimukseen osallistuneelle nuorelle aikuiselle tärkeitä ja merkityksellisiä.

48 Digiraati 2022.

49 Kekkonen ym. 2022.

Yhteisissä tutkijatapaamisissamme olemme suunnitelleet kenttätöitä niin, että tekemämme haastattelut olisivat riittävän yhteismittallisia, reflektoineet aineistonkeruukokemuksiamme sekä saaneet ja antaneet toisillemme vertaistukea tutkimustemme eri vaiheissa. Yhteistyömme aikana olemme kirjoittaneet useita puheenvuoroja⁵⁰ ja artikkeleita⁵¹ sekä esitelleet alustavia havaintoja muille tutkijoille tieteellisissä konferensseissa. Yhteistyömme on syventänyt merkittävästi ymmärrystämme nuorten aikuisten koronakokemuksista ja auttanut hahmottamaan eri taustoista tulevien nuorten aikuisten kokemusten eroja ja yhtäläisyyksiä. Kirja dokumentoi tätä prosessia ja yhteisiä oppimiskokemuksiamme.

Kirjan ensimmäisessä luvussa avaamme tutkimusmenetelmiämme. Olemme pitäneet sen kirjoittamista tärkeänä, sillä korona-aika on haastanut monin tavoin laadullisen tutkimuksen periaatteita ja käytäntöjä.⁵² Koimme tärkeäksi pohtia kenttäkokemuksiamme ja ratkaisujamme. Ensimmäisessä luvussa esittelemme myös aineistot, joihin kirja pohjautuu. Kirjan keskeiset käsitteet eli arki, kansalaisuus, elämäntyyli ja tulevaisuus jäsentävät kirjan lukuja 2–8. Näitä käsitteitä ei kuitenkaan voi täysin erottaa toisistaan, ja eri luvuissa ne kietoutuvat toisiinsa eri tavoin.

Mirja Määttä ja Frida Westerback keskittyvät kirjan toisessa luvussa sellaisiin nuoriin aikuisiin, joilla on ollut hankaluuksia löytää paikkaansa koulutus- ja työmarkkinoilla, ja kysyvät, miten elämässä etenemisen ihanne näkyy heidän kokemuksissaan. Kirjoittajat tarkastelevat kolmivuotuisissa seuranta-haastatteluissa esiintulleita metaforia, kun nuoret aikuiset kuvasivat korona-ajan vaikutuksia omaan elämäntyyliin. Nuoret käyttivät rikkaita kielikuvia puhuessaan vaikeuksistaan edetä toivottuun, varsin tavalliselta kuulostavaan ja kohtuulliseen elämään. Korona näyttäytyi yhtenä kantona kaskessa nuorten aikuisten hankaliksi kokemissa työelä-

50 Kallio, Valtonen & Honkatukia 2021; Kallio 2020

51 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022; Määttä & Westerback 2022; Korkiamäki & Oinonen 2022; Helve 2022.

52 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

mäsiirtymissä. Huolimatta monista epäonnistumisen kokemuk-
sista ja toisinaan oman terveydentilansa haasteista monen nuoren
sitkeä eteenpäin pyrkiminen jatkui myös korona-aikana.

Kolmannessa luvussa Jenni Kallio tarkastelee itsenäistyviä
nuoria aikuisia korona-ajan kansalaisina. Koronarajoitukset nojas-
ivat perinteiseen käsitykseen kansalaisuudesta valtion jäsenyytenä
oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Tämän käsityksen mukaan
valtion tehtävänä on suojella kansalaisten oikeutta elämään ja ter-
veyteen ja kansalaisten velvollisuus on noudattaa annettuja ohjeita
ja suosituksia. Korona-aikana kannettiin huolta nuorten aikuisten
mahdollisuudesta opiskella ja päästä työmarkkinoille, ja näissä
keskusteluissa heijastuu työmarkkinakansalaisuuden ideaali. Lu-
vussa etsitään vastauksia siihen, millaisina työmarkkinakansalai-
suus ja muut rajoitustoimien ilmentämät kansalaisuuden ideaalit
näyttäytyivät itsenäistymiseen tukea hakeneiden nuorten aikuisten
arkielämässä ja millä tavoin he itse halusivat kuulua yhteiskuntaan
ja toteuttaa kansalaisuuttaan koronapandemian aikana. Luku laa-
jentaa ja syventää ymmärrystä kansalaisuuden arkisista, eleytyistä ja
toivotuista puolista nuorten aikuisten näkökulmasta.

Kirjan neljännessä luvussa Eriikka Oinonen ja Riikka Korkia-
mäki tarkastelevat opinnoissaan pitkällä olevien korkeakouluopis-
kelijoiden kuvauksia koronakriisistä erityisenä muutosten aikana
ja sitä, miten he ottivat haltuun arkea muuttuneessa yhteiskunnal-
lisessa tilanteessa. Hyödyntämällä riskin ja arjen käsitteitä kirjoit-
tajat tekevät näkyviksi koronakriisin tuottamia arjen haasteita ja
keinoja, joiden avulla opiskelijat kertoivat jäsentäneensä pande-
mian sotkemaata arkea uudelleen. Kirjoittajat pohtivat myös koro-
nakriisin vaikutuksia korkeakouluopiskelijoiden tulevaisuuden-
suunnitelmiin ja -näkyymiin.

Päivi Honkatukia, Jenni Kallio ja Annika Valtonen tarkastele-
vat kirjan viidennessä luvussa nuorten kansalaisuutta tilanteessa,
jossa elämä rajoittui kodin piiriin. Koronapandemian aikana ko-
din merkitykset muuttuivat, kun yhteiskunnan ohjeistukset ja
lainsäädäntö alkoivat edellyttää kansalaisilta fyysisen etäisyyden

pitämistä perheen ulkopuolisiin ihmisiin. Samaan aikaan julkisen elämän aktiviteetit valtasivat kotien tilat muun muassa etäopiskelun tai etätöskentelyn muodossa. Kirjoittajat keskittyvät nuoriin aikuisiin, joilla oli ennen koronaa ollut haasteita erilaisissa itenäistymisen kysymyksissä, ja kysyvät, miten pandemia-ajan rajoitukset ja kansalaiseen kohdistuneet uudenlaiset velvollisuudet muotoilivat heidän elämäänsä. He tuovat esiin kodin intiimissä tilassa vallitsevien sosiaalisten suhteiden dynamiikkoja ja niissä muodostuvia suhteita yhteiskuntaan – myös silloin, kun samassa taloudessa asuvat neuvottelevat erilaisten toiveiden ja intressien toteutumisesta.

Maaria Hartman nostaa luvussa kuusi esille nuorten aikuisten myönteisiä kokemuksia korona-ajasta. Hän suhteuttaa niitä vallitseviin kulttuurisiin uskomuksiin, jotka ovat arkikeskustelussa ja julkisissa keskusteluissa esiintyviä, kollektiivisesti jaettuina, stereotyyppisiä ajattelutapoja. Vallitsevissa käsityksissä korona-ajan nuoruudesta korostuu ajatus menetetyistä nuoruudesta ja sukupuolvesta, mikä jättää varjoonsa nuorten moninaiset kokemukset korona-ajasta. Nuorten näkökulmasta myönteistä ovat olleet muun muassa työn kohtuullistuminen, oman rauhan ja vapauden lisääntyminen sekä mahdollisuus valita, millaisiin sosiaalisiin tilanteisiin tai suhteisiin haluaa panostaa. Korona-aika on ainakin osalle nuorista aikuisista tarjonnut tauon ja helpotusta sosiaalisista odotuksista ja tiukoista aikatauluista.

Helena Helve tarkastelee seitsemännessä luvussa Lapin matkailukeskuksissa kausityöntekijöinä työskennelleiden 19–26-vuotiaiden koronakokemuksia. Luku tekee selkoa siitä, millaisina nuoreen aikuisuuteen usein liitetyt liikkuvuuden, elämäntapa- matkailun ja elämyshakuisuuden kysymykset näyttäytyivät kausitöissä olleiden nuorten aikuisten omissa tulkinnoissa. Lyhyt- aikaisiin työsuhteisiin heitä olivat vetäneet ulkoilu- ja luontoharrastukset, jotka olivat useille tärkeitä jo lapsuudesta. Tämä osoittaa ekologisten kysymysten, vapaa-ajan matkailun, työnteon ja liikkuvuuden voivan yhdistyä luovasti nuorten aikuisten ymmärrykses-

sä.⁵³ Haastatelluille nuorille korona-aika Lapin harrastusmahdollisuuksien äärellä merkitsi riippumattomuutta ja vapautta, eivätkä he kokeneet koronan muuttaneen heidän elämäänsä kovinkaan paljon, vaikka se oli rajoittanut heidän haaveitaan matkustella, opiskella ja asua esimerkiksi ulkomailla. Samaan aikaan se oli antanut aikaa ja tilaa pohtia omia elämänarvoja, ihmissuhteita, ammatinvalintaa ja tulevaisuutta. Nuorten tulevaisuutta koskevissa puheissa kuului huoli Lapin matkailuelinkeinosta ja ympäristön tulevaisuudesta. Vertailtavuutta lukuun tuo Helven kymmenen vuotta aiempi tutkimus matkailukeskusten nuorista kausityöntekijöistä.

Kirjan kahdeksannessa luvussa Annika Valtonen tarkastelee itsenäistyvien nuorten aikuisten ajatuksia tulevaisuudesta yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen epävarmuuden keskellä. 2020-luvun alun globaalit kriisit ovat vaikeuttaneet tulevaisuuden suunnittelua, mutta samaan aikaan toivo ja sitä ylläpitävät ihmissuhteet ovat keskeinen hyvinvoinnin ulottuvuus. Toiveikkuuden ylläpitäminen on tärkeää nuorille aikuisille, joiden odotetaan etenevän suunnitelmallisesti ja päämäärätietoisesti kohti työelämää muodostaen samalla kantansa perheen perustamiseen ja lasten hankkimiseen. Luku tuo esiin ihmissuhteiden olennaisen merkityksen nuorten tulevaisuutta koskevassa ajattelussa – olivatpa nuo muut ihmiset läheisiä, tuntemattomia tai tulevaisuuteen kuviteltuja.

Kirjan viimeisessä luvussa tiivistämme tutkimusretkemme keskeiset havainnot nuorten aikuisten korona-ajan kokemuksista ja pohdimme erityisesti sitä, mitä annettavaa niillä voi olla nuorisotutkimiselle, yhteiskunnan palvelujärjestelmälle, koulutusintituutioille ja päätöksentekijöille.

Lähteet

- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging Adulthood. A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Autto, Janne (2023, toim.) *Talouskuri tuli Suomeen*. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society. Towards a New Modernity*. Munich: SAGE Publications.
- Blackman, Shane & Ruth Rogers (2017, toim.) *Youth Marginality in Britain. Contemporary Studies of Austerity*. Bristol & Chicago: Policy Press, 43–64.
- Digiraati (2022) <https://digiraati.fi/> (viitattu 6.12.2022).
- Erikson, Erik H. (1968) *Identity, Youth and Crisis*. New York: W. W. Norton Company.
- Fahmy, Eldin (2017) Youth poverty and social exclusion in the UK. Kirjassa Shane Blackman & Ruth Rogers (toim.) *Youth Marginality in Britain. Contemporary Studies of Austerity*. Bristol & Chicago: Policy Press.
- France, Alan (2016) *Understanding Youth in the Global Economic Crisis*. University of Bristol: Policy Press.
- Gissler, Mika & Maritta Forsell (2022) Koronan vaikutus nuorten terveyteen ja hyvinvointiin tilastojen valossa. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 32–48.
- Helve, Helena (2022) Hermeneutic-Phenomenological Interpretation of Coronavirus Experiences, Their Meanings, and the Prospects of Young Finns in Education and the Labor Market in Lapland. *Societies* 12 (4). DOI: 10.3390/soc12040112.
- Honkatukia, Päivi & Reetta Mietola (2022) ”20-luvun nuoruus” ja keski-ikäisen hämmennys – mitkä ovat ylisukupolvisen ymmärtämisen mahdollisuudet ja rajat? <https://www.mustread.fi/artikkelit/20-luvun-nuoruus-ja-keski-ikaisen-hammennys-mitka-ovat-ylisukupolvisen-ymmartamisen-mahdollisuudet-ja-rajat/> (viitattu 3.1.2024).
- Honkatukia, Päivi & Jenni Kallio & Miia Lähde & Jenni Mölkänen (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa. Itenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123861> (viitattu 6.12.2022).
- Ikävalko, Elina (2022) Yhden poikkeus on toisen normaali – keskustelua mielenterveydestä pandemian aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 226–236.
- Isin, Engin F. (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin. F. Isin & Greg M. Nielsen (toim.) *Acts of Citizenship*. London: Zed Books, 15–43.
- Juvonen, Tarja (2013) *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Nuorisotutkimusverkosto/

Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 116. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/sosiaalisesti_kontrolloitu.pdf (viitattu 6.12.2022.).

Järventie, Irmeli & Hannele Sauli (2001) *Eriarvoinen lapsuus*. Helsinki: Sanoma Pro.

Kaku, Sowmyashree Mayur & Jordan Sibeoni & Salah Basheer & Jane Pei-Chen Chang & Dulangi Maneksha Amerasinghe Dahanayake & Matias Irarrazaval & Jamie M. Lachman & Boladale Moyosore Mapayi & Anilena Mejia & Massimiliano Orri & Tze Jui-Goh & Md Saleh Uddin & Inge Vallance (2022) Global child and adolescent mental health perspectives: bringing change locally, while thinking globally. *Child and adolescent psychiatry and mental health* 16 (1):82. DOI: 10.1186/s13034-022-00512-8.

Kallio, Jenni (2020) Koronakriisi toi nuorten elämän eriarvoisuudet näkyviin. *ALL-YOUTH-blogi* 3.9.2020. <https://sites.tuni.fi/allyouthstn/ihmisoukudet/koronakriisi-toi-nuorten-elaman-eriarvoisuudet-nakyviin/> (viitattu 18.12.2023).

Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia & Annika Valtonen (2022) Nuoruuden tiheän elämänvaiheen tutkiminen korona-aikana – eettis-metodologisia reflektioita. *Nuorisotutkimus* 40 (2), 3–23.

Kallio, Jenni & Annika Valtonen & Päivi Honkatukia (2021) Nuorten aikuisten koronakokemukset – piiloon jääviä kertomuksia arjesta kriisiin varjossa. *ALL-YOUTH-blogi* 15.6.2021. <https://sites.tuni.fi/allyouthstn/uncategorized/nuorten-aikuisten-koronakokemukset-piiloon-jaavia-kertomuksia-arjesta-kriisiin-varjossa/> (viitattu 18.12.2023).

Kekkonen, Marjatta & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (2022, toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto.

Kirves, Jenni & Sari Näre (2008) Nuorten Talkoot: isänmaallinen työvelvollisuus. Teoksessa Sari Näre & Jenni Kirves & Juha Siltala & Joni Strandberg (toim.) *Sodassa koettua [2], Uhrattu nuoruus*. Helsinki: Weilin + Göös, 64–97.

Korkiamäki, Riikka & Eriikka Oinonen (2022) Todellakin pitää puntaroida - Nuorten aikuisten suhteet ja solidariteetit koronapandemian aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 197–210.

Lahelma, Eero (2022) Koronatauti ja kuolleisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 87 (4), 414–422.

Lahtinen, Jenni & Sami Myllyniemi (2021) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. *Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Näkökulma 70*. Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70> (viitattu 28.11.2022).

Laine, Sofia & Eila Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (2023, toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 242.

- Leemann, Lars & Lotta Virrankari (2022) Nuorten osallisuuden kokemus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2019–2021: ovatko erot kasvaneet koronaepidemian aikana? Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolat vuosikirja 2022*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 152–166.
- Lister, Ruth (2007) Inclusive citizenship: realizing the potential. *Citizenship Studies*, 11 (1), 49–61.
- MacDonald, Robert & Hannah King & Emma Murphy & Wendy Gill (2023) The COVID-19 pandemic and youth in recent, historical perspective: more pressure, more precarity. *Journal of Youth Studies*. DOI: 10.1080/13676261.2022.2163884.
- Madsen, Ole Jacob (2021) *Deconstructing Scandinavia's "Achievement Generation": A Youth Mental Health Crisis?* Palgrave Macmillan.
- Mannheim, Karl (1952) The Problem of Generations. Kirjassa Paul Kecskemeti (toim.) *Essays on the Sociology of Knowledge*. Lontoo: Routledge and Kegan Paul, 276–320.
- Mietola, Reetta & Jenni Kallio & Päivi Honkatukia (2023) Nuoret ja pandemian jälkeistä yhteiskuntaa koskeva päätöksenteko. Teoksessa Markku Oksanen & Henri Vogt (toim.) *Huomisen huomaava demokratia: pitkäjänteisen politiikan mahdollisuudet*. Tampere: Vastapaino, 275–298.
- Mäkikangas, Anne & Pasi Pyöriä (2023a, toim.) *Koronapandemia, työ ja yhteiskunta. Muuttuiko Suomi?* Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkikangas, Anne & Pasi Pyöriä (2023b) Johdanto: Koronapandemia yhteiskunnallisena vedenjakajana. Teoksessa Anne Mäkikangas & Pasi Pyöriä (toim.) *Koronapandemia, työ ja yhteiskunta. Muuttuiko Suomi?* Helsinki: Gaudeamus, 7–19.
- Määttä, Mirja & Frida Westerback (2022) Nuoret aikuiset työmarkkinoilla ja niiden kynnyksellä – Elämänkulun näkökulma. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 22–38.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2016/20161285?-search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki> (viitattu 1.12.2022).
- Nuorisotutkimusseura (2021) *Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana*. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70> (viitattu 27.3.2023).
- Näre, Sari (2008) Nuoruus sodan hävityksessä. Teoksessa Sari Näre & Jenni Kirves & Juha Siltala & Joni Strandberg (toim.) *Sodassa koettua [2], Uhrattu nuoruus*. Helsinki: Weilin + Göös, 8–39.
- Oikeusministeriö (2021) *Koronapandemian vaikutukset yhdenvertaisuuden toteutumiseen*. Policy Brief 6, Syrjintä Suomessa. [https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Syrjinn%C3%A4n+seuranta+-+Policy+Brief,+koronapandemian+vaikutukset+yhdenvertaisuuden+toteutumiseen+\(2021\).pdf/293dbocc-5deb-50f2-0037-125fa71e7f6a/Syrjinn%C3%A4n+seuranta+-+Policy+Brief,+koronapandemian+vaikutukset+yhdenvertaisuuden+toteutumiseen+\(2021\).pdf?version=1.2&t=1661178243593](https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/Syrjinn%C3%A4n+seuranta+-+Policy+Brief,+koronapandemian+vaikutukset+yhdenvertaisuuden+toteutumiseen+(2021).pdf/293dbocc-5deb-50f2-0037-125fa71e7f6a/Syrjinn%C3%A4n+seuranta+-+Policy+Brief,+koronapandemian+vaikutukset+yhdenvertaisuuden+toteutumiseen+(2021).pdf?version=1.2&t=1661178243593) (viitattu 1.12.2022).

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) *Tutkijoiden näkemyksiä koronaepidemian vaikutuksista ja tarvittavista toimenpiteistä*. 3.4.2020. <https://okm.fi/documents/1410845/4996910/Tutkijoiden+n%C3%A4kemyksi%C3%A4+koronaepidemian+vaikutuksista+ja+tarvittavista+toimenpiteist%C3%A4/c2128ade-43e4-03ac-6037-aa7b02877493/Tutkijoiden+n%C3%A4kemyksi%C3%A4+koronaepidemian+vaikutuksista+ja+tarvittavista+toimenpiteist%C3%A4.pdf> (viitattu 3.2.2023).
- Paananen, Reija & Tiina Ristikari & Marko Merikukka & Antti Rämö & Mika Gissler (2012) *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallisen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa*. Raportti 52/2012. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Pietilä, Iikka & Jenni Kallio & Jari Varsaluoma & Kaisa Väänänen (2021) *Youths' Digital Participation in the Early Phases of COVID-19 Lockdown*. Teoksessa Noella Edelmann & Csaba Csáki & Sara Hofmann & Thomas J. Lampoltshammer & Laura Alcaide Muñoz & Peter Parycek & Gerhard Schwabe & Efthimios Tambouris (toim.) *Electronic Participation. ePart 2021. Lecture Notes in Computer Science*, vol 12849. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-82824-0_1.
- Piispa, Mikko (2022) *Liikkuvia utopioita, hidastamisen politiikkaa: Tutkimus nuorista liikkeessä ilmastokriisin ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 239.
- Repo, Juuso & Sanna Herkama (2020) *Valmistuitko koronakeväänä? Kyselytutkimus toisen asteen opinnoista valmistumassa olleille nuorille*. Turun yliopisto. <https://invest.utu.fi/wp-content/uploads/2020/11/Valmistuitko-korona-keva%CC%88a%CC%88na%CC%88-2020-raportti.pdf> (viitattu 14.3.2023).
- Ristikari, Tiina & Liisa Törmäkangas & Aino Lappi & Pasi Haapakorva & Tomi Kiilakoski & Marko Merikukka & Ari Hautakoski & Elina Pekkarinen & Mika Gissler (2016) *Suomi nuorten kasvuympäristönä: 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Raportti 9/2016.
- Roberts, Louise & Dawn Mannay & Alyson Rees & Hannah Bayfield & Hannah Corliss & Clive Diaz & Rachael Vaughan (2021) 'It's Been a Massive Struggle': Exploring the Experiences of Young People Leaving Care During COVID-19. *YOUNG* 29 (4), 81–99.
- Rättilä, Tiina & Päivi Honkatukia (2021) Nuorisopoliittisesta vaikuttamisesta "house on fire" -aktivismiin – nuoret toimijoina ilmastomuutoksen ja kestävän kehityksen politiikoissa. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 1–5.
- Rättilä, Tiina & Päivi Honkatukia (2023) Introduction. Kirjassa Päivi Honkatukia & Tiina Rättilä (toim.) *Young People as Agents of Sustainable Society. Reclaiming the Future*. Lontoo: Routledge, 1–37.
- Sainio, Päivi & Marja Holm & Jonna Ikonen & Marika Korhonen & Päivi Nurmi-Koikkalainen & Suvi Parikka & Natalia Skogberg & Anna Väre & Päivikki Koponen & Seppo Koskinen (2021). Koronapandemian ja sen rajoittamistoimien vaikutukset toimintarajoitteisten ihmisten elämään. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 58 (3). <https://doi.org/10.23990/sa.103240>

- Salmela-Aro, Katariina (2023) Miksi hyvinvointi ja pahoinvointi näyttäsivät kasvavan samaan aikaan? Teoksessa: *Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin ja kansantautien kehitykseen*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 107–118. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TUVJ-6-22.pdf> (viitattu 18.12.2023).
- Salmela-Aro, Katariina & Katja Upadyaya & Inka Ronkainen & Lauri Hietajärvi (2023) Yliopisto-opiskelijoiden uupumus ja into koronapandemian aikana. Kirjassa Anne Mäkikangas & Pasi Pyöriä (toim.) *Koronapandemia, työ ja yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 186–203.
- Salmela-Aro, Katariina & Katja Upadyaya & Inka Ronkainen & Lauri Hietajärvi (2022) Study Burnout and Engagement During COVID-19 Among University Students: The Role of Demands, Resources, and Psychological Needs. *J Happiness Stud* 23, 2685–2702. DOI: 10.1007/s10902-022-00518-1.
- Sotkanet (2022) *Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista*. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index> (viitattu 22.11.2023).
- StatFin (2022) Väestörakenne / Väestö iän ja sukupuolen mukaan alueittain 2022. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_1ire.px/ (viitattu 22.11.2023).
- Thomson, Rachel (2007) A biographical perspective. Teoksessa Mary Jane Kehily (toim.) *Understanding youth: Perspectives, identities and practices*. Lontoo: Sage, 73–106.
- Valtioneuvosto (2022) *Rajoitukset ja suositukset koronapandemian aikana*. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/rajoitukset-ja-suositukset> (viitattu 30.11.2022).
- Valtioneuvoston kanslia (2018) *Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportti*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2018. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160706/01_2018_Eriarvoisuutta%20käsittävän%20tryn%20loppuraportti_kansilla_netti.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viitattu 14.3.2023).
- Walther, Andreas (2006) Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young* 14 (2), 119–139.
- Wilska, Terhi-Anna & Jussi Nyrhinen & Jesse Tuominen & Gintautas Šilinskas & Eero Rantala (2020) *Kulutus koronan aikaan – ja sen jälkeen. Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin*, Jyväskylän yliopiston kaupakorkeakoulu, Julkaisuja 212/2020.
- Woodman, Dan & Johanna Wyn (2015) Class, Gender and Generation Matter. *Journal of Youth Studies* 18:1–9. DOI: 10.1080/13676261.2015.1048206.
- Ågren, Susanna (2021) Exploring Vocational Education Students' Visions of a Successful Transition to Working Life from the Perspective of Societal Belonging. *Journal of Applied Youth Studies* 4, 67–81. <https://doi.org/10.1007/s43151-021-00037-5>.

1. Metodologiset tienviitat

Jenni Kallio, Mirja Määttä, Päivi Honkatukia, Riikka Korkiamäki, Maaria Hartman, Helena Helve, Frida Westerback

Koronapandemian vaikutuksia koskevassa keskustelussa on painotunut tilastollinen tieto, kun taas arkielämän kokemuksiin perustuva tutkimustieto on ollut tähän mennessä suhteellisen vähäistä. Kirjan kirjoittamista on motivoinut halu vahvistaa koronapandemiaa koskevaa kokemusperäistä tietopohjaa ja problematisoida yksipuolisia koronan vaikutuksia koskevia näkemyksiä julkisessa keskustelussa. Sen vuoksi kirjan keskiössä ovat nuorten aikuisten omat ajatukset ja näkökulmat. Kirjassa pääsee ääneen kaikkiaan 84 nuorta aikuista, jotka on tavoitettu korona-aikana elämäkullullisin haastatteluin (79 nuorta) ja nuorten koronakokemuksista keskustelleessa Digiraadissa (11 nuorta, joista kuusi osallistui myös edellä mainittuihin haastatteluihin). Aineisto on koottu viidessä tutkimushankkeessa¹ samankaltaisilla tutkimusasetelmilla. Lisäksi

- 1 Tutkimusta on toteutettu seuraavissa tutkimushankkeissa: **1.** ALL-YOUTH – Kaikki nuoret haluavat määrätä elämästään (2018–2023, rahoitus strategisen tutkimuksen neuvosto, päätösnumero 336548) ja sen osatutkimus; **2.** The impact of Covid-19 on young adults' life courses and positionalities (2020–2022, rahoitus Suomen Akatemia, päätösnumero 335870, Jenni Kallion väitöskirjatutkimusta ovat rahoittaneet lisäksi Niilo Helanderin Säätiö ja Suomen Kulttuurirahasto); **3.** Ohjaamoista työelämään -seurantatutkimus (rahoitus opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisolan osaamiskeskus-toiminnasta 2020–2023 sekä Frida Westerbackin väitöskirjatutkimukseen Svenska kulturfondenilta ja Ella ja Georg Ehrnroothin säätiöltä); **4.** Korona nuorten sukupolvikokemuksena (rahoitus Tampereen yliopisto ja Trinity College Dublin: Coming of age at the time of COVID-19-hanke) sekä **5.** Helena Helveen Lapin matkailukeskuksissa työskenteleviä nuoria aikuisia koskeva tutkimus.

kirjan luvut 2, 6 ja 8 hyödyntävät vertailuaineistona ennen korona-aikaa samojen nuorten kanssa tehtyjä haastatteluja. Yhteensä kirjan analyyseissä on hyödynnetty 146:ta haastattelua ja 11:n Digiraatiin osallistuneen nuoren keskustelua. Digiraati on oikeusministeriön ylläpitämä verkkopalvelu, jossa nuoret voivat osallistua keskusteluihin ajankohtaisista asioista². He osallistuivat yhdessä Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalotoiminnan kanssa järjestämääme korona-aiheiseen Digiraatiin kahden viikon ajan.

Koimme tärkeäksi kirjoittaa tähän kirjaan yhteisen refleksiivisen luvun kenttäkokemuksistamme ja ratkaisustamme paitsi aineistojemme moninaisuuden vuoksi myös kuvataksamme sitä, miten korona-aika on vaikuttanut mahdollisuuksiimme tehdä laadullista tutkimusta ja pakottanut meidät muotoilemaan tutkimuskäytäntöjämme³. Tässä luvussa esittelemme aineistot, joihin kirja pohjautuu, aineistonkeruun käytännöt ja tutkimuksiamme ohjanneet eettiset periaatteet. Avaamme myös aineiston analyysitapoja ja niiden taustalla olevia metodologisia lähtökohtia sekä pohdimme tutkimustemme rajoituksia.

Monitieteinen tutkimusryhmä ja nuorisotutkimuksellinen ote

Tämä kirja on syntynyt yhdeksän tutkijan yhteistyönä, joka sai alkunsa Päivi Honkatukian ja Mirja Määtän havainnosta syksyllä 2020: saman aiheen parissa työskenteli joukko tutkijoita, joiden yhteiset keskustelut ja yhteistyö voisivat olla hyödyllisiä. Korona-ajan tyyliin Päivi ja Mirja kutsuivat tutkijat etäkokoukseen, jossa päästiin nopeasti yhteisymmärrykseen tavoitteesta rakentaa yhteneväisyyttä tutkimusasetelmiimme sekä kirjoittaa ja julkaista yhdessä. Kaikkia koolle kutsuttuja tutkijoita yhdisti kiinnostus tutkia nuorten aikuisten koronakokemuksia laadullisin menetelmin. Vaikka tutkimusprojekteilla ja tutkijoilla oli myös omia kiinnos-

2 Digiraati 2022.

3 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

tuksenkohteita, ryhmämme ymmärsi varsin pian pääsevänsä yhteistyössä ainutlaatuisen vuoropuheluun, joka ylttäisi yksittäisen tutkimushankkeen mahdollisuuksia laajemmalle.

Tavoitteenamme oli tavoittaa laadullisten menetelmien avulla nuoria aikuisia ja tuottaa tietoa heidän korona-ajan kokemuksistaan. Tutkimuksiamme yhdisti myös kiinnostus tutkia nuorten suhdetta opiskeluun, työhön ja työelämään ja tarkastella heidän sosiaalisten suhteidensa merkityksiä ja arkensa rakentumista poikkeuksellisissa olosuhteissa. Koska syksyllä 2020 kaikissa tutkimushankkeissa aineiston tuottaminen oli alkuvaiheissaan tai vielä edessä, pystyimme sopimaan myös yhteisistä nuorille esitettävistä kysymyksistä. Sovimme esimerkiksi, että kysymme kaikissa tutkimuksissa nuorilta, millaiselta he ajattelevat elämänsä näyttävän vuoden ja viiden vuoden kuluttua. Millaisessa elämäntilanteessa he tuolloin toivovat olevansa ja millaisia esteitä he tunnistavat näiden toiveiden toteutumiseksi? Kokoonnuimme säännöllisesti etäyhteyksien välityksellä keskustelemaan tutkimustemme etenemisestä, refleктоimaan kokemuksiamme, ratkomaan koronan aiheuttamia tutkimuseettisiä ja metodologisia haasteita sekä pohtimaan aineistoista tekemiemme havaintojen yhtäläisyyksiä ja eroja. Vuoden 2021 Nuorisotutkimuspäivillä järjestimme tutkimuksiimme perustuvan työryhmän ”Aikuistumisia koronan aikaan”.

Monitieteisessä tutkijaryhmässämme olemme hyödyntäneet niin sosiologian, sosiaalipsykologian, sosiaalityön, kasvatustieteiden, kulttuurintutkimuksen kuin folkloristiikan tutkimusperinteitä. Meitä yhdistää nuorisotutkimuksellinen ote, eli tarkoitukse-
namme on ollut tavoittaa nuorten aikuisten omia ajatuksia ja kuvauksia koronasta osana heidän elämänkulkujaan ja valintojaan, joihin yhteiskunnallisilla olosuhteilla on ollut vaikutuksensa.

Yhteistyömme tulokset ovat nähtävillä tässä kirjassa. Kirja on laajan edellä kuvatun aineistokokonaisuuden analysointiin perustuva moniääninen puheenvuoro, jonka tavoitteena on tuoda esille nuorten aikuisten kokemuksia korona-ajasta ja suhteuttaa ne heidän lähtökohtiinsa, elämäntilanteisiinsa ja resursseihinsa.

Nuorten aikuisten erilaisia kokemuksia jäljittämässä

Koronan vaikutuksia nuoriin on tutkittu paljon viime vuosina. Monissa tutkimuksissa ja selvityksissä aihetta on lähestytty tilastollisesti. Tilastollisin tunnusluvuin ja syy-seuraussuhteita esittämällä on osoitettu, kuinka korona-aika on heikentänyt nuorten hyvinvointia ja vaikuttanut kielteisesti heidän tulevaisuuttaan koskeviin odotuksiin⁴. Myös tässä kirjassa nuoret kertovat koronan aikana kokemistaan haasteista ja vaikeuksista, kuten yksinäisyydestä, palveluiden ulkopuolelle jäämisestä, työmahdollisuuksien katoamisesta tai tulevaisuuteen liittyvästä epävarmuudesta. Laadullisen tutkimuksen avulla olemme kuitenkin päässeet kiinni nuorten kokemuksiin ja kertomuksiin tavoilla, jotka monipuolistavat käsitystä koronan vaikutuksista nuorten aikuisten elämään. Nuorten aikuisten kertomuksissa korona näyttäytyy elämään vaihtelevasti vaikuttavana ajanjaksona, eivätkä vaikutukset ole olleet yksinomaan kielteisiä.

Aineistojemme ja niiden pohjalta tekemiemme tulkintojen perusteella nuorten aikuisten kokemukset koronasta kietoutuivat heidän elämänkulkuunsa, sen taustalla vaikuttaviin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten eriarvoisuuteen, ja elämän eri osa-alueisiin. Aineistomme sisältävät nuorten aikuisten haastatteluisia ja keskusteluisia tuottamia rikkaita ja avoimia kuvauksia siitä, millaista on ollut elää nuoruutta ja itsenäistyä korona-ajan Suomessa, sekä pohdintoja oman paikan etsimisestä ja mahdollisuuksista elää merkityksellistä ja mielekästä elämää. Ne kertovat myös sosiaalisten suhteiden keskeisestä merkityksestä nuorten hyvinvoinnille sekä tarpeesta kuulua joukkoon ja tulla hyväksytyksi yhteiskunnan arvokkaana ja arvostettuna jäsenenä.

Nuorten kokemusten tarkastelun ja tulkinnan ohella olemme pyrkinneet ymmärtämään, mitä heidän kokemuksensa kertovat

4 Ks. esim. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja, Nuorisotutkimusseura 2020–2023; Gissler & Forsell 2022.

yhteiskunnastamme ja nuoriin ja nuoruuteen liitettyistä käsityksistä, oletuksista ja odotuksista. Samoin olemme tehneet koronan jälkeiseen aikaan kurkottavia tulkintoja nuorten näkemyksistä ja kertomuksista. Aineistojemme perusteella nuorten tulevaisuutta näyttävät määrittävän ilmastonmuutoksen ja luontokadon kaltaisten ratkaisemattomien kysymysten ohella muut kriisit ja uhat mutta myös nuorten monenlainen toiveikkuus ja luottamus yhteiskunnan ja ihmiskunnan kykyyn ratkoa ongelmia ja oppia aiemmin tehdyistä virheistä.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret

Nuorten kanssa tekemämme yksilöhaastattelut ovat olleet muodoltaan monenlaisia: elämäkerrallisia syvähaastatteluja, useamman vuoden aikana tehtyjä seurantahaastatteluja ja vapaamuotoisia, keskustelevia teemahaastatteluja. Haastattelujen kesto on vaihdellut puolesta tunnista yli kahteen tuntiin. Yhdestätoista Digiraatiin osallistuneesta nuoresta kuusi osallistui myöhemmin myös yksilöhaastatteluun. Tutkimusaineistot on kuvattu tarkemmin oheisessa taulukossa.

Tavoitimme tutkimuksiin osallistuneet nuoret erilaisten instituutioiden kautta, kuten korkeakouluista, nuorille tarkoitetuista palveluista ja järjestötoimijoiden avulla, mutta myös jalkautumalla nuorten pariin ja tiedustelemalla suoraan heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen. Tutkimuskohtaamisissa tavoitimme erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria aikuisia: toisella asteella ja korkea-asteella opiskelevia, vastavalmistuneita ja työelämässä olevia. Osa oli haastatteluhetkellä työn ja koulutuksen ulkopuolella, erilaisissa palveluissa tai tukitoimenpiteissä pohtimassa työhön ja koulutukseen liittyviä kysymyksiä, omia voimavarojaan tai laajemmin tulevaisuutensa suuntaa. Suuri osa tutkimukseen osallistuneista asui yksin, osa kumppanin kanssa ja osalla oli omia lapsia. Joidenkin asumismuoto oli yhteisöllinen: he asuivat kimppakämpässä tai erilaisissa laitoksissa. Sosiaalisten suhteiden merkitykset vaihtelivat voimakkaista yksinäisyyden kokemuksista läheisten

ystävyy- ja perhesuhteiden kuvaamiseen tärkeiksi korona-aikana kannatteleviksi asioiksi.

Korona-ajan tutkimuksen eettis- metodologisia kysymyksiä

Monet tutkimuksemme osallistuneista nuorista pitivät tärkeänä, että nuorten kokemuksia korona-ajasta ja koronan vaikutuksia nuorten elämään tutkitaan. Tämän vuoksi he halusivat kertoa meille oman tarinansa. Informoimme osallistujia kunkin hankkeen käytäntöjen mukaisesti tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta sekä heidän oikeuksistaan tutkittavina. Korostimme tutkimuseettisiä pyrkimyksiämme ja osallistujien anonymiteetin varmistamista tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Painotimme haastateltaville, ettei haastatteluilla ole vaikutusta heidän mahdollisesti saamiinsa etuuksiin tai palveluihin, emmekä käsittele heidän asioitaan organisaatioiden työntekijöiden kanssa. Tutkimuksesta keskusteleminen ennen tutkimusta antoi osapuolille mahdollisuuden tutustua toisiinsa ja toimi ”lämmittelynä” ennen varsinaiseen tutkimushaastatteluun ryhtymistä. Haastattelut olivat luonteeltaan keskustelunomaisia ja joustavia, ja ne etenivät nuorten kerronnan ohjaamina, mikä vahvisti nuorten näkökulman merkitystä.

Osassa tutkimuksia oli pitkittäisasetelma, jolloin nuoria tavattiin kaksi kertaa tai useammin. Tämä mahdollisti palaamisen aiemmissa haastatteluissa esiin tulleisiin teemoihin, aikaisempien tulkintojen reflektoinnin sekä syvemmän ymmärryksen nuoren motiiveista ja päätöksistä⁵. Vaikka seurantahaastattelujen teemat usein noudattelivat ensimmäisten haastattelujen sisältöjä, haastattelutilanteiden erilainen konteksti ja keskittyminen nuorten valitsemiin tapoihin kertoa asioista johtivat siihen, että haastattelujen sisällöt myös erosivat toisistaan. Kenttätyömme myötä ymmärryksemme kasvoi siitä, miten nuorten merkityksellisiksi kokemat asiat vaihtelivat ja miten tärkeää tutkijan on antaa tilaa ja mahdollisuuk-

5 Shirani & Henwood 2011.

sia nuoren kulloinkin tärkeinä pitämille aiheille. Rachel Thomso-
nin ja Janet Hollandin⁶ mukaan pitkittäistutkimus nuorten kanssa
hyötyy luovuudesta läpi koko tutkimusprosessin mutta myös jous-
tavuudesta, sopeutumisesta, neuvottelukyvystä ja tutkijan oman
toiminnan ja vuorovaikutuksen reflektoinnista.

Ilmaistessaan halukkuutensa osallistua tutkimukseen nuor-
ret aikuiset osoittivat olevansa valmiita asettumaan tutkimuksen
edellyttämään vuorovaikutukseen ja kertomaan tutkijoille elä-
mästään, osin herkistäkin aiheista. Seurantatutkimusasetelmissa
nuorten osallistumishalukkuuteen vaikutti oletettavasti tutkijan
ja tutkimusasetelman tuttuus: osa nuorista kertoi jopa odotta-
neensa, että pääsisi jälleen keskustelemaan tutun tutkijan kanssa⁷.
Toisaalta osaa nuorista oli vaikea tavoittaa uudelleen, vaikka he oli-
vat ensimmäisessä haastattelussa antaneet yhteystietonsa seuraa-
via haastatteluja varten. Nämä ”katoamiset” kertovat nuoruuden
elämänvaiheen tiheydestä ja dynaamisuudesta. Osan yhteystiedot
olivat muuttuneet, ja heidän tavoittamisensa oli hankalaa myös
heidän kanssaan työskennelleille ammattilaisille. Osan nuorista
tulksimme määritelleen itsensä tutkimusaiheidemme ulkopuo-
lille ottaessamme heihin uudelleen yhteyttä: he eivät esimerkiksi
enää tarvinneet tukea palvelusta, josta heidät alun perin tavoitet-
tiin tutkimukseen.⁸ Tulimme myös tietoisiksi siitä, että seuranta-
tutkimusasetelmasta huolimatta osallistujien suostumus osallistua
tutkimukseen on neuvoteltava aina uudelleen tutkimuksen eri vai-
heissa⁹, ja osallistujilla on oltava aina myös aito mahdollisuus jät-
täytyä pois tutkimuksesta. Osa nuorista käytti tätä oikeutta.

Korona-aika haastoi laadullisen tutkimuksen toteuttamista ja
vaikutti tutkijoiden mahdollisuuksiin kohdata nuoria. Tutkimuk-
sen tekeminen korona-aikana pakotti pohtimaan, kuinka tehdä
eettisesti kestävää ja tutkimukseen osallistuvien turvallisuutta, yk-

6 Thomson & Holland 2003.

7 Ks. luku 2.

8 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

9 MacLeod & Thomson 2011, 76–77.

sityisyyttä ja vapaaehtoisuutta kunnioittavaa laadullista tutkimusta poikkeusolojen aikana¹⁰. Tutkimusasetelmat täytyi suunnitella valitseva koronatilanne ja kulloinkin voimassa olevat rajoitukset huomioon ottaen. Emme osanneet varautua moniin asioihin, kuten oikuttelevaan tekniikkaan tai siihen, että tutkija jää viikkokausiksi tutkimuskentälleen ”jumiin” junien lakattua kulkemasta koronarajoitusten vuoksi (luku 7).

Toisinaan tarkasti laaditut alkuperäiset suunnitelmat muuttuivat ja kehittyivät nopeasti uusiksi toimintatavoiksi tilanteiden vaatimilla tavoilla, mikä ilmentää sekä tutkijoiden motivaatiota päästä kuuntelemaan nuorten tarinoita että tutkimukseen osallistuneiden nuorten joustavuutta ja halua kertoa kokemuksistaan tutkijoille. Pidämme olennaisen tärkeänä sitä, että onnistuimme tavoittamaan nuoria akuutin koronapandemian olosuhteissa ja yhteiskunnan rajoitustoimien ollessa voimassa. Näin nuorten ”kertovan minän” oli mahdollista olla läsnä ja kertoa kokemuksistaan ”tässä ja nyt” sen sijaan, että olisimme keskustelleet koronakokemuksista ajallisesti etäältä ja niitä jälkikäteen muistellen¹¹.

Lähestyimme tutkimukseen osallistuneita nuoria sekä kasvokkain että etäsovellusten avulla. Etävälineitä käytettäessä tutkijoiden täytyi kyetä ottamaan haltuun tekniset sovellukset, mutta välineiden käyttäminen ei ollut itsestään selvää tai aina mahdollista kaikille nuorillekaan. Teknisiä välineitä käyttäessään tutkijoilta vaaditaan herkkyyttä arvioida sitä, mitä voimme olettaa nuorten mahdollisuuksista ja halukkuudesta käyttää niitä. Tutkimuksiemme aikana olemme havainneet, että teknisillä välineillä toteutuissa tiedonkeruissa vuorovaikutus poikkeaa kasvokkaisuista kohtaamisista ja tuo uudenlaisia haasteita nuorten eleiden ja viestien tulkintaan, aktiiviseen kuuntelemiseen ja tunteiden osoittamiseen. Etäyhteyksien välityksellä toteutuissa tutkimushaastatteluissa julkisen, yksityisen ja sosiaalisen tilan väliset ra-

10 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

11 Ks. esim. Aaltonen & Leimumäki 2019.

jat hämärtyvät, eikä tutkijalla ole kokemuksemme mukaan aina mahdollisuutta hallita tutkimustilanteen tapahtumia totuttuun tapaan. Monin tavoin suljetuissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa tutkimuskohtaamiset saattoivat olla poikkeuksellisia sosiaalisia ja emotionaalisia tilanteita niin nuorille kuin tutkijoillekin. Tutkijan vastuu nuoren tilanteen ymmärtämisestä ja kuuntelemisesta korostui entisestään silloin, kun nuori kertoi jääneensä koronan vuoksi palveluiden ja tukitoimien, tai ylipäättään sosiaalisten suhteiden, ulkopuolelle.¹² Tällaisia tilanteita kuvasivat yhtä lailla Nuorten turvatalolla asioineet ja Ohjaamoista tavoitetut nuoret kuin korkeakouluopiskelijatkin.

Tutkijan kyky refleksiivisyyteen on olennainen osa laadullista tutkimusta. Tutkijan on arvioitava omaa asemaansa suhteessa tutkimuksen aiheeseen ja nuoriin osallistujiin sekä omaa toimintaansa tutkimustilanteessa¹³. Tutkijan ja tutkittavan väliseen suhteeseen ja vuorovaikutukseen vaikuttavat eri tekijät, kuten roolit ja niihin liittyvät odotukset, valta-asetelmat, haastattelutilanteen ilmapiiri sekä haastattelupaikka¹⁴. Myös tutkijan työkokemuksella ja koulutuksella on vaikutusta siihen, miten hän on vuorovaikutuksessa nuoren kanssa. Korona-aika oli erityinen yhteiskunnallinen ajanjakso ja kriisi, joka vaikutti monin tavoin sekä tutkimukseen osallistuneiden nuorten että tutkijoiden elämään. Korona-ajan tutkimuskohtaamisissa tutkijoiden oli kyettävä erottamaan omat koronatulkintansa ja ennakkotietonsa nuorten kertomasta ja asettava kuuntelemaan nuorten kokemuksia avoimesti.

Käytimme tutkijarefleksiivisyyden virittämisen välineinä esimerkiksi tutkimuspäiväkirjoja ja tutkijaryhmän yhteisiä keskusteluita, joissa purimme kenttäkokemuksiamme. Korona-aikana nuoria koskevassa julkisessa keskustelussa oli voimakkaita diskursseja nuorten elämästä, ja halusimme tutkijoina suhtautua niihin kriittisellä etäisyydellä. Ennakko-oletuksista mahdollisimman vapaa

12 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

13 Esim. Aaltonen & Höglbacka 2015.

14 Wrede-Jäntti 2019.

ja avoin nuorten kokemusten äärelle asettuminen teki näkyväksi esimerkiksi sen, kuinka nuorten kokemukset monesti poikkesivat julkisessa keskustelussa esitetystä ”menetetyn sukupolven” metaforasta (luku 6). Toisaalta tutkijan refleksiivisyyden ei tarvitse tarkoittaa itsen täydellistä etäännyttämistä: korona oli myös tutkijoiden ja nuorten yhdessä jakama inhimillinen kokemus, ja tutkimuskohtaamiset toimivat mahdollisuuksina jakaa kokemuksia ja osoittaa vastavuoroisuutta ja empatiaa¹⁵.

Nuorten kertomusten luenta- ja analyysitavat

Tässä kirjassa analysoitu nuorten kerronta on rikasta, moninaista ja polveilevaa. Jokainen nuori osallistuja kertoi meille oman aintulaatuisen tarinansa elämästään korona-aikana omalla persoonallisella tavallaan. Kirjan luvuissa olemme hyödyntäneet erilaisia laadullisen tutkimuksen analyysivälineitä tuodaksemme esiin nuorten kokemuksia heidän itsensä merkityksellistämisenä. Luokittelun tai kategorisoinnin sijaan tavoitteenamme on ollut tehdä näkyväksi nuorten kerronnan rikkautta ja moninaisuutta.

Osa kirjoittajista on tarkastellut nuorten haastattelupuhetta aineistolähtöisesti. Esimerkiksi Lapin kausityössä olevien nuorten tarinoita analysoinut Helena Helve (luku 7) hyödyntää hermeneuttisfenomenologista tutkimusotetta¹⁶, jossa keskeistä on pysähtyä kuuntelemaan tutkittavien itse sanallistama kokemus ja muodostaa siitä esiyymmärrys. Helve tulkitsee syntyynyttä esiyymmärrystä nuorten maailmankuvan, sosiaalisen pääoman ja identiteettihorisonttien käsitteiden näkökulmista¹⁷. Myös Maaria Hartman aloittaa analyysinsä aineistolähtöisesti keskittyen itsenäistyvien nuorten aikuisten tapoihin kuvailla itseään, tarpeitaan ja kokemuksiaan korona-aikana (luku 6). Sen jälkeen hän tarkastelee näitä kokemuksia kulttuurisiin uskomuksiin liittyvinä neuvotteluina.

15 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022, 179.

16 Gadamer 2004; 2006.

17 Helve 1993; 2016; 2019.

Osassa luvuista analyysitapaa voi luonnehtia edellisiä lukuja vahvemmin teoriaohjaavaksi. Mirja Määttä ja Frida Westerbäck (luku 2) kiinnittävät huomionsa elämässä etenemiseen liittyvien metaforien¹⁸ käyttöön, kun elämäntulkuaan kuvaavat sellaiset nuoret, joille koulutus- ja työelämäsiirtymät ovat tuottaneet vaikeuksia. Jenni Kallio (luku 3) tutkii itsenäistyvien nuorten koronakokemuksia eletyn kansalaisuuden¹⁹ ja kansalaisuuden tekojen²⁰ näkökulmasta. Hän analysoi, miten nuoret kertoivat raivanneensa itselleen tilaa kansalaisina suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa arvostetulle ideaalikansalaisuudelle asetetaan tiukat raamit. Myös Päivi Honkatukia, Jenni Kallio ja Annika Valtonen (luku 5) tutkivat nuorten kotona olemista korona-aikana kriittisen kansalaisuustutkimuksen näkökulmasta. He tarkastelevat kansalaisuuden toteutumista yksityisessä kodin piirissä, jonne korona-ajan rajoitukset siirsivät monet julkisen elämän toiminnot ja aktiviteetit.

Eriikka Oinonen ja Riikka Korkiamäki (luku 4) analysoivat korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia koronan vaikutuksista arkeen hyödyntämällä Rita Felskin²¹ arkea kuvaavan teorian ymmärrystä ajallisuudesta, tilallisuudesta ja modaalisuudesta. Korona-aika rajoituksineen teki arjen tavanomaisuuksia ja poikkeavuuksia näkyväksi monella tapaa. Annika Valtonen (luku 8) tarkastelee nuorten tulevaisuuden toiveita teoriaohjaavan laadullisen sisällönanalyysin otteella²². Analyysia ohjaavat nuoren aikuisuuden elämänvaihetta ja tulevaisuuteen suuntautunutta ajattelua ja toivoa käsittelevät teoriat.

Tutkimusten rajoitukset

Tutkimuksiimme osallistuneet nuoret eivät ole edustava otos suomalaisista nuorista koronapandemian aikana, eikä kirja siten

18 Lakoff & Johnson 1980; Ekman 2004.

19 Lister 2007.

20 Isin 2008.

21 Felski 2000.

22 Hsieh & Shannon 2005.

tavoita kaikkien ja kaikenlaisten nuorten kokemuksia. Kohtaamme nuoret asuvat pääosin Etelä- ja Länsi-Suomen suurissa ja keskiuurissa kaupungeissa. Lapin hiihtokeskuksissa haastatellut nuoret olivat kotoisin muualta Suomesta, mutta kaikki heistäkin olivat kaupunkilaisnuoria. Tutkimuksissamme ei ole mukana nuoria, jotka olisivat olleet kotoisin maantieteellisiltä reuna-alueilta, pienistä kaupungeista tai maaseutukyliltä. Alueellisesti asetetut koronarajoitukset ja esimerkiksi alueellisesti vaihteleva palvelutarjonta ovat voineet vaikuttaa näiden nuorten kokemuksiin toisilla tavoilla kuin suuremmissa kaupungeissa asuvien nuorten kokemuksiin²³, joista tämä kirja kertoo.

Kirjassa painottuvat nuorten naisten kertomukset. Tutkimuksimme osallistuneista nuorista, joiden sukupuoli on tiedossamme, oli naisia 50 ja miehiä 28, ja lisäksi mukana oli yksi ei-binäärisesti itsensä määrittelevä nuori. Vaikka aineiston kokonaisuudessa nuorten naisten määrä on lähes kaksinkertainen miehiin nähden, eri aineistoissa sukupuolijakauma vaihtelee. Suuri osa korkeakouluopiskelijoista²⁴ ja Nuorten turvataloilta tavoitetuista nuorista²⁵ oli naisia. Alun perin Ohjaamoista²⁶ tavoitetuista nuorista aikuisista, joilla oli hankaluuksia löytää paikkaansa työelämässä, pääosa oli nuoria miehiä²⁷. Lapin hiihtokeskuksissa kerätyn aineiston sukupuolijakauma oli tasainen²⁸.

Voimme pohtia, miksi eri sukupuoliin kuuluvat nuoret osallistuivat tutkimuksimme vaihtelevasti, vaikka yritimme tavoittaa heitä tasapuolisesti. Sukupuolella on vaikutusta siihen, millaiseksi oma mahdollisuus osallistua tutkimuksiin koetaan. Esimerkiksi tutkijan sukupuolella voi olla merkitystä sille, ketkä nuoret ha-

23 Vehkalahti, Armila & Sivenius 2021.

24 Luku 4.

25 Luvut 3, 5, 6, 8.

26 Ohjaamo on alle 30-vuotiaille suunnattu monialainen ohjaus- ja neuvontapalvelu, jossa nuoria tuetaan koulutukseen, työelämään ja hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä.

27 Luku 2.

28 Luku 7.

luavat osallistua ja millaiseksi vuorovaikutus tutkimustilanteessa muodostuu. On havaittu, että naistutkijoiden on joskus vaikeaa saada miehiä mukaan haastatteluihin²⁹, eivätkä miehet aina halua asettua haastateltavan rooliin, vaan he puhuvat tutkijalle mieluummin omaehtoisesti ja itse valitsemassaan tilanteessa³⁰. Avoimeen ja tiiviiseen vuorovaikutukseen heittäytyminen ja omista sensitiivisistä kokemuksista kertominen voi olla kitkattomampaa naisiksi identifioituvien tutkijoiden ja haastateltavien välillä, ainakin suhteessa hegemonisen maskuliinisuuden muovaamaan kuvaan miehisyydestä³¹. Toisaalta pitkäjänteinen nuorten ja tutkijoiden välinen yhteydenpito näyttäisi vahvistavan mahdollisuuksia avoimeen vuorovaikutukseen sukupuolesta riippumatta³², samoin kuin tutkijan ja haastateltavien kohtaamiset yhteisen toiminnan ja nuorten kiinnostuksenkohteiden äärellä³³.

Sukupuolierityisiä tulkintoja aineistoistamme voi tehdä vain varoen. Sosiaalisten suhteiden merkitysten korostumisessa ja hoivan tuottamisessa voi tulkita olevan jotakin naissukupuolelle tyypillisenä pidettyä³⁴, kun taas nuorten miesten kokemuksiin painottuvassa luvussa tutkijat pohtivat miessukupuolen yhteyttä vetäytyvään elämäntyyliin³⁵. Samoja havaintoja tulee aineistoistamme esille kuitenkin myös sukupuolesta riippumatta: esimerkiksi vetäytyminen voi liittyä nuoren introverttiin persoonallisuuteen³⁶, tapaan osoittaa vastuullista kansalaisuutta³⁷ tai nuoren voimavaroihin³⁸. Aineistojemme valossa sukupuolen vaihtelevia merkityksiä nuorten koronakokemuksille onkin haastavaa analysoida hienosyisesti.

29 Esim. Koivunen & Ylöstalo 2017.

30 Koivunen 2010.

31 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022, 7.

32 Ks. luku 2.

33 Ks. luku 7.

34 Luku 3.

35 Luku 2.

36 Luku 6.

37 Luku 5.

38 Luku 3.

Sukupuolta on tarpeen lähestyä tietyssä ajassa, paikassa ja olosuhteissa tuotettavana ja rakentuvana sen sijaan, että se nähtäisiin staattiseksi tai olemukselliseksi yksilön ominaisuudeksi³⁹. Yhteiskunnassa vallitsevat intersektionaaliset valtarakenteet, sukupuolten moninaisuus, samaan sukupuoleen identifioituvien keskinäiset erot ja yksilöiden elämäntilanteet vaikuttavat yhdessä sukupuolen kanssa ihmisten kokemuksiin. Siten pelkästään sukupuolen perusteella tehtäviä päätelmiä esimerkiksi innokkuudesta osallistua tutkimukseen tai tavoista kokea korona-aikaa on tarpeen lähestyä varovaisesti ja kriittisesti. Sukupuolen kategoristen vaikutusten arvioimisen ohella, tai sijaan, on syytä kysyä, millaisia nuoria miehiä, naisia tai muihin sukupuoliin identifioituvia tutkimukseen osallistui. Intersektionaalinen ja laajasti moninaisuuden huomioiva tutkimus sukupuolen merkityksistä ja sukupuolen tuottamisesta ja tilanteisesta rakentumisesta nuorten aikuisten kokemassa korona-ajassa on varsin relevantti jatkotutkimuksen aihe.

Aiemmistä tutkimuksista tiedämme, että rodullistettuihin⁴⁰ sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat erilaiset hyvinvoinnin vajeet usein muita nuoria voimakkaammin⁴¹, eikä heidän tarpeitaan tunnisteta ja kyetä riittävästi tukemaan palvelujärjestelmässä ja nykyisen nuorisopolitiikan keinoin⁴². Tiedämme osan tutkimukseen osallistuneista nuorista kuuluvan edellä mainittuihin vähemmistöihin, mutta tässä julkaisussa käsittelemme heidän kokemuksiaan osana muuta aineistoa.

Vaikka teemme havaintoja esimerkiksi yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vaikutuksista tutkimuksiimme osallistuneiden nuorten koronakokemuksiin, emme pyri selittämään osallistujien elämäntilanteita pelkästään heidän luokka-asemansa kautta, emmekä aina

39 Esim. Crenshaw 1989; Butler 1999; 2006; Rossi 2010.

40 Rodullistamisella viitataan merkityksenannon prosessiin, jossa ihmisiä luokitellaan hierarkkisesti kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa käytännöissä, ja jossa tätä prosessia normina ja ideaalina määrittää valkoisuus (Seikkula & Keskinen 2021, 7–8).

41 Gretschel & Myllyniemi 2020; Jokela ym. 2022.

42 Haikkola ym. 2021.

edes ole kovin tarkasti selvillä siitä, millaisia heidän taustansa ovat. Tutkimuksiin osallistuneet nuoret aikuiset ovat kertoneet omista taustoistaan ja esimerkiksi terveydentilastaan sen verran ja niillä sanoin kuin ovat halunneet. Emme ole analysoineet aineistoja näitä seikkoja painottaen.

Laadullisessa tutkimuksessa on myös mahdotonta sanoa, kuinka yleisiä nuorten kokemukset ovat suomalaisten nuorten kokemina tai kuinka yleisiä ne ovat suhteessa toisiinsa. Tutkimus-temme kenttätöitä ajoittuvat koronapandemian varhaisista vaiheista koronan niin sanottuun kolmanteen aaltoon saakka (toukokuu 2020–kesäkuu 2021), ja tekemämme havainnot on sijoitettava yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, jotka tuolloin vallitsivat. Poliittisen päätöksenteon ja rajoitustoimenpiteiden määrittämien yhteiskunnallisten olosuhteiden ohella koronapandemialla on ollut vaikutusta nuorten mentaaliseen tilaan sekä yhteiskuntaa ja tulevaisuutta koskevaan luottamukseen. Tutkimusten alkuvaiheessa julkista keskustelua hallitsi epävarmuus siitä, mistä koronaviruksessa ja laajemmin pandemiassa on kyse ja kuinka vakavaksi ja pitkäkestoiseksi tilanne voi kehittyä. Nuorten kokemuksiin vaikuttivat esimerkiksi tieto rokotusten etenemisestä ja usko tieteen kykyyn ratkaista tilanne parhain päin. Toisaalta tekemisissä haastatte- luissa monet nuoret toivat esiin pandemian pitkittymisen vaikutuksia yksinäisyyteen, ahdistukseen ja mielenterveysoireiluun. Jos kenttätöyämme olisivat ajoittuneet myöhemmäksi, tämänkaltaiset kuvaukset aineistossamme olisivat saattaneet yleistyä.

Tutkijoiden yhteistyö

Pidämme yhteistä tutkimusretkeämme merkittävänä ja uskomme, että kollektiivinen tutkijaorientaatiomme on lisännyt ymmärrys- tämme nuorten pandemia-ajan kokemuksista enemmän kuin olisimme pystyneet yksittäisinä tutkijoina saavuttamaan. Vaikka yksittäisten hankkeiden ja tutkijoiden aineistot ovat laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan olleet pienehköjä, yhteistyömme on tuottanut mahdollisuuden analysoida laajaa laadullista aineisto-

kokonaisuutta. Lisäksi olemme yhteistyömme kautta tavoittaneet monipuolisesti erilaisissa elämäntilanteissa olevien, eri-ikäisten ja palveluiltaan tai työmarkkinoiltaan vaihtelevilla alueilla asuvien ja työskentelevien nuorten ja nuorten aikuisten kokemuksia. Tutkijoiden, tutkimusryhmien ja tutkimushankkeiden tiivis yhteinen työskentely onkin yksi tapa vahvistaa laadullisen tutkimuksen laaja-alaisuutta ja myös yhteiskunnallista merkitystä ja vakavasti otettavuutta⁴³. Parhaimmillaan laadullinen tutkimus tavoittaa tutkimukseen osallistuvien omia kokemuksia ja tulkintoja heidän itsensä tunnistamalla tavoilla. Näitä kokemuksia tarvitaan rikastamaan ja monipuolistamaan määrällisen ja kausaalista selittämistä tavoittelevan tutkimuksen tuottamaa tietoa.

Korona-aika haastoi poikkeuksellisesti laadullista tutkimusta ja tutkimuskentälle menemistä, mutta kokemustemme perusteella olemme myös oppineet refleksiivisyyttä ja joustavuutta inhimillisessä vuorovaikutuksessa, mikä on hyödyllistä myös koronapandemian jälkeen toteutettavissa tutkimuksissa. Kenttätyössämme olemme lisäksi havainneet, että nuoren aikuisuuden elämänvaiheen dynaamisuus voi haastaa totuttuja tutkimuksen tekemisen käytäntöjä. Nuorten elämäntilanteet ja suunnitelmat muuttuvat nopeasti. Tämän vuoksi tutkijoilta edellytetään sekä erityistä sensitiivisyyttä että eettistä puntarointia mutta myös luovuutta ja kykyä heittäytyä uudenlaisiin tutkimustilanteisiin pyrkiessään tavoittamaan nuorten aikuisten elämän erityisyyksiä.

Tutkimusryhmämme keskustelut tutkimuskentillä ja -kohtaisissa tapahtuneista sattumuksista, käsitteelliset jäsennykset sekä eettisten ja metodologisten kysymysten pohtiminen ovat tukeneet tutkijoiden itserefleksiivisyyttä. Kokemuksemme mukaan tutkijoiden keskinäinen reflektio haastaa yksittäistä tutkijaa pohtimaan tutkimusaihettaan oman, usein kapeahkon, tutkimuskysymyksen ulkopuolelta, mikä voi herkistää tekemään aineistoista havaintoja ja tulkintoja sellaisista näkökulmista, joihin muuten ei olisi kiin-

43 Esim. Kantola ym. 2022.

nittänyt huomiota. Yhteisissä keskusteluissamme olemme hahmottaneet eri tilanteissa olevien nuorten aikuisten yhteneväisiä kokemuksia ja toisaalta myös niiden eroavaisuuksia. Keskustelut ovat vahvistaneet uskoa omiin tulkintoihin ja auttaneet niiden muotoilemisessa. Toisaalta yhteiset pohdinnat ovat myös monipuolistaneet ilmiöiden ymmärtämistä. Esimerkiksi yksinäisyyden kokemukset ovat näyttäytyneet erilaisina eri aineistoissa ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien nuorten kokemina. Kommentteillaan ja kysymyksillään monitieteinen ryhmämme on auttanut eri tieteenalojen tutkimusperinteistä kumpuavien käsitteiden ja ajattelun avaamista teksteissä ja niiden pohtimista eri näkökulmista.

Vaikka yhteistyössämme on ollut kysymys tavallaan eri hankkeissa tuotettujen aineistojen uudelleenkäytöstä⁴⁴, olemme olleet siinä onnekaassa tilanteessa, että alkuperäiset aineistot tuottaneet tutkijat ovat voineet osallistua niistä käytyihin keskusteluihin ja niistä tehtyihin uusiin analyyseihin. Näin ei ole silloin, kun uudelleenkäytöllä viitataan esimerkiksi yleisesti hyödynnettävien arkitoitujen aineistojen käyttöön. Koska olemme itse olleet tekemässä haastatteluja ja fasilitoimassa Digiraati-keskusteluja, olemme vältäneet aineistojen uudelleenkäyttöä koskevat tyypillisimmät tutkimuseettiset haasteet. Tutkimuksiimme osallistuneet nuoret ovat antaneet suostumuksensa haastattelujen käyttöön juuri näissä tutkimuksissa. Tutkimusryhmämme yhteisissä tapaamisissa emme ole käsitelleet alkuperäisiä aineistoja vaan keskustelleet niiden perusteella syntyneistä tulkinnoista.

Tämä ei tarkoita sitä, ettemmekö olisi kohdanneet haasteita yhteistyömme kuluessa. Tutkimuksen, opetustyön ja muiden velvoitteiden rytmittämä arki on ollut kiireistä sen lisäksi, että korona itsessään toi omat vaikeutensa tutkimusten eteenpäin viemiseen, kenttätöihimme, nuorten tavoittamiseen ja tutkimushaastattelujen tekemiseen. Olemme tehneet tutkimusta hankkeissa, joiden rahoitus on määräaikaista, mikä on tuonut aikapaineita työskente-

44 Esim. Mason 2007.

lyymme. Jotakin ryhmämme hyvästä ilmapiiristä kertoo kuitenkin se, että olemme kaikesta huolimatta halunneet kokoontua säännöllisesti ja jokaisessa tapaamisessa lähes kaikki ovat olleet läsnä. Samalla ryhmän olemassaolo on tuonut rytmiä ja merkityksellisyyttä tutkijoiden itsenäiseen työskentelyyn. On tuntunut velvoittavalta saada omaa tutkimusosuutta eteenpäin, jotta seuraavaan tapaamiseen olisi kerrottavaa ja kommentoitavaa, kun muutkin ryhmässä ovat sitoutuneet samaan.

Olemme tietoisia kollektiivisen työskentelyn haasteista. Emme ole aktiivisesti keskustelleet esimerkiksi tutkimusryhmän sisäisistä valtasuhteista, mutta yhteisesti jaettu pyrkimyksemme on ollut luoda mahdollisimman tasa-arvoinen, toisia kunnioittava ja kannustava työskentely-ympäristö jokaiselle ryhmän jäsenelle. Esimerkiksi tämän kirjan rakenne ja käsitteet syntyivät yhdessä työskennellen. Yhteinen missiomme on ollut asettua kuuntelemaan nuorten kertomuksia ja tulkitsemaan niissä heijastuvia kokemuksia. Yhteistyömme on ollut mielekäästä eri tutkijasukupolvien välistä verkostoitumista, toisilta oppimista sekä jatkuvaa uudempien ja vanhempien tutkimusperinteiden ja eri tieteenaloilta kumpua-
vien teoreettisten keskustelujen välistä inspiroivaa dialogia.

Lopuksi tuntuu merkittävältä todeta, että työskentelymme on ollut vakavasta aiheesta huolimatta hauskaa, ja olemme nauraneet paljon yhdessä. Varsinkin yhteiset kasvokkaiset kohtaamiset ovat tuntuneet tärkeiltä pitkään jatkuneen etäkokoustamisen jälkeen. Yksi ryhmän jäsenistä totesi tutkimuskollektiivin tapaamisten olleen parasta, mitä hän oli kokenut työelämässä pandemian aikana. Tämä lienee yksi osoitus siitä, että olemme onnistuneet rakentamaan yhdessä ryhmäämme luottamuksellisen ja mukaan ottavan ilmapiirin. Yhteistyömme on vahvistanut merkityksellisyyden ja mielekkyyden tuntua tutkimuksen tekemiseen, joka on usein epävarmuuden sävyttämää ja yksinäistä puurtamista – ja oli sitä erityisesti korona-aikana.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Riitta Högbacka (2015) Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Sanna Aaltonen & Riitta Högbacka (toim.) *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164, 9–31.
- Aaltonen, Tarja & Anna Leimumäki (2010) Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 119–152.
- Butler, Judith (1999) *Gender Trouble*. Tenth Anniversary Edition. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli. (Gender trouble, feminism and the subversion of identity, 1990)*. Suom. Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus Kirja, Oy Yliopistokustannus University Press Finland.
- Crenshaw, Kimberlé (1989) Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum* Vol. 1989: Iss. 1, Article 8. <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>.
- Digiraati (2022). <https://digiraati.fi/> (viitattu 6.12.2022).
- Ekman, Inger (2004) Livsberättelser och språk. Teoksessa Carola Skott (toim.) *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Felski, Rita (2000) The Invention of Everyday Life. Teoksessa Rita Felski: *Doing Time – Feminist Theory and Postmodern Culture*. New York: New York University Press, 77–98.
- Gadamer, Hans-Georg (2004) *Philosophical Hermeneutics*. Translated and edited by D. E. Linge. Berkeley: University of California Press.
- Gadamer, Hans-Georg (2006) Language and Understanding (1970). *Theory, Culture & Society* 23 (1), 13–27.
- Gissler, Mika & Maritta Forsell (2022) Koronan vaikutus nuorten terveyteen ja hyvinvointiin tilastojen valossa. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan: Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 32–48.
- Gretschel, Anu & Sami Myllyniemi (2020) *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Helsinki: KAKS – Kunnallisanalalan kehittämissäätiö.
- Haikkola, Lotta & Mirja Määttä & Sanna Toiviainen & Silja Uusikangas (2021) Työllistymistä edistävien palveluiden yhdenvertaisuus nuorten näkökulmasta. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 111–129.
- Helve, Helena (1993) *The world view of young people: A longitudinal study of Finnish youth living in a suburb of metropolitan Helsinki*. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.

- Helve, Helena (2016) A longitudinal perspective on worldviews, values and identities. *Journal of Religious Education* 63, 95–115.
DOI: 10.1007/s40839-016-0021-5.
- Helve, Helena (2019) Perspectives on Adolescence, Identity Formation and Transitions. *The Japanese journal of adolescent psychology* 31 (1), 1–17.
DOI: 10.20688/jsyap.31.1_1.
- Hsieh, Hsiu-Fang & Sarah Shannon (2005) Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research* 15 (9), 1277–1288.
DOI: 10.1177/1049732305276687.
- Insin, Engin F. (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin. F. Insin & Greg M. Nielsen (toim.) *Acts of Citizenship*. Lontoo: Zed Books, 15–43.
- Jokela, Satu & Pauliina Luopa & Anni Hyvärinen & Tupu Ruuska & Tuija Martelin & Reija Klemetti (2020) *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Työpäpaperi 38/2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-580-3> (viitattu 28.11.2022).
- Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia & Annika Valtonen (2022) Nuoruuden tiheän elämänvaiheen tutkiminen korona-aikana – eettis-metodologisia reflektioita. *Nuorisotutkimus* 40 (29), 3–23.
- Kantola, Anu & Sanna Aaltonen & Lotta Haikkola & Lotta Junnilainen & Eeva Luhtakallio & Pauliina Patana & Joonas Timonen & Pekka Tuominen (2022) *Kahdeksan kuplan Suomi: Yhteiskunnan muutosten syvät tarinat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Koivunen, Tuija (2010) Practicing Power and Gender in the Field: Learning from Interview Refusals. *Journal of Contemporary Ethnography* 39 (6), 682–708. DOI: 10.1177/0891241610379015.
- Koivunen, Tuija & Hanna Ylöstalo (2017) Tutkimushaastattelu ruumiillisena kohtamisena. *Janus* 25 (3), 240–247.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980) *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lister, Ruth (2007) Inclusive Citizenship: Realizing the Potential. *Citizenship Studies* 11 (1), 49–61.
- MacLeod, Julie & Rachel Thomson (2011) Qualitative Longitudinal Research. Teoksessa Julie MacLeod & Rachel Thomson. *Researching Social Change. Qualitative Approaches*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 61–81.
DOI: 10.4135/9780857029010.
- Mason, Jennifer (2007) ‘Re-Using’ Qualitative Data: on the Merits of an Investigative Epistemology. *Sociological Research Online* 12 (3).
Nuorisotutkimusseura (2020–2023) *Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä*.
<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/poikkeusolot> (viitattu 23.11.2023).
- Rossi, Leena-Maija (2010) Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Seikkula, Minna & Suvi Keskinen (2021) Johdanto: Muuntautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa Suvi Keskinen & Minna Seikkula & Faith Mkvesha (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta: Rodullistaminen, valloisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. Gaudeamus, 7–17.

1. METODOLOGISET TIENVIITAT

- Shirani, Fiona & Karen Henwood (2011) Continuity and change in a qualitative longitudinal study of fatherhood: relevance without responsibility. *International Journal of Social Research Methodology* 14 (1), 17–29.
- Thomson, Rachel & Janet Holland (2003) Hindsight, foresight and insight: The challenges of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology* 6 (3), 233–244.
- Vehkalahti, Kaisa & Päivi Armila & Ari Sivenius (2021) Emerging Adulthood in the Time of Pandemic: The COVID-19 Crisis in the Lives of Rural Young Adults in Finland. *Young* 29 (4), 399–416. DOI:10.1177/11033088211026502.
- Wrede-Jäntti, Matilda (2019) Tutkijan suhde nuoreen tutkittavaan kasvokkain toteutetussa laadullisessa pitkäaistutkimuksessa. Teoksessa Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

2. Elämässä etenemisen ideaali nuorten aikuisten korona-ajan kertomuksissa

Mirja Määttä & Frida Westerback¹

"Lähestyn neljääkymmentä, mutta elän monin tavoin samalla tavalla kuin parikymppisenä. Pappani eli kolmikymppisenä täysin toisenlaista arkea, hänellä oli neljä lasta. Tietenkin ajattelin nuorempana, että minulla olisi tämän ikäisenä jo oma perhe. Elämä on kuitenkin mennyt toisin."

(Eeva-lehti 2022)

Näin pohtii omaa elämänkulkuaan 36-vuotias näyttelijä Joonas Nordman. Lehtijutun mukaan Joonas on opetellut päästämään irti ajatuksesta, että elämän pitäisi mennä tietyllä tavalla. Neljääkymmentä lähestyvänä hän kokee elävänsä omannäköistä elämää. Paitsi Joonaksen elämästä haastattelu kertoo myös elämänkulun normatiivisesta mallista, jota vasten monet peilaavat omaa elämäänsä.

Nuoreen aikuisuuteen liittyy eri kulttuureissa normatiivisia odotuksia itsenäistymisestä, oman toimeentulon hankkimisesta ja uudenlaisista läheis- ja perhesuhteista. Nuorten siirtymät ovat länsimaissa institutionaalisesti valvottuja elämänkulun vaiheita, ja nuorten toivotaan siirtyvän kitkattomasti koulutusasteilta toiselle ja aikanaan työelämään. Tätä normatiivista elämänkulun ja aikuistumisen kulttuurista mallia ylläpidetään myös koulutus- ja työllisyyspolitiikan ideaaleissa. Politiikkatoimilla ja palveluilla tuetaan nuorten sujuvia siirtymiä koulutukseen ja työelämään. Osa toimista pyrkii

1 Molemmat ovat ns. ykköskirjoittajia.

vahvistamaan nuorten työelämävalmiuksia ja motivaatiota, osan avulla nuoria ja työnantajia saatetaan yhteen ja nuorille tarjotaan työelämäyhteyksiä, ja osa toimista on luonteeltaan nuorta velvoittavia ja sanktioivia.² Normatiivista elämän etenemistä haastavat kuitenkin usein rakenteelliset seikat, kuten koulutus- ja työmarkkinoiden muutokset, yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja eriävät kasvu- ja elinolot toisiinsa limittyvien kriisien keskellä. Yksilöihin kohdistuvat politiikkatoimet purevat heikosti näihin rakenteellisiin ongelmiin.

Koronapandemia, ilmastonmuutos ja sodat vaikuttavat elämän ehtoihin laajasti, mutta koskettavat erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten tulevaisuuden mahdollisuuksia. Työmarkkinat ovat muutoksessa, jossa korostuvat digitalisaation ja robotisaation mukanaan tuomat työtehtävien automatisoituminen, epätyypilliset työsuhteet ja yrittäjämäisyyden vahvistuminen sekä vaatimukset jatkuvasta uuden oppimisesta ja sosiaalisten taitojen kehittämisestä.³ Lisäksi nuorten erilaiset taustat, resurssit ja elämäntilanteet haastavat normatiivista lineaarista elämänkulun mallia mahdollistaen joillekin suoraviivaisen etenemisen ja rajaten sitä toisilta.⁴ Kuten Marjatta Vanhalakka-Ruoho⁵ tiivistää: ”Elämänkulku ei ole vaihe vaiheelta etenevä kaari, vaan kehitys on monisuuntaista. Kehitys on kasvamista ja luopumista.”

Koulutus- ja työmarkkinasiirtymäään korona-aikana eläneet nuoret ovat joutuneet kohtaamaan sosiaalisen elämän rajoitusten lisäksi muutoksia opetus- ja työjärjestelyissä sekä erityisesti pandemian alkuvaiheissa työmahdollisuuksien vähentymistä. Eri tutkimuksissa on todettu nuorten elämänkulun keskeisten siirtymien hankaloituneen ja heidän hyvinvointinsa heikentyneen koronarajoitusten sekä muiden koulutus- ja työvoimapolitiittisten päätösten myötä.⁶ Jo ennen pandemiaa siirtymät koulutukseen ja työelämään

2 Strathdee 2013.

3 Ks. Alasoini ym. 2022; Mattila 2019.

4 Aaltonen & Berg 2018.

5 Vanhalakka-Ruoho 2014.

6 Esim. Parikka ym. 2021; Wilska ym. 2021.

olivat pitkittyneet ja moninaistuneet korkeaa osaamista, liikkuvuutta ja joustavuutta painottavissa jälkiteollisissa yhteiskunnissa.⁷ Erityisesti heikoissa työmarkkina-asemissa olevilla nuorilla siirtymät ovat olleet hankalia jo pitkään. Heidän elämänsä kulkuaan on kuvattu usein vellomiseksi työttömyyden, heikosti palkatun työn ja työmarkkinatoimenpiteiden välillä.⁸

Tämä luku pohjautuu kolmivuotiseen Ohjaamoista työelämään -seurantatutkimukseen, johon osallistui 29 nuorta aikuista. Tavoitimme heidät ensimmäisen kerran monialaista palvelua tarjoavista Ohjaamoista loppuvuodesta 2018. Haastattelimme heitä uudelleen kaksi kertaa, vuosien 2019 ja 2020 lopulla. Loppuvuonna 2020 elettiin koronan ensimmäistä vuotta, rajoitusten, etäkäytäntöjen ja heikentyneiden työmahdollisuuksien aikaa. Poikkeusolojen julistamisesta oli haastatteluhetkellä noin kahdeksan kuukautta. Koronatilanne oli talvea vasten heikkenemässä. Rokotteiden kehittämisestä keskusteltiin, mutta niitä ei vielä ollut saatavilla. Haastatteluissa selvitimme nuorten aikuisten elämäntilanteita ja työelämäkokemuksia eri tavoin. Kysyimme myös heidän tulevaisuudennäkymistään, millaisessa elämäntilanteessa he toivoivat olevansa vuoden ja viiden vuoden kuluttua.

Olemme erottaneet nuorten kertomuksista neljä elämänsä kulkulistaa kategorioita suhteessa työelämään ja tulevaisuuteen⁹: 1) työelämän ovet raottuvat vain hetkeksi ja taas sulkeutuvat, 2) opintoihin panostaminen nostaa nuoren työmarkkina-arvoa, 3) työelämä avautuu ja oma asema on vakiintumaan päin sekä 4) työelämäsuhte kehittyvät vaihtoehtoisiksi. Varautunein ja epävarmin suhte tulevaisuuteen oli niillä nuorilla aikuisilla, jotka kokivat pitkäaikaisia työllistymisen tai oman alan löytämisen vaikeuksia (kategoria 1). Heille tulevaisuuden pohtiminen oli usein hankalaa.¹⁰

7 France 2016.

8 Schildrick ym. 2012; Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015; Ikävalko 2022.

9 Määttä & Westerback 2022.

10 Määttä & Westerback 2022; ks. myös Westerback & Rissanen 2022.

Kolmivuotinen seurantatutkimus oli itsessään prosessi, joka herätteli niin meitä tutkijoita kuin haastateltuja nuoria arvioimaan nuorten elämänkulkujen ohella haastatteluun osallistumisen merkityksiä. Osalle nuorista haastattelut toimivat refleksiivisenä peilinä heidän pohtiessaan työelämäpolkujaan. Osa oli löytänyt itseään kiinnostavan opiskelualan tai edennyt työtehtävissään, ja heillä vuosittainen tutkimushaastatteluihin osallistuminen tuntui vahvistaneen tätä etenemisen tunnetta. Osalle taas haastattelut muistuttivat eteenpäin pääsyn hankaluuksista. Suurin osa nuorista kuitenkin koki haastattelut merkityksellisiksi tilanteiksi, joissa he tunsivat tulleen kuulluiksi ja nähdyiksi.

Tässä luvussa tarkastelemme erityisesti niiden nuoren aikuisen tarinoita ja ajatuksia, joille koulutus- ja työelämäsiirtymät olivat tuottaneet eniten vaikeuksia (ks. edellä kuvattu kategoria 1). Olemme kiinnostuneita siitä, miten elämässä etenemisen ihanne näyttäytyi näiden nuorten aikuisten kertomuksissa. Kiinnitimme erityistä huomioita erilaisiin metaforiin, joiden avulla he kuvasivat omaa etenemistään tai kohtaamiaan vaikeuksia. Metaforien tutkimiseen meitä ovat inspiroineet Les Backin¹¹ ajatukset sosiologisesta kuuntelemisesta. Sosiologisen kuuntelemisen ajatus haastaa tutkijoita kuuntelemaan tutkimukseen osallistuvien kertomuksia mutta myös niitä asioita ja kokemuksia, joita he eivät pysty sanallistamaan. Tärkeänä kuuntelemisen ulottuvuutena Les Back tuo esiin, että yksittäiset elämäntilanteet yhdistetään laajempiin yhteiskunnallisiin ja historiallisiin muutoksiin. Tällainen ”sosiologinen mielikuvitus” on tärkeä osa kokemusten tulkintaa ja niiden ymmärrettäväksi tekemistä.

Metaforat kokemusten jäsentäjinä

Lakoffin ja Johnsonin¹² metaforateorian mukaan metaforat jäsentävät tapaamme havaita ja ymmärtää todellisuutta. Metaforat

11 Back 2007.

12 Lakoffin & Johnson 1980.

toimivat ja vaikuttavat ajatteluumme monin tavoin: ne näkyvät teorioissa, arkiymmärryksessä ja -kielessä sekä populaarikulttuurissa.¹³ Metafora on usein visuaalinen, mielikuvitusta herättelevä ja ytimekäs tiivistys, kielikuva, jolla vähemmän tunnettua ilmiötä, vaikeasti sanallistettavaa kokemusta tai tunteita kuvataan jonkin konkreettisen asian kautta. Metaforien avulla voidaan myös siirtyä yhdestä vakiintuneesta kulttuurisesta puhetavasta toiseen, muuttaa näkökulmaa tai vastustaa jotakin vallitsevaa puhetapaa.¹⁴

Metaforat voivat lisätä ymmärrystä tai avata vaihtoehtoja, mutta ne voivat myös kaventaa ja yhdenmukaistaa näkökulmia ja kahlita mielikuvitusta.¹⁵ Metaforat elävät niin kauan kuin ne onnistuvat säilyttämään sisäisen jännityksensä eli yllättävän kuvailevuutensa, kun taas kuolleet tai uinuvat metaforat ovat muuttuneet käsitteiksi ja niitä on vaikea havaita.¹⁶ Esimerkiksi siirtymän käsite on nuorisotutkimuksen piirissä paljon käytetty, vaikutusvaltainen metafora, jota on myös kritisoitu, koska siihen liitetään usein ajatus normatiivisesta etenemisestä lapsuuden riippuvuudesta aikuisen itsenäisyyteen, hyvään ja yhteiskunnan kannalta toivottuun elämään.¹⁷

Tutkimalla metaforia, joita nuoret käyttävät työmarkkinoiden marginaalissa, saamme paitsi tietoa nuorten kokemuksista myös kriittistä tietoa siirtymämallien normatiivisuudesta.¹⁸ Tarkastelemme metaforien käyttöä erityisesti tutkijoiden ja haastateltavien välisessä vuorovaikutuksessa, kun nuori aikuinen kertoo kokemuksistaan tutkijalle, jonka hän tapaa useita kertoja tutkimusprosessin aikana. Metaforia käyttämällä he nimesivät abstrakteja, vaikeasti kuvailtavia asioita ja tunnekokemuksia ymmärrettävällä, konkreettisella ja arkipuheessa tutulla käsitteellä.¹⁹ Kysymme, mil-

13 Thomson & Østergaard 2021.

14 Aro 1999, 140; Filander 2000, 74.

15 Furlong 2009; Devadason 2011; Thomson & Østergaard 2021.

16 Ricoeur 1976; Perelman 1996, 137.

17 Wyn & Woodman 2006; Harris, Cuervo & Wyn 2021.

18 Ks. Thomson & Østergaard 2021.

19 Lakoff & Johnson 1980; Ekman 2004.

laisia itsenäistymiseen, koulutukseen ja työelämään liittyviä normatiivisia etenemisen odotuksia nuoret aikuiset tunnistavat ja miten he rakentavat suhdettaan niihin. Millä tavalla korona-aika on vaikuttanut heidän elämänkulkuihinsa, etenemiseen, suunnitelmiin ja tulevaisuuden näkyymiin? Sitä ennen tarkastelemme seurantalutkimuksessa hyödyntämiämme elämänkulun ja siirtymän käsitteitä.

Viitekehyyksenä monimuotoinen elämänkulku

Hyvinvointivaltion toimivuus edellyttää jäsentensä kehittymistä *”itseään toteuttaviksi ja yhteiskuntaa hyödyttäväiksi toimijoiksi”*, tiivistä Kari Rantalaiho²⁰ nuorisopoliittisten toimien tavoitetta vuosikymmeniä sitten. Yksilön elämässä etenemisen ajatukset kytkeytyvät vahvasti länsimaisen yhteiskunnan kehitys- ja edistysajatteluun ja erityisesti hyvinvointivaltion ylläpitämiseen. Kehityopsykologiassa painottuu ajatus eri kriisien ja kehitystehtävien kautta etenemisestä tuottavaan aikuisuuteen, uusia sukupolvia tukevaan keski-ikään ja kypsään vanhuuteen.²¹ Käsitteenä siirtymä viittaa prosessiin, jossa siirrytään asemasta A asemaan B.²² Keskeisiä nuorisotutkimuksessa tarkasteltuja siirtymiä ovat olleet siirtyminen peruskoulutuksesta toisen asteen koulutukseen ja mahdollisesti seuraaviin koulutuksiin sekä koulutuksesta työelämään, muutto omaan kotiin ja perheen perustaminen.²³ Näiden onnistuneiksi määriteltujen siirtymien myötä yksilö nähdään itsenäiseksi, vastuulliseksi ja omavaraiseksi.²⁴

Valinnanmahdollisuuksien lisääntyessä ja siirtymien yksilöllisyydessä siirtymistä on tullut jotakin, jossa onnistutaan tai epäonnistutaan, ne tapahtuvat oikea-aikaisesti tai myöhässä ja ovat sujuvia

20 Rantalaiho 1969.

21 Ks. Erikson 1982.

22 Ks. Wyn & White 1997, 94–99.

23 Esim. Shanahan 2000; Walther 2006.

24 Woodman & Wyn 2014.

tai hankalia. Käsitteinä siirtymiin ja itsenäistymiseen liittyy vahvasti eteenpäin menemisen ajatus, tavoitteellisuus, joksikin tulemisen prosessi ja tulevaisuusperspektiivi. Elämäkulkukin käsitteenä hyödyntää mielikuvaa johonkin kulkemisesta, vaikka kulkemisessa voi olla käännekohtia tai suvantovaiheita. Tutkimuksen lähtökohdina nämä metaforiset käsitteet voivat peittää näkyvistä nuorten nykyisen olemisen merkitystä tai heidän elämäkulkunsa normatiivisia malleja väistävää tai vastustavaa toimintaa.²⁵ Elämäkulun ja siirtymän käsitteitä on kritisoitu nuorisotutkimuksessa normatiivisuudesta ja lineaarisen etenemisen odotuksista. Tällaisina ne leimaavat nuoria, joiden elämäkulkukin poikkeaa valtavirrasta.²⁶ Nuorisotutkija Andy Furlong²⁷ on ehdottanut, että 'muutos' (*transformation*) voisi olla sopivampi termi kuvaamaan nuoruuden siirtymävaiheita.

Anna Juntusen²⁸ mukaan nuorisotutkimuksessa elämäkulun käsite voi kuitenkin avata ovia nuorten moninaisten ja ainutlaatuisten elämäkulkujen ja siirtymien hahmottamiseen. Jotta tämä olisi mahdollista, elämäkulkua ei pitäisi rinnastaa elämänsä kaaren käsitteeseen, jossa korostuu ajatus yksilön normatiivisesti etenevästä elämästä.²⁹ Elämäkulkukin ei aina välttämättä tarkoita etenemistä *citius*, *altius*, *fortius* -mielessä (eli nopeammin, korkeammalle, voimakkaammin). Pysähtyminen, karsiminen, paikallaan olo tai palaaminen voivat olla tärkeä osa elämäkulkua – ja juuri tällaisia asioita korona-aika on tuonut mukanaan, osalle pakottavana, osalle mahdollistavana yhteiskunnallisena kontekstina.³⁰ Siirtymät voivat pysyä lopputulemiltaan avoimina, jolloin nuoren on mahdollista katsoa, mitä eteen tulee ja millaisia päätöksiä uudessa tilanteessa tekee. Ulkopuolisuus tai kapinallisuus

25 Thomson & Østergaard 2021.

26 Wyn & Woodman 2006; Furlong, Woodman & Wyn 2011; Wyn 2020; Harris ym 2021.

27 Furlong 2015.

28 Juntunen 2019; 2020.

29 Juntunen 2020.

30 Esim. Ikävalko 2022.

edellyttävät myös kehittymistä ja vahvaa toimijuutta.³¹ Esimerkiksi työmarkkinoilta syrjään jääminen voi olla tarkkaan harkittu ratkaisu, ja se voi tarkoittaa esimerkiksi päätöstä elää omavarais-
taloudessa.

Lineaarinen lähestymistapa siirtymiin (eli ajatus ajassa etenevästä kehityksestä tehtävä kerrallaan) hallitsee kuitenkin edelleen nuorten siirtymiä koskevaa tutkimusta, politiikkaa ja käytäntöä.³² Nuoret itsekin vertaavat omaa polkuaan normatiivisen elämäntalon malliin, vaikka se ei monessa suhteessa enää vastaa kokemusta siitä, mikä on tosiasiallisesti mahdollista.³³ Siirtymiä ja niihin liittyvien palvelujen ja koulutusten vaikuttavuutta on tarkasteltu usein tilastollisesti yhteiskunnallisesta näkökulmasta: tavoitteena ovat positiiviset lopputulemat eli onnistuneet siirtymät. Cuervon ja Wynin³⁴ mukaan keskittyminen pelkästään siirtymiin eli siihen, toteutuvatko ne odotetusti vai eivät, vie kiinnostuksen pois siitä, mitä tapahtuu näiden tapahtumien välillä.

Sanderson³⁵ ehdottaa nuoruuden uudelleen ymmärtämistä ei pelkästään tulevan aikuisuuden (*becoming*) näkökulmasta vaan vahvemmin olemisen (*being*) vaiheena. Tällöin tunnustetaan myös nuorten nykyhetken elämän merkityksellisyys. Esimerkiksi Smithin ja Dowsen³⁶ tutkimus nuorista, joilla oli moninaisia tuen tarpeita, osoitti, että siirtymävaiheessa ei välttämättä ole kyse niinkään eteenpäin siirtymisestä vaan elämisestä monimutkaisten ja kaoottisten tapahtumien ja nykyhetken keskellä. Vaikka nuorisotutkimuksessa on pääosin omaksuttu prosessimainen ymmärrys siirtymävaiheesta työelämään, tämä ei kuitenkaan ole vielä näkynyt nuoris- ja aktivointipolitiikassa, jonka tavoitteena on tehokkaat siirtymät koulutuksesta työelämään.³⁷

31 Thomson & Østergaard 2021.

32 Smith & Dowse 2019; Harris ym. 2021.

33 Woodman 2009; Aapola & Ketokivi 2013.

34 Cuervon & Wynin 2014.

35 Sanderson 2020.

36 Smithin & Dowsen 2019.

37 Sanderson 2020.

Nuorten koulutusta ja työllistymistä tukevat palvelut perustuvat vahvasti ajatukseen nuoren etenemisestä yhteiskunnan kannalta ideaalisella ja suoraviivaisella koulutus- ja työllistymispolulla. Esimerkiksi Ohjaamon työntekijöiden ihanne on, että palveluista muodostuisi nuorille eteen- ja ylöspäin vievä työelämän reitti – ja sitähän nuoretkin usein toivovat. Sen toteutumista haittaavat työntekijöiden mukaan muun muassa palvelujen lyhytjänteisyys, projektirahoitukset ja välityömarkkinoiden heiveröisyys.³⁸ Tutkimuksissa on havaittu monia ongelmia nuorten siirtymä tukevassa palvelu- ja etuusjärjestelmässä. Se ohjaa nuoria usein kapeasti työmarkkinoille, ottamatta huomioon heidän muita kuin työllistymiseen liittyviä tuen tarpeitaan.³⁹ Toisaalta toistuviin tukitoimiin ja projekteihin osallistuminen saattaa hyvistä tarkoituksista huolimatta vaikeuttaa työelämään ponnistamista, sillä niillä voi olla stigmatisoivia vaikutuksia.⁴⁰

Työnsaantimahdollisuudet ovat ylipäätään vähentyneet työnhakijoilla, joiden koulutus on matala ja työkokemus vähäinen.⁴¹ Ken Roberts⁴² tiivistää, että työelämäsiirtymiä määrittävät nuoren perhetaustan ja koulutuksen lisäksi asuinpaikka, asuinalueen työmarkkinatilanne sekä työnantajien rekrytointitarpeet ja -asenteet mutta myös esimerkiksi sukupuoli ja etnisyys. Suomessa maahanmuuttajataustaiset nuoret ja nuoret naiset kokevat työelämäsuhteensa epävarmemmaksi kuin miehet, mikä selittyy osittain epätyypillisten työsopimusten keskittymisellä näille ryhmille.⁴³ Myös maailmantalouden taantumilla ja kriiseillä on pitkäaikaisia arpeuttavia vaikutuksia nuorten työmarkkina-asemiin.⁴⁴ Nuorilla itsellään on usein tarve edetä ja löytää paikkansa työkeskeisessä yh-

38 Määttä & Männistö-Inkinen 2023.

39 Gretschel & Myllyniemi 2020.

40 Haikkola, Näre & Lähteenmaa 2017; Määttä 2018; Brunila ym. 2018; Sivenius & Haverinen 2020.

41 Myrskylä 2017.

42 Roberts 2009.

43 Haikkola, Laine & Pitkänen 2022.

44 France 2016; Alatalo, Mähönen & Räisänen 2017.

teiskunnassa, vaikka se veisikin aikaa. Nuorisobarometri osoittaa, että nuoret ovat valmiita panostamaan työn saamiseen ja suurin osa suosii myös ansiotyötä suhteessa etuuksilla elämiseen, vaikka työ ei lisäisi tuloja.⁴⁵

Pohtimalla elämänkulun ja siirtymien käsitteiden metaforista hengittävyyttä eli sitä, ovatko ne normatiivisia, ambivalentteja vai kenties uusia mahdollisuuksia avaavia jäsennyksiä, ja esittelemällä kolmen haastatteluvuoden aikana tekemiämme havaintoja kysymme tässä luvussa, millä tavoin yhteiskunnan tarjoama itsenäistymisen ja etenemisen ideaali näkyy nuorten aikuisten kertomuksissa ja heidän käyttämissään metaforissa. Miten he suhtautuvat elämänkulun normatiivisiin odotuksiin? Olemme kiinnostuneita myös siitä, miten korona-aika on vaikuttanut heidän elämänkuluihinsa, heidän suunnitelmiensa etenemisiin, peruuntumisiin ja ylipäättään heidän tulevaisuuden näkymiinsä.

Seurantatutkimus, vuorovaikutus ja metaforat

Tässä luvussa tarkastellut nuorten haastattelut on tehty vuosina 2018–2020. Etsimme Vantaan ja Lahden Ohjaamoissa haastateltaviksi 40 yli 18-vuotiasta nuorta aikuista, joille uraan ja työelämään liittyvät kysymykset olivat ajankohtaisia. Heistä 29 osallistui haastatteluun koronavuonna, loppuvuodesta 2020.⁴⁶ Rajasimme tässä luvussa tarkastelun 11 nuoreen aikuiseen, joilla oli eniten hankaluuksia löytää paikkaansa koulutus- ja työmarkkinoilla. Yhdeksän heistä ilmoitti sukupuolekseen miehen, kaksi naisen. Haastattelut toteutettiin joko Ohjaamossa, kuten aiemmin (3), etänä Teams-yhteydellä (6) tai puhelimitse (2). Haastatteluissa kysyimme yksityiskohtaisesti nuorten aikuisten korona-ajan kokemuksista, tulevaisuuden näkymistä ja haastateltujen kokemuksia seurantahaastatteluun osallistumisesta.

45 Haikkola & Myllyniemi 2020.

46 Lisää haastatteluista Määttä & Westerback 2022.

Haastattelemamme 11 nuorta aikuista eivät kyseenalaistaneet tutkimusaiheen mielekkyyttä, sillä he halusivat osallistua seuranta-haastatteluihin jokaisena kolmena vuotena ja kertoivat osallistumisen olleen heille pääosin myönteinen kokemus. Usean vuoden ajan toteutetuissa haastatteluissa muodostuu jonkinlainen luottamussuhde tutkijan ja haastateltavan välille. Silloin on mahdollista käsitellä myös nuorten ”minäkipuilun kysymyksiä”, joihin ei välttämättä muuten olisi pääsyä.⁴⁷ Se, että tutkijat sitoutuvat, paneutuvat, matkustavat paikalle ja palaavat nuoren aiemmin kertomiin asioihin, vaikutti lisänneen nuorten halua osallistua tutkimukseen useana vuonna.⁴⁸ Samalla haastateltavat kyseenalaistivat joitakin teemoja ja kysymyksiä. Selvimmin tämä näkyi tulevaisuutta koskevilla kysymyksissä, etenkin, kun kysyimme heiltä heidän tulevaisuuden toiveistaan kolmannella haastattelukierroksella, koronapandemian aikaan. Kysymys herätti useissa haastatteluissa ärtymistä ja mahdollisesti muistutti elämässä etenemisen ideaalista, jota on vaikea täyttää.

Sanna Aaltonen kumppaneineen⁴⁹ kuvailee nuorten kuuntelemisen vaikeutta palvelujen kontekstissa äänimetaforien kautta. Metelin, kohinan ja hiljaisuuden metaforien myötä tutkijat tekevät näkyviksi sellaisten nuorten näkökulmia, jotka tulkitaan helposti liian kriittisiksi, epämääräisiksi tai vaikeasti lähestyttäviksi. Nämä nuoret eivät välttämättä asetu helposti tarjolla oleviin tukimuotoihin, mutta heidän näkemyksensä voivat silti olla tärkeitä, kun tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin tukeminen palveluissa. Myös meille nuorten erilaisten äänten kuunteleminen tarkoittaa pysähtymistä, herkistymistä, eettistä pohdintaa ja kysymyksenasettelujemme kriittistä tarkastelua. Olemme esimerkiksi kysyneet itseltämme, piilottaako tapamme kysyä tulevaisuuden näkymistä nuorille haastatteluhetkellä merkityksellisiä asioita. Tai korostaako se normatiivista tapaa tarkastella elämäntulkintaa?

47 Käyhkö & Armila 2022.

48 Esim. Pöysä 2022, 64–66.

49 Aaltonen, Hästbacka & Kivijärvi 2017..

Seurantatutkimusasetelmassa vuorovaikutus haastateltavien kanssa syvenee tuttuuden myötä, ja nuorilla on yksittäisiin haastatteluihin verrattuna paremmat mahdollisuudet nostaa esille kriittisiä näkökulmia ja elämänkulkuaan kuvaavia metaforia. Nuorten käyttämät metaforat avaavat heidän kokemustaan ja tuntojaan yhteiskunnassa ja maailmassa, jossa kovakaan yrittäminen ei aina tuota toivottua tulosta.

Nuorten elämäntilanteet ensimmäisen koronavuoden aikana

Korona ei muuttanut radikaalisti tässä luvussa mukana olevien 11 haastatellun nuoren aikuisen elämää, jonka he olivat kokeneet vetäytyväksi jo ennen pandemiaa.⁵⁰ Erityisesti näin kertoivat haastatellut nuoret miehet. Osalla kaverit löytyivät netistä. Jokainen 11 nuoresta oli ollut työllistymistä edistävässä palveluissa, monet heistä kuntouttavassa työtoiminnassa, erilaisissa ura- tai työnhakuvalmennuksissa, työkokeiluissa tai palkkatuetussa työssä. Osa nuorista kertoi psykososiaalisista ongelmista, osa myös muista terveysongelmista ja rajoitteista. Monet olivat harmissaan työllistymisessä kokemistaan vaikeuksista ja epäilivät, ettei heidän elämänsä etenisi hyvään suuntaan.

Esimerkiksi 30-vuotiaalla Annella ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa, ja hän oli haastattelun aikaan kuntouttavassa työtoiminnassa työpajalla. Anne oli lopettanut edellisen palkkatyön kuukauden jälkeen psykososiaalisten ongelmien vuoksi. Koronan takia TE-palvelujen nettisivuilta ei löytynyt työtä. Hän koki kuntouttavan työtoiminnan sopivan hänelle hyvin, koska hän sai työskennellä rauhallisessa tahdissa mielekkäissä tehtävissä. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu ”henkilöille, jotka eivät työ- ja toimintakyönsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön”.⁵¹

50 Vrt. Ikävalko 2022.

51 STM 2022.

30-vuotiaalla Jonilla oli kaksi ammattitutkintoa, ja hän oli osallistunut keväällä 2020 Nuotti-valmennukseen ja sen jälkeen nuorten miesten elämänhallintaa tukevaan hankkeeseen. Haastatteluaikana hän opiskeli ammattikorkeakoulussa. Korona ei ollut vaikuttanut Jonin arkeen ja elämäntilanteeseen merkittävästi, joskin se oli vaikeuttanut deittailua. Hän haaveili elämänkumppanista ja perheestä, mutta toisaalta hän vaikutti olevan antamassa periksi eikä uskonut valoisaan tulevaisuuteen.

Joni, 30: Vieläki on vähä niinku sillai hukassa, et mitä tällä elämällä pitäs tehdä, tai tälleen. Tääki on vaan niinkun toive, tää koulussa käynti nyttien, että jos nyt tällä kertaa. Ku kaks ammattia kuitenkin jo on alla. Ei täs kauheesti niinku... Sanotaanko, et se luotto sitä kohtaan, että täs saatas elämä jonkinnäkösille suunnille, nii ei ole vahvaa luottoa niin sanotusti.

22-vuotiaalla Pessillä oli ammattitutkinto, ja hän oli haastattelun aikaan palkkatukityössä, jonka hän oli saanut työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun eli Typin kautta. Sitä ennen hän oli ollut kuntouttavassa työtoiminnassa. Hän oli muuttamassa ensimmäiseen omaan asuntoonsa. Korona ei ollut juurikaan vaikuttanut Pessin elämään ja arkeen, ja hänellä oli vaatimattomat toiveet hyvästä elämästä.

Pessi, 22: Hyvä elämä on semmonen, että, miten sen sanois? Että ei ota päähän joka päivä ja tota, on tarpeeks [rahaa], et elää. Ei mulle raha oo, tai tämmönen maallinen omaisuus, oo mitenkään tärkeitä. Kuhan vaan pärjää.

26-vuotiaalla Sakulla oli tuore korkeakoulututkinto, ja hän oli työtön työnhakija ja haastatteluhetkellä menossa kuntouttavaan työtöimintaan. Jo ennen koronaa hänen oli ollut vaikeaa saada opintoihin kuuluvia harjoittelupaikkoja. Hän harmitteli, ettei ollut koskaan saanut mitään työtä. Korona-aika oli kuitenkin mahdollistanut oman

luovan työn jatkamisen, ja talouskin oli parantunut hänen siirryttyään opiskelijasta työttömäksi. Toiveissa oli rauhallinen työ.

Saku, 26: Semmonen (työ)paikka, missä sais tehdä töitä rauhassa, ei tarteis olla hirvittävän paljon ihmisten kanssa tekemisissä ja siitä sais kumminkin jotain, että ois jonkinlainen, että sen työn tulos näkyis ja sit et sais vähintään kaks tonnia kuukaudessa palkkaa.

Elämäntilanteista kertoessaan nuoret aikuiset kertoivat yrittämisestä, pyrkimisestä oikeaan suuntaan, pois samaa rataa toistavasta elämästä. Jotkut kuvailivat joutuneensa ”harhapoluille perinteisiltä raiteilta”. Käsitys elämästä polkuna, tienä tai raiteena, jota pitkin kuljetaan eteenpäin, oli nuorten usein käyttämä metafora. Elämässä eteneminen toisi mukanaan hyvän elämän: merkityksellisiä ihmissuhteita ja työtä, kelvollista palkkaa ja jollain tavalla näkyviä aikaansaannoksia.

Elämässä etenemisestä kertominen tutkimushaastattelussa

Osalle tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista vuosittaiset haastattelut muistuttivat eteenpäin pääsyn hankaluuksista. Seuraavassa haastatteluotteessa Mirja, toinen kirjoittajista, aloittaa kertamalla, mitä seurantahaastatteluista on aiemmin sovittu, ja aikoo kysyä, voiko säilyttää haastateltavan yhteystiedot ja ottaa yhteyttä vielä viiden vuoden jälkeen. Niin pitkälle hän ei pääse, kun Akseli jo alkaa arvioida omaa etenemistään.

Mirja: Sitten mä oon kysyny kaikilta tässä lopussa sitä, ku tää loppuu tähän tää kolme vuotta, mistä sillon alun pitäen oli puhetta...

Akseli, 25: Ja mihin mä oon päässy? Mä en oo päässy mihkää. Täs on tosi positiivista. Oon kyllä yrittänyt johonkin.

Mirja: *No, onhan sulla tullu lisää erilaisii kokemuksi.*

Akseli: *Joo, kyllä kokemuksi. Kokemukset on ihan hyviä. Kyllä mä yritän. Katotaa, miten tässä elämässä kuletaan.*

Akselille oli kertynyt vuosien varrella paljon kokemusta työelämään liittyvistä epäonnistumisista. Hän puhui epävarmuudesta kulkemisen metaforalla todeten, että yritystä on, mutta hän ei nähnyt omassa elämässään vielä riittävästi etenemistä. Akseli puhui ”keskiluokkaistumisen” toiveesta, joka merkitsi hänelle vakaampaa taloudellista asemaa ja muun muassa ”kivaa kämppää ja työtä, lisäksi naisihminen, koira ja vaikka auto”. Tyytyväisyys elämäntilanteeseen oli hänelle kuitenkin myös asennekysymys.

Yrittämistä ja eteenpäin pääsemättömyyttä kuvasi myös 27-vuotias Johanna. Hän oli sairastunut korona-ajan alussa ja oli ollut pitkään sairas. Hän koki ammattitutkintonsa itselleen epäsovivaksi ja oli pitkään ollut työtön työnhakija, eikä hän ollut löytänyt kovasta yrittämisestä huolimatta opiskelu- tai työpaikkaa. Korona-aikana oli ollut myös haastavaa saada tukea mielenterveysongelmiin. Syksyllä 2020 opiskelu- ja työnhaku käynnistyi taas, mutta Johanna koki, että korona oli tehnyt etenemisestä vielä vaikeampaa. Tutuksi tulleelle haastattelijalle, Fridalle, luvun toiselle kirjoittajalle, olisi ollut mukava kertoa edistysaskelista koulutus- ja työelämässä, mutta ennen kaikkea itselle se olisi tehnyt hyvää. Johanna kertoi kokeneensa haastattelut hieman turhauttaviksi sen vuoksi, että hän joutui raportoimaan niissä eteenpäin pääsemättömyyttään.

Johanna, 27: *No siis, se on tottakai vähän triggeröivää, että niin sanotusti... Ku yrittää päästä elämässään eteenpäin, mut sit ei voi niinku kertoa mitään selkeitä edistysaskelia.*

Frida: *Niin tulee vähän silleen paineita, että olis pitäny päästä jo pidemmälle, kuulenko oikein?*

Johanna: *Se on vähä sellasta turhauttavaa. Vähä sellanen, jos sun pitää sukulaisellekin jo se, että 'joko olet, joko olet... ', nii on vähä silleen, et 'no en ole, mutta yritän parhaani'.*

Pääosalle etenemisvaikeuksia kokeneista nuorista seurantahaastatteluihin osallistuminen oli kuitenkin ollut mukavaa. 28-vuotiaalla Tommilla oli kaksi ammattitutkintoa. Hän oli pitkään ollut työttömänä ja useissa työllistymistä tukevista toimissa, kuten koulutuksissa ja työpajoilla. Hän oli kokenut ne sosiaalisesti ja henkisesti hyödyllisiksi. Myös tutkimushaastatteluihin osallistumisen hän koki tervetulleeksi mahdollisuudeksi pohtia omaa elämäänsä.⁵²

Tommi, 28: *On nää tavallaan ollut kiehtovia ja periaatteessa joka vuosi, kun on... Tai sen ensimmäisen vuoden jälkeen on periaatteessa aina tässä kevään puolella miettinyt, että millon tää haastattelija tulee lähettämään viestin tai soittamaan. Et mielelläni pääsisin kertomaan sen hetken tilanteesta kyllä. Et periaatteessa ihan innolla olen odottanut näitä, näitä kertomaan vähän näitä asioita läpi.*

Osa haastatelluista toivoi, että oman kertomuksen kertomisesta olisi hyötyä nuorten palveluiden, työolojen ja elämän mahdollisuuksien kehittämisessä. Esimerkiksi Jounilla oli huonoja kokemuksia epävarmoista työsuhteista, ja hän kritisoi eri vuosien haastatteluissa nuorten hyväksikäyttöä palkattomissa töissä.

Jouni, 27: *Lähinnä (ois) vaan toive siitä, että tää tutkimus tuottaa edes pientä tulosta, että sais jonkun tolkun näihin työelämään ja niihin pyrkiville, et... Et työnantajat vähän katsois paremmin noi töiden toteutumisen ja laadun ja sit ois vähän reilumpi meininki siellä.*

52 Ks. myös Käyhkö & Armila 2022.

Jounilla oli kaksi ammattitutkintoa. Hän oli jäänyt työttömäksi ennen koronaa ja kertoi masentuneensa. Syksyllä 2020 Jouni oli päässyt kuntouttavaan työtoimintaan, saanut työtarjouksen kuu-kauden työkokeiluun yrityksessä, ja sen jälkeen oli luvassa palkka-tuki. Aikaisempien pettymysten vuoksi Jouni ei kuitenkaan voinut olla varma siitä. Useat nuoret kertoivat haastattelussa huonoista työelämäkokemuksista ja puhuivat nuorten työolojen parantami-sen tarpeesta. Heillä oli kokemuksia esimerkiksi vuokratyöyrityk-sistä tai toistuvista työkokeiluista, jotka eivät johtaneet mihinkään pysyvään lupauksista huolimatta.

Elämässä etenemisen metaforat

Pitkäaikaisia työllistymisen tai oman alan löytämisen vaikeuksia kokeneet haastateltavat olivat usein haluttomia pohtimaan tule-vaisuuttaan.⁵³ Aiemmat kokemukset suunnitelmista ja pettymys niiden kariutumisesta olivat monilla mielessä. Kaikissa kolmessa haastattelussa Jouni kertoo avoimesti työnhaun hankaluuksista ja masennuskausista, joiden aikana hän ei ollut saanut riittävästi tu-kea. Seuraava haastatteluote osoittaa tulevaisuutta koskevan kysy-myksen herättävän Jounissa harmistusta. Tulkittuaan kysymyksen hankalaksi Mirja päättää olla kysymättä, miltä tulevaisuus näyttäisi viiden vuoden päästä. Keskustelu rajautuu siis haastattelutilan-teessa siihen, mihin haastateltava tuntuu asettavan raamit.

Mirja: Jos sä ajattelet tästä vaikka vuoden päähän, niin missä sä ajattelet tai toivot silloin olevasi, et minkälainen tilanne olis asu-misen ja työn ja muun elämän suhteen?

Jouni, 27: Eipä... Just sellanen kysymys, mitä mä vihaan yli kai-ken nykyään. Tosiaan... No, tohon mä oon vastannut aina, että vakaa työpaikka, ei joutuis miettimään että millon lähtee paikka alta tai millon joutuu solmimaan uuden määräaikaisen ja tällä-

53 Määttä & Westerback 2022.

set. Olis vakaa tulonlähde. (Asunto) niin kun omistuksessa tai vähintään vuokrauksessa ja... Niin, no siinähan ne olikin. En mä oo oikeestaan viimeisenä seitsemän vuoden aikana toivonut mitään muuta.

Mirja: No, tossa tuli aikasemmin se, että jos säästyis sen verran vuoden aikana, että saisi vaikka sen ajokortin ja mahdollisesti auton, et tavallaan sä mietit kuitenkin vähän itekin eteenpäin.

Jouni: No, kyllä. No, tää ajokortti, auto on ollut se vähän niin kun piikki lihassa, että mulle avautuis omien karkeiden laskelmien mukaan ainakin 60 prosenttia lisää työpaikkoja, jos mä ne kaksi asiaa omistaisin.

Jouni kertoo haastatteluotteessa, mitä hän yleensä vastaa tällaisiin kysymyksiin tulevaisuudesta, sillä hän on joutunut vastaamaan samankaltaisiin kysymyksiin useasti asioidessaan eri palveluissa. Hän toistaa nytkin, että olisi tärkeää saada vakaa työ ja asunto, perusedellytykset aikuisen elämään. Niitä hän on toivonut ja tavoitellut pitkään.

Jonin haastattelussa Frida lähestyy kysymystä tulevaisuudesta varovaisesti:

Frida: No, jos vähän puhutaan tulevaisuudesta... Ei sun tarvii vastata, jos tuntuu hankalalta, mutta mitä sä ajattelet, jos katsot tästä vuoden päähän, niin missä ajattelet silloin olevasi?

Koska Joni kertoo toiveistaan ja ajatuksistaan, Frida esittää jatkokysymyksen: *Osaatko ajatella, että miltä elämäsi näyttäis viiden vuoden päästä?*

Joni, 30: Jaa-a. Siinä taas tulis tää, et jos halutaan ottaa se yltiöpositiivinen asenne, niin sittenhän olisi se työ ja koulu hoidettu ja työtä olisi ja ihana vaimo siinä rinnalla ja luultavasti jo perheen

alkuakin saatu jo kehitettyä. Tälleen... Sitten, jos taas mennään sillä odotustasolla, mikä on, nii opiskelut on ehkä hoidettu. Ehkä on töitä, ehkä ei. Ehkä on onnistuttu löytämään joku siihen rinnalle, ehkä ei. Vähä niinku, että nää on nää tulevaisuuden ajattelut on aina vähä tämmösiä, että se voi haluu ottaa monella eri tavalla... Se on justinsa, että omas tapauksessa ehkä se, ku ollaan niin monta kertaa saatu... Niin sanotusti, poltettu näpit jo niitten toiveajatteluiden kanssa, nii ei vaan jaksa sillä lailla kuluttaa energiaa siinä sen suhteen. Menee enemmän vaan sillä meiningillä, että elämä tuo sen, minkä tuo. Sitten siihen on tyydyttävä, mitä se tuo... Kunnes se kuolema korjaa joka tapauksessa, jossain kohtaa.

Myöhemmin haastattelussa Joni kertoo kokeneensa pienestä pitäen tulevaisuuden epämääräiseksi ja vaikeasti hahmotettavaksi. Tulevaisuudesta puhuessaan hän käyttää avaruutta metaforana: *Se on vähä, niinku jos tuonne avaruuteen lähtis; paljon synkkää pimeetä ja periaatteessa mitään reittiä ei ole missään. Mut samanaikaisesti täynnä niitä tähtiä, jota sitten voidaan verrata näihin toiveenpilkahduksiin.*

Joni tekee selkeän eron tulevaisuutta koskevien toiveiden ja mahdollisuuksien välille. Elämässä koetut pettymykset ovat opettaneet, että toiveisiin perustuva tarkka tulevaisuuden suunnittelu voi olla masentavaa. Hän on oppinut, ettei tavoitteita saa laittaa liian korkealle. Toiveajattelussa polttaa näpit.

Nämä haastatteluotteet kuvaavat myös haastattelutilanteen vuorovaikutusta, sitä, miten haastattelija arvioi tilannetta ja yrittää muokata sitä haastateltavaa lukien. Monivuotisessa seuranta-haastattelussa osapuolet tulevat jossain määrin tutuiksi, aihepiirit ja haastattelun teemat ovat osin toistuvia, osin uusia. Välillä haastattelija onnistui rohkaisemaan haastateltavaa haastavampienkin kysymysten käsittelyyn, toisinaan vuorovaikutus oli töksähtelevää, ja tutkija joutui palaamaan haastattelun litteraattiin tarkistamaan tilanteen vuorovaikutusta: oliko tarpeeksi empaattinen, tarjosiko tukea ja miten vuorovaikutus jatkui.

Kysyessämme nuorilta lupaa säilyttää yhteystiedot viiden vuoden kuluttua tapahtuvaa jatko haastattelupyynnöämme ajatellen muutama nuorista pohti, onko enää silloin edes elossa tai kuinka pohjalla, ”hiton kaivossa”, on.

Akseli muotoili asian näin:

Katotaan, mistä hiton kaivosta mut löytää, oonko mä elävä ees silloin tai oonko mä menestynyt. Toivotaan sitä viimeistä vaihtoehtoa.

Jouni kertoi haastattelun lopulla elämän tarkoituksen etsinnästään ja raskaista pohdinnoistaan. Jatko haastatteluista ja yhteystietojen säilyttämisestä kysyttäessä hän sanoi:

Toivotaan, että mä oon vastaamassa sit viiden vuoden päästä. Okei, toi oli vähän synkästi sanottu. Sanotaan näin, että nähdään nyt viiden vuoden päästä.

Mirja: Niin joo ja muista tosiaan hakea apua tarvittaessa. Sitä kuitenkin on tarjolla eri muodoissaan.

Haastatteluote tuo esiin myös haastattelijan huolta nuoresta ja kannustusta avun hakemiseen. Jounin mukaan mielenterveyspalveluja oli vaikea saada, jonot olivat pitkiä eikä keskusteluapu useinkaan ollut riittävää. Joni puolestaan nosti haastattelussa esille toiveiden ja todellisuuden välisen kuilun. Hän toivoi, ettei katkeroituisi vastoinkäymisistä, menettäisi toivoaan ja ”vetäisi itseään jooon, resetoisi itseään”. Tällä hän kuvaa epätoivoa, jos ei elämä etene oikeille raiteille kaikesta yrittämisestä huolimatta, ja viittaa mahdollisesti myös itsemurha-ajatuksiin. Lainauksessa hän hyödyntää runsaasti metaforia kuvatessaan vaikeuksiaan ja niistä aiheutuneita vaikeita tunteita (”kitkeröityminen”, ”sivuraiteella menossa”, ”korjausliike”, ”loksahtaa paikoilleen”, ”homma munattu”, ”vetää jooon”, ”resetointinappula, täältä tullaan”).

Joni, 30: *Vielä toivoo, mutta... Samanaikaisesti ehkä pelkää tota, että missä kohtaa vaan kitkeröityy niin pahasti, et... Et ei tästä elämästä tuu nyt selkeesti tommosta, mitä toivoi. No, tällä hetkellä se muutenki on vielä pahasti tuolla jossain sivuraiteilla menossa. Saas nähdä, meneekö edes sinne suuntaan ollenkaan. Nyt on ainaki saatiin se korjausliike, että saatiin edes sitä koulu. Päästä opiskelemaan se uus ammatti, jolla nyt viimein, toivottavasti, pääsis työelämään kiinni. Siinä toivottavasti sitten se kaikki muukin loksahda paikoilleen. Jos ei... No, sitten vaan täytyy rupee kattomaan, et jos tosiaan ei tapahdu näin, niin sit pitää vaan toivoa, että on tarpeeks jaksamista ja mielenkiintoa elämää kohtaan, ettei päätä vaan, että okei, tää oli sillä selvä. Täysin homma munattu, nii eiköhän vedetä ittesä jojoon, tai jotain. Kokeilla uudestaan; resetointinappula, täältä tullaan.*

Elämässään myönteistä etenemistä kokeneet nuoret aikuiset toivat esiin erilaisista vastoinkäymisistä ja esteistä huolimatta toiveitaan uralla etenemisestä ja perhe-elämästä sekä ajatuksiaan hyvästä elämästä.⁵⁴ Kaikkiaan haastattelujen perusteella voi todeta, että tulevaisuuden näkymistä kysyminen on herkkä aihepiiri. Sen käsittely oli helpompaa toisena vuotena käytetyn kuvatehtävän kautta erityisesti niiden nuorten kanssa, jotka olivat kokeneet pettymyksiä pyrkimyksissään edetä työelämään. Visuaalisten menetelmien avulla onkin mahdollista lähestyä vaikeasti sanallistettavia arkiajatelun sisältöjä⁵⁵, ehkä juuri niiden metaforisen väljyyden ja monitulkintaisuuden vuoksi.

Toisaalta nuorten aikuisten käyttämät metaforat epäonnistumisesta, eksymisen paikoista ja suunnan korjaamisesta kertovat myös kuvainnollisesti elämästä, jonka ei koeta etenevän oikeilla raiteilla, hyvään suuntaan. Ollaan menty piikki lihassa samaa rataa monta vuotta, eksytty metsään, oltu joen vietävänä, munattu, pol-

54 Määttä & Westerback 2022.

55 Hakököngäs & Martikainen 2021; Back 2007.

tettu näpit ja lopulta mahdollisesti hiton kaivossa tai painamassa resetointinappulaa. Tulevaisuus saattoi olla reititön avaruus tai syvä ja ahdas kaivo, joista on vaikea päästä pois. Haastatteluissa tuotetuilla metaforisilla kuvauksilla on vahva lataus. Elämäntilanteen kuvauksina ne todellakin avaavat nuorten aikuisten kokemuksia ja tunnelmia. Samalla, kun ne kuvaavat osin ronskillakin kielellä heidän ”sielunmaisemaansa”, yrityksiä ja epäonnistumisia, epätoivoakin, niiden voi tulkita myös sisältävän kritiikkiä ajatukselle, että elämän ja tulevaisuuden suunnittelu voisi onnistua – koska mitään ei voi oikeasti tietää epävarmassa maailmassa.

Esteet ja tauot korona-aikana

Korona-aika oli monelle haastatellulle yksi lisäkanto kaskessa. Koronan vaikutukset olivat monenlaisia: osalla haastatelluista ne olivat vähäisiä ja muuttivat vain joitain suunnitelmia tai tapoja, toisilla vaikutukset puolestaan olivat merkittäviä ja osa koki niiden arvioinnin vaikeaksi. Pientä koronan vaikutus oli silloin, kun omissa oloissaan viihtyvä elämäntapa soveltui eristäytymisen ideaaliin⁵⁶, eikä tavalliseen elämään ja talouteen tullut suuria muutoksia.

Joni, 30: Ei ole vaikuttanu (taloudelliseen pärjäämiseen). Ei ole plussaa, eikä negatiivista. Että ihan samalla tavalla on eletty kun ennenkin. Tuilla ja näillä näin.

Pandemian vaikutukset olivat kielteisiä niille, jotka kokivat pitkäaikaisen unelman toteutumisen estyneen. Akseli oli suunnitellut pitkää ulkomaanmatkaa, säästänyt rahat ja oli huhtikuussa 2020 toteuttamassa haaveensa. Koronan vuoksi matka kuitenkin peruuntui. Ensimmäisenä koronakeväänä oli vaikea löytää työtä, ja kun Akseli oli onnistunut saamaan työn, parin päivän päästä hän sai tietää, että oli löytynyt kuulemma parempi työntekijä. Sopimusta ei ollut ehditty kirjoittaa. Ensimmäinen koronakesä oli mennyt

56 Ks. luku 5; Westerback & Rissanen 2022; Ikävalko 2022.

stressiä vältellen, kaikki oli harmittanut. Akselin puheessa kuului harmitus mutta toisaalta kova yrittäminen.

Akseli, 25: Kyl täs menee koko ajan semmosen tosi turhautumisen rajoilla. Mä koitan pysyy vaa vahvana ja positiivisena, vuhuu. Mut ei vittu. Kyl tää on rankkaa. Välil on vaan semmonen filis, ettei vittu jaksa. Sitte on vaan sillee, että on pakko jaksaa. Käy vaikka lenkillä ja salilla. Mut vitun perseestä.

Korona oli aiheuttanut osalle haastatelluista stressiä ja vaikeuttanut elämässä eteenpäin pääsemistä. Elämä oli tiivistynyt kotiin, jossa ei kuitenkaan saanut olla rauhassa, vaan omasta tilasta joutui neuvottelemaan läheisten kanssa.⁵⁷

Frida: Onko korona vaikuttanu sun voimavaroihin ja arjessa jaksamiseen?

Johanna, 27: No siis, totta kai. Se ottaa hermoon, koska se aiheuttaa totta kai jatkuvaa paniikkia. Ja totta kai se käy hermoon sen takia kans, ku kaikki muutki on kotona koko ajan. Et tulee sellanen olo, että ku mä oon introvertti, nii tulee sellanen olo, et sä oot niinku koko ajan stressaat sitä, et itte sairastuu ja muut ympärillä sairastuu. Just se, että ku yrittää saada jostain koulutai työpaikkaa, mikä on viel normaalia hankalampaa ja sit se, et ku sä et saa sellasta niinku normaali levähdystaukoa, et sais olla ihan niinku yksin rauhassa.

Useat haastateltavat ohittivat korona-aikaa koskevat kysymykset nopeasti, ainakin haastattelun alussa, usein toteamalla, ettei se ollut muuttanut suuresti mitään. Esimerkiksi Jounin arkeen koronalla ei ollut suuria vaikutuksia:

⁵⁷ Ks. myös luku 5.

Jouni, 27: *Enimmäkseen aikaa mä vietän kotona ja jollei oo mitään menoja tai tapaamisia. Tapaamisiakin on aika harvoin. Eipä mulla oo mitään syytä lähtee mihinkään. Just oikeestaan sillon kun korona tuli ja sit kauhee kohu, niin naureskeltiin kavereiden kaa et joo, eipä tässä elämä oo oikeestaan muuttunut. Tätä samaa rataa vuosi toisensa perään kuiteskin ollu.*

Osa nuorista koki olevansa ”turhautumisen rajoilla”, ”hermot tiukilla” ja toiset vain vuodenkiertojen kulkevan ”samaa rataa”, ilman ratkaisuja. Tarkemmin kysyttäessä muutoksia saattoi löytyä eri elämäalueilla. Moni koki, että korona on heikentänyt tai tulee heikentämään työmahdollisuuksia. Samoin korona aiheutti epävarmuutta tulevaisuuden suunnitelmiin. Ammatillisen koulutuksen juuri päättäneen Nikin suunnitelmissa työ oli numero yksi, sen jälkeen koti ja mahdollisesti kumppani.

Niki, 20: *Että ois niin kun työpaikka ja sen jälkeen kattoo vähän muita. Varmaan suurin este, niin kun tossa puhuttiinkin, että ois varmaan just niin kun koronatilanne, kun ei oikein tiedä et min-käläinen sit on vuoden päästä. Mut en mä näe muita sitten kuitenkaan esteitä sitten. Että tietenkinhän vuoden aikana tapahtuu kaikkea elämässä, että ei sitä silleen voi oikein...*

Osa koki, että työpaikkoja on koronan vuoksi entistä vähemmän tarjolla tai niissä oli aiempaa huonommat työehdot.

Johanna, 27: *Kaikki (työnhaku) on ihan älyttömän vaikeeta, koska korona. Se on niinku, työpaikat ei tällä hetkellä yksinkertaisesti ota ihmisiä. Ne yrittää päästä ihmisistä eroon.*

Myös työvoimakoulutukset siirtyivät koronan vuoksi myöhemmin toteutettaviksi. Kuitenkin osalla työ- ja taloustilannetta suurempi ongelma vaikutti olevan oma matala mielentila, kuten masennus. Lisäksi osan elämässä oli tapahtunut koronan aikana muitakin

kielteisiä asioita: yhden haastateltavan äiti oli sairastunut syöpään, toisen vanhemmat olivat eroamassa. Toisaalta yksi haastateltavista oli löytänyt korona-aikana ensimmäisen oman vuokra-asuntonsa. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että kukaan haastatelluista 11 nuoresta ei ollut kokenut korona-aikana suuria edistysaskeleita. Jotkut olivat päässeet koulutukseen tai aloittaneet työn, mutta heilläkin päällimmäisenä tunteena tuntui olevan epävarmuus jatkosta, sillä aiemmat pettymykset olivat heikentäneet heidän uskoaan tulevaan.

Haastateltavien ihmissuhteissa korostui varovaisuus kroonisesti sairaiden ystävien sekä omien vanhempien ja isovanhempien kanssa, etteivät he sairastuisi virukseen. Yhteydenpito oli harvennettu ja siirretty puhelimeen tai digitaalisiin välineisiin. Jos yhteydet vanhempiin tai sisaruksiin olivat olleet heikot jo ennen koronaa, ei korona-aika sitä muuttanut. Tällainen tilanne vaikutti olevan useilla 11 haastatellusta. Yksi havainto kaikkiaan 85 seurantaahaastattelun (joihin osallistui 29 nuorta aikuista) valossa onkin se, että itsenäistymisen poluilla lapsuuden perheen tuella tai sen puutteella on merkittävä vaikutus.⁵⁸ Parhaimmillaan perheeltä saa henkistä ja taloudellista tukea, hyödyllisiä verkostoja, mutta heikoimmillaan kielteiset kokemukset jatkuvat ja yhteydet pysyvät vähäisinä tai katkeavat kokonaan.

Elämänkulun ja siirtymien käsitteet uusina mahdollisuuksia avaavina jäsennyksinä?

Olemme tarkastelleet tässä luvussa, millaisiin metaforin nuoret aikuiset, joilla on ollut hankaluuksia löytää paikkaansa koulutus- ja työmarkkinoilla, käsittelevät elämässä etenemisen ihannetta. Kysymme myös, miten korona-ajan alkuvaiheet ovat nuorten omien tulkintojen mukaan vaikuttaneet heidän elämäntulkuunsa. Luku pohjautuu kolmivuotisiin seurantaahaastatteluihin, joiden keskiössä oli nuorten aikuisten koulutus- ja työelämäkokemukset ja siirtymät. Nuoret tavoitettiin monialaista palvelua tarjoavista

58 Määttä & Kuisma 2023.

Ohjaamoista. Jokaisella haastateltavalla oli kokemuksia työttömille suunnatuista palveluista, useilla heistä myös kuntouttavasta työtoiminnasta. Olemme aiemmin osoittaneet saman aineiston perusteella, että varautunein ja epävarmin suhde tulevaisuuteen oli niillä nuorilla aikuisilla, jotka kokivat pitkäaikaisia työllistymisen tai oman alan löytämisen vaikeuksia.⁵⁹ He eivät useinkaan halunneet pohtia tulevaisuutta, koska he kokivat sen vaikeaksi ja jopa turhaksi epävarmuuksien keskellä.

Elämässä etenemisen ja kulkemisen metaforat olivat näkyvillä nuorten haastatteluissa, eivät niinkään vastarinta ja etenemisen kyseenalaistaminen. Nuorten käyttämissä metaforissa korostuivat yrittäminen ja eksyminen mutta myös hetkessä eläminen ja toivonpilkahdukset. Nuorten puheissa korostuivat usein vaikeudet edetä toivottuun, varsin tavalliseen ja kohtuulliseen elämään, jossa olisi työtä, palkkaa ja läheisiä ihmissuhteita. Annika Westberg⁶⁰ kutsuu näitä aikuistumisen pyrkimyksiä ulkoisiksi ja eksistentiaalisiksi siirtymiksi: oma identiteetti muotoutuu saavutettujen siirtymien myötä. Huolimatta monista vaikeuksista ja epäonnistumisen kokemuksista ja toisinaan oman terveydentilan haasteista, monet nuoret aikuiset kertoivat haastatteluissa jatkavansa sitkeää yrittämistä. Tarkastellessaan työttömien nuorten ponnisteluja Jaana Lähteenmaa⁶¹ käytti tällaisesta käsitettä yliviritetty toimijuus. Yliviritetyn toimijuuden tilassa työtön nuori näkee olevansa vastuussa omasta tilanteestaan eikä lähde haastamaan ympäröiviä rakenteita tai odota saavansa yhteiskunnalta apua. Haastattelemamme nuoret olivat saaneet apua ja tukea yhteiskunnan palveluista, vaikkakin kokivat tuen usein myös riittämättömäksi. Tästä huolimatta he näkivät vastuun siirtymistä kuuluvan lähinnä itselleen.

Työllistymistä edistävät palvelut edellyttävät ja tukevat nuorten yksilöllistä ponnistelua. Varsinkin nuorten ollessa kyseessä työvoima- ja sosiaalipolitiikan tavoitteena on kääntää kaikki kivet

59 Määttä & Westerback 2022.

60 Westberg 2004.

61 Lähteenmaa 2011.

ja kannot, jotta reitti työelämään löytyisi. Nuorten kertomusten perusteella palveluissa olisi aiheellista miettiä, onko niissä tilaa nuorten pysähtymiselle ja elämän suunnan pohtimiselle. Joillekin tutkimukseen osallistuneille kuntouttava työtoiminta työpajalla tai työkokeilupaiikka tarjosivat tällaisen taukopaikan.

Osa nuorista näkee oman etenemättömyyden taustalla myös ulkoisia tekijöitä: työmarkkinoilla ei toimita reilusti, nuorten ilmaista työvoimaa käytetään hyväksi, maahanmuuttajataustaisia nuoria syrjitään työnhaussa, hyvinvointia ja työllistymistä edistävät palvelut eivät toimi hyvin, missään ei osata neuvoa ja auttaa. Itsen ulkopuolella olevien rakenteellisten ongelmien näkeminen ei välttämättä siirrä nuoren katsetta kokonaan pois oman elämänkulun hankaluuksista. Yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden kokemukset yhdistettynä epäonnistumisen kokemuksiin tuottavat osalle umpikujassa tai tiettömässä avaruudessa olemisen tunteen. Toisaalta aineistomme osoittaa, että haastelluilta nuorilta aikuisilta löytyy monenlaisia taitoja, koulutusta, luovuutta, kädentaitoja, kielellisen ja kuvallisen ilmaisun lahjakkuutta sekä motivaatiota työhön. Voidaan kysyä, millä tavalla työllistymistä ja hyvinvointia edistäviä palveluja ja työelämän rakenteita ja vastaanottokykyä pitäisi muokata, jotta nämä taidot saataisiin käyttöön, hyödyttämään nuoria itseään ja yhteiskuntaa.

Olemme reflektoineet tässä luvussa myös seuranta-aastattelun metodologisia kysymyksiä: millaista aikaa ja tilaa olemme antaneet tutkimukseen osallistuneille nuorille kertoa omasta elämästään. Nuorten elämänkuluista tekemämme havainnot ovat kietoutuneet tiiviisti tekemiimme tutkimusmetodisiin valintoihin, haastattelujen vuorovaikutukseen ja niissä syntyneeseen luottamukseen. Matilda Wrede-Jäntti⁶² kuvaa, kuinka tutkijan ja tutkittavan suhde voi kehittyä laadullisessa pitkittäistutkimuksessa tiedontuotannosta tuttavallisempaan vuorovaikutukseen. Ajan myötä osapuolet muuttuvat enemmän kanssaihmisiksi ja rinnalla

62 Wrede-Jäntti 2019.

kulkijoiksi. Samanaikaisesti tutkijan ja tutkittavan suhde velvoittaa tutkijaa, ja rajanveto ystävyys- ja tutkimussuhteen välillä voi olla haastavaa. Lukua kirjoittaessamme olemme pohtineet tutkijoiden vastuuta myös kirjoittaessamme havainnoistamme. Mitä se, keihin kohdistamme katseemme analyysissä ja mitä kysymme, tuottaa tutkimuksellisesti, yhteiskunnalliseen keskusteluun ja palvelujen kehittämiseen? Mitä päätelmämme kertovat lukijoille ja erityisesti tutkimukseen osallistuneille tai vastaavassa elämäntilanteessa oleville nuorille? Olemme lähettäneet tutkimukseen osallistuneille nuorille aikuisille aika-ajoin tietoa tehdyistä tutkimuksista ja opinäytteistä. Koemme olevamme heille vastuussa siitä, mitä tutkimuksissamme nostamme esille.

Tähän mennessä tekemiemme seuranta haastattelujen valossa ei ole mahdollista sanoa, millaisia vaikutuksia korona-ajalla on tutkimukseen osallistuneiden nuorten elämään pitkällä tähtäimellä. Osalle se on voinut osoittaa, että heillä on poikkeusaikana tarvittavia taitoja pysytellä kotona ja etäällä.⁶³ Vaikuttaa siltä, että korona-aika näyttäytyi tässä luvussa mukana olleille 11 nuorelle pääosin pistemäisenä, joihinkin elämänalueisiin vaikuttavana hidasteena ja harmittavana asiana, mutta keskeinen elämänkulun haaste on työelämään pääsy, joka on ollut vaikeaa jo ennen korona-aikaa.

Aikuistumisesta on tullut postmodernissa yhteiskunnassa moniulotteinen ja epävarma prosessi. Sinikka Aapolan ja Kaisa Ketokiven⁶⁴ mukaan yhä harvemmin nuori aikuinen voi tukeutua aiempien sukupolvien asettamiin malleihin: ”Polut eivät aina vie sinne, minne niiden luulisi vievän. Ne saattavat haarautua, kiemurrella tai kadota kokonaan. Tämä ei suinkaan johdu aina nuoresta kulkijasta, vaan myös ympäröivästä yhteiskunnasta.” Tässä luvussa tarkasteltujen haastattelujen pohjalta on aiheellista kysyä, voisiko ”elämä on matka, jota kuljetaan eteenpäin” -metaforaa laajentaa siten, että pysähtymiset saisivat enemmän arvoa ja olisivat sosiaa-

63 Ks. luvut 3 ja 5; Ikävalko 2022.

64 Aapola & Ketokivi 2013.

lisesti hyväksytyjä. Korona oli yksi tällainen pakottava pysäkki monelle, ja tästä kokemuksesta voi olla opittavaa. Voisiko elämä hetkittäin olla pysäkki, jossa seisotaan, jonotetaan ja parhaimmillaan tutustutaan kanssakulkijoihin? Se voisi olla joillekin myös umpikuja, jossa ihmetellään ja tarvittaessa käännytään takaisin, kunnes on taas mahdollista jatkaa johonkin suuntaan.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Päivi Berg (2018) Nuorten aikuisten siirtymät palkkatyöhön ja yrittäjyyteen. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 3–18.
- Aaltonen Sanna & Päivi Berg & Salla Ikäheimo (2015) *Nuoret luukulla: Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 160.
- Aaltonen, Sanna & Noora Hästbacka & Antti Kivijärvi (2017) Metelin, kohinan ja hiljaisuuden kohtaaminen hyvinvointipalvelujen haasteena. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Aapola, Sinikka & Kaisa Ketokivi (2013) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Alasoini, Tuomo & Matti Joensuu & Pirjo Juvonen-Posti & Noora Järnefelt & Aart-Jan Riekhoff & Pauliina Toivio & Jarno Turunen (2022) *Työelämän ja työmarkkinoiden muutos – Haasteita ja kehittämistarpeita sosiaaliturvan uudistamiselle*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163973/Sosiaaliturvakomitea_2022_7.pdf.
- Alatalo, Johanna & Erno Mähönen & Heikki Räisänen (2017) *Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus*. TEM-analyyseja 76/2017.
- Aro, Jari (1999) *Sosiologia ja kielenkäyttö: Retoriikka, narratiivi, metafora*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Back, Les (2007) *The Art of Listening*. Oxford: Berg.
- Brunila, Kristiina & Katariina Mertanen & Katariina Tiainen & Tuuli Kurki & Ameerah Masoud & Kalle Mäkelä & Elina Ikävalko (2018) Essay: Vulnerabilizing young people: Interrupting the ethos of vulnerability, the neoliberal rationality, and the precision education governance. *Journal of the Finnish Anthropological Society* 43 (3), 113–120.
- Cuervo, Hernán & Johanna Wyn (2014) Reflections on the use of spatial and relational metaphors in youth studies. *Journal of Youth Studies* 17 (7), 901–915.
- Devadason, Ranji (2011) Metaphor, social capital and social imaginaries. *The Sociological Review* 59 (3), 633–654.
- Ekman, Inger (2004) *Livsberättelser och språk*. Teoksessa Carola Skott (toim.) *Berättelsens praktik och teori – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

- Erikson, Erik (1982) *The life cycle completed*. New York: W. W. Norton & Company.
- Filander, Karin (2000) *Kehittämistyö murroksessa: Sitoutuminen, sopeutuminen ja vastarinta julkisella sektorilla 1990-luvulla*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- France, Alan (2016) *Understanding Youth in the Global Economic Crisis*. Bristol: Policy Press.
- Furlong, Andy (2009) Revisiting transitional metaphors: reproducing inequalities under the conditions of late modernity. *Journal of Education and Work* 22 (5), 343–353.
- Furlong, Andy (2015) Transitions, cultures and identities: What Is Youth Studies? Teoksessa Dan Woodman & Andy Bennett (toim.) *Youth Cultures, Transitions, and Generations – Bridging the Gap in Youth Research*. Hampshire: Palgrave/MacMillan.
- Furlong, Andy & Dan Woodman & Johanna Wyn (2011) Changing times, changing perspectives: Reconciling ‘transition’ and ‘cultural’ perspectives on youth and young adulthood. *Journal of Sociology* 47 (4) 355–370.
- Gretschel, Anu & Sami Myllyniemi (2020) *Kuulumeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Helsinki: Kunnallissalalan kehittämisseätiö.
- Haikkola, Lotta & Lena Näre & Jaana Lähteenmaa (2017) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Haikkola, Lotta & Riku Laine & Tuuli Pitkänen (2022) Young People and Subjective Employment Insecurity: Evidence from the Finnish Youth Barometer between 2009 and 2019. *Young*, 1–24.
- Haikkola, Lotta & Sami Myllyniemi (2020) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Hakoköngäs, Eemeli & Jari Martikainen (2021) Visuaaliset menetelmät arkiajattelun tutkimuksessa. Teoksessa Sanna Ryyänen & Anni Rannikko (toim.) *Tutkiva mielikuvitus: Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Harris, Anita & Hernán Cuervo & Johanna Wyn (2021) *Thinking about Belonging in Youth Studies*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Ikävalko, Elina (2022) Yhden poikkeus on toisen normaali – keskustelua mielensterveydestä pandemian aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 226–236.
- Juntunen, Anna (2019) *”Minä uskon hyvään elämään.” Nuoret ja elämänselitys rakentuvana toimijuus*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Juntunen, Anna (2020) Nuoret ja elävä toimijuuden tunto elämänselityksen käännöksissä. *Janus* 28 (1), 20–41.

2. ELÄMÄSSÄ ETENEMISEN IDEAAALI

- Käyhkö, Mari & Päivi Armila (2022) ”Tasasen paskaa kuuluu”. Elämänongelmien kirjoja kehkeytyvässä aikuisuudessa. *Aikuiskasvatus* 42 (4), 270–285.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980) *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lähteenmaa, Jaana (2011) Nuoret työttömät ja yliviritetty toimijuus. *Nuorisotutkimus* 29 (4), 47–60.
- Mattila, Maija (2019) *Työ ja työntekijöiden oikeudet alustataloudessa – Ongelmista ratkaisuihin*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö.
- Myrskylä, Pekka (2017) *Katoavat työpaikat – Työllisten määrän ja rakenteen kehitys Suomessa 1987–2015*. Helsinki: SAK.
- Mäkinen, Sanna & Terhi Halonen (2017) Januskasvoinen portinvartija: ohjaus tukena ja kontrollina julkisissa palveluissa. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Määttä, Mirja (2018) Työtä, osaamista ja arjen taitoja – Ohjaamot tehtävänsä määrittämässä. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.) *Nuoret palvelujen pauloissa – Nuorten elinolo-tutkimus*. THL, NTV, Nuorisosaian neuvottelukunta, 158–168.
- Määttä, Mirja & Milla Kuisma (2023) Luovimista ja tukea – Nuoret aikuiset epävarmoilla koulutus- ja työmarkkinoilla. Teoksessa Antti Kivijärvi (toim.) *Läpi kriisien: Nuorisobarometri 2022*. Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Määttä, Mirja & Vilja Männistö-Inkinen (2023) Nuorten aikuisten yhteiskuntaosallisuuden esteet työmarkkinoiden kynnyksellä. *Työpoliittinen aikakauskirja* 66 (4), 24–35.
- Määttä, Mirja & Frida Westerback (2022) Nuoret aikuiset työmarkkinoilla ja niiden kynnyksellä – Elämänkulun näkökulma. *Nuorisotutkimus*, 22–38.
- Parikka, Suvi & Jonna Ikonen & Timo Koskela & Noora Marjeta & Heikki Kilpeläinen & Arto Pietilä & Tommi Härkönen & Annamari Lundqvist (2021) *Koronaepidemian ja sen rajaamistoimien vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden arkielämään ja opintoihin*. KOTI-tutkimuksen ennakkotuloksia kesällä 2021. Verkkojulkaisu: thl.fi/kotti.
- Pöysä, Ville (2022) *Syrjäseudun pojat – tutkimus paikasta, materiaasta ja maskuliinisuudesta aikuistuvien poikien elämässä*. Joensuu: Publications of the University of Eastern Finland.
- Rantalaiho, Kari (1969) *1970-luvun nuorisopolitiikka*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus, Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 6.
- Ricœur, Paul (1976) *Interpretation theory: Discourse and the surplus of meaning*. Fort Worth: Christian University Press.
- Roberts, Ken (2009) Opportunity structures then and now. *Journal of Education and Work* 22 (5), 355–368.
- Sanderson, Elizabeth (2020) Youth transitions to employment: longitudinal evidence from marginalised young people in England. *Journal of Youth Studies* 23 (10), 1310–1329.
- Shanahan, Michael J. (2000) Pathways to Adulthood in Changing Societies: Variability and Mechanisms in Life Course Perspective. *Annual Review of Sociology* 26, 667–692.

- Shildrick, Tracy & Robert MacDonald & Colin Webster & Kayleigh Garthwaite (2012) *Poverty and insecurity: Life in low-pay, no-pay Britain*. Bristol: The Policy Press.
- Sivenius, Ari & Hanna-Kaisa Haverinen (2020) Merkattu nuori ja Ohjaamot. Teoksessa Mirja Määttä & Anne-Mari Souto (toim.) *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo – Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Smith, Louisa & Leanne Dowse (2019) Times During Transition for Young People with Complex Support Needs: Entangled Critical Moments, Static Liminal Periods and Contingent Meaning Making Times. *Journal of Youth Studies* 22 (10), 1327–1344.
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (STM). *Kuntouttava työtoiminta*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen verkkosivusto. <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta> (viitattu 7.12.2022).
- Strathdee, Rob (2013) Reclaiming the disengaged: reform of New Zealand's vocational education and training and social welfare systems. *Research in Post-Compulsory Education* 18 (1–2), 29–45.
- Thomson, Rachel & Jeanette Østergaard (2021) Open-ended transitions to adulthood: Metaphorical thinking for times of stasis. *The Sociological Review* 69 (2) 434–450.
- Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (2014) Toimijuus elämäkulussa – ohjaustyön perusta? *Aikuiskasvatus* 34 (3), 192–201.
- Walther, Andreas (2006) Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young* 14 (2), 119–139.
- Westberg, Annika (2004) Forever Young? Young People's Conception of Adulthood – the Swedish Case. *Journal of Youth Studies* 7 (1), 35–53.
- Westerback, Frida & Hanna Rissanen (2022) Etenevä elämä vai supistuneet suunnitelmat? Työn kynnyksellä olevien nuorten aikuisten hyvän tulevaisuuden orientaatiot korona-ajassa. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolat -vuosikirja 2022*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 237–247.
- Wilska, Terhi-Anna & Anu Sirola & Julia Nuckols & Jussi Nyrrinen (2021) *Koronavuosi kolmessa maassa: tutkimus COVID-19-pandemian vaikutuksista arkeen, kulutukseen ja digikäyttäytymiseen Suomessa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Woodman, Dan (2009) The mysterious case of the pervasive choice biography: Ulrich Beck, structure/agency, and the middling state of theory in the sociology of youth. *Journal of Youth Studies* 12 (3), 111–128.
- Woodman, Dan & Johanna Wyn (2014) *Youth and generation: Rethinking change and inequality in the lives of young people*. London: Sage.
- Wrede-Jäntti, Matilda (2019) Tutkijan suhde nuoreen tutkittavaan kasvokkain toteutetussa laadullisessa pitkäaikaistutkimuksessa. Teoksessa Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen: Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

2. ELÄMÄSSÄ ETENEMISEN IDEAALI

- Wyn, Johanna (2020) Introduction. Teoksessa Johanna Wyn & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (toim.) *Youth and the New Adulthood. Generations of Change*. Singapore: Springer.
- Wyn, Johanna & Rob White (1997) *Rethinking Youth*. Lontoo: Sage.
- Wyn, Johanna & Dan Woodman (2006) Generation, youth and social change in Australia. *Journal of Youth Studies* 9 (5), 495–514.

3. Kurittomia vai kunnollisia? – Nuoret aikuiset korona-ajan kansalaisina

Jenni Kallio

Korona-ajan julkisissa keskusteluissa nuoret aikuiset esitettiin usein ryhmänä, jonka käyttäytymistä ja valintoja paheksuttiin. Heitä kuvattiin itsekkäiden ja vastuuttomien kansalaisten joukoksi, jolle on tärkeämpää kokoontua yhteen ja pitää hauskaa kuin piitata rajoituksista ja säännöistä¹. Tällaista vastuuttomuuden diskurssia voidaan luonnehtia moraaliseksi paniikiksi², sillä nuorten toiminnan nähtiin uhkaavan yhteiskunnan etua ja vallitsevia arvoja. Toisaalta nuorista kannettiin myös huolta, erityisesti heidän mahdollisuuksistaan käydä koulua ja opiskella. Heidän työelämäsuhteensa pelättiin heikenevän koronan seurauksena, sillä oppiminen vaikeutui etäopetukseen siirtymisen vuoksi ja pääsy työmarkkinoille mutkistui³, kun esimerkiksi nuorille tärkeitä palvelualan työpaikat vähenivät, eikä harjoittelu- ja työkokeilupaikkoja ollut saatavilla samassa määrin kuin ennen koronaa. Nämä huolet kuvastavat yhteiskunnassamme arvostettua työmarkkinakansalaisuutta⁴, jossa keskeistä on kansalaisaseman lunastaminen työmarkkinaosallisuuden avulla.

Keskustelun keskittyessä työn ja koulutuksen kysymyksiin koronan vaikutukset nuorten aikuisten muihin elämänsisältöihin jäivät pitkään vähemmälle huomiolle. Vaikka pandemian pitkittyessä julkisissa keskusteluissa tulivat vähitellen esiin myös hyvinvoinnin

1 Esim. Näveri 2020; Pöyhtäri 2020; myös Torbenfeldt Bengtsson ym. 2021.

2 Cohen 1972, 9.

3 Esim. Roberts ym. 2021; Torbenfeldt Bengtsson ym. 2021.

4 Suikkanen & Viinamäki 1999.

uhat, kuten nuorten mielenterveysongelmien lisääntyminen, tiedämme toistaiseksi varsin vähän koronan vaikutuksista sellaisiin nuoriin aikuisiin, jotka olivat työn tai koulutuksen reunamilla tai tarvitsivat arjessaan yhteiskunnan palvelujen tukea. Tässä luvussa tarkastelen palveluista jo ennen korona-aikaa tukea hakeneiden nuorten aikuisten kokemuksia. Heidän kokemuksiaan korona-ajasta on kuultu ja yritetty tavoittaa tutkimuksessa vain harvoin⁵.

Aluksi avaan kansalaisuuteen liittyviä tutkimuskeskusteluja, jotka ovat ohjanneet tutkimustani. Sen jälkeen esittelen tutkimuskontekstin ja pääosin nuorten haastatteluista koostuvan aineiston sekä analyysin vaiheet. Tämän jälkeen erittelen haastattelujen pohjalta esiin piirtyvää nuorten aikuisten arkielämään kiinnittyvää kansalaisuutta ja muutoksia, joita siinä tapahtui korona-aikana. Nuorten aikuisten kertomuksissa heijastuu vahvasti, millaista kansalaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa arvostetaan. Kuvaan tätä ideaal kansalaisuutta nuorten aikuisten tarinoista esiin tulevan työmarkkinaosallistumista ja kansalaisten itsevastuullisuutta painottavan narratiivin avulla. Lisäksi tuon esiin, miten nuoret aikuiset itse määrittivät omaa kansalaisuuttaan kansalaisuuden teoiksi tulkittavan toimijuuden kautta. Luvun loppuun pohdin kokoavasti nuorten aikuisten kansalaisuutta koronapandemian jälkeisessä yhteiskunnassa.

Eletty kansalaisuus koronakokemusten jäsentämisen työkaluna

Tarkastelen tässä luvussa nuorten aikuisten arkisia koronakokemuksia suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisuuden käsitteen avulla. Kansalaisuus on yhteiskunnassa toimimista keskeisesti määrittävä käsite, jota on perinteisesti jäsennetty oikeuksien ja velvollisuuksien kautta⁶. Suomessa koronarajoituksille haettiin oikeutusta tällaiseen vastavuoroiseen kansalaisuus käsitykseen nojautuen. Päätöksentekijät perustelivat koronarajoituksia Suomen pe-

5 Esim. Timonen, Greene & Émon 2021.

6 Turner 2001, 192–193.

rustuslakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin kirjatulla kansalaisten oikeudella elämään ja terveyteen. Kansalaisten keskeinen velvollisuus oli turvata erityisesti iältään tai terveytensä kannalta riskiryhmiin määriteltyjen ihmisten terveyttä. Suomen koronastrategia perustui etenkin ennen rokotusten alkamista fyysisen etäisyyden ylläpitämiseen, mikä tarkoitti kansalaisten sosiaalisten kontaktien rajoittamista ja monien yhteiskunnan toimintojen sulkemista⁷.

Samalla, kun koronarajoituksia säädettiin kansalaisten oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta, rajoitusten vaikutukset nuorten arkeen jäivät huomiotta. Nostan luvun keskiöön nuorten aikuisten arkiset kokemukset kansalaisuudesta hyödyntämällä *eletyn kansalaisuuden* käsitettä⁸. Kansalaisuutta perinteisesti määrittäneen kansallisvaltion asema on heikentynyt yhteiskuntien taloudellisiin ja sosiaalisiin järjestelmiin vaikuttavien globaalien muutosten seurauksena. Sen vuoksi kriittiset kansalaisuustutkijat ovat lähestyneet kansalaisuutta kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia vahvemmin siitä näkökulmasta, millaiseksi kansalaiset kokevat suhteensa yhteiskuntaan ja miten kansalaisille tarjolla olevat sosiaaliset ja materiaaliset resurssit vaikuttavat kansalaisuuden kokemuksiin⁹. Tätä ajatusta on tutkimuskirjallisuudessa kuvattu elettyinä kansalaisuutena.

Koronan vaikutuksia yhteiskuntaan ja nuorten arkiseen elämään voidaan tulkita elämänkultuureetikko Glen H. Elderin¹⁰ tavoin laajasti elämänkulun kontekstuaalisuudeksi. Koronapandemia oli nuorten aikuisten elämänkulkuun vaikuttava historiallinen ja yhteiskunnallinen olosuhde, jonka aikana kansalaisten elämää ja vapautta rajoitettiin rajusti. Eletyn kansalaisuuden keskusteluissa tunnistetaan kansalaisuuden kietoutuvan vallitseviin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja arkisiin vuorovaikutussuhteisiin, joissa

7 Valtioneuvosto 16.3.2020.

8 Esim. Lister 2007; Harris, Wyn & Younes 2010; Warming & Fahne 2017; Kallio, Wood & Häkli 2020.

9 Esim. Isin & Turner 2002.

10 Elder 1998.

se toteutuu¹¹. Siten kansalaisuus ymmärretään arjessa tapahtuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta, ei vain juridisena prosessina. Kansalaisuus on yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan instituutioiden välinen vuorovaikutteinen prosessi, jossa kansalaiset tulkitsevat ja neuvottelevat kansalaisuuden keskeisistä ulottuvuuksista: omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä mahdollisuuksistaan osallistua ja kuulua yhteisöihin ja yhteiskuntaan¹².

Arkielämän tarkastelu tuo esiin, miten viralliseen kansalaisasemaan sidotut oikeudet ja velvollisuudet eivät tuota kaikille samanarvoisia tai yhtäläisiä mahdollisuuksia olla yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä sillä tavalla, kuin niiden oletetaan tekevän¹³. Sen sijaan ihmisten mahdollisuuksia määrittävät yhteiskunnassa vallitsevat valtasuhteet ja niiden mukaiset erot, kuten ikä, sukupuoli ja taloudellinen asema, sekä niiden intersektionaaliset risteymät, jotka asettavat ihmiset eriarvoisiin asemiin suhteessa toisiinsa¹⁴.

Arjessa toimimisen mahdollisuuksia määrittävien näkökulmien ja tekijöiden yhteyksien ymmärtäminen on erityisen tärkeää silloin, kun tarkastellaan marginaalisissa ja haavoittuvissa asemissa elävien ihmisten kansalaisuuden toteutumista¹⁵ ja kansalaisena toimimisen tukemista esimerkiksi yhteiskunnan palvelujärjestelmän piirissä. Tavallinen arkielämä kansalaisena voi olla monin tavoin mahdollistavaa ja vapauttavaa mutta myös poissulkevaa, kontrolloivaa ja eriarvoistavaa¹⁶.

Kansalaisuuden tekoja palveluissa ja sosiaalisissa suhteissa

Tämä luku nojaa käsitykseen kansalaisuudesta arkisen elämän olosuhteissa ja vuorovaikutustilanteissa koettuna ja kehittyvänä yhteis-

11 Kallio ym. 2020; Yuval-Davis 2006, 199.

12 Lister ym. 2007, 168; Isin & Nielsen 2008.

13 Moosa-Mitha 2005; Isin ym. 2008, 8–12.

14 Yuval-Davis 2007; Hart 2009.

15 Lister 1998.

16 Werbner & Yuval-Davis 1999, 28; Warming & Fahnøe 2017, 3–4.

kunnan jäsenyytenä, johon liittyy myös yksilöiden tietoisia valintoja ja arvoista ja intresseistä kumpuavia muutospyrkimyksiä. Näkökulma ohjaa tulkitsemaan nuoria aikuisia aktiivisina toimijoina sen sijaan, että näkisin heidän olevan ainoastaan korona-ajan olosuhteiden uhreja. Tavoitteeni on tuoda esille heidän monenlaista toimijuuttaan.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset kertoivat pyrki-neensä vastaamaan heihin kansalaisina kohdistuviin odotuksiin mutta myös raivaamaan tilaa uusille kansalaisuuden ulottuvuuksille ja tavoille toimia kansalaisina. Tarkastelen erityisesti neuvotteluja, joita nuoret ovat käyneet palvelujärjestelmässä ja sosiaalisissa suhteissa. Tulkitsen näitä neuvotteluja nuorten aikuisten arkisina *kansalaisuuden tekoina*¹⁷. Kyse on poliittisista mutta myös eettisistä ja sosiaalisista teoista, jotka yhteiskunnallisten muutospyrkimysten lisäksi tuottavat solidaarisuutta sekä osallistumisen ja kuuluminen kokemuksia¹⁸.

Yhteiskunnan rakenteet ja erilaiset institutionaaliset käytännöt määrittävät sitä, miten yksilö kokee kuuluvansa häntä ympäröiviin yhteisöihin ja yhteiskuntaan sekä miten hän kokee saavansa tunnustusta muilta¹⁹. Läheisten ihmissuhteiden lisäksi kansalaisuuteen liittyvä kuuluminen ja yhteisyyden kokemus syntyy yhteiskunnan sosiaalisissa ja rakenteellisissa prosesseissa, joissa nuoret tunnustetaan kansalaisiksi ja otetaan mukaan tai suljetaan ulos yhteiskunnan jäsenyydestä²⁰. Kuulumisen metaforaa voidaan käyttää myös kuvaamaan ponnisteluja, joita nuoret tekevät saavuttaakseen arvostetun ja tunnistetun aseman kansalaisina²¹. Korona-aika teki uudella tavalla näkyviksi nuorten aikuisten kansalaisuuteen liittyviä normatiivisia oletuksia, joiden kautta heidän oletetaan kuuluvan yhteiskuntaan ja toteuttavan sen jäsenyyttä kansalaisina. Korona vaikutti myös nuorten tekemiin valintoihin, kun he sekä pyrkivät

17 Isin 2008.

18 Isin & Nielsen 2008, 10–12; Isin 2008, 38–39.

19 Harris ym. 2021; Yuval-Davis 2006.

20 Harris ym. 2021, 3; Yuval-Davis 2006.

21 Cuervo & Wyn 2014, 903.

sopeutumaan kansalaisuuden ideaaleihin että osoittivat vastarintaa.

Nuorten aikuisten kansalaisuutta normittaa erityisesti koulutukseen ja työmarkkinoille osallistuminen. Palkkatyöstä on nyky-yhteiskunnassa tullut yksi ensisijaisimmista yhteiskuntaan kiinnittymisen tavoista ja keinoista osoittaa aktiivista kansalaisuutta²². Näin oli myös korona-aikana. Nuorten tärkeänä tehtävänä pidetään kasvamista aktiivisiksi työmarkkinakansalaisiksi, jotka sujuvien siirtymien kautta etenemällä ottavat vastuun itsestään ja omasta hyvinvoinnistaan²³. Työllistymisen ajatellaan takaavan yksilön hyvinvoinnin ja yhteiskuntaan kuulumisen liittyvät tarpeet, ja samalla se on hyvinvointivaltion palvelujen rahoittamisen edellytys jotta ne toimivat markkinatalouden ja kansantalouden kannalta kestävästi²⁴. Työn ja koulutuksen ulkopuolella tai muutoin heikoimmassa asemassa olevat nuoret kamppailevat usein eniten kansalaiseksi tunnustetuksi tulemisen mahdollisuuksistaan, sillä kansalaisuutta arvioidaan yhteiskunnassa erityisesti onnistuneen koulutus- ja työmarkkinasiirtymän kautta²⁵.

Palveluista ja viranomaisista muodostuva järjestelmä on keskeinen työmarkkinakeskeistä kansalaisuuskäsitystä ylläpitävä ja vahvistava mekanismi, joka ohjaa ja kontrolloi nuoria erityisesti kohti työelämää²⁶. Analysoimani haastatteluaineiston perusteella palvelujärjestelmässä näkyvät myös voimistuneet odotukset kansalaisten kyvystä itsesäätelyyn ja vastuun ottamiseen itsestään, mikä vähentää valtioon kohdistuvaa vastuuta yksilöiden hyvinvoinnista²⁷. Kansalaisen oikeuksiin perustuvan hyvinvointivaltiokansalaisuuden vaalimisen sijaan kansalaisia vastuutetaan kehittämään itsestään hyvinvoivia kansalaisia, jotta valtio voi hyvin²⁸. Käytän tällaisesta nuorten aikuisten

22 Turner 2001; Saastamoinen 2006, 58.

23 Kennelly 2011; Ball, Maguire & Mcrae 2000; Kelly 2001.

24 France 2017.

25 Farrugia & Watson 2011.

26 Esim. Brunila & Lundahl 2020; Harris ym. 2021, 75–76; Kallio & Honkatukia 2022.

27 Rose 1999, 74; Clarke 2005.

28 Saarinen, Salmenniemi & Keränen 2014.

kokemuksissa esiin tulevasta aktiivisuutta ja itsevastuullisuutta korostavasta kansalaisuuden normista käsitettä ”vastuutettu kansalaisuus”.

Korona-ajan rajoitukset kohdistuivat voimakkaasti yksityisenä pidettyyn elämänpiiriin, jota on tutkimuskeskusteluissa kutsuttu muun muassa intiimiksi kansalaisuudeksi (*intimate citizenship*)²⁹. Intiimi viittaa yksilöiden sisimpiin ajatuksiin ja tunteisiin mutta myös suhteisiin, joita meillä on toisiin ihmisiin, ystäviin, kumppaneihin ja perheeseen³⁰. Intiimin kansalaisuuden avulla voidaan analysoida julkisia keskusteluja, joissa arvioidaan ja ohjataan henkilökohtaisen elämän huolia, elämäntapavalintoja ja yleisemmin kysymyksiä, jotka liittyvät siihen, miten elämää tulisi elää³¹, sekä neuvotellaan niistä. Voidaan ajatella, että modernissa yhteiskunnassa yksityisimmätkin päätökset, valinnat ja toiminnot kietoutuvat kansalaisuuteen, ja niitä pyritään hallitsemaan ja hallinnoimaan julkisissa instituutioissa ja poliittisen päätöksenteon avulla. Esimerkiksi eurooppalaisia hyvinvointivaltiomalleja tarkastelleet Janet Newman ja Evelien Tonkens³² ovat esittäneet, että aktiivisen kansalaisen vastuu on laajentunut aikaisemmin yksityisiksi mielletyille alueille: kansalaisten esimerkiksi edellytetään noudattavan terveellisiä elintapoja ja käyttäytyvän vastuullisesti yksityiselämässä. Suomessa intiimiin kansalaisuuteen liittyvät koronarajoitukset konkretisoituivat terveysturvallisuuteen liittyvinä ohjeina, kuten hygieniaohteina ja kehoituksina ylläpitää fyysistä etäisyyttä muihin ihmisiin. Nuorten aikuisten elämässä tämä tarkoitti esimerkiksi ystävyys-suhteisiin, parisuhteisiin sekä perhe- ja sukulaissuhteisiin liittyviä rajoituksia.

Kun koronarajoituksia tarkastellaan intiimin kansalaisuuden näkökulmasta, näkyville tulee moraalisia määrittelyjä esimerkiksi siitä, mitä on ”hyvä elämä” tai siihen sisältyvät välttämättömyydet, joita nuorilla aikuisilla on lupa toivoa ja edistää. Julkisissa keskusteluissa narratiivi nuorten aikuisten hyvästä elämästä sisälsi esimerkiksi oi-

29 Plummer 2001; 2003.

30 Plummer 2003, 12–13.

31 Plummer 2001, 238; 2003, 14.

32 Newman & Tonkens 2011, 14

keuden opiskella myös poikkeuksellisenä aikana, mikä kytkeytyy vahvasti työmarkkinakansalaisuuteen, mutta ei oikeutta muodostaa ja ylläpitää itse merkitykselliseksi määrittelemään ihmissuhteita. Sen sijaan koronarajoitusten toimeenpanon yhteydessä viranomaiset ottivat kantaa siihen, mitkä suhteet ovat merkityksellisiä ja välttämättömiä, minkä voi tulkita olevan osa hallinnan retoriikkaa³³.

Toisaalta intiimin kansalaisuuden kysymykset kytkeytyvät myös kansalaisuuden tekoihin, joiden avulla ihmiset neuvottelevat esimerkiksi sosiaaliin suhteisiin liittyvistä oikeuksista. Tämän luvun pohjana oleva tutkimusaineisto tuo esiin, miten tärkeällä tavalla nuorten aikuisten sosiaaliset suhteet toimivat koronapandemian aikana kansalaisuuden rakentumisen ympäristöinä. Nuorten aikuisten kuvatessa sosiaalisia suhteitaan painottuu kokemuksellinen ja tunteisiin liittyvä kansalaisuuden ja kuulumisen ulottuvuus, joka syntyy emotionaalisten ja sosiaalisten suhteiden tuottamista yhteyden, yhteisöllisyyden ja vastavuoroisuuden kokemuksista³⁴. Nimitän tällaista toisiin ihmisiin ja yhteisöihin suuntautuvaa kansalaisuutta ”sosiaaliseksi kansalaisuudeksi”. Esimerkiksi tuen saaminen ystäviltä ja perheenjäseniltä kannattelee tärkeällä tavalla nuorten itsenäistymistä ja yhteiskuntaan kuulumista³⁵. Myös mahdollisuus itse antaa tukea muille ja osoittaa huolenpitoa läheisille on tärkeä osa kokemusta itsestä kansalaisena³⁶. Sen vuoksi voidaan ajatella, että nuorille aikuisille läheiset ihmissuhteet ja lähiyhteisöt ovat keskeisiä kansalaisena toimimisen paikkoja³⁷.

Koronakokemusten jakamista haastatteluissa ja keskusteluissa

Luvun pohjana oleva tutkimusaineisto koostuu yhteensä 19:n iältään 17–27-vuotiaan nuoren aikuisen elämäntilanteesta haastatteluista,

33 Esim. Aluehallintovirasto 15.12.2020.

34 Harris ym. 2021; Kallio ym. 2020; Yuval-Davis 2006, 197–198.

35 Honkatukia ym. 2020.

36 Stokes & Wyn 2009; Kershaw 2008, 47.

37 Percy-Smith 2016.

jotka on toteutettu marraskuun 2020 ja kesäkuun 2021 välisenä aikana. Suurin osa haastateltavista (n=13) oli hakenut tukea Nuorten turvataloilta, joista heidät rekrytoitiin mukaan tutkimukseen tiloissa avoimesti esillä olevalla tutkimuskutsulla ja turvatalojen henkilökunnan avustuksella. Haastateltavista 11 oli osallistunut haastatteluihin jo aiemmin vuonna 2019, joten tutkimuksessa on seurantatutkimuksen piirteitä³⁸. Tutkimuksessa käytetään myös tekstimuotoista aineistoa, joka koostuu kahden viikon aikana käytyyn Digiraati-keskusteluun³⁹ osallistuneiden nuorten (n=11) koronakokemuksista⁴⁰. Digiraadin keskustelijoista kuusi osallistui myöhemmin myös haastatteluun.

Kaikki nuorista käytetyt nimet ja nimimerkit ovat pseudonyymejä. Digiraati-keskustelun anonyymisyyden vuoksi en ole voinut yhdistää nuorten keskusteluita heidän haastatteluihinsa, joten käsitelen niitä erillisinä aineiston osina. Sama nuori voi siten esiintyä haastattelussa ja Digiraati-keskustelijana eri pseudonyymien takaa. Haastatteluaineistossa painottuvat nuorten naisten kertomukset, sillä valtaosa (n=15) identifioi itsensä naiseksi (ks. sukupuolen merkityksistä luvusta 2). Olemme kysyneet haastatteluihin osallistuneilta iän, joka on merkitty aineistositaatin yhteyteen. Digiraatiin osallistuneiden nuorten tarkka ikä ei ole tiedossa, mutta kaikki heistä ovat tutkimuskutsuun vastatessaan identifioineet itsensä nuoriksi aikuisiksi.

Toteutimme haastattelut osallistujien toiveiden mukaisesti kasvokkain (n=3), puhelimitse (n=2) ja etäyhteyden välityksellä (n=14). Haastatteluteemoja olivat perhe ja ystävyysuhteet, työ ja opiskelu, asuminen, tuen tarpeet ja kokemukset palveluista ja tukijärjestelmistä, terveys ja mielenterveys, yhteiskuntaan kuulumisen ja vaikuttamisen kokemukset sekä tulevaisuus ja unelmat. Kysyimme koronan vaikutuksista kaikkien teemojen yhteydessä, joten tuloksena oli rikas aineisto, jossa koronaa käsitellään laajasti

38 Ks. Honkatukia ym. 2020; Kallio ym. 2022.

39 Digiraati 2022.

40 Ks. luku 1.

nuorten aikuisten erilaisiin elämän osa-alueisiin peilaten. Tutkimuksen tiedonkeruu ajoittuu ajankohtaan, jolloin Suomessa elettiin koronan niin sanottua kolmatta aaltoa. Tuona aikana valmiuslain mukaiset poikkeusolot sekä julistettiin että päätettiin toista kertaa⁴¹. Fyysisen etäisyyden ylläpitämiseen liittyvät rajoitukset olivat olleet voimassa yli vuoden. Samaan aikaan etenevät rokotukset loivat toivoa tilanteen helpottumisesta.

Tutkimukseen osallistuneiden elämäntilanteet vaihtelivat. Tavoitimme työelämässä olevia, korkeakouluopiskelijoita, toisen asteen opiskelijoita sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria aikuisia. Yli puolet asui yksin, ja muutama asui kumppanin kanssa tai lapsuudenperheessään. Yksi nuori kertoi asuvansa vastaanottokeskuksessa ja yksi tuetun asumisen palveluita tarjoavassa asuntolassa (asumisesta tarkemmin luvussa 5). Merkityksellisistä sosiaalisista suhteista kertoessaan osallistujat mainitsivat useimmiten ystävät. Muutamalla oli seurustelukumppani, ja osalle suhteet lapsuudenperheen jäseniin olivat tärkeitä. Yhdellä oli oma lapsi. Osalla sosiaalisia suhteita ei juuri ollut. Neljä osallistujaa kertoi pakolaistaustastaan.

Kaikki seurantahaastatteluihin osallistuneet olivat hakeneet itsenäistymiseensä tukea turvataloilta, kun taas Digiraadin kautta tavoitettujen nuorten aikuisten tuen tarpeet ja kontaktit yhteiskunnan palveluihin vaihtelivat. Kaikilla osallistuneilla oli kuitenkin kokemusta jostakin tukipalvelusta tai pyrkimyksistä hakeutua palveluiden piiriin. Mielenterveys- ja psykiatriset palvelut mainittiin useasti, samoin sosiaalityö. Koulun oppilashuollon palvelut olivat tukeneet joitakuuta, ja osalla oli myös fyysiseen terveyteen liittyviä tuen tarpeita. Muutamilla oli kokemuksia tukihenkilöstä tai -perheestä. Valtaosa kertoi lisäksi rahallisiin tukiin ja esimerkiksi koronan vuoksi muuttuneeseen työmarkkina-asemaan liittyvistä neuvotteluista viranomaisjärjestelmän kanssa.

Tätä lukua varten etsin ensin aineistosta yhteiskunnan palvelujärjestelmään, perhe- ja ystävyys-suhteisiin sekä yhteiskuntaan

41 Valtioneuvosto 2021.

kuulumiseen liittyviä kuvauksia. Teemoittelun jälkeen tarkastelin aineistoa teoriaohjaavasti⁴² eletyn kansalaisuuden ajatuksen ohjaamana. Etsin aineistosta kuvauksia, jotka liittyivät nuorten käymiin neuvotteluihin omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan kansalaisina. Lisäksi tarkastelin sitä, millaisia asioita he pitävät tärkeinä yhteiskuntaan kuulumisen kannalta, ja tapoja, joilla he ovat rai- vanneet itselleen tilaa kansalaisina. Näitä kansalaisuuden tekoja⁴³ tunnistin aineistosta kaikkien teemojen yhteydessä, joten en esitä niitä omana lukunaan, vaan ne läpileikkaavat muut teemat. Lopuksi analysoin löydöksiäni siitä näkökulmasta, mitä ne tuovat esille suomalaisessa yhteiskunnassa arvostetusta ideaalikansalaisuudesta.

Olen jäsentänyt havaintoni kolmen otsikon alle, joista ensimmäisessä esittelen nuorten kokemuksia palveluista ja niihin liittyvästä aktiivisen kansalaisuuden oletuksesta, jota kutsun ”vastuute- tuksi kansalaisuudeksi”. Toiseksi kuvaan ”sosiaalista kansalaisuut- ta”⁴⁴, johon liittyvät sosiaaliset suhteet ja kansalaisena toimiminen lähiyhteisöissä. Kolmannen otsikon alla käsittelem nuorten negatiivisiksi määrittämiä kansalaisuudesta ulos sulkemisen kokemuksia mutta myös heidän kokemuksiaan korona-ajan avaamista uuden- laisista mahdollisuuksista yhteiskunnan jäsenyyteen.

Vastuutettu kansalaisuus

Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset kertoivat hauraista tai haavoittavista ihmissuhteista, kiusaamisesta ja syrjinnästä, talou-

42 Krippendorf 2013.

43 Isin 2008; Isin & Nielsen 2008.

44 Sosiaalisella kansalaisuudella tarkoitetaan usein hyvinvointivaltioon ja sen sosiaaliturvajärjestelmään kytkeytyvää kansalaisuutta (esim. Johansson & Hvinden 2007). Toisinaan käsite on saanut myös laajempia sisältöjä, jotka liittyvät yhteiskunnan instituutioissa ja ihmisten välisissä suhteissa käytäviin neuvotteluihin arvostetun kansalaisen asemasta (esim. Isin ym. 2008). Tässä artikkelissa viitataan sosiaalisella kansalaisuudella kansalaisuuden relationaalisiin ulottuuksiin ja nuorten kansalaisuudelle antamiin merkityksiin, joissa korostuvat vastavuoroisuuteen ja solidaarisuuteen perustuva yhteiskuntaa rakentava toiminta sekä kuulumisen ja osallistumisen kokemukset.

dellisistä vaikeuksista sekä päihde- ja mielenterveysongelmista. Näiden kokemusten vuoksi yhteiskunnan viranomais- ja tukipalvelut olivat nivoutuneet kiinteäksi osaksi useimpien elämäntilanteiden, ja ne olivat heidän arkeaan kannattelevassa roolissa jo ennen pandemiaa. Yhteiskunnan viranomaistoimijoista ja palveluista koostuva institutionaalinen järjestelmä oli heille siten tärkeä arkinen toimintaympäristö. Nuorten kertomukset vahvistavat näkemyksiä siitä, että korona lisäsi tukea tarvitsevien nuorten aikuisten haavoittuvuutta⁴⁵. Koronan aikana jo valmiiksi haasteelliset elämäntilanteet kärjistyivät. Haavoittuvuuden lisääntyminen suhteessa palvelujärjestelmään oli keskeinen haastateltavien jakama kokemus.

Monet tutkimukseen osallistuneet kertoivat, että koronan vuoksi yhteiskunnan tukipalvelut ruuhkautuivat ja erityisesti mielenterveyspalveluihin oli vaikeaa päästä. Esimerkiksi 20-vuotiaalle Nikille säännölliset tapaamiset terapeutin kanssa olivat jo ennen koronaa olleet tärkeitä voimavarojen ylläpitämisen kannalta. Korona-aikana hänen oli ollut vaikeaa tavoittaa omaa työntekijää ja tapaamisvälit olivat venyneet. Huolimatta siitä, että Nikillä oli olemassa kontakti palveluihin, hän ei saanut riittävää apua ja hänen mielenterveysoireilunsa paheni.

Nikki, 20: Mulla rakoili terapia ihan kauheesti. Se oli iso, iso ongelma koska terapia on mulle ittelteni hirveen tärkeätä, mä koen siitä ihan hirveen avun. Nimenomaan se, että se on säännöllistä ja mul on joku jolle puhua, niin se on mulle ihan äärettömän tärkeätä. Ja se rakoili tosi radikaalisti viime vuoden puolella. [...] Mä huomasin sen, et mä vaan menin koko ajan huonompaan kuntoon ja yritin jarruttaa sitä niin paljon, kun mä mahdollisesti ite pystyin. Siinä vaiheessa ku oli kuitenkin hirveesti kaikkia ongelmia siinä omissa elämässä, niin olis toivonu vaan, että olis saanu sitä jotain tukee. Mutta koronan aikaan kaikki tälläset terveyskeskukset ja mielenterveysongelmaiset ih-

45 Esim. Roberts ym. 2021; Ikävalko 2022, 233.

3. KURITTOMIA VAI KUNNOLLISIA?

miset on tosi tosi hukassa, kun kaikki on niin kiireistä ja kaikki on ruuhkautunu, niin sitä apua on tosi tosi vaikee saada.

Muutamat nuoret kertoivat mielenterveytensä horjuneen ensimmäistä kertaa koronan vuoksi. Yksinäisyys ja eristäytyneisyys, etäopiskeluun liittyvät vaikeudet ja opiskeluyhteisön puute sekä rajoituksiin sisältyvät oletukset kyetä jatkuvasti mukauttamaan omaa toimintaa kuormittivat nuoria ja johtivat hakemaan apua mielenterveyspalveluista. Myös koronatilanteen pitkittyminen vaikutti mielenterveyttä heikentävästi. Kuten Digiraatiin osallistunut nimi-merkki Dragon kuvaili, mielenterveysongelmat saattoivat kehittyä nopeastikin intensiivistä apua vaativiksi tilanteiksi.

Dragon: Korona on vaikuttanut minun ja ystäväni elämään todella paljon. En edes huomannut sitä ensin, tuntui, että alkoi yhtäkkiä vaan menemään huonommin ilman mitään syytä. Nyt keväällä, kun tuli taas uusia rajoitteita [koronarajoituksia, JK], huomasin sen. Heti alkoi menemään todella huonosti ja päädyin loppujen lopuksi mielenterveysongelmien takia psykiatriselle osastolle.

Nuorilla oli kokemusta myös muiden kuin mielenterveyspalveluiden lakkaamisesta koronan vuoksi. Säännöllinen palveluissa asioiminen, vertaisryhmät tai osallistuminen työllistymistä tukeviin tai kuntouttaviin palveluihin olivat voineet olla heidän elämässään keskeisiä sosiaalisia suhteita ja arkista toimeliaisuutta ylläpitäviä rutiineja, joiden loppuminen tuntui rajulta elämänmuutokselta. Monet kertoivat jääneensä ilman heille kuuluvaa apua ja yksin ongelmiensa kanssa. Osa toi esiin, että heitä oli kyllä yritetty auttaa mutta liian kevyin keinoin (digitaalisista palveluista ks. luku 5). Heitä oli esimerkiksi kehoitettu soittamaan kriisipuhelimeen tai hätänumeroon, vaikka he olisivat tarvinneet pitkäkestoista ja intensiivistä tukea tai tuoneet esille sosiaaliin tilanteisiin liittyviä vaikeuksiaan asioida puhelimitse. Osa nuorista koki, että palve-

luissa asiantuntijuus on vastuutettu heille itselleen mutta väärällä tavalla: heidän pitää vaatia palveluita, todistella avun tarvettaan ja tietää, millaisia oikeuksia heillä on⁴⁶. Tällaiset kokemukset korostavat nuorten aikuisten vaihtelevista resursseista johtuvaa eriarvoisuutta, mikä voi jättää ulkopuolelle paljon palveluita tarvitsevat nuoret.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten kertomuksissa kohtaamisistaan palvelujärjestelmän kanssa tulee esiin uusliberaaliin tehokkuus- ja taloudellisuusajatteluun liittyvä yksilön omaa aktiivisuutta ja velvollisuuksia painottava käsitys kansalaisuudesta⁴⁷. Useiden tutkijoiden mukaan universaalien palvelujärjestelmän murtuessa vastuu hyvinvoinnista on siirtynyt yhä vahvemmin kansalaisille itselleen sekä heidän perheilleen ja läheisilleen⁴⁸. Mahdollisuudet tällaiseen itsevastuullisuuteen ja aktiivisuuteen, jota tarvitaan palveluihin pääsemiseksi, kuitenkin vaihtelevat nuorten aikuisten taustojen ja elämäntilanteiden mukaan. Palvelujärjestelmä ei aina onnistu vastaamaan nuorten vaihteleviin tarpeisiin, ja palvelussa asioimisen myötä heidän kokemuksensa itsestään kyvykkäinä kansalaisina voivat heikentyä⁴⁹.

Osa viranomaisista oli kuitenkin onnistunut luomaan kannattelevaa tukea nuorille. Yksi haastateltavista kertoi päässeensä pahimman yli, koska pystyi etäyhteyden kautta tapaamaan viikoittain koulukuraattoria. Toinen haastateltava kertoi lähiomaisensa kuolleen korona-aikana, ja hän oli saanut poliisilta hyvää kohtelua ja empaattista tukea muun muassa hautajaisjärjestelyihin. Nuorten kertomusten perusteella yhteiskunnallisessa kriisitilanteessa palveluiden joustavuus ja viranomaisten kyky toimia empaattisesti ja kokonaisvaltaista tukea tarjoten näyttää olevan entistään tärkeämpää.

46 Myös Kallio 2022.

47 Rose 1999; Brown 2016; Bothfeld & Betzeld 2011; Newman & Tonkens 2011.

48 Esim. Häikiö 2010.

49 Kallio 2022.

Nuorten aikuisten yritykset hakea itselleen apua ovat kansalaisuuden tekoja⁵⁰: omien oikeuksien vaatimista ja pyrkimyksiä vaikuttaa järjestelmään. Näitä tekoja on mahdollista tulkita arkipäivän vastarinnaksi⁵¹, ja haastattelujen perusteella ne saattoivat olla korona-aikana hyvin epätoivoisia. Muutama haastatteluun osallistuneista kertoi avun ulkopuolelle jäämisen kärjistyneen itsemurhayritykseen. He kertoivat olevansa surullisia ja vihaisia siitä, että avun saaminen vaati näin äärimmäistä tekoa. Esimerkiksi 22-vuotiaan Pinjan veli oli puoli vuotta aikaisemmin tehnyt itsemurhan, minkä vuoksi Pinja oli mielenterveysavun piirissä mutta koki sen riittämättömäksi. Korona-aika synkensi hänen tilannettaan ja ajoi myös hänet yrittämään itsemurhaa.

Pinja, 22: Se koronajuttu oli aika raskas mulle, ku kaikki meni alas ja mikään ei enää toiminu ja mihinkää ei oikein voinu enää mennä. Ni sit mulla tuli ehkä itelläki aika haastavia ajatuksia, mikä sitten johti siihen että, no, yritin itsekin sitten tappaa itseni. [...] Että on musta aika perseestä, et joutuu rekan alla käymään ennen ku saa mitään apua.

Osa nuorista lakkasi hakemasta apua ja yritti sinnitellä yksin. He kertoivat, että eivät viitsi ottaa yhteyttä palveluihin, koska tiesivät niiden ruuhkautuneen niin pahoin. Muutama totesi pyrkivänsä palveluista vetäytymällä säästämään niukkoja resursseja muille apua tarvitseville. Esimerkiksi Digiraatiin osallistunut SP kertoi, että ”Näin korona-aikaan ei viitsi pyytää apua ja hakeutua hoitoon, vaikka sitä oikeasti tarvitsisi.” Nuorten vetäytyminen kertoo sekä epäluottamuksesta palvelujärjestelmän kykyyn auttaa heitä että solidaarisesta suhtautumisesta toisiin nuoriin, minkä voi nähdä kansalaisuuden teoksi. Nuoret tuntuivat ajattelevan, että vetäytymällä heikentyneestä palvelujärjestelmästä apua ehkä riittäisi toi-

50 Isin 2008.

51 Kallio & Honkatukia 2022.

sille nuorille, joiden he ajattelivat tarvitsevan palvelua enemmän kuin he itse.

Mielenterveyden ongelmiin suhtaudutaan monesti yksilöiden ongelmina. Ne ovat kuitenkin myös kulttuurisidonnaisia, sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa muotoutuvia ilmiöitä, jotka ovat yhteydessä sosiaaliseen eriarvoisuuteen⁵². Tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset olivat valtaosin kuitenkin kokeneet jääneensä yksin mielenterveysongelmiensa ja muiden tuen tarpeidensa kanssa, ja heillä oli jopa institutionaaliseen laiminlyöntiin vertautuvia kokemuksia⁵³. Korona kuormitti jo ennestään valmiiksi haasteellisissa elämäntilanteissa olevia nuoria aikuisia eri tavoin kuin ainoastaan työhön ja koulutukseen liittyvien kysymysten kanssa kamppailevia nuoria. Tukitoimien sulkeutuessa heistä tuli ”vastuutettuja” kansalaisia (*responsibilized citizens*⁵⁴). Tämä tarkoittaa sitä, että he joutuivat kohtaamaan myös ongelmia, jotka syntyivät omillaan pärjäävän kansalaisen eetoksesta ja yhteiskunnan palvelujärjestelmän niukentuneesta kyvystä vastata heidän tarpeisiinsa⁵⁵.

Sosiaalinen kansalaisuus korona-aikana

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten koronakokemuksissa tulivat voimakkaasti esille intiimin kansalaisuuden ulottuvuudet. He pohtivat erityisesti läheisiä sosiaalisia suhteita: niiden puuttumista, niiden ongelmia tai niistä saatavan tuen ja läheisyyden merkityksiä sekä omaa suhdettaan muihin ihmisiin ja laajemmin yhteiskunnan jäsenyyteen.

Mahdollisuus vastavuoroiisiin sosiaalisiin suhteisiin oli haastattelujen mukaan keskeinen nuorten aikuisten selviytymistä määrittävä asia. Perheen ja ystävien olemassaolo helpotti erityisesti yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden kokemuksia. Digiraatiin

52 Pilgrim & Bentall 1999; Rikala 2019; Brunila ym. 2021; Madsen 2021.

53 Kallio & Honkatukia 2022.

54 Brown 2016.

55 Brown 2016; myös Brunila & Ylöstalo 2020.

osallistuneen Pihlajan sanoin ”pienetkin kontaktit auttavat”. Kasvokkaisia ja nuorten arkisissa elinpiireissä tavallisesti tapahtuvia kohtaamisia oli kuitenkin vaikeaa korvata muilla tavoin, ja monet nuorista kertoivat yhteydenpidon vaatineen pinnistelyä. He kertoivat uudenlaisista yhteydenpidon tavoista ja tiloista, joita he olivat kehittäneet ja ottaneet käyttöön mahdollistaakseen toistensa tapaamisen⁵⁶. Samalla he pyrkivät säilyttämään oikeuden määrittellä itse oman elämänsä sosiaalisia suhteita pandemiarajoituksista huolimatta ja vaalivat näin omia oikeuksiaan kansalaisina⁵⁷. Virtuaalisten ympäristöjen ohella nuoret tapasivat toisiaan ulkotiloissa, ja etenkin yhteisistä kävelyistä oli tullut osalle tärkeä yhteydenpidon tapa.

Koronarajoituksiin sisältyvät fyysisen etäisyyden vaatimukset vaikuttivat nuorten aikuisten mahdollisuuksiin ylläpitää sosiaalisia suhteitaan ja toimia niissä, mikä heikensi heidän hyvinvointiaan. Yksinäisyyden kokemukset olivat haastatteluja vahvasti läpileikkaava teema (vrt. luku 7). Erityisen voimakkaista korona-ajan yksinäisyyden kokemuksista kertoivat nuoret, joiden sosiaaliset turverkot olivat muutoinkin ohuet. Osan siteet lapsuudenperheeseen olivat heikot tai katkenneet jo ennen koronaa. Joillakin nuorilla oli vain muutama läheinen ystävä, ja heidänkin tapaamisestaan saattoi olla kulunut jo vuosi. Sosiaalisesti hauraita tilanteita syntyi myös nuorten muuttaessa yksin uudelle opiskelupaikkakunnalle, jossa opiskeluyhteisöön kiinnittyminen vaikeutui etäopetuksen vuoksi, tai silloin, kun arkista sosiaalisuutta normaalisti ylläpitävät yhteydet oppilaitokseen, työhön tai yhteiskunnan palveluihin olivat katkenneet. Esimerkiksi Pihlaja kertoi mielenterveysoireilunsa pahentuneen yksinäisyyden seurauksena.

Pihlaja: Olen paljon yksinäisempi kuin ennen ja se on vaikeaa myöntää edes itselle. Olen henkisesti tosi väsynyt ja omat mielen-

56 Myös luvut 4 ja 5.

57 Larkins 2014, 15–16; myös Mutch & Estelles 2021, 256.

terveysongelmat ovat selkeästi pahentuneet tämän ajan myötä.

Haastateltavat kokivat koronarajoitusten noudattamisesta voimakasta sosiaalista vastuuta, joka kohdistui sekä läheisiin ihmisiin että muihin kansalaisiin. Sosiaalinen vastuu tuli esiin huolina ja pelkoina siitä, että he huolimattomuuttaan tartuttaisivat koronan toisiin ihmisiin⁵⁸. Tällaista yhteisöön suuntautuvaa ja koko yhteisöä palvelevaa kansalaisuutta, jossa yhteiskuntaan kiinnitytään auttamalla yhteisöä ja tukemalla sen haavoittuvassa asemassa olevia jäseniä, voi luonnehtia sosiaalisesti kansalaisuudeksi (*socially constructive citizenship*⁵⁹). Tätä kuvasi esimerkiksi Nikki.

Nikki, 20: Tietysti silleen ehkä enemmän huolettaa riskiryhmien kannalta. Et ite ku ei kuulu riskiryhmään, niin tietysti haluaa sitten vaan käytännössä huolehtia siitä, että jos sattus oleen sellanen oireeton kantaja, niin en sitä vahingossakaan lähtis leviättään. Kuitenki sillee isovanhemmat, usein vanhat ihmiset, monisairaat ihmiset kärsii siitä eniten, niin tietysti se on semmonen huolenaihe.

Sosiaalinen kansalaisuus ilmeni erilaisina ”turvatekoina”, kuten korostuneena hygieniaohjeiden noudattamisena tai omaehtoisena karanteeniin vetäytymisenä. Koronarajoitukset aiheuttivat ystävyyssuhteisiin myös ”kunnan kansalaisen” sääntöihin ja rooleihin liittyviä neuvotteluja ja kiistoja⁶⁰, kun nuorten oli ratkottava, millä ehdoin yhteyttä voidaan pitää ja miten yhdessä ollessa toimitaan koronaturvallisesti. Toisinaan rajoitusten noudattamiseen liittyvät erimielisyydet olivat johtaneet konflikteihin ja jopa suhteiden katkeamisiin. Rajoitukset aiheuttivat myös pakkoa priorisoida ja arvottaa sosiaalisia suhteita. Perheenjäsenten suojelemiseksi haastateltavat saattoivat vältellä ystävien tapaamista, ja Uudenmaan

58 Myös Timonen ym. 2021, 12.

59 Larkins 2014, 14–15; Smith ym. 2005, 437–439.

60 Larkins 2014.

sulkutila maalís-huhtikuussa 2020 pakotti yhden nuoren valitsemaan, halusiko hän tavata seurustelukumppaniaan vai perhettään. 22-vuotias Veera kertoi valinneensa ystävästään vain muutaman, vähiten sosiaalista elämää viettävän, joita tapasi enimmäkseen ulkotiloissa.

Veera, 22: Pidín kyllä etäisyyttä semmisiin kavereihin, jotka käy töissä asiakaspalvelussa, et palvelutilanteissa on. Ja semmisiin, jotka tietää että näkee paljon ihmisiä ja kavereita. Niin semmisiin pidín etäisyyttä ihan vaan koska äitini on riskiryhmää ja en halunnut luopua siitä, että en vois jouluna olla sen kanssa.

Korona-ajan poliittista retoriikkaa Isossa-Britanniassa analysoineet Eleni Andreouli ja Emma Brice⁶¹ ovat liittäneet sosiaaliseen kansalaisuuteen myös uhrautuvuuden ulottuvuuden (*sacrificial citizenship*). Koronarajoitusten noudattamisesta syntyvä arvo oli sosiaalista ja suuntautui koko yhteisöön ja yhteiskuntaan tuottaen yhteistä etua, mikä heidän mukaansa on näennäisessä ristiriidassa uusliberaalin individualistisen ja talousorientoituneen kansalaisuuden kanssa. Sosiaalinen kansalainen ei tee uhrauksia ensisijaisesti talousjärjestelmän⁶² vaan toisten ihmisten vuoksi. Vastuu uhrautumisen seuraamuksista säilyy aktiivisen ja itsevastuullisen kansalaisuuden nimissä kuitenkin edelleen yksilöillä⁶³. Voidaan ajatella, että nuoret ja nuoret aikuiset joutuivat ”uhraamaan” sosiaalisia suhteitaan erityisellä tavalla koronapandemian aikana, sillä nuoruuden aikana sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu esimerkiksi oman identiteetin rakentamisessa⁶⁴. Nuorten aikuisten kokemuksissa koronarajoituksista johtuvan sosiaalisen eristyneisyyden kanssa kamppailu ”vastuutettiin” heidän omien kyvykkyksiensä ja resurssiensa varaan.

61 Andreouli & Brice 2021, 559–560.

62 Vrt. Brown 2016; myös Smith ym. 2005, 436.

63 Myös Timonen ym. 2021, 12.

64 Esim. Aaltonen ym. 2011.

Myös huolenpitoa toisista voi tulkita sosiaalisen kansalaisuuden käsitteen kautta. Arkiseen elinpiiriin kiinnittyvän huolenpidon ja hoivan on tulkittu olevan tärkeä kansalaisuuden arena. Esimerkiksi feminististä kansalaisuusteoriaa kehittäneen Ruth Listerin⁶⁵ mukaan hoiva on kansalaisuuteen liittyvä velvollisuus, joka olisi tunnustettava samanarvoiseksi palkkatyöhön liittyvien normatiivisuuksien kanssa. Myös poliittisen filosofian ja feministisen tutkimuksen perspektiivejä yhdistelevä Selma Sevenhuijsen⁶⁶ näkee hoivan etiikan (*ethics of care*) keskeiseksi kansalaisuuden elementiksi. Hänen mukaansa vastavuoroisissa ja läheisissä ihmissuhteissa opimme vastuun, luottamuksen, kunnioittamisen ja moniarvoisuuden kaltaista kansalaispätevyyttä paremmin kuin yksilökeskeisinä työmarkkinakansalaisina. Hoiva kansalaisuutena ei kuitenkaan ole vain yksilöllisiä tai yksityiseen liittyviä suhteita, vaan kyse on myös julkisiin ja poliittisiin kysymyksiin liittyvistä neuvotteluista, kuten siitä, miten hyvinvointia ja hoivaa tuotetaan yhteiskunnassa⁶⁷. Korona-aikana nuoret aikuiset pitivät omilla kansalaisuuden teoillaan huolta läheisistään mutta myös täydensivät ja inhimillistivät koronarajoitusten niukentamaa julkista hoivaa. Esimerkiksi 18-vuotias Melina kuvasi sosiaalista kansalaisuutta, jossa yksityiset emotionaaliset kokemukset ja julkiseen hoivaan liittyvä politiikka kietoutuvat toisiinsa. Melinan sosiaalisen kansalaisuuden teot näyttäytyvät arkisina myötäelämisen ja välittämisen tekoina, joiden kautta hänen oli rajoitetuissa olosuhteissa mahdollista osoittaa tukea ja tuoda iloa isomummilleen ja lieventää samalla ehkä myös omia pelkojaan, ikäväänsä ja suruaan.

Melina, 18: *Mul on viel isomummi joka on 90, nii me ei olla voitu nähä sitä ollenkaa, koska se on tosi vanha ja se on tosi siel riskiryhmässä. Nii vähän ikävä sitä et, toivottavasti keretää*

65 Lister 2007, 56.

66 Sevenhuijsen 1998.

67 Lister 2007; Plummer 2003; Kershaw 2008.

nähä se viel, kesäl tai joskus. Me ollaan viety kukkii sille ulos ja koputettu ja juostu pois.

Huolenpidon kokemuksissa painottuvat nuorten naisten kertomukset, mutta aineiston perusteella on mahdotonta arvioida, missä määrin kyse on naissukupuolelle tyypillisenä pidetystä vastuurationaalisuudesta⁶⁸ ja missä määrin sukupuolesta riippumattomista kansalaisuuden teoista.

Rajoitustoimenpiteiden aikana sosiaalinen kansalaisuus oli monille nuorille aikuisille keskeinen keino toteuttaa itselleen merkityksellistä kansalaisuutta: osoittaa vastuullisuutta, välittämistä ja hoivaa – ja saada vastavuoroisesti niitä myös itse osakseen. Pandemia ja siihen liittyvät rajoitukset vaikeuttivat kuitenkin läheissuhteiden ylläpitämistä ja heikensivät myös nuorten mahdollisuuksia saada tukea läheisiltään. Tämä johti yksinäisyyden kokemuksiin ja mielenterveyden ongelmiin. Nämä ongelmat jäivät paljolti koronapolitiikkaa ohjaavan, fyysiseen terveyteen keskittyvän terveysturvallisuuden narratiivin ja työmarkkinakeskeisen huolipuheen varjoon.

Ulossulkemista ja uusia mahdollisuuksia kansalaisuuteen

Yksi haastatteluissa esiin tullut tapa, jolla nuoret aikuiset vahvistivat yhteiskuntaan kuulumistaan, oli pyrkimys osoittaa omaa ”kunniallisuuttaan” kansalaisena. Sosiologi Beverly Skeggsin⁶⁹ mukaan kunniallisuus (*respectability*, suom. myös kunnollisuus⁷⁰) on keskeinen ominaisuus, jonka kautta yksilöiden ja ryhmien arvoa ja yhteiskunnallista asemaa määritellään. Kunniallisuus ilmentää moraalista tai siveellistä kompetenssia ja valtaa sekä lähinnä keskiluokkaista ideaalia siitä, millainen ihmisen pitäisi olla ja miten hänen kuuluisi toimia⁷¹.

68 Esim. Näre & Lähteenmaa 1992.

69 Skeggs 1997; 2004.

70 Esim. Peltola 2014.

71 Skeggs 1997, 9–10.

Tutkimukseen osallistuneet korostivat poikkeuksetta suhtautuvansa vakavasti koronatilanteeseen ja noudattavansa annettuja rajoituksia tunnollisesti tai vähintäänkin parhaan kykynsä mukaan⁷². He kuvasivat tilanteita, joissa he olivat osoittaneet valveutuneisuutta seurata koronaohjeistuksia ajantasaisesti ja keksineet keinoja rajoitusten käytännön soveltamiseksi erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Näitä kuvauksia voidaan tulkita pyrkimyksiksi osoittaa oma kyvykkyys vastata ympäröivän kulttuurin määräytyksiin sosiaalisesti vastuullisesta, arvokkaasta ja hyödyllisestä yhteiskunnan jäsenestä. Tällaisista pyrkimyksistä kertoo esimerkki 22-vuotiaan Kallen haastattelusta.

Kalle, 22: Otettiin heti mallii niist THL:n ohjeistuksista. Et maskin käyttö, käsidesin käyttö ja mietittiin silleen, et on aina maskei, jos halua mennä kauppaan. Tai et jos on autos, tai autoliikkeel, niin on käsidesi autos. Ja sit näitä et, jos on jotain juhlii tai tilaisuuksii mihin on kutsuttu, et meneeks sinne, ja sit miettiä sitä omalt kannaltaan, et onks se järkevää.

Tutkimukseen osallistuneet kuitenkin kokivat usein, että kunnollisuudestaan huolimatta heitä ei vastavuoroisesti kuultu ja tunnustettu kansalaisiksi samalla tavalla kuin lapsia ja nuorempia nuoria, joita alaikäisinä erityisesti pyrittiin suojelemaan⁷³, eikä heidän erityisiä tarpeitaan otettu huomioon koronapolitiikassa. Heidän mielestään esimerkiksi lähiopetus olisi pitänyt mahdollistaa myös toisella asteella ja korkeakouluissa, eikä heitä olisi pitänyt sulkea ulos harrastustoiminnasta aikuisväestön tavoin. Osa kuvasi nuoria aikuisia väliinputoajiksi. Koska nuoren aikuisuuden elämänvaiheen erityisyyttä ei ymmärretty, osa koki, että myös heidän mahdollisuuksiaan kiinnittyä yhteiskuntaan laiminlyötiin. Penkkareiden tai 18-vuotissyntymäpäivän kaltaiset nuoren aikuisuuden merkkipäa-

72 Myös Fenley 2020, 245.

73 Esim. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 17.8.2021.

lut ovat sosiaalisia riittejä, joiden kautta tuotetaan käsitystä itsestä mutta myös sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta⁷⁴. Monilla oli kokemus näiden ainutlaatuisten kulttuuristen kokemusten estymisestä koronarajoitusten vuoksi, vaikka ne olisivat olleet heille tärkeitä siirtymäriittejä kohti aikuisuutta, itsenäistä elämää ja täysivaltaista kansalaisuutta. Tätä pohti esimerkiksi 24-vuotias Katarina.

Katarina, 24: Se kyllä vaikuttaa mun mielestä, et jos on täyttänyt tänä vuonna tai viime vuonna 18, niin ei voinu juhlistaa, tai on päässy ylioppilaaksi, ei voinu juhlistaa. Niin kyl se on mun mielestä vaikuttanu. Ja myöskin kaikki tommoset vanhojen tanssit ja abiristeilyt varmaan vaikuttaa nuoriin, et ei päässy, vaikka tavallisesti pääsee. [...] Et on mun mielestä jääny heiltä sitten aika paljon.

Jollekin kansalaisuudesta ulos sulkemisen kokemus liittyi erityisesti omaan elämäntilanteeseen koulutuksen ja työn ulkopuolella. Koska työmarkkinakansalaisen narratiivi hallitsi julkista keskustelua ja poliittista päätöksentekoa, heidän positioitaan tämän kansalaisuustulkinnan ulkopuolella ei kyetty tunnistamaan. Nuorten aikuisten tarinat osoittavat, että haavoittuvuus koronalle ei ole vain biologista, ikään tai terveydentilaan liittyvää, vaan myös sosiaalista⁷⁵, kun työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat ja yhteiskunnan hyvinvointipalveluita tarvitsevat nuoret aikuiset jäivät tarpeineen huomioimatta. Korona-aikaisilla kuulluksi tulemattomuuden ja ulosjäämisen kokemuksilla saattaa olla pitkäkestoisia vaikutuksia nuorten käsityksiin itsestään kansalaisina. Monelle tutkimukseen osallistuneelle yhteiskunnan tuen ja palveluiden ulkopuolelle jääminen oli osoitus siitä, ettei heitä arvostettu tai pidetty arvokkaina, mikä saattaa heikentää heidän luottamustaan hyvinvointivaltion turvaverkkoihin ja institutionaaliseen järjestelmään mutta myös

74 Durkheim 1980/1912.

75 Esim. Roberts ym. 2021; Gabriel ym. 2021, 243.

laajemmin heidän yhteiskuntaan kuulumisen kokemuksiin⁷⁶. Tukea tarvitsevien nuorten ulkopuolelle jäämistä kuvasi esimerkiksi Digiraatiin osallistunut //Clarity.

//Clarity: Keskusteluissa on unohdettu jo valmiiksi ahdingossa olevat nuoret. Ne, jotka kirjoittelevat netissä, joilla ei ole töitä eikä opiskelupaikkoja, ja pahimmassa tapauksessa ei edes tavoitetta mennä kumpaankaan joko mielenterveysongelmien tai vastaavien ongelmien vuoksi. Toivoisin että tosissaan näitä nuoria pyrittäisiin auttamaan. [...] Meillä on paljon nuoria, joilla ei ole mitään tulevaisuutta ilman tukea ja apua. Miksi ketään ei kiinnosta? Nämä nuoret ovat valmiiksi yksinäisiä ja koronan takia esim. saattavat menettää henkireikä-asiansa, joka on vaikka kuntouttava työtoiminta pari kertaa viikossa. Opiskelijoista kyllä puhutaan ja ymmärrän heidänkin ahdingon, enkä vähättele sitä pätäkäkään. Pitäisi muistaa kaikkia. Erityisesti niitä, joilla ei ole ketään. Ei perhettä, ei ystäviä, eikä syytä lähteä ulos kun kauppaan.

Toisaalta nuorten aikuisten kokemukset korona-ajasta kertoivat myös uudentlaisista mahdollisuuksista nähdä itsensä arvostetuiksi kansalaisiksi (myös luku 6). Pandemia vähensi heidän kokemiaan paineita olla aktiivinen kansalainen juuri työmarkkinakansalaisuuden tarkoittamin tavoin, sillä korona-aikana työelämään liittyvät epävarmuudet koskettivat laajasti muitakin ihmisiä. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat mutta myös muut työelämäkysymyksiä miettivät nuoret olivat kiitollisia siitä, että näiden valintojen tekemiseen oli koronan myötä tullut lisää sosiaalisesti paineetonta aikaa.

//Clarity: Sain rauhassa miettiä mitä lähtisin opiskelemaan ja ei tarvitse selittää kenellekkään kun ei käy missään. Rahatilanne on huono ja on ihanaa että kukaan ei kyseenalaista kotona oloa.

76 Ks. myös Fahnøe 2017.

Osa koki, että korona toi esille heidän kansalaisuuden kompetenssejaan, joita yhteiskunnan normaalioloissa ei tunnisteta vaan joiden vuoksi heitä pikemminkin syrjitään. Nuoret, jotka välttelevät sosiaalisia tilanteita ja nauttivat kotona olemisesta, kertoivat, miten pandemia normalisoi heidän elämäntapaansa. Kodin piirissä pysytteleväminen sekä muiden ihmisten ja julkisten paikkojen ja tapahtumien välttäminen olivat korona-aikana arvostettua kansalaispätevyyttä ja sosiaalisesti vastuullista kansalaisuutta, jonka itseään introverteiksi tai sosiaalisesti ahdistuneiksi kuvaavat nuoret aikuiset kertoivat hallitsevansa⁷⁷. Tämä tuotti heille uudenlaisia kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta osallistuvina ja arvostettuina yhteiskunnan jäseninä ja antoi aineksia positiiviseen itsemääritykseen. Taloudellisesti haastavissa olosuhteissa elävät nuoret puolestaan saattoivat määritellä itseään kulutuskriittisiksi ympäristökansalaisiksi, joiden ostoskeskuksia tai ravintoloita karttava niukka elämäntapa muodostui koronarojoitusten myötä kansalaisuuden hyveeksi⁷⁸. Uudenlaisista kansalaisena hyväksytyksi tulemisen kokemuksista kertoi esimerkiksi 22-vuotias Nora.

Nora, 22: Et on huvittavaa, et tää korona on nyt saanu mun elämäntyylistä sen normin, et vihdoin must tuntuu siltä, että mä olen osa yhteiskuntaa, ku mun elämäntyylini on nyt se parempi. Vihdoin mä olen parempi ku muut, mä osaan tän jo, mä osaan hamstraa ruokaa just oikeal tavalla. Mä osaan välttellä ihmisiä just oikeal tavalla.

Nämä nuorten aikuisten kuvaukset tekevät näkyväksi, kuinka aktiivista kansalaisuutta kapeasti määrittävät tulkinnot eivät mahdollista yhteiskuntaan kuulumisen kokemuksia samalla tavalla kaikille. //Clarityn tavoin nuoret aikuiset esittävät toiveita, että

77 Myös luvut 4 ja 5.

78 Myös Ikävalko 2022, 235.

yhteiskunnassa tunnistettaisiin nykyistä paremmin erilaisia eriarvoisuuksia ja elämäntilanteiden moninaisuuksia ja niiden vaikutuksia kansalaisuuden määrittelyihin ja yhteiskunnasta sisään- tai ulossulkemiseen. Samalla heidän tarinansa kertovat nuorten aikuisten perustavanlaatuisesta tarpeesta kokea itsensä hyväksytyiksi ja arvostetuiksi yhteiskunnan jäseniksi:

//Clarity: Että edes muutama ihminen heräisi siihen mitä on olla köyhä ja työtön. Monesti joilla on mennyt aina hyvin ihmettelee, miten luottotiedotkin menee tai miten joku voi olla työtön. Toivon että tämä herättäisi ihmisiä. En toivo kenellekkään todellakaan mitään ahdinkoa vaan toivon ravistusta elämän realiteeteista. Elämä ei ole aina helppoa.

Aika määritellä kansalaisuus uudelleen

Olen tarkastellut tässä luvussa itsenäistymiseen tukea hakeneiden nuorten aikuisten kokemuksia koronapandemian vaikutuksista heidän arkiseen elämäänsä kansalaisina. Erityisesti olen keskittynyt yhteiskunnan palvelujärjestelmässä ja läheisissä sosiaalisissa suhteissa koettuun kansalaisuuteen. Olen tulkinnut kokemuksia tilanteittain ja sosiaalisissa suhteissa rakentuvana elettyinä kansalaisuutena⁷⁹, johon sisältyy myös henkilökohtaisia ja merkityksellisiä kansalaisuuden tekoja. Niiden kautta nuoret aikuiset ilmaisevat identiteettiään, suhdettaan toisiin ihmisiin sekä hakevat tunnustusta ja hyväksytyksi tulemistä osana yhteiskuntaa⁸⁰. Kansalaisuuden tekojen avulla nuoret aikuiset neuvottelivat korona-aikana heihin kohdistuvista kansalaisuuden ideoista sekä erityisesti yksityisen elämänpiiriin ja intiimin kansalaisuuden alueille kohdistuvista koronarajoituksista, jotka vaikuttivat heidän sosiaalsiin suhteisiinsa ja mahdollisuuksiinsa toteuttaa kansalaisuutta heille itselleen merkityksellisin tavoin.

79 Kallio ym. 2020.

80 Isin 2008.

Aktiivisen ja itsevastuullisen kansalaisuuden ideaalista poiketen itsenäistymässä olevat nuoret aikuiset eivät pidä yksin pärjäämistä keskeisimpänä itsenäistymisen ja kansalaisena toimimisen edellytyksenä, vaan he kuvaavat itsenäistymistä hyvin sosiaalseksi prosessiksi, jossa myös tuen hakeminen on hyväksyttävää⁸¹. Osan elämässä palveluiden jatkuvuus oli ennen korona-aikaa ollut keskeinen itsenäistä elämää mahdollistava asia, ja aktiivinen kansalaisuus oli yksin pärjäämisen sijaan näyttäytynyt mahdollisuuksina hakea apua ja ylläpitää tukikontakteja⁸². Korona-aikana monet nuorten arkea tavallisesti kannattelevat palvelukontaktit lakkasivat tai haurastuivat. Tämä lisäsi yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden kokemuksia sekä mielenterveysongelmia, ja usein nuoret kokivat näissä tilanteissa jääneensä vaille tukea.

Palvelujen sulkeutuessa heistä tuli ”vastuutettuja kansalaisia”, joiden arjesta selviytyminen jäi ensisijaisesti heidän yksilöllisten emotionaalisten ja sosiaalisten voimavarojensa varaan. Tutkimukseni mukaan poikkeuksellisissa oloissa ammattilaisten aloitteellisuus nuorten tavoittamisessa, heidän palvelutarpeidensa selvittämisessä ja niihin vastaamisessa myös uudenlaisten palvelujärjestelyjen ja joustavuuden avulla olisi kuitenkin erityisen tärkeää⁸³. Tutkimukseni valossa nuorten aikuisten oikeus palveluista saata-vaan tukeen jäi korona-aikana työmarkkinakansalaisuuden kautta tulkitun kansalaisuuden varjoon. Sekä julkisen keskustelun että tukitoimien painottuminen työn ja koulutuksen kysymyksiin on johtanut siihen, että erityisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat ja oppivelvollisuusiän ohittaneet nuoret aikuiset näyttäisivät ainakin osin jääneen viranomaiskontaktien ulottumattomiin ja avun ja tuen ulkopuolelle.

Koronarajoitukset vaikuttivat tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten kokemaan hyvinvointiin mutta myös supistivat heidän mahdollisuuksiaan tavoitella itselleen tärkeitä asioita kan-

81 Honkatukia ym. 2020; Blatterer 2010.

82 Kallio 2022.

83 Myös Roberts ym. 2021, 90.

salaisina. Heidän mahdollisuutensa toteuttaa yksilöllisistä lähtökohdista kumpuavaa osallisuutta olivat rajalliset: esimerkiksi sosiaalisten suhteiden rajoittaminen ja ”hyvän elämän” määrittely ulkopuolelta haastoivat heidän mahdollisuuksiaan toteuttaa tärkeinä pitämiään kansalaisuuden osa-alueita. Tutkimukseni perusteella näyttää siltä, että esimerkiksi yksityisen tai intiimin kansalaisuuden alueelle kohdistuneissa rajoitustoimenpiteissä ei tunnistettu tai huomioitu nuorten aikuisten elämän erityisyyksiä, kuten sosiaalisten suhteiden keskeistä merkitystä elämänvaiheessa tai nuorten aikuisten itsenäistymiseen liittyvää sosiaalisuutta. Koronarajoitukset aiheuttivat tutkimukseen osallistuneille ulosjäämisen kokemuksia, kun heidän elämäntilanteitaan ja tuen tarpeitaan ei päätöksenteossa otettu riittävästi huomioon.

Nuorten aikuisten koronakokemuksissa näyttää korostuvan muihin ihmisiin suuntautuvan sosiaalisen kansalaisuuden merkitys. He pitivät tärkeänä osoittaa kansalaisuuttaan ja yhteiskuntaan kuulumistaan sosiaalisen vastuullisuuden ja huolenpidon kautta, kantamalla huolta kanssaihminen terveydestä ja hyvinvoinnista sekä laajemmin koko ihmiskunnan tulevaisuudesta. Perhe ja ystävät vaikuttivat merkittävästi nuorten aikuisten voimavaroihin ja resursseihin korona-aikana (myös luku 8). He hakivat sosiaalisista suhteista merkitystä muista elämän sisällöistä tyhjentyneeseen arkeensa ja pyrkivät korvaamaan läheisistä ihmissuhteista saadulla emotionaalisella tuella palveluista saatavan tuen puutteita. Merkityksellisissä sosiaalisissa suhteissa rakentui välittämiseen, vastavuoroisuuteen, huolenpitoon ja solidaarisuuteen perustuvaa emotionaalista ja affektiivista, sosiaalista kansalaisuutta. Tällaisen kansalaisuuden osoittaminen oli nuorille tärkeää arkipäivän kansalaisuutta – ja sen estyminen yksi keskeisistä hyvinvoinnin vajeita, kuten mielenterveysongelmia, aiheuttavista asioista.

Nuorten aikuisten kokemukset pandemia-ajasta tuovat erityisillä tavoilla näkyväksi kapeaa aktiivisen kansalaisuuden mallia, johon nuoria yhteiskunnassamme ohjataan ja velvoitetaan. Samalla ne kertovat nuorten aikuisten arkisista pyrkimyksiä ilmentää ja to-

teuttaa kansalaisuutta sekä heidän tarpeestaan hakea kansalaisuudelleen mielekkäitä ja sosiaalisesti tunnustettuja tapoja. Haastatte- luissa he haastoivat julkisissa keskusteluissa esitettyjä näkemyksiä itsestään vastuuttomina ja passiivisina kansalaisina ja toivat esille pyrkimyksiään omien oikeuksiensa vaalimiseen ja yhteiskuntaan vaikuttamiseen.

Korona-aika vaati ainakin tilapäisesti muuttamaan käsityksiä siitä, millaista ”kunnon” kansalaisuus on tai millainen käyttäyty- minen noudattelee aktiivisen kansalaisuuden ihanteita⁸⁴. Osa nuorista koki uudenlaisia mahdollisuuksia yhteiskunnan jäsenyyteen, kun heidän elämäntavassaan ilmeni kansalaispätevyyttä, jota he itsekään eivät aiemmin olleet sellaiseksi tunnistaneet. Esimerkiksi sosiaalisesta vetäytymisestä tuli koronan myötä vastuullisen kan- salaisen hyve. Tämä havainto johtaa kysymään, kuinka voimme yh- teiskunnassa jatkossa avartaa ajatustamme arvokkaasta kansalai- suudesta ja tunnistaa nuorille tärkeitä kansalaisena osallistumisen muotoja myös koulutus- ja työmarkkinaosallisuuden ulkopuolella.

Tämän luvun keskeinen johtopäätös on, että perinteisesti tun- nustetun kansalaisuuden lisäksi yhteiskunnassa tulee olla muita mahdollisia ja hyväksyttäviä kansalaisuuden toteuttamisen tapoja. Tutkimukseni osoittaa, että nuorten aikuisten kansalaisuuden teot tuottavat sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämpää sekä demokraat- tisempaa ja inklusiivisempaa yhteiskuntaa, mutta nuorten pyrki- myksiä tulisi kyetä tunnistamaan ja tukemaan nykyistä paremmin. Lisäksi kansalaisuus tulisi ymmärtää nykyistä laajemmin yksilölle merkitykselliseksi, kokonaisvaltaiseksi suhteeksi yhteiskuntaan. Virallisen kansalaisaseman ohella kansalaisuuden kokemukset rakentuvat identiteetistä, sosiaalisista suhteista, kansalaisuuteen liit- tyvistä kulttuurisista käsityksistä ja oletuksista sekä kuulumisen tunteesta⁸⁵. Yhteiskunnan instituutioissa ja poliittisessa päätök- senteossa tulisi kyetä nykyistä paremmin huomioimaan nuorten

84 Andreouli & Brice 2021, 557.

85 Werbner & Yuval-Davis 1999, 4.

aikuisten tarpeet ja oikeus osallistua ja kuulua yhteiskuntaan itselleen merkityksellisin tavoin, kuten osoittamalla sosiaalista tai ympäristöön liittyvää vastuullisuutta. Heidän ponnistelunsa tarvitsevat myös tukea.

Pandemian kaltaiset kriisit saattavat yhteiskunnat hetkellisen epävarmuuden tilaan, mutta nuorilla on lisäksi edessään epävarmuuksia, jotka liittyvät aikuisuuden uudelleen muotoutumiseen. Ilmasto- ja ympäristökysymysten ohella työn, toimeentulon ja turvallisuuden epävarmuudet haastavat heidän mahdollisuuksiinsa sellaiseen aikuisuuteen ja aktiiviseen kansalaisuuteen, joita olemme tottuneet arvostamaan⁸⁶. Tämän vuoksi tulee kiinnittää erityistä huomiota kansalaisuuden kokemisen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen rakenteellisiin ja eriarvoistaviin tekijöihin, ei yksilöiden puutteisiin⁸⁷. Yhteiskunnallisten kriisien vaikutuksista tulisi keskustella laajemmin ottaen huomioon paitsi niiden aiheuttamat terveys- ja talousvaikutukset myös vaikutukset ihmisten arkielämään, sosiaalisiin suhteisiin, mielenterveyteen ja yhteiskunnallisen luottamuksen rakentumiseen. Avoin keskustelu kriisitilanteissa harjoitetusta politiikasta toisi näkyville kulttuurisia käsityksiä siitä, millaista kansalaisuutta arvostamme ja pyrimme kannattelemaan myös yhteiskunnallisissa kriisitilanteissa, ketkä arvokkaan kansalaisuuden määrittelyihin osallistuvat ja millaiset tulkinnat kansalaisuudesta jäävät ulkopuolelle.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Antti Kivijärvi & Marja Peltola & Tarja Tolonen (2011) Ystävyydet. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty: Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 112, 29–56.
- Aluehallintovirasto (2020) *Uudenmaan kokoontumisrajoitukset jatkuvat 10.1. asti – yli 10 hengen tilaisuudet kielletty*. <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/69896705> (viitattu 23.9.2021).

86 Bessant, Farthing & Watts 2017; Chesters ym. 2019; Wyn ym. 2020.

87 Harris ym. 2021, 156.

- Andreouli, Eleni & Emma Brice (2021) Citizenship under COVID-19: An analysis of UK political rhetoric during the first wave of the 2020 pandemic. *Journal of Community & Applied Social Psychology* 32 (3), 1–18. DOI: 10.1002/casp.2526.
- Ball, Stephen & Meg Maguire & Sheila Mcrae (2000) *Choice, Pathways and Transition Post-16: New Youth, New Economies in the Global City*. Lontoo: Routledge Falmer.
- Bessant, Judith & Rys Farthing & Rob Watts (2017) *The Precarious Generation: A Political Economy of Young People*. Lontoo: Routledge.
- Blatterer, Harry (2010) Generations, Modernity and the Problem of Contemporary Adulthood. Teoksessa Judith Burnett (toim.) *Contemporary adulthood: Calendars, cartographies and constructions*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 10–23.
- Bothfeld, Silke & Sigrid Betzeld (2011) Activation and Labour Market Reforms in Europe: Challenges to Social Citizenship – Introduction. Teoksessa Silke Bothfeld & Sigrid Betzeld (toim.) *Activation and Labour Market Reforms in Europe: Challenges to Social Citizenship*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 3–14.
- Brown, Wendy (2016) Sacrificial citizenship: Neoliberalism, human capital, and austerity politics. *Constellations* 23 (1), 3–14. DOI: 10.1111/1467-8675.12166.
- Brunila, Kristiina & Esko Harni & Antti Saari & Hanna Ylöstalo (2021, toim.) *Terapeuttinen valta*. Tampere: Vastapaino.
- Brunila, Kristiina & Lisbeth Lundahl (2020) Introduction. Teoksessa Kristiina Brunila & Lisbeth Lundahl (toim.) *Youth on the Move: Tendencies and Tensions in Youth Policies and Practices*. Helsinki University Press, 1–14. DOI: 10.33134/HUP-3.
- Brunila, Kristiina & Hanna Ylöstalo (2020) The Nordic therapeutic welfare state and its resilient citizens. Teoksessa Daniel Nehring & Ole Jacob Madsen & Edgar Cabanas & China Mills & Dylan Kerrigan (toim.) *The Routledge International Handbook of Global and Therapeutic Cultures*. Lontoo: Routledge, 334–345.
- Chesters, Jenny & Jonathan Smith & Hernán Cuervo & Jacqueline Laughland-Booÿ & Johanna Wyn & Zlatko Skrbiš & Dan Woodman (2019) Young adulthood in uncertain times: The association between sense of personal control and employment, education, personal relationships and health. *Journal of Sociology* 55 (2), 389–408.
- Clarke, John (2005) New labour's citizens: Activated, empowered, responsabilized, abandoned? *Critical Social Policy* 25 (4), 447–463.
- Cohen, Stanley (1972) *Folk devils and moral panics: The creation of the mods and rockers*. Lontoo: MacGibbon & Kee Ltd.
- Cuervo, Hernán & Johanna Wyn (2014) Reflections on the use of spatial and relational metaphors in youth studies. *Journal of Youth Studies* 17 (7), 901–915.
- Digiraati (2022) *Tietoa palvelusta*. <https://digiraati.fi/info?lang=fi> (viitattu 1.11.2021).
- Durkheim, Émile (1980/1912) *Uskontoelämän alkeismuodot: Australialainen toteemijärjestelmä*. Helsinki: Tammi.
- Elder Jr., Glen H. (1998) The Life Course as Developmental Theory. *Child Development* 69 (1), 1–12.

- Fahnøe, Kristian (2017) Social Repair of Relationships: Rights and Belonging in Outreach Work with Homeless People. Teoksessa Hanne Warming & Kristian Fahnøe (toim.) *Lived Citizenship on the Edge of Society: Rights, Belonging, Intimate Life and Spatiality*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 111–131.
- Farrugia, David & Juliet Watson (2011) "If Anyone Helps You then You're a Failure": Youth Homelessness, Identity, and Relationships in Late Modernity. Teoksessa Sally Beadle & Roger Holdsworth & Johanna Wyn (toim.) *For We Are Young and...? Young People in a Time of Uncertainty*. Melbourne: Melbourne University Press, 142–157.
- Fenley, Vanessa M. (2020) Everyday citizenship and COVID-19: "Staying at home" while homeless. *Administrative Theory & Praxis* 43 (2), 245–257. DOI: 10.1080/10841806.2020.1825600.
- France, Alan (2017) Austerity and the 'Workfare State': The Remaking and Reconfiguration of Citizenship for the Young Unemployed in the Great Recession. Teoksessa Peter Kelly & Joanne Pike (toim.) *Neo-liberalism and Austerity: The Moral Economics of Young People's Health and Well-being*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 259–276.
- Gabriel, Myra G. & Aishia Brown & Maria Léon & Corliss Outley (2021) Power and Social Control of Youth during the COVID-19 Pandemic. *Leisure Sciences* 43 (1–2), 240–246.
- Harris, Anita & Johanna Wyn & Salem Younes (2010) Beyond Apathetic or Activist Youth: "Ordinary" Young People and Contemporary Forms of Participation. *Young* 18 (1), 9–32.
- Harris, Anita & Hernán Cuervo & Johanna Wyn (2021) *Thinking about Belonging in Youth Studies*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Hart, Stella (2009) The "Problem" with Youth: Young People, Citizenship and the Community. *Citizenship Studies* 13 (6), 641–657.
- Honkatukia, Päivi & Jenni Kallio & Miia Lähde & Jenni Mölkänen (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Häikiö, Liisa (2010) The Diversity of Citizenship and Democracy in Local Public Management Reform. *Public Management Review* 12 (3), 363–384. DOI: 10.1080/14719030903286649.
- Ikävalko, Elina (2022) Yhden poikkeus on toisen normaali – keskustelua mielenterveydestä pandemian aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 226–236.
- Isin, Engin F. (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin. F. Isin & Greg M. Nielsen (toim.) *Acts of Citizenship*. Lontoo: Zed Books, 15–43.
- Isin, Engin F. & Greg M. Nielsen (2008) Introduction. Teoksessa Engin. F. Isin & Greg M. Nielsen (toim.) *Acts of Citizenship*. Lontoo: Zed Books, 1–12.
- Isin, Engin & Janine Brodie & Danielle Juteau & Daiva Stasiulis (2008) Recasting the Social in Citizenship. Teoksessa Engin F. Isin (toim.) *Recasting the Social in Citizenship*. Toronto: University of Toronto Press, 3–19.
- Isin, Engin F. & Bryan S. Turner (2002) Citizenship Studies: An Introduction. Teoksessa Engin F. Isin & Bryan S. Turner (toim.) *Handbook of Citizenship Studies*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1–10.

3. KURITTOMIA VAI KUNNOLLISIA?

- Johansson, Håkan & Björn Hvinden (2007) Opening citizenship. Why do we need a new understanding of social citizenship? Teoksessa Björn Hvinden & Håkan Johansson (toim.) *Citizenship in Nordic Welfare States: Dynamics of choice, duties and participation in a changing Europe*. London: Routledge, 3–17.
- Kallio, Jenni (2022) ”Siitä tuli ihan hirveen paperisota” – Kansalaispätevyys nuorten aikuisten institutionaalisissa kohtaamisissa. *Sosiologia* 59 (1), 19–34.
- Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia (2022) Everyday Resistance in Making Oneself Visible: Young Adults Negotiations with Institutional Social Control in Youth Services. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 13 (1), 98–123. DOI: 10.18357/ijcyfs131202220660.
- Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia & Annika Valtonen (2022) Nuoruuden tiheän elämänvaiheen tutkiminen korona-aikana – eettis-metodologisia reflektioita. *Nuorisotutkimus* 40 (2), 3–23.
- Kallio, Kirsi P. & Bronwyn E. Wood & Jouni Häkli (2020) Lived citizenship: Conceptualising an emerging field. *Citizenship studies* 24 (6), 1–17. DOI: 10.1080/13621025.2020.1739227.
- Kelly, Peter (2001) Youth at Risk: Processes of Individualisation and Responsibilisation in the Risk Society. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 22 (1), 23–33.
- Kennelly, Jacqueline (2011) Policing Young People as Citizens-in-waiting: Legitimacy, Spatiality and Governance. *The British Journal of Criminology* 51 (2), 336–354. DOI: 10.1093/bjc/azr017.
- Kershaw, Paul (2008) Social Care. Teoksessa Engin F. Isin (toim.) *Recasting the Social in Citizenship*. Toronto: University of Toronto Press, 44–68.
- Krippendorff, Klaus (2013) *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks: SAGE.
- Larkins, Cath (2014) Enacting children’s citizenship: Developing understandings of how children enact themselves as citizens through actions and acts of citizenship. *Childhood* 21 (1), 7–21.
- Lister, Ruth (1998) Citizenship on the margins: Citizenship, social work and social action. *European Journal of Social Work* 1 (1), 5–18. DOI: 10.1080/13691459808414719.
- Lister, Ruth (2007) Inclusive Citizenship: Realizing the Potential. *Citizenship Studies* 11 (1), 49–61.
- Lister, Ruth & Fiona Williams & Anneli Anttonen & Jet Bussemaker & Ute Gerhard & Jacqueline Heinen & Stina Johansson & Arnlaug Leira & Birte Siim & Constanza Tobío & Anna Gavanas (2007) *Gendering citizenship in Western Europe: New challenges for citizenship research in a cross-national context*. Bristol: Policy Press.
- Madsen, Ole Jacob (2021) *Deconstructing Scandinavia’s “Achievement Generation”: A Youth Mental Health Crisis?* Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Moosa-Mitha, Mehmoona (2005) A Difference-Centered Alternative to Theorization of Children’s Citizenship Rights. *Citizenship Studies* 9 (4), 369–388. DOI: 10.1080/13621020500211354.
- Mutch, Carol & Marta Estellés (2021) Exploring youth citizenship during COVID-19 lockdowns in New Zealand. *Citizenship Teaching and Learning* 16 (12), 251–261.

- Newman, Janet & Evelien Tonkens (2011) *Participation, Responsibility and Choice: Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*. Amsterdam University Press.
- Näre, Sari & Jaana Lähteenmaa (1992) Yhteen veto. Moderni suomalainen tyttöys: altruistista individualismia. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan: Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 329–337.
- Näveri, Anna (2020) ”Nyt voisi olla bailaamisen sijaan yhden viikonlopun kotona”, Husin Lasse Lehtonen vetoaa – Ravintoloiden etujärjestön mielestä yökerhojen syyttäminen on epäreilua. *Helsingin Sanomat* 25.9.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006648922.html> (viitattu 25.9.2020).
- Peltola, Marja (2014) *Kunnollisia perheitä: Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Percy-Smith, Barry (2016) Negotiating Active Citizenship: Young People's Participation in Everyday Spaces. Teoksessa Kirsi P. Kallio & Sarah Mills & Tracey Skelton (toim.) *Politics, Citizenship and Rights*. Singapore: Springer, 401–422.
- Pilgrim, David & Richard Bentall (1999) The medicalization of misery: A critical realist analysis of the concept of depression. *Journal of Mental Health* 8 (3), 261–262.
- Plummer, Ken (2001) The Square of Intimate Citizenship: Some Preliminary Proposals. *Citizenship Studies* 5 (3), 237–253. DOI: 10.1080/13621020120085225.
- Plummer, Ken (2003) *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*. Seattle: University of Washington Press.
- Pöyhkäri, Roosa (2020) Kuuletko viruslingon kutsun? Juuri siksi alle 30-vuotiailla on nyt eniten koronataartuntoja. *Iltalehti* 9.8.2020. <https://www.iltalehti.fi/terveysuutiset/a/5721fb18-8067-46df-b070-3619a56ae3ce> (viitattu 9.8.2020).
- Rikala, Sanna (2019) Agency among young people in marginalized positions: towards a better understanding of mental health problems. *Journal of Youth Studies* 23 (8), 1022–1038. DOI: 10.1080/13676261.2019.1651929.
- Roberts, Louise & Dawn Mannay & Alyson Rees & Hannah Bayfield & Hannah Corliss & Clive Diaz & Rachael Vaughan (2021) 'It's Been a Massive Struggle': Exploring the Experiences of Young People Leaving Care During COVID-19. *Young* 29 (4), 81–99.
- Rose, Nikolas (1999) *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Saarinen, Arttu & Suvi Salmenniemi & Harri Keränen (2014) Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon: Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessä diskurssissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (6), 605–618.
- Saastamoinen, Mikko (2006) Riskitodellisuus ja aktiivisen kansalaisen ihanne. Teoksessa Mikko Saastamoinen & Pekka Kuusela (toim.) *Kansalaisuuden ääriiviivoja: Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla*. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 53–84.

3. KURITTOMIA VAI KUNNOLLISIA?

- Sevenhuijsen, Selma (1998) *Citizenship and the ethics of care*. Lontoo: Routledge.
- Skeggs, Beverley (1997) *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. Lontoo: Sage.
- Skeggs, Beverley (2004) *Class, Self, Culture*. Milton Park: Routledge.
- Smith, Noel & Ruth Lister & Sue Middleton & Lynne Cox (2005) Young People as Real Citizens: Towards an Inclusionary Understanding of Citizenship. *Journal of Youth Studies* 8 (4), 425–443.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (STM) (17.8.2021) *Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat rajoitustoimet*. Kirje. VN/20382/2021. https://stm.fi/documents/1271139/63746544/17.8.2021_Ohjauskirje+Lapsiin+ja+nuoriin+kohdistuvat+rajoitukset.pdf/32f74e9e-7e2d-fdda-1316-3237e539af6f/17.8.2021_Ohjauskirje+Lapsiin+ja+nuoriin+kohdistuvat+rajoitukset.pdf?t=1632919358764 (viitattu 10.6.2022).
- Stokes, Helen & Johanna Wyn (2009) Learning identities for living. Teoksessa Kitty de Riele (toim.) *Making schools different: Alternative approaches to educating young people*. Thousand Oaks: Sage, 40–49.
- Suikkanen, Asko & Leena Viinämäki (1999) Life paths and labour market citizenship. Teoksessa Jens Christiansen & Pertti Koistinen & Anne Kovalainen (toim.) *Working Europe: Reshaping European employment systems*. Aldershot: Ashgate, 189–209.
- Timonen, Virpi & Jo Greene & Ayeshah Émon (2021) “We’re meant to be crossing over... but the bridge is broken”: 2020 university graduates’ experiences of the pandemic in Ireland. *Young* 29 (4), 1–17. DOI: 10.1177/11033088211004792.
- Torbenfeldt Bengtsson, Tea & Shane Blackman & Hannah King & Jeanette Østergaard (2021) Introduction to Special Issue. Distancing, Disease and Distress: The Young and COVID-19: Exploring Young People’s Experience of Inequalities and Their Resourcefulness During the Pandemic. *Young* 29 (4), 5–10. DOI: 10.1177/11033088211032792.
- Turner, Bryan S. (2001) The Erosion of Citizenship. *The British Journal of Sociology* 52 (2), 189–209.
- Valtioneuvosto (16.3.2020) *Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi*. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi> (viitattu 30.9.2021).
- Valtioneuvosto (2021) *Poikkeusolot*. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/poikkeusolot> (viitattu 8.1.2022).
- Warming, Hanne & Kristian Fahnøe (2017) Social Work and Lived Citizenship. Teoksessa Hanne Warming & Kristian Fahnøe (toim.) *Lived Citizenship on the Edge of Society: Rights, Belonging, Intimate Life and Spatiality*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 1–22.
- Werbner, Pnina & Nira Yuval-Davis (1999) Introduction: Women and the New Discourse of Citizenship. Teoksessa Pnina Werbner & Nira Yuval-Davis (toim.) *Women, Citizenship and Difference*. Lontoo: Zed Books, 1–38.
- Wyn, Johanna & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (2020, toim.) *Youth and the New Adulthood: Generations of Change*. Singapore: Springer.

- Yuval-Davis, Nira (2006) Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice* 40 (3), 197–214.
- Yuval-Davis, Nira (2007) Intersectionality, Citizenship and Contemporary Politics of Belonging. *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 10 (4), 561–574.

4. Kriisin kesyttäjät – koronakriisi ja arjen haltuunotto korkeakouluopiskelijoiden kuvaamana

Eriikka Oinonen & Riikka Korkiamäki

”Pitkittyvä koronakriisi voi synnyttää menetetyn sukupolven – kova huoli nuorten tulevaisuudesta.”¹

”Euroopan pelkona uusi ”menetetty sukupolvi”. Korona pyyhki pois 6 miljoonaa työpaikkaa – Pahin isku nuorten työllisyydelle.”²

Koronakriisin edetessä ja jatkuessa nuoret nostettiin esiin ryhmänä, jonka elämää koronan pelätään varjostavan vielä pitkään. Erityisesti media tuotti ”menetetyn sukupolven” diskurssia. Siinä huoli kohdistui erityisesti korona-aikana opintonsa aloittaneisiin ja päättäviin nuoriin, joiden tulevaisuuden työmarkkina-asemaa, tulokehitystä ja psyykkistä hyvinvointia koronakriisin uskottiin uhkaavan.³

”Menetetyn sukupolven” diskurssi pitää sisällään ajatuksen globaalien kriisien tuottamista yksilön elämään vaikuttavista ris-

1 Heidi Hagelin, pääkirjoitus *Iltä-Sanomat* 16.10.2020.

2 Silva Rehn, *Uusi Suomi* 14.3.2021.

3 Esim. Airaksinen 2020; Hagelin 2020; Valkama 2020; Rehn 2021; ks. myös luku 3.

keistä.⁴ Pandemia ja kansalaisia ja terveydenhuoltojärjestelmiä suojaamaan tarkoitettut toimet vaikuttivat muun muassa talouden kehitykseen. Epävakaata taloustilannetta puolestaan vaikutti negatiivisesti työmarkkinoille astuvien nuorten aikuisten työllistymiseen ja tulokehitykseen.⁵ Kriisin tuottama yleinen epävarmuus (epätietoisuus pandemian kestosta sekä yhteiskunnan sulkemisen ja rajoitusten laajemmista vaikutuksista) nähtiin riskiksi, jonka katsottiin vaikeuttavan nuorten aikuisten siirtymää itsenäiseen aikuiselämään ja rapauttavan heidän tulevaisuudensuonaa.

”Menetetyn sukupolven” diskurssia tuottivat myös nuorista ja nuorista aikuisista puhuvat asiantuntijat ja poliitikot.⁶ Lisäksi korona-aikana tehdyt tutkimukset osoittivat yhteiskunnan sulkeutumisen, etäopiskelun, sosiaalisten kontaktien minimoimisen, liikkumisen rajoittamisen ja muiden normaalielämän rajoitusten vaikuttaneen nuorten aikuisten elämään monin ristiriitaisinkin tavoin.⁷ Samaan aikaan ainakin osa nuorista suhtautui koronakriisiin yhtenä kriisinä muiden toisiaan seuraavien ja lomittaisten kriisien joukossa. Kriisienkin keskellä nuoret aikuiset elävät arkeaan, rakentavat identiteettiään ja suunnittelevat tulevaisuuttaan.

Tässä luvussa tarkastelemme, miten korkeakouluopiskelijat kokivat koronakriisin vaikuttavan arkeensa. Millaisin keinoin he ”kesyttivät kriisiä” eli hallitsivat koronan muuttamaa arkeaan? Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, oliko koronakriisillä vaikutusta korkeakouluopiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmiin.

Tarkastelemme korkeakouluopiskelijoiden korona-ajan arkea riskin ja arjen käsitteiden kehyksessä. Riskin käsite tarjoaa näkökulman koronapandemian aikaansaamien reaktioiden tutkimi-

4 Esim. Pendenza & Verderame 2019; Thorpe & Inglis 2019.

5 Esim. Aronson, Callahan & Davis 2015; Schoon & Bynner 2019; Viljanen 2019.

6 Vrt. Chauvel 2008; Pendenza & Verderame 2019.

7 Esim. Elmer, Mepham & Stadtfeld 2020; Cook ym. 2021; Timonen, Greene & Émon 2021; Vehkalahti, Armila & Sivenius 2021.

seen.⁸ Arjen teorian⁹ kautta pääsemme puolestaan tarkastelemaan koronan muovaamia arjen ulottuvuuksia ja tekemään näkyviksi keinoja, joilla korona-ajan arkea otettiin haltuun.

Kohderyhmämme on vuosien 2020 ja 2021 aikana valmistuneet ja valmistumassa olevat, pääosin 24–28-vuotiaat korkeakouluopiskelijat. Nuorten aikuisten koronakokemukset ovat niin julkisessa keskustelussa kuin tutkimuksessa jääneet melko vähälle huomiolle huolimatta siitä, että monet tyypilliset itsenäistymiseen ja aikuistumiseen liittyvät elementit, kuten työelämään siirtyminen, aiempaa itsenäisempi asuminen ja vastuu taloudenpidosta sekä perheen perustaminen, jouduttiin koronan vuoksi suunnittelemaan uudelleen.¹⁰ On kuitenkin huomattava, että nuorina aikuisina korkeakouluopiskelijat ovat heterogeeninen ryhmä. Osa asuu yksin, osa kimppekämpässä tai kumppanin kanssa, ja osalla on perhe ja lapsia. Osa tekee töitä opintojen ohella, osa opiskelee töiden ohella ja jotkut ovat täysipäiväisiä opiskelijoita. Tästä syystä nuorten aikuisten kokemus elämästä ja arjesta korona-aikana ei ole yhtenevä.

”Jatkuvastihan on joku kriisi päällä” – riskit ja arki

”Tämä on yksi kriisi toisen perään. Jatkuvastihan on joku kriisi päällä. Jos ei talouskriisi, niin sitten joku just ilmastokriisi tai joku muu. Kyllä mä luulen, että mun ikäset on niin tottuneita siihen, että koko ajan kriisistä toiseen mennään”. (Sanni, 26)

Arkipuheessa ja median kielenkäytössä kriisi ja riski rinnastuvat usein toisiinsa. Ne eivät kuitenkaan ole synonyymejä. Kriisi, kuten koronapandemia, voidaan ymmärtää poikkeukselliseksi tilaksi, jolla on alku ja jonkinlainen loppu. Kriisin käsitteeseen kuuluu myös jossain määrin harhainen ajatus siitä, että kriisin jälkeen

8 Alaszewski & Coxon 2009.

9 Felski 2000.

10 Korkiamäki & Oinonen 2022.

voidaan palata ”normaaliin”. Riski puolestaan on ontologinen normaalitila, sillä erilaiset ja eriaisteiset epävarmuudet ovat erottamaton osa maailmaamme ja todellisuuttamme.¹¹

Koronakriisi, ilmastokriisi ja finanssikriisi ovat poikkeuksellisia tiloja. Ne tuottavat globaaleja riskejä, joilla puolestaan on välittömiä, kauaskantoisia ja mahdollisesti pysyviä vaikutuksia ihmisten elämään ja olemassaoloon. Yhteiskuntatieteissä yleisesti hyväksytyn määritelmän mukaan riski on tilanne tai tapahtuma, jossa pannonksena on jotakin inhimillisesti arvokasta ja jonka lopputulos on epävarma.¹² Riskin käsitettä käytetään usein kuvaamaan kahta erillistä, joskin keskenään kytköksissä olevaa epävarmuuden puolta: riskin ihmisille ja ryhmille tuottamaa uhkaa ja uhkan hallitsemiseen käytettyjä strategioita. Riskin luonnetta pohdittaessa on hyvä muistaa, että vaikka riski tuottaa epävarmuutta eli uhkaa ja kaaosta, se voi myös avata mahdollisuuksia ja luoda muutoksen edellytyksiä niin yksilön elämän kuin yhteiskunnankin tasoilla.¹³ Siihen, miten yksilöt ja yhteiskunnat hahmottavat riskejä ja millaiset riskit huolestuttavat, vaikuttavat paitsi itse riskin tunnistettu laatu myös sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset tekijät. Kaikki yksilöihin ja yhteisöihin kohdistuvat uhkat eivät ole välittömiä tai koettuja, vaan ne voivat olla myös kaukaisia ja kuviteltuja.¹⁴

Koronapandemia on koskettanut koko ihmiskuntaa. Se tuli osaksi henkilökohtaista ja jaettua kokemusmaailmaamme sairastumisten, kuoleman, rajoitusten ja sulkutoimien kautta tai vähintään median välityksellä. Globaalisti koettuna kriisinä korona horjutti arkeamme sekä haastoi arkiset rutiinimme ja mahdollisesti pidemmänkin aikavälin tavoitteemme. Koronakriisin aikana maiden hallitukset ja viranomaiset pyrkivät suojelemaan kansalaisiaan virukselta suluin, rajoituksin, suosituksin ja rokottein. Myös yksilöt osallistuvat riskinhallintaan teoin ja valinnoin, kuten maskeja käyttämällä,

11 Beck 2009; Lahti 1996; Rosa, Renn & McCright 2015.

12 Rosa ym. 2015, 21.

13 Alaszewski & Coxon 2009; Lahti 1996; Rosa ym. 2015.

14 Alaszewski & Coxon 2009; Douglas 1992.

eristäytymällä ja rokottautumalla.¹⁵ Se, miten kriisien tuottamiin riskeihin suhtaudutaan ja miten niiltä suojaudutaan, on refleksiivinen projekti, ja riskien arviointi on niin yksilöiden kuin asiantuntijoidenkin jokapäiväistä toimintaa.¹⁶ Riskit ovat siis osa arkea, ja niiden hallinta tapahtuu arjen tiloissa, teoissa ja käytännöissä.¹⁷

Tässä luvussa jäsenämme korkeakouluopiskelijoiden korona-ajan arkea hyödyntäen Rita Felskin¹⁸ arjen teoriaa. Felskiä seuraten ymmärrämme arjen kolmen keskenään limittäisen ulottuvuuden eli ajallisuuden, tilallisuuden ja modaalisuuden kokonaisuudeksi. Tässä jaottelussa viittaamme arjen ajallisuudella toistisuuteen ja rytmiin, joiden avulla arki pysyy hallinnassa. Arki ei ole ainutlaatuisia, vaan se toistuu päivästä, viikosta ja kuukaudesta toiseen. Tilallisuuden käsite puolestaan korostaa, että arki tapahtuu konkreettisissa tiloissa. Arjen tilallisuudessa keskeistä onkin kodin tuntu, joka viittaa sekä kotiin konkreettisena paikkana että kotiin vertauskuvallisesti: arjessa ollaan ”kuin kotona” (”olomuoto”) kaikissa tiloissa, joissa arki tapahtuu, ei ainoastaan kodissa. Kodin tuntu ja rutiinit syntyvät ajan ja tilan muokkaamisena ja työstämisenä konfliktien, neuvottelujen ja hallinnointien kautta. Modaalinen arjen ulottuvuus löytyykin tavoista, jotka ovat sekä tekoja että asenteita. ”Normaaliarjessa” päivittäisyyden kokeminen ja tavanmukaisuus syntyvät usein tiedostamattomista tavoista, rutiineista ja toiminnasta. Tämä itsestäänselvyys, tuttuus ja kotoisuus katkeaa tai saa särön, kun arjen tavanomaisuuteen kohdistuu jännitteitä.¹⁹ Näin jännitteet tekevät arjen tavallisuuden, rutiinit ja niiden merkityksellisyyden näkyviksi.²⁰ Tässä luvussa ymmärrämme koronapandemian ja siltä suojaamaan tarkoitettut toimet tällaisiksi jännitteiksi, jotka särkevät tai sotkevat totutun.

15 Alaszewski 2021.

16 Giddens 1991; Lahti 1996.

17 Alaszewski 2021; Douglas 1992; Foucault 1988.

18 Felski 2000.

19 Felski 2000.

20 Felski 2000; Jokinen 2005

Konkreettinen arki koostuu sekä rutiineista että tiloista, joissa arjessa liikutaan ja eletään. Opiskelijoiden ”normaaliarjessa” lomituvat opiskelu, työ, harrastukset, vapaa-aika, kotityöt ja arjen muut velvoitteet, sosiaalinen osallistuminen, parisuhde, ystävyysuhteet ja perhesuhteet. Erityisinäkin aikoina arki jatkuu, sillä Felskin²¹ mukaan elämme arkea kaikissa olosuhteissa. Korona-aikaa tarkasteltaessa onkin kiinnostavaa, miten pandemia ja sen käytännölliset seuraukset olivat osa tilaan ja aikaan sijoittuvaa ja rutiinein hallittavaa arkea samalla, kun pandemia erityisesti ulkoapäin määriteltiin riskiksi nuorten aikuisten elämänsäkulussa. Mitä tapahtui arjen rytmille, rutiineille ja tiloille, kun valtion määräämät poikkeusolot sulki oppilaitokset ja julkiset tilat, siirsivät opiskelun ja monet työtehtävät verkkoon ja sosiaalisia kontakteja tuli välttää?

Soveltamalla Rita Felskin arjen teoriaa kuvaamme korkeakouluopiskelijoiden korona-ajan arkea ja teemme näkyviksi keinoja, joilla pandemian sotkema arkea otettiin haltuun, rytmitetiin ja kotoistettiin uudelleen. Korkeakouluopiskelijoiden korona-arjen tarkastelu kasvattaa ymmärrystä siitä, miten nuoret aikuiset elävät kriisin tuottamien riskien kanssa ja millaisin keinoin he hallitsevat niitä arjessaan.

Analyyttinen näkökulma kriisin kesyttämiseen

Tutkimuksemme perustuu aineistoon, joka koostuu vuosina 2020 ja 2021 tuotetuista esseistä, päiväkirjoista ja haastatteluista. Tässä luvussa analysoimme huhtikuussa 2021 toteutettuja 21 nuoren aikuisen haastatteluja.

Haastattelut toteutettiin toisen ”koronasulun” aikaan. Kutsu osallistua haastatteluihin lähetettiin yhden suomalaisen yliopiston ja yhden ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kutsu oli suunnattu erityisesti opintojaan vuonna 2020 päättävälle opiskelijoille, mutta teknisistä syistä kutsu lähetettiin kaikille opiskelijoille. Lähes

21 Felski 2000.

kaikki aineistomme opiskelijat olivat kuitenkin opintojensa loppusuoralla. Heidän ikänsä vaihteli 20-vuotiaasta 42-vuotiaaseen, valtaosan ollessa 24–28-vuotiaita. Haastatellut asuivat suurissa ja keskisuurissa suomalaisissa kaupungeissa. Kymmenen heistä asui kumppanin kanssa, ja kuusi asui yksin. Yksinasuvista valtaosalla oli vakituinen kumppani, joka usein asui toisella paikkakunnalla. Yksi haastatelluista asui soluasunnossa kämppäkavereiden kanssa. Yksi asui lapsensa kanssa ja kolme kumppanin ja lastensa kanssa. Haastatteluhetkellä opiskelijoista puolet oli osa- tai kokoaikatyössä ja puolet oli täysipäiväisiä opiskelijoita.

Haastattelujen teemat nousivat aiemmin koronapandemian alkuvaiheessa keräämästämme kirjoitusaineistosta. Kirjoituksissa, joissa opiskelijat olivat saaneet vapaasti kuvailla arkeaan korona-aikana, esiintyneiden keskeisten teemojen mukaisesti halusimme haastatteluissa tarkentaa, miten pitkittynyt pandemia heijastui opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiin, sosiaalisiin suhteisiin, ajan kokemiseen ja arkielämän sujumiseen. Haastattelut toteutettiin verkossa, ja ne nauhoitettiin ja litteroitiin. Kestoltaan haastattelut olivat noin 30 minuutista kahteen tuntiin. Joulukuussa 2021 toteutimme kaksi ryhmäkeskustelua haastatteluihin osallistuneiden opiskelijoiden kanssa kertoaksemme havainnoistamme ja tarkistaaksemme tulkintojamme. Ryhmäkeskustelut tallennettiin mutta niitä ei litteroitu. Haastattelujen toteuttamiseen on lisäksemme osallistunut tutkimusavustaja Nina Vanhatalo.

Analysoimme aineistoamme hyödyntäen Rita Felskin²² arjen teoriaa eli tarkastelemalla arjen ajallisuutta, tilallisuutta ja modaalisuutta. Tulkitsimme koronapandemian jännitteeksi, joka rikkoi arkea ja vaikutti ajan kokemiseen ja elämisen rytmiin (ajallisuus), tiloihin, joissa arkea eletään (tilallisuus), sekä tapoihin ja asenteisiin (modaalisuus). Tämän käsitteellisen kehyksen avulla 1) hahmotamme korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia koronan vaikuttamasta arjesta ja arjen muutoksista, 2) teemme näkyviksi keinoja,

22 Felski 2000.

joilla korona-ajan arkea otettiin haltuun, ja 3) tunnistamme asenteita ja arvoja, jotka vaikuttivat nuorten aikuisten tulevaisuuden näkymiin ja suunnitelmiin.

Koronan aika: turboahdetusta arjesta tyhjäkäyntiin

Barbara Adamin mukaan aika on toistojen, menneen ja tulevan sekä kontekstin läpäisemä rytmikkyys, joka jäsentää ihmisten elämää.²³ Toistuvat rutiinit pitävät yllä arjen rytmiä ja tuottavat turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Anthony Giddens kutsuu tätä ontologiseksi turvallisuudeksi.²⁴ Pandemian voidaan ajatella monella tavoin sotkeneen arjen rutiinit, rytmin ja kontekstin. Se vaikutti ajan kokemiseen ja muutti suhdettamme aikaan. Tutkimuksemme osallistuneet nuoret aikuiset kuvasivatkin aikaa ennen koronaa ja aikaa koronan aikana hyvin erilaisiksi.

Aika ennen koronaa näyttäytyi aineistossamme aktiivisena, rytmikkäänä ja kiireisenä. Arkea rytmittivät ja raamittivat erilaiset aikataulut, kalenterit, aktiviteetit, tapahtumat ja tapaamiset. Myös tulevaisuuteen suunnitellut asiat ja tapahtumat olivat monella haastatellulla järjestyksessä ennen koronaa, kuten Anna, 27, kuvasi:

Me olimme joskus tyyliin 2019 piirretty aikajana elämälle että mitä kaikkea tehdään, tuolloin ostetaan asunto, tuolloin halutaan perhettä ja talleen. Meillä oli suuri suunnitelma että me nyt eletään sellaista mukavaa kahden nuoren aikuisen vapaata elämää vielä pari vuotta, käydään ravintoloissa (...) tykätään mennä pitkin kaupunkia ja Suomessa mennä siellä sun täällä. Kulttuuritapahtumissa, kaikkea tämmöstä, että tehdään sitä vielä pari vuotta ja sitten me halutaan vauva. Minulla oli itseni kanssa suunnitelma että ennen sitä haluan vaihtaa työpaikkaa

23 Adam 1990 & 2004.

24 Giddens 1991.

kohdassa x, siten että mulla on täydet lomat ja kaikki parhaat kaiken maailman palkalliset jaksot sun muut silloin ja tällöin.

Pitkän aikavälin suunnitelmien lisäksi aika rytmittyy monenlaisten päivittäisten ja viikoittaisten elementtien jäsentämänä. Normaaliooloissa työajat ja työvuorot, kurssi aikataulut ja lukujärjestykset, julkisen liikenteen aikataulut, elokuva- ja teatterinäytösten aikataulut ja erilaisten tilojen aukioloajat rytmittävät arkeamme ja muokkaavat ajankäyttöämme.²⁵ Opiskelijoiden elämässä opinnot ja kurssi aikataulut olivat koronaa edeltävän ajan keskeisiä arjen rytmiin vaikuttavia tekijöitä. Koronapandemia ja sitä seuranneet sulkutoimet ja liikkumisen rajoitukset muuttivatkin monen opiskelijan arjen kontekstia, rytmiä ja ajan kokemista hyvin konkreettisesti. Keväällä 2020 opetus yliopistoissa ja korkeakouluissa siirtyi verkkoon ja oppilaitosten tilat suljettiin, mikä vaikutti konkreettisesti arjen rytmiin, ajan kokemiseen ja ajankäyttöön.

Korona-aikana monet haastattelemistamme opiskelijoista kaipasivat opiskeluun kuuluvaa sosiaalista kanssakäymistä, mutta itse verkko-opintoihin oltiin tyytyväisiä nimenomaan ajankäytöllisistä syistä. Aikaa ”säästy”, kun ei tarvinnut siirtyä paikasta toiseen ja kurseja sai suorittaa itselle sopivaan aikaan. Tämä helpotti erityisesti perheellisten ja työssäkäyvien opiskelijoiden arkea. Sanna, 26, kertoo:

Opintojen joustaminen on ollut aika hyvä, että mä pystyn aika hyvin tekeen opintoja silloin, kun minulla on aikaa. Jos aikaisemmin on ollut kurseja, että on ollu vaikka pakko olla, mulla-kin olis ollut nyt luento, joka olisi neljästä kuuteen illalla, mutta kun meillä on tuo lapsi, joka on päiväkodissa vain neljään asti, niin olis pitäny järjestää se silleen, että minä olen sinä päivänä yliopistolla, mutta nyt (...) kaikki on etänä ja luennot on nauhoitettuja, niin minä pystyn katsomaan vaikka seuraavana päi-

25 Ks. Felski 2000.

vänä (...) auttanut tässä perheen ja koulun yhteensovittamisessa.

Korkeakouluopiskelijoita ei korona-aikanakaan voi tarkastella yhtenäisenä ryhmänä. Haastattelemamme opintojensa loppusuoralla olevat opiskelijat huomauttivatkin elävänsä aivan toisenlaisessa korona-ajan tilanteessa kuin juuri opintonsa aloittaneet. Monilla loppuvaiheen opiskelijoilla oli esimerkiksi vahva sosiaalinen verkosto, opiskelukaverit ja -yhteisö. Opiskelut olivat tyypillisesti opinnäytetyön tekemisen vaiheessa, mikä olisi normaaliolosuhteissakin ollut itsenäistä. Valtaosa ei kokenut korona-ajan etäopiskelusta olleen suurempaa haittaa. Lisäksi, kun kalenteri tyhjjeni harrastuksista, riennoista ja tapaamisista eikä opiskelu- ja työpaikalla voinut olla läsnä, monet aineistomme opiskelijoista kokivat hallitsevansa aikaansa paremmin: *”Aika on jotenki omassa hallussa”*, Jaana, 24, ilmaisi. Ajan ottaminen haltuun vaati kuitenkin itsekuria ja itseohjautuvuutta, jotta sai opinnot, työt ja muut tehtävät tehtyä. Saana, 26, pohti:

*Pitää just itse entistä vahvemmin luoda niitä deadlineja (...)
No onneksi itse olen semmonen tyyppi että on tosi organisoiija ja
semmonen järjestelmällinen. Minä mietin tässä niitä ihmisiä,
joilta se ei ehkä tule niin luonnostaan, jotka ei osaa samalla tavalla
johtaa itseään tai jotka ei ole niin ankaria itselleen (...)
niin ei ihme että kaikilla ei ole opinnot edenny sillä tavalla kuin
olis pitäny.*

Kaikille omaehtoinen ajanhallinta ei ollut yhtä helppoa. Sini, 38, kuvasi, kuinka hankalaa lopputyön kirjoittaminen oli yksin kotona: *”Nyt just tää gradun kirjoittaminen ja jotenki siitä aikataulusta ja semmosesta energiasta kiinni pitäminen on ollut välillä tosi hankalaa, koska ei ole semmoista rytmiä, kun ei pääse sinne yliopistolle, missä ei ole niitä muita virikkeitä.”* Etenkin niille, jotka olivat tottuneet opiskelemaan esimerkiksi kirjastossa, kotona opiskeleminen saattoi

tuntua hankalalta ja keskittyminen oli vaikeaa. Korona-aika rajoitti myös siirtymiä fyysisestä tilasta toiseen, mikä hankaloitti tehtävien luontevaa tauottamista ja ajatusten siirtämistä tehtävästä toiseen.

Pakotettu arjen rytmin ja kontekstin muutos teki monelle ”normaaliarjen” hektisyyden näkyväksi ja kirvoitti pohtimaan omaa ajan hallintaa sekä ajankäytön ja hyvinvoinnin välistä suhdetta. Sannin, 25, tavoin monet aineistomme opiskelijoista olivat koronakokemuksen myötä ryhtyneet kyseenalaistamaan ”normaaliarjen” täyteen ahdettua aikaa ja pohtimaan tapoja, joilla tulevaisuudessakin saisi kalenteria väljemmäksi:

Ajasta tuli jollakin tapaa rajatonta että mulla oli ennen sitä tosi aikataulutettua kaikki ja et piti keretä paikasta toiseen aika nopeesti ja kalenteri oli täynnä ni sit yhtäkkii se on ihan tyhjä ja sit pitää kuitenkin edetä opinnoissa nii sit pitää itse aikatauluttaa ehkä, jollain lailla tarkemmin et ne tulee tehtyä koska aiemmin, jotkut asiat ujuttaa vaikka luentojen väliin et siinä on jo ne raamit (...) et pitää pohtii vielä tarkemmin et mihin sitä aikaa haluaa käyttää. Ja sit ku on huomannu sen eron, että en mä oikeestaan ehkä haluakaan et mul on niin kalenteri täynnä et mä haluan et mul on aikaa just sille vapaa-ajalle ja palautumiselle myös et sitä jaksaa ja jotenki hyvinvoinnin kannalta. (...) vähän opettelee vetämään niitä rajoja.

Osa opiskelijoista koki, että aika oli korona-aikana paremmin omassa hallussa kuin ennen koronaa. Lähes kaikki haastatellut jakoivat kokemuksen ajan pysähtymisestä koronan myötä (ks. myös luku 5). Kaikki oli ”holdissa”, kun mitään ei tapahtunut, ja aika tuntui ”yhdeältä mössöltä”, kun kaikki päivät olivat samanlaisia ja ajantaju katosi. Arjen ajalliset kiintopisteet tuntuivat katoavan tai piiloutuvan, kuten esimerkiksi Anna, 27, kuvailee:

Kaikki on tosi holdissa, sellasessa mössössä rämpimistä. Kaikki päivät ovat samanlaisia. (...) Ja jos joku sanoo että jotain ta-

pahtui vaikka vuosi sitten tai viime kesänä, niin mä ajattelen automaattisesti kesää 2019. Koska tuntuu että koko vuotta 2020 ei ole ollut olemassa ollenkaan, koska mitään ei tapahtunut. Minulla on ollut paljon rutiineita. Pieniä tapoja jotka rytmittää viikkoa ja tuo rakennetta. Nyt ei ole mitään tuollaista (...) Ei tavallaan ole mitään mikä toimisi kiintopisteenä ja auttaisi hahmottamaan ajan kulkua (...) muistaako tästä mitään joskus 20 vuoden päästä?

Kun arki tiivistyi kiintopisteettömäksi odottamiseksi, aika ikään kuin pysähtyi ja juoksi samanaikaisesti. Tiia, 33, kuvaili korona-ajan kokemustaan pysyväksi tiistaiksi:

Mul on pysyvä tiistai, must tuntuu että ku ei tee mitään eikä mee mihinkään niin jotenki et päivät on vaan aivan samanlaisia ja just se että onko aamu vai ilta ni sil ei oo mitään väliä (...) ja ku ei oo mitään sellasta oikein mitä odottaa niin tuntuu että, huomas et hei kevät tuli, missä vaiheessa et vastahan tää vuosi alko ja tuntuu et aika ei mee mihinkään ja silti yhtäkkiä sä havahdut et hei täs on aikaa menny vaikka mitä, mut täs mä vaan istun.

Veera, 27, puolestaan kertoo hukanneensa ajantajun:

Se on siis menny ihan täysin, että vois sanoa, että mulla on ollu nyt pitkään joka toinen viikko töitä, niin se on ollut hyvä suoriutus, että olen muistanut mennä sinne. Mutta muuten ei ole mitään käsitystä siitä mikä päivä välttämättä on, ja (...) tavallaan aika tuntuu tosi sillä lailla matelevan ja menevän hitaasti, mutta sitten yhtäkkiä huomaa, että nyt onkin menny kuukausi, että se tavallaan puuroutuu se aika, ja sitten ei yhtään hahmota sitä, että kuinka aika kuluu.

Ajallisuuden tarkastelu korkeakouluopiskelijoiden haastatteluista osoittaa, että pandemia muutti olennaisesti heidän kokemustaan

ajasta. Aiemmin lineaarisesti eteneväksi koetusta ajasta tuli katkonaista ja kehämäistä. Tällöin aikaa ei tarvinnut samalla lailla kelloin ja kalenterein seurata kuin arjessa ennen koronaa, mikä puolestaan toi monille arkeen toivottua väljyyttä ja vahvasti ajanhallinnan tunnetta.

Koronan tila: kahviloista kotiin, kuntosaleilta verkkoon

Aika ja tila ovat liitoksissa toisiinsa, mikä ilmenee esimerkiksi tarkasteltaessa kotia arjen tilana. Kotia onkin pidetty arjen tilallisena perustana: arki tapahtuu kodissa, ja koti on paikka, josta lähdetään muualle arkeen.²⁶ Pandemian ja poikkeusolojen myötä ei kuitenkaan juuri ollut paikkoja, jonne kotoa lähteä. Kirjastoon ei pääsyt opiskelemaan, työpaikalle ei saanut mennä, kavereiden kanssa ei päässyt lounaalle, harrastuspaikat suljettiin, eikä juhlia ollut tai niihin ei uskaltanut mennä. Monen elämä tiivistyi kotiin, eivätkä siirtymät arjen tiloista toiseen enää rytmittäneet arkea. Työn, opiskelun ja vapaa-ajan rajat, samoin kuin etäopintojen ja etätöiden myötä yksityisen ja julkisen raja, hämärtyivät.

Kotiin tiivistyneessä arjessa opiskelijat hakivat elämäänsä rytmiä määrittelemällä kodin tiloja uudelleen:

Sanni, 26: Kun on pieni kaksio niin yrittää luoda sellaisia pieniä tiloja sinne että okei tuo on nyt puolison työtila tuo pöytä tuolla, tämä pöydän nurkka on minun opiskelutila ja tuo sohva on vapaa-ajan rentoutumista. On se semmmosta aika kuormittavaa toisaalta myös se kotona oleminen, kun kaikki on siellä. (...) Mutta se just jotenkin auttaa kun on luonut niitä omia tiloja että tässä opiskelee ja tuolla ollaan illalla ja katsotaan leffaa.

Asunnon koko ja se, asuuko yksin, kumppanin, perheen vai lasten kanssa, vaikuttaa luonnollisesti siihen, kuinka arkea voi tilaa

26 Holmberg 2020; myös Felski 2000; Jokinen 2005.

määrittämällä rytmittää. Tässäkin suhteessa opiskelijat elivät keskenään hyvin erilaisissa tilanteissa. Tilaan liittyvät järjestelyt kuitenkin helpottivat kotiin tiivistyneen arjen rytmittämistä ja kohensivat koettua hyvinvointia sekä yksin että yhdessä asuvilla. Yksin asuva Erja, 23, oli haastattelun aikaan muuttamassa yksiöstään kesätöiden ajaksi muualle, mutta syksyksi hän suunnitteli etsivänsä isompaa asuntoa:

Ehkä kaksiota (...) en minä tällaista pohtisi, jos olisi normaali aika, kun kotona olisi lähinnä vaan nukkumassa (...) sen kodin merkitys on ehkä jollain tapaa sitten myös kasvanut, että sen täytyy oikeasti olla semmoinen ympäristö, missä viihtyy. Ja missä mahtuu olemaan töissä ja vapaa-ajalla.

Jotkut aineistomme opiskelijoista olivat jo korona-aikana vaihtaneet isompaan asuntoon, mikä oli helpottanut arkea. Esimerkiksi kumppaninsa kanssa asuva, koronan aikana muuttanut Meri, 24, kertoi, kuinka tilan myötä kotikeskittyneeseenkin arkeen sai omaa tilaa ja aikaa:

Kun molemmat ollaan kotosalla niin sit tietysti on paremmin omaa rauhaa ja pystyy välillä menemään toiseen huoneeseen (...) voi tehdä töitä rauhassa mut sit muutenki voi puuhailla omia asioitaan että aikasemmin ku oli pienempi asunto nii se oli vähän semmosta et sit on pakko olla yhdessä, vähintäänki et vaikka ei tekis samaa asiaa niin pakko melkein olla samassa huoneessa kuitenkin.

Erytisesti kumppaniensa kanssa asuvien ja perheellisten opiskelijoiden puheessa korostuivat oma aika ja tila, joiden puute haastoi jaksamista korona-ajan arjessa. Omaa aikaa ja tilaa haettiin etenkin kodin seinien ulkopuolelta, kuten lenkkipoluilta. Norjalainen tutkimus osoittaaakin, kuinka urbaanien vihreiden tilojen (puistojen, lähimetsien ja metsikköjen, puiden reunustamien katujen) käyttö

lisääntyi ja monipuolistui korona-aikana. Se helpotti ihmisten mukautumista pandemian aikaisiin rajoituksiin ja toimenpiteisiin.²⁷ Tämä näkyi myös meidän aineistossamme:

Anna, 27: Etenkin viime syksynä kun jotenkin hajotti tämä koronahomma kun se taas paheni, silloin minulla oli tosi aktiivinen rutiini että kävin paljon kävelemässä yksinäni ja kuuntelin podcasteja, menin pitkin kyliä. Ja se oli tosi ihanaa omaa aikaa.

Ulkona lenkkeily oli sallittu ja turvallinen keino ottaa omaa aikaa ja tilaa sekä tehdä eroa työn tai opiskelun ja vapaa-ajan välille. Lenkille lähtö korvasi normaaliarjessa tapahtuneen arjen tilojen välisen fyysisen siirtymän työ- ja opiskelupaikalta kotiin ja kotoa harrastuksiin. Ulos lähteminen rytmitti siten korona-arkea ja ylläpiti niin fyysistä kuin psyykkistäkin hyvinvointia. Puistot ja metsät toimivat koronaturvallisina sosiaalisen kanssakäymisen tiloina, ja opiskelijaruokalan lounaat sekä kavereiden ja ystävien tapaaminen kahviloissa ja ravintoloissa korvautuivat yhteisillä kävelylenkeillä sekä take away -kahvitelulla ja piknikeillä puistoissa.

Kodin ja ulkotilojen lisäksi internetistä tuli entistä keskeisempi arjen tila koronapandemian ja sen mukanaan tuomien rajoitusten ja sulkutoimien myötä.²⁸ Verkkoarki ei vaatinut fyysisiä vaan pikemminkin mentaalisia siirtymiä tilasta toiseen. Opiskelijoiden elämässä verkkotila oli korona-ajan pääasiallinen oppimisympäristö. Monelle se oli myös työympäristö, sillä useilla opintojen ohella työskentelevillä tai työn ohella opiskelevilla työt muuttuivat koronan myötä etätöiksi. Verkon kautta haettiin myös vastapainoa työlle ja opinnoille. Esimerkiksi monet harrastukset tulivat kotiin verkon välityksellä:²⁹ kun kuntosaleille ja harrasteryhmiin ei pääsyt, verkosta ladattiin muun muassa kotijumppaohjelmia ja käsi-työohjeita. Verkon kautta arkeen saatiin myös hieman vaihtelua ja

²⁷ Venter ym. 2020.

²⁸ Ks. Korkiamäki & Oinonen 2022.

²⁹ Ks. Panarese & Azzarita 2021.

juhlan tuntua, kun kotiin tilattiin ravintolaruokaa, kuten Jaana, 24: *”Ei me edes käyty ravintoloissa, me tilattiin kotiin ruokaa (...) Sit kanssa ne kuntosalit, niin minä oon alkanu kotona jumppaan.”*

Verkon välityksellä vaihdettiin kuulumisia kavereiden, ystävien, perheenjäsenten ja sukulaisten kanssa sekä vietettiin kaveriporukalla peli-iltoja ja katsottiin yhdessä esimerkiksi televisiosarjoja. Verkon kautta vapaa-aikaa voitiin viettää myös ulkomailla olevien ystävien kanssa. Sini, 38, kertoi englantilaisten kavereiden kanssa pitämästään videopuheluvälitteisestä illanvietosta: *”(...) pidettiin Euroviisu-katsonnat, että mulla oli täällä video päällä ja ne katsoi Briteissä ja minä katsoin Suomessa ja kommentoitiin.”*

Pandemian alkuvaiheessa verkkovälitteinen vapaa-ajanvietto ja sosiaalinen elämä oli opiskelijoiden keskuudessa vilkkaampaa, mutta vaikutti hiipuvan koronan pitkittyessä, kuten Jaana, 24, kuvasi:

*Jutellaan Zoomissa ja sit me on pelailtu yhdessä (...) Snapchatissä tai Instagramissa läheisille kavereille on alettu teke-
mään sellasia my day -juttuja. Mutta kyllä mä huomaan, että
yhteydenpitoon vähentynyt aika paljon (...) no, kun ei elä-
mässä tapahdu mitään, niin ei tule laitettua viestiä.*

Sosiaalisen verkkoelämän ja verkkovälitteisen vapaa-ajanvieton hiipuminen opiskelijoiden arjessa pandemian edetessä on ymmärrettävää. Kun kuukaudesta toiseen suuren osan päivästä vietti tietokoneen äärellä opiskellen ja töitä tehden, voimat eivät enää riittäneet seurusteluun tietotekniikan välityksellä. *”Kun on paljon jo ruudun edessä muutenkin, niin ei se jotenkin vaan kutsu ollenkaan. Mieluummin näkee vaikka harvemmin, mutta näkee livenä (...) vaikka ulkona piknikillä”*, kertoi Erja, 23.

Tutkimuksemme osallistuneiden korkeakouluopiskelijoiden kokemuksen perusteella näyttää siltä, että arjen rytmin ja rutiinien ylläpito edellyttää ainakin jossakin määrin konkreettisia siirtymiä tilasta toiseen. Kriisiaikanakin arkeen tulee löytyä ajan ja tilan,

elämisen ja olemisen rytmi. Seuraavaksi tarkastelemme, millaisin tavanomaisuutta tuottavin tavoin, asentein ja käytännöin korkeakouluopiskelijat ottivat haltuun pandemian sotkemaan arkea.

Koronan modaalisuus: rutiinit arjen tahdistajina

Anthony Giddensin mukaan perusuottamukseen perustuvan suojakuoren ansiosta pystymme elämään arkielämäämme erilaisten riskien keskellä ilman, että riskit hallitsevat elämäämme.³⁰ Normaalista poikkeavat tapahtumat, kuten koronapandemia, rapauttavat suojakuorta rikkomalla arjen rutiineja. Rita Felski³¹ on samoilla linjoilla. Hänen mukaansa toisto ja toisteisuus ovat tapoja organisoida maailmaa, ymmärtää ympäristöämme ja sysätä syrjään riskien mukanaan tuomat uhat. Toisto ja rutiinit ovat selviytymiskeinoja, arkielämän organisoinnin välttämättömyyksiä,³² jotka tuovat ”ontologista turvallisuutta”³³. Kun totuttuun arkeen tulee särö ja rutiinit järkkyvät, pyrimme palaamaan vanhoihin rutiineihin mahdollisimman nopeasti tai luomaan uusia, vallitseviin olosuhteisiin paremmin sopivia rutiineja.³⁴

Keskeinen korona-ajan arjessa selviämisen keino tutkimuksemme osallistuneille opiskelijoille oli rytmin ylläpitäminen tai uuden rytmin hakeminen rutiinien kautta. Osa opiskelijoista pyrki korona-aikanakin ylläpitämään suhteellisen samanlaista rytmiä kuin normaalioloissa. Aamulla noustiin tiettyyn aikaan, ruokailut olivat totuttuina aikoina, töitä tai opintoja tehtiin ”työpäivän” aikana ja illalla oltiin vapaalla. Moni haastateltu teki etätönsäkin tavanomaisena työaikana, jotta työ- ja vapaa-aika erottuisivat toisistaan. Opiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet vaikuttivat rytmin ylläpitämiseen siten, että työssä käyvien, kumppanin kanssa asu-

30 Lahti 1996.

31 Felski 2000.

32 Holmberg 2021.

33 Giddens 1991.

34 Felski 2000.

vien ja perheellisten oli muita opiskelijoita helpompi pitää kiinni ”normaalirytmistään” ja rutiineistaan myös korona-aikana. Kump-paninsa kanssa asuva, opintoja työn ohessa tekevä Anna, 27, kuvasi arjen perusrhythmin pysyneen muuttumattomana koronasta huolimatta:

Me ollaan eletty aika tasaista elämää, ollaan nukuttu tosi säännöllisellä rytmillä monta vuotta jo. Me herätään viikonloppuisinkin seitsemältä ja mennään aina nukkumaan kymmeneltä tai vähän yli, tosi tasasta ja se ei ole oikeestaan muuttunu korona-aikana yhtään (...) Meidän kaikki arkipäivät ovat samantaisia, me kyllä eletään hyvin säännöllistä elämää molemmat. Herätään aina samaan aikaan seitsemältä ja mies aina keittää aamukahvit, minä nousen 10 minuuttia myöhemmin kuin hän. Sitten tehdään työpäivä ja lopetellaan se neljän maissa. Sen jälkeen me tässä hetki palloillaan ja syödään, sen jälkeen mä lähdän yleensä kävelemään johonkin. Joko otan hänet mukaan jos hän suostuu lähtemään tai sitten lähdän yksin.

Asuinkumppanin aikataulut raamittivat yhteistä arkea, ja lasten hoitopaikkojen ja koulujen aikataulut vaikuttivat arjen rytmiin. Aineistomme perusteella vaikuttaakin siltä, että työn ohessa opiskelevan perheellisen arkeen korona ei välttämättä tuonut negatiiviseksi koettua muutosta, vaan etätyöt ja -opiskelu ja jopa lasten etäkoulu pikemminkin rauhoittivat arjen rytmiä ja toivat arkeen ajallista väljyyttä. Opintoja töiden ohessa tekevä viiden lapsen äiti Minna, 34, kertoi:

Yöuntakin tulee monta tuntia yössä enemmän kun saa olla etänä mikä johtuu siitä että ei tarvi pukea lapsia, pukea itseänsä, vähän meikatakin itseänsä, yrittää saada nämä kouluun ja päiväkotiin ja ehtiä sinne työmaallekin (...) Nyt riittää se että tiputtaa pienimmän päiväkodin pihaan ja ajaa takaisin kotiin. Kello soi puoliosta tuntia myöhemmin kuin mitä virastoaikaan.

Kotona etätöiden ja -opintojen lomassa saattoi laittaa pyykit ja tiskit koneeseen sekä ruoan uuniin.

Minna, 34: Siinä kohtaa kun kello lyö neljä niin ei enää ole mitään semmoista mitä perinteisesti, että viideltä pääset kotiin, päiväkotilapsi siinä, pitäisi lähteä kauppaan ja pitäisi pestä pyykkiä, pitäisi laittaa ruokaa. Kyllä se vapauttaa aikaa siinäkin kohtaa.

Täysipäiväisesti opiskelevat puolestaan joutuivat kiinnittämään työssäkäyviä opiskelijatovereitaan enemmän huomiota korona-ajan arjen uudelleenrytmitykseen. Osa suhtautui opiskeluun ja lopputyön tekemiseen työnä, jota tehdään säännöllisesti ”työaikana”, kuten Jaana, 24:

Saan turvaa rytmeistä, että mä aloitan kahdeksalta opiskelut. Varsinkin kun mulla ei ole ollut töitä, niin mä olen suhtautunut niin, että gradu on mun työ, että minä teen sitä silleen, yritän ainakin kahdeksasta kahteen tai tälle.

Opiskelijoiden joukossa oli kuitenkin myös heitä, jotka koronan myötä kadottivat normaaliarjen rytmin. Esimerkiksi Annin, 32, korona-arjen kuvauksessa nousivat esiin rytmin ja rutiinien kietoutuminen yhteen sekä rytmittömyyden negatiiviset vaikutukset yleiseen hyvinvointiin: ”siitä on tullut sellaista rytmitöntä... Se vaikuttaa uneen ja kaikkeen mahdolliseen.”

Rytmin ja rutiinien puute teki arjesta jäsentymätöntä, mikä saattoi heijastua koettuun hyvinvointiin, sillä päivärytmi ja rutiinit tuottavat elämänhallinnan tunteen.³⁵ Koronan muuttamaa arkea pyrittiinkin ottamaan haltuun pääsemällä takaisin rytmiin tai löytämällä uudenlainen rytmi. Kun ulkopuolisen maailman aika-talut ja muiden ihmisten tulemiset, menemisets ja tekemisets eivät

35 Holmberg 2021.

rytmittäneet arkea ja aika näytti menettävän tavanomaista merkitystään, rytmiä arkeen haettiin muun muassa asettamalla ”kutistuneeseen arkeen” tavoitteita Sinin, 38, tapaan:

Tykkään järjestää itselleni pieniäkin tavoitteita. Minä yritän järjestää elämäni niin, että on jotakin suunnitteilla ja on koko ajan jotakin tavoitteita, joista pitää kiinni.

Koronarajoitusten ja -sulkujen myötä monet palvelualoilla työskennelleet menettivät työpaikkansa ja joutuivat sen vuoksi sopeutumaan uudenlaiseen arkirytmiin. Näin kävi muun muassa ravintola-alan töitä opintojen ohessa tehneelle Eetulle, 26, jonka päivärytmi muuttui ravintoloiden sulkeuduttua:

Ennen tottui siihen että yöt ollaan töissä ja päivät nukutaan ja sitte se tekeminen tapahtuu iltapäivällä. Kyllä tämä on mulle parempi rytmi tämä aamu.

Aineistomme opiskelijoiden kokemukset tukevat näkemystä, jonka mukaan arjen rutiinit ja rytmi ovat tärkeitä henkilökohtaisen autonomian ja arvokkuuden tunteen ylläpitäjiä.³⁶ Rutiinien ylläpitäminen tai uusien, vallitseviin olosuhteisiin paremmin sopivien rutiinien luominen on aktiivinen keino reagoida muuttuneisiin olosuhteisiin.³⁷ Se ei siis merkitse yksinomaan alistumista itsen ulkopuolisille voimille, kuten nuoriin aikuisiin kohdistuva huoli-puhe helposti antaa ymmärtää.

Tulevaisuus: ”Asiat tapahtuu, mutta ehkä hitaammalla tahdilla”

Korkeakouluopiskelijoiden arki ennen koronaa näyttäytyi kiireisenä ja aikataulutettuna. Aineistossamme esiintyi jaettu kokemus

36 Ks. Holmberg 2021; Panarese & Azzarita 2021.

37 Felski 2000.

siitä, että ”korona painoi pause-nappia” ja kaikki pysähtyi tai elämä kävi ikään kuin tyhjäkäynnillä: kello tikitti, päivät, viikot ja kuu-kaudet vaihtuivat, mutta mitään ei tuntunut tapahtuvan. Tämä vaikutti väistämättä siihen, miten tuleva koronan jälkeinen aika opiskelijoille hahmottui.

Julkisessa keskustelussa koronalla on pelätty olevan negatiivisia vaikutuksia nuorten aikuisten tulevaisuudenuskoon ja itsenäiseen aikuiselämään siirtymiseen.³⁸ Aineistomme perusteella vaikutti kuitenkin siltä, ettei korona lannistanut korkeakouluopiskelijoita. Korona ei riskeerannut aineistomme nuorten aikuisten uskoa tulevaisuuteensa tai kykyynsä vaikuttaa omaan elämäänsä.³⁹ Sen sijaan korona opetti elämään päivän kerrallaan. Päivä kerrallaan eläminen voidaan tulkita keinoksi hallita epävarmuutta. Tämä näyttäytyi esimerkiksi varovaisuutena tulevaisuuden suunnittelun suhteen tai tulevaisuuteen kohdistuvien suunnitelmien, haaveiden ja unelmien kohtuullistamisena. Erja, 23, pohdiskelee:

Voisin ajatella, että se ehkä jäisi ainakin hetkeksi myös elämään, että ollaan ehkä varovaisempia ja jotenki, en tiedä suunnitellaanko sitten niin innolla. Vaikka (...) toisaalta uskon, että suunnitellaan. Mutta niin että ehkä jotenki semmoinen epävarmuuden sieto, mitä tässä on nyt joutunu harjottelemaan, niin minusta tuntuu että se voi ehkä jäädä päälle. Niin ehkä ne on tullu myös jotenki lähemmäksi ne haaveet, et onnistuispa vaikka juhannuksen vietto ystävien kanssa, eikä vaikka että pääsispä lähtemään jollekin hienolle ulkomaanmatkalle.

Lähes kaikki aineistomme opiskelijat olivat valmistumisen kynnyksellä, mutta muuten heidän elämäntilanteensa olivat hyvin erilaisia. Elämäntilanne ja ikä vaikuttivatkin keskeisesti siihen, kuinka luottavaisesti he suhtautuivat tulevaisuuteen. Aiempaa tut-

38 Esim. Airaksinen 2020; Hagelin 2020; Valkama 2020; Rehn 2021.

39 Ks. Kenkens ym. 2022.

kimusta⁴⁰ mukaillen aineistomme osoitti, että ilman kumppania elävät ja nuoremmat opiskelijat näkivät tulevaisuutensa epävarmemmaksi kuin hieman vanhemmat ja parisuhteessa olevat opiskelijat. 24-vuotias Jaana totesi, että *”kyllähän tulevaisuus pelottaa, mutta ehkä se on pelottanut muutenkin”*. Jaana ja moni muu aineistomme opiskelijoista antoivat ymmärtää, ettei koronakriisi sinänsä tehnyt tulevaisuudesta sen pelottavampaa kuin se tuossa elämänvaiheessa, valmistumisen kynnyksellä, olisi muutenkin ollut. Joillekin koronakriisin keskellä eläminen saattoi jopa vähentää tulevaisuuteen liittynyttä epävarmuuden tunnetta: *”Ehkä jopa vähentänyt sitä, tai on tuntunut, että jos tulee vaikka ilmastokatastrofi, niin maailma loppuu, mutta nyt on tajunnu sen, että periaatteessa maailman piti loppua jo viime kuussa ja nyt eletään kumminkin”* (Jaana, 24). Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että ajoittain koetusta ahdistuksesta ja tylsyydestä huolimatta korona-arjen läpi eläminen kasvatti aineistomme nuorten aikuisten resilienssiä eli luottamusta siihen, että heillä on voimavaroja ja vahvuuksia, joiden avulla he selviävät yllättävissä ja vaikeissa tilanteissa.⁴¹

Valtaosa aineistomme opiskelijoista uskoi tulevaisuudensuunnitelmiansa toteutuvan. Korona ei olennaisesti muuttanut suunnitelmia, joihin kuuluivat tyypillisesti mielekäs ja vakituinen työ, kumppani, oma asunto ja perhe – *”semmoset peruspalikat”*, kuten Erja, 23, asian ilmaisi.⁴² Koronan myötä suunnitelmien uskottiin kuitenkin toteutuvan eri järjestyksessä tai hitaammassa tahdissa kuin alun perin oli ajateltu. Kumppaninsa ja kaksivuotiaan lapsensa kanssa elävä Helmi, 26, pohti koronan vaikutuksia tulevaan:

Sekin on ollut sellainen koronajuttu, että olis ehkä voinut haluta (...) toisen lapsen aikaisemmin, jos ei olis ollut koronaa (...) se on muodostunu silleen, että okei minä teen kaikki opiskelut ensin ja valmistun ennen kun suunnittelen perheenlisäystä sen enem-

40 Esim. Oinonen 2018; Panarese & Azzarita 2021.

41 Ks. myös esim. Advani 2021; Kenkens ym. 2022.

42 Ks. myös Oinonen 2018; luku 2.

pää. Että se on muuttanut tätä järjestystä (...) Ehkä hidastanut sitä, että mikä voisi tapahtua 5 vuoden päästä olisi voinut ilman koronaa tapahtua vaikka 3 vuoden päästä, mutta ei se sitä elämän suuntaa radikaalisti muuta.

Vaikuttaakin siltä, että erityisesti perheellistyminen ja lasten hankinta olivat niitä tulevaisuudensuunnitelmia, joista ei luovuttu mutta jotka koronan vuoksi siirtyivät ajallisesti myöhemmäksi (ks. myös luku 8).

Haastateltujen joukossa oli kuitenkin myös opiskelijoita, joiden elämänsuunnan etappien saavuttamista korona oli vauhdittanut. Osa kertoi muuttaneensa yhteen toisella paikkakunnalla asuvan kumppaninsa kanssa koronan aikana. Alkuperäisen suunnitelman mukaan yhteisen kodin perustamista oli kaavailtu opintojen päättymisen jälkeen, mutta opintojen siirtyminen verkkoon ja etätöet vauhdittivat yhteenmuuttopäätöstä. Koronan kutistama sosiaalinen elämä yhdistettynä verkko-opintoihin myös kannustivat palaamaan opiskelupaikkakunnalta kotipaikkakunnalle ajateltua aikaisemmin, kuten Veeran, 27, tapauksessa:

Muutin kotiseudulle (...) suuri osa kavereista asuu Turun seudulla ja vanhemmat asuu Turun seudulla (...) nyt sitte pystyy helpommin näkemään ihmisiä ja opiskelukavereistakin monet on palannu takasin kotiseudulleen nyt koronan aikana.

Jotkut paluumuuttajat olivat alun perinkin suunnitelleet opintojen jälkeen palaavansa kotipaikkakunnalleen. Toisten kohdalla ajatus kotipaikkakunnalle palaamisesta oli korona-ajan kokemusten synnyttämä. Niin tai näin, muuttaminen lähemmäs perheenjäseniä, ystäviä tai kumppania kuvasti tarvetta olla fyysisesti mahdollisimman lähellä itselle tärkeitä ihmisiä. Sosiaalisen tukiverkoston tärkeys korostui korona-aikana.⁴³

43 Ks. myös Korkiamäki & Oinonen 2022.

Kriisi mahdollisuutena: ”Se on vahvistanut sitä, että voi tavoitella sitä mitä haluaa”

Julkisessa keskustelussa ja tutkimuksenkin piirissä koronapandemia on määritelty kriisiksi, joka väistyessäänkin jättää jälkeensä materiaalisia ja henkisiä vaikutuksia, jotka ovat riskejä nimenomaan nuorille ja nuorille aikuisille. Taloudellisen epävarmuuden lisäksi yhteiskunnallisten ja globaalien kriisien tuottaman epävarmuuden uskotaan rapauttavan nuorten aikuisten uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiinsa rakentaa hyvää elämää.⁴⁴

Kuten edellä ilmenee, koronakriisi ei kuitenkaan vienyt haastattelemiemme, opintojensa loppusuoralla olevien korkeakouluopiskelijoiden uskoa tulevaan eikä romuttanut heidän tulevaisuudensuunnitelmiaan ja unelmiaan. Pikemminkin esiin nousi kriisin olemuksen toinen, mahdollisuuksia avaava puoli.⁴⁵ Esimerkiksi riskin kohteena näyttäytyvien työllistymisen ja työuran suhteen korkeakouluopiskelijat olivat melko toiveikkaita. Lyhyellä tähtämellä he arvelivat koronakriisin heikentävän talousnäkymiä ja hankaloittavan harjoittelupaikkojen saamista ja työllistymistä, mutta pidemmällä tähtämellä he näkivät koronan jälkeisessä maailmassa enemmän mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja luoda oman näköistä työuraa kuin maailmassa ennen korona. ”Paikkakuntarajoitus ei ehkä ole niin iso, että (...) pystyy vähän joustavammin hakemaan työpaikkaa”, tuumi Helmi, 26. Hanna, 30, jakoi Helmin näkemyksen tulevaisuuden (työ)elämän mahdollisuuksista:

Koronan myötä on tullut vähän semmonen, monilla aloilla semmonen just digiloikka, tai, jotenkin, että mä olen aiemmin miettiny, tai että vaikka haaveissa on asua jossakin vähän enemmän syrjässä tai jossain maalla tai jotakin tämmöstä, niin sitten ehkä vahvistunut se, että se on ihan OK, koska mä voin tehdä niitä hommia myös sieltä käsin, tai kun tosi monet mun ystäväistä, jota

44 Lahtinen & Myllyniemi 2021.

45 Alaszewski & Coxon 2009.

on valmistunut, niin sitten on ollut sillä lailla, että on pakko muuttaa Helsinkiin, koska työt on Helsingissä, niin jotenkin nyt mulla on semmonen olo, että joo, ne työpaikat voi fyysisesti sijaista Helsingissä, mutta mun ei tarvitse siellä Helsingissä, että mä pystyn tekemään niitä samoja hommia esimerkiksi Tampereelta tai mistä tahansa oikeestaan käsin, että siinä mielessä se on ehkä vahvistanut sitä, että, niin voi tavoitella sitä mitä haluaa.

Korkeakoulusta valmistuvat uskoivat etätyöskentelyn tulleen jädäkseen, ja tämä näkymä avasi uudenlaiset mahdollisuudet miettiä työn ja muun elämän suhdetta sekä tulevaisuuden asuinpaikkaa. Asiantuntijatyötä ajateltiin voitavan jatkossa tehdä missä vain, mikä puolestaan mahdollistaa kohtuuhintaisen, väljemmän ja mukavan asumisen kasvukeskusten reunoilla tai ulkopuolella ja siten korkeammaksi koetun elämänlaadun.

Saana, 26: Haluaisin ennemminkin asua paikassa, mikä tukee sitä sun hyvinvointia eikä silleen, että sun asuinpaikan määrittää se missä sun työpaikka sijaitsee (...). Oon ymmärtänyt sen, että sillä asuinpaikalla on kuitenkin tosi iso merkitys sun hyvinvointiin.

Elämäntahdin hidastuminen ja kalentereiden tyhjentyminen loivat korkeakouluopiskelijoille tilaa ja aikaa pohtia omia arvoja ja miettiä, mikä heille on elämässä tärkeää ja tavoittelemisen arvoista. Opiskelijoiden tulevaisuutta koskevissa pohdinnoissa keskeiseksi teemaksi nousivat hyvinvointi ja tasapaino eli toive siitä, että aikaa jäisi läheisille ihmisille, itselle ja muillekin kiinnostuksen kohteille kuin työlle.⁴⁶ Puheessa korostui työ- ja suorituskeskeisen kulttuurin kritiikki, jonka Saana, 26, puki sanoiksi seuraavasti:

46 Myös Oinonen 2018; Aapola-Kari, Haikkola & Lahtinen 2021; ks. myös luku 7.

Ennen ajatteli aina sitä että pitää olla semmonen työ joka on kahdeksasta neljään joka arkipäivä, (...) mä olisin ihan valmis tekemään vaikka jotain 80-prossasta työviikkoa jos se työ olis kiva ja sellainen, että minulla sillä rahalla ei ole niin paljoa väliä. Se että olis vakituksessa työsuhteessa, olis se oma koti, puoliso, ehkä koira tai lapsi ja että olis semmosta tukiverkostoa ympärillä (...) olis joku kiva harrastus (...) joku intohimo mikä ei liittyisi siihen työhön niin tarkasti, että olis semmonen oma projekti (...) Minusta tuntuu että tämä [korona-aika] on vaikuttanu mun arvomaailmaan tosi paljon just että vähän eri asioita eikä ole niin urakeskeinen ja semmonen, että pitää olla se kiiltokuvamainen upee kolmio just jostain Tampereen keskustasta, hyväpalkkainen työ ja muuta. On vähän rima laskenu, mutta ei se tarkoita sitä että elämä olis jotenki huonompaa vaan enemmänkin ehkä parempaa, jotenki buustasi sitä sinun jotain... ehkä olin ennen elänyt tosi paljon yhteiskunnan odotusten ja sen mukaan miltä se sinun tekeminen näyttää. Sekin että on tehnyt vaan töitä koulun ohella on ollut tosi paljon sitä että tämä näyttää hyvältä mun CV:ssä ja tätä arvostetaan ja ihan niska liassa painanut.

Myös viestintäalalla työskennellyt Jaana, 24, oli korona-aikana hahtunut siihen, että ulkoisista paineista ja yhteiskunnan asettamista odotuksista huolimatta hän itse voi vaikuttaa siihen, miten elää elämäänsä. Jaana kertoi jatkuvan stressin ja paineen alla työskentelystä ja totesi lopuksi tajunneensa, ”että ei mun tarvitse tehdä sellaista työtä, jossa mä koen ahdistusta ja stressiä”. Koronakriisi ei siis lamaannuttanut korkeakoulussa opiskelevia nuoria aikuisia vaan pikemminkin avasi uusia tulevaisuudennäkymiä. Opiskelijoiden puheessa korostui näkemys siitä, ettei ole vain yhtä elämisen muotia, johon tulee sopia, vaan ”hyviä [tulevaisuuden] suuntia on monia”, kuten Anna, 27, asian ilmaisi.⁴⁷

47 Ks. myös Westerback & Rissanen 2022; Määttä & Westerback luvussa 3.

Yleisesti jaettu toive haastattelemiemme opiskelijoiden keskuudessa oli, että koronan jälkeenkin arkeen jäisi väljyyttä ja elämisen rytmi jäisi koronaa edeltävää rytmiä hitaammaksi. Hannan, 30, sanoin korona toi ”hengähdystauon”, kun ”koko maailma painoi jotain pause-nappia, että kaikki vähän hidastui, ja (...) se oli semmoinen positiivinen asia”. Moni koki oman ajan lisääntymisen arvokkaaksi ja pohti, pystyykö ja haluaako siitä enää luopua⁴⁸. Monen muun tavoin Karita, 27, halusi välttää elämän lipsahtamista takaisin oravanpyörään koronakriisin jälkeen:

Kauheesti sitä just miettii, et mitä sit tapahtuu ku tää loppuu, et miten se arki sit näyttäytyy et jotenki vähän huolettaaki et katooks tää nyt hankittu elämänhallinta tai muuttuks se jotenki (...) ehkä tosiaan nään et täs on tällänen vähän joku rauhottuminen tapahtunu, mikä jollain tapaa tulee ehkä vakiintumaan, en tiää mut kyl mä luulen.

Johtopäätökset

Kun totuttu arki muuttuu itsestä riippumattomista syistä, arjen rutiinit hajoavat. Rutiinien hajoaminen on potentiaalinen riski koetulle hyvinvoinnille ja elämän hallinnalle. Jotta kokemus elämänhallinnasta säilyy, tarvitaan uusiin olosuhteisiin istuvia toiminta- ja ajattelutapoja.

Tässä luvussa olemme tarkastelleet koronapandemian määrittämää arkea opintojensa loppusuoralla olevien korkeakouluopiskelijoiden kuvaamana. Heidän arjen kokemusmaailmassaan korona muutti kokemusta ajasta ja tilasta. Koronapandemia ja hallituksen asettamat sulkutoimet sekä liikkumisen ja sosiaalisten kohtaamisten rajoitukset muuttivat arjen kiireisestä, aikataulutetusta ja monipaikkaisesta elämästä kotiin tiivistyneeksi elämäksi, jossa aika yhtäältä seisoj paikallaan ja toisaalta juoksi eteenpäin. Tämä ajan kokemisen kaksijakoisuus johtuu totutun arjen rytmin hajoa-

48 Ks. myös luku 8.

misesta etäopintojen ja -töiden sekä harrastuspaikkojen ja (puoli) julkisten tilojen sulkemisen myötä. Lisäksi elämästä karisivat ajalliset kiintopisteet eli arjesta poikkeavat odotetut tapahtumat, kuten juhlat, matkat, festarit ja konsertit.

Toisto ja rutiinit ovat tapoja, joilla arki jäsentyy ymmärrettäväksi ja hallittavaksi. Aineistomme opiskelijat ottivatkin koronan muuttamaa arkea haltuun rytmityksen kautta. Osa opiskelijoista onnistui säilyttämään vanhan arkirytmien jokseenkin muuttumattomana. Osa puolestaan tahdisti arkensa uudelleen luomalla uusia, vallitseviin olosuhteisiin paremmin sopivia rutiineja. Kotiin tiivistyneessä elämässä arjen rytmiä eli erontekoa työ-, opiskelu- ja vapaa-ajan sekä oman ja toisten kanssa jaetun ajan välille ylläpidettiin ja haettiin esimerkiksi määrittelemällä tiloja uudelleen. Pielessä kodissa sohvasta tuli vapaa-ajan alue. Itselle ja kumppanille määriteltiin omat pöydänkulmat työpaikoiksi. Lenkkipolku edusti omaa tilaa ja aikaa ja toisinaan luvallisen ja terveysturvallisen sosiaalisuuden paikkaa. Verkkvälitteisessä kotiin keskittyneessä arjessa lenkille lähteminen oli keskeinen keino korvata ”normaaliarjen” siirtymät arjen tiloista ja askareista toiseen. Opiskelijoiden kokemukset osoittivat, että arjen ajallisuus ja tilallisuus ovat yhteen kietoutuneita ulottuvuuksia, sillä arkirytmien ylläpito vaatii konkreettisia siirtoja.

Koronan tuottamaa muutosta ja mahdollista tulevaisuuteen kohdistuvaa epävarmuutta pyrittiin ajan ja tilan rytmityksen ja organisoimisen lisäksi hallitsemaan arvioimalla arvoja uudelleen. Koronapandemia hidasti arjen ja antoi mahdollisuuden pysähtyä miettimään, mikä elämässä on tärkeää ja tavoittelemisen arvoista.⁴⁹ Aineistossa nousi esiin suorituskeskeisen kulttuurin kritiikki, mikä näyttäytyi työ- ja urakeskeisyyden kyseenalaistamisena sekä toiveena hitaamman elämän säilymisestä koronan jälkeenkin. Arvojen puntarointi vahvisti uskoa siihen, että elämässä voi tavoitella sitä, mitä itse haluaa. Omannäköisen tulevaisuuden rakentaminen

49 Ks. myös Korkiamäki & Oinonen 2022.

näyttäytyi mahdollisena sen sijaan, että tarvitsisi mukautua yhteiskunnan asettamiin odotuksiin ja annettuun muottiin, jos ne eivät tunnu omilta. Vaikuttaa siltä, että aineistomme opiskelijoiden keskuudessa korona-ajan arjessa eläminen lisäsi ”itseymmärrystä” ja uskoa hyvään elämään tulevaisuudessa.

Korkeakouluopiskelijoina tutkimukseemme osallistuneet muodostavat erityisen ryhmän (verrattuna esimerkiksi muihin tämän kirjan aineistoihin), mutta he eivät silti edusta kaikkia korkeakouluopiskelijoita. Korkeakouluopiskelijat ovat heterogeeninen joukko, ja heidän kokemuksensa korona-ajasta ovat keskenään erilaisia. Pandemian aikana opintonsa aloittaneet saattoivat kokea korona-ajan monella tapaa vaikeammaksi ja haastavammaksi kuin tässä tutkimuksessa äänessä olleet opintojensa loppusuoralla olevat opiskelijat. Kuitenkin myös tämän aineiston opiskelijoiden kokemukset erosivat toisistaan muun muassa iästä ja elämäntilanteesta riippuen. Yleistäen voidaan sanoa, että nuoremmat, yksin elävät ja täysipäiväisesti opiskelevat kokivat korona-ajan arjen haastavammaksi ja raskaammaksi kuin hieman vanhemmat ja kumppanin kanssa elävät tai perheelliset ja työssä käyvät opiskelijat.

Tämän luvun lähtökohtana oli korkeakouluopiskelijoiden korona-ajan arki riskin viitekehyksessä. Seuraamamme ajattelutavan mukaan tilanne tai tapahtuma on riski, jos tiedostamme tilanteen tai tapahtuman vaikutusten olevan epävarmoja ja sellaisia, että ne vaarantavat jotakin inhimillisesti arvokkaana pidettyä. Korona vaaransi ihmishenkiä ja terveyttä sekä yhteiskuntien rakenteiden ja palveluiden, kuten terveydenhuollon, kantokykyä ja toimivuutta. Koronapandemia on kiistatta ollut tilanne, jonka vaikutukset erityisesti pidemmällä perspektiivillä ovat epävarmat. Voimme vain ounastella, millaisia ovat pandemian pitkäkestoiset vaikutukset terveys- ja koulutuspolitiikkaan, asunto- ja työmarkkinoihin, yksilöiden tulokehitykseen, terveyteen, hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Yhteiskuntamme aikuiset, journalistit, poliitikot, asiantuntijat ja monet tutkijatkin ovat nähneet koronan riskiksi, jonka

vaikutukset saattavat tuottaa ”menetetyn sukupolven” vaarantamalla erityisesti siirtymävaiheessa olevien nuorten ja nuorten aikuisten tulevaisuuden. Analyysimme perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että opintojensa loppusuoralla olevat korkeakouluopiskelijat eivät koe olevansa ”menetty sukupolvi”. Haastattelemamme opiskelijat näkivät pandemian ja sen vaikutukset toisin. Heidän kokemuksissaan ja puheessaan pandemia ei näyttäytynyt tuhovoimaisena riskinä vaan pahimmillaan harmittavana häiriönä ja parhaimmillaan mahdollisuutena positiiviseen muutokseen.

Koronapandemia ei riskeerannut tutkimukseemme osallistuneiden korkeakouluopiskelijoiden tulevaisuutta ja suunnitelmia. Vaikka suunnitellut etapit saattoivat koronan vuoksi muuttaa järjestystä (jotkin asiat lykkääntyivät ja toiset toteutuivat ajateltua aiemmin), luottamus tulevaisuuteen säilyi ja joidenkin kohdalla jopa vahvistui. Vaikuttaa siltä, että ajoittaisesta epävarmuudesta, ahdistuksesta ja tylsyydestä huolimatta korona-ajan läpi eläminen kasvatti korkeakouluopiskelijoiden luottamusta omiin voimavaroihinsa ja vahvuuksiinsa. Koronakriisi saattoi joidenkin nuorten kohdalla riskeerata itsenäistymistä ja siirtymää aikuisuuteen, mutta kuten tutkimuksemme osoittaa, se johti myös toivotuun muutokseen ja tarjosi mahdollisuuden toteuttaa omannäköistä aikuiselämää. Saattaa olla, että julkisen keskustelun huoli ”menetetystä sukupolvesta” perustuu arvoihin ja normeihin, jotka eivät välttämättä ole kaikkien tämän päivän nuorten aikuisten jakamia.

Lähteet

- Aapola-Kari, Sinikka & Lotta Haikkola & Jenni Lahtinen (2021) ”Se on saanut ajattelemaan ja pannut stopin elämään” – nuorten ristiriitaiset kokemukset koronapandemian ensimmäisistä kuukausista. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä-kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma77> (viitattu 18.12.2023).
- Adam, Barbara (1990) *Time & Social Theory*. Cambridge: Polity Press.
- Adam, Barbara (2004) *Time*. Cambridge: Polity Press.
- Advani, Asheesh (2021) Youth disillusionment is a global risk, but it can be mitigated. This study on Gen Z shows why. Youth perspectives. *World*

4. KRIISIN KESYTTÄJÄT

- Economic Forum*. [https://www.weforum.org/agenda/2021/06\(youth-disillusionment-global-risk-gen-Z-resilience/](https://www.weforum.org/agenda/2021/06(youth-disillusionment-global-risk-gen-Z-resilience/) (viitattu 18.12.2023).
- Airaksinen, Outi (2020) Korona iskee erityisesti nuorten talouteen – uhkaako meitä jälleen yksi menetetty sukupolvi? *Taloustaito* 7,5,2020. <https://www.taloustaito.fi/tyo-elake/korona-iskee-erityisesti-nuorten-talouteen-uhkaako-meita-jalleen-yksi-menetetty-sukupolvi/#844cdf65> (viitattu 18.12.2023).
- Alaszewski, Andy (2021) Plus ça change? The COVID-19 pandemic has continuity and change as reflected through risk theory. *Health, Risk & Society* 23 (7–8), 289–303. DOI: 10-1080/13698575.2021.2016656.
- Alaszewski, Andy & Kirstie Coxon (2009) Uncertainty in everyday life: Risk, worry and trust. *Health, Risk & Society* 11 (3), 201–207.
- Aronson, Pamela & Thomas Callahan & Timothy Davis (2015) The transition from college to work during the great recession: employment, financial and identity challenges. *Journal of Youth Studies* 18 (9), 1097–1118.
- Beck, Ulrich (2009) *World at Risk*. Cambridge: Polity.
- Chauvel, Louis (2008) Sukupolvet eriarvoisuuden lähteenä. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 376–387.
- Cook, Julia & Steven Threadgold & David Farrugia & Julia Coffey (2021) Youth, precarious Work and Pandemic. *YOUNG* 29 (4), 331–348.
- Douglas, Mary (1992) *Risk and blame: essays in cultural theory*. Milton Park: Routledge.
- Elmer, Timon & Kieran Mepham & Christoph Stadtfeld (2020) Students under lockdown: Comparisons of students’ social networks and mental health before and during COVID-19 crisis in Switzerland. *PLoS ONE* 15 (7): e0236337. DOI: 10.1371/journal.pone.0236337.
- Felski, Rita (2000) The Invention of Everyday Life. Teoksessa Rita Felski: *Doing Time: Feminist Theory and Postmodern Culture*. New York: New York University Press, 77–98.
- Foucault, Michel (1988) Technologies of the self. Teoksessa Luther H. Martin & Huck Gutman & Patrick H. Hutton (toim.) *Technologies of the Self: A seminar with Michel Foucault*. Amherst: University of Massachusetts Press, 16–49.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Hagelin, Heidi (2020) Pääkirjoitus: Pitkittyvä koronakriisi voi synnyttää menetetyn sukupolven – kova huoli nuorten tulevaisuudesta. *Ilta-Sanomat* 16.10.2020. <https://www.is.fi/paakirjoitus/art-2000006672385.html> (viitattu 18.12.2023).
- Holmberg, Suvi (2021) *Arki ei pysähdy: Tutkimus elämästä rinta- ja eturauhassyövän kanssa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 252. Tampere: Yliopistopaino.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kenkens, Juul H.D. & Kirsten Visser & Catrin Finkenauer & Gonneke W.J.M Stevens (2022) ‘I Think It’ll All Blow Over in the End’: How Young People Perceive the Impact of COVID-19 on Their Future Orientations. *YOUNG* 30 (4): 309–326. DOI: 10.177/11033088221085137.
- Korkiamäki, Riikka & Eriikka Oinonen (2022) “Todellakin pitää puntaroida” – Nuorten aikuisten suhteet ja solidariteetit koronapandemian aikana.

- Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan: Nuorten elinolut -vuosikirja 2022*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 197–210.
- Lahti, Vesa-Matti (1996) *Riskiyhteiskunta tuli kylään*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia No 299.
- Lahtinen, Jenni & Sami Myllyniemi (2021) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70> (viitattu 18.12.2023).
- Oinonen, Eriikka (2018) Under Pressure to Become: from a Student to Entrepreneurial Self. *Journal of Youth Studies* 21 (10), 1344–1360. DOI: 10.1080/13676261.2018.1468022.
- Panarese, Paola & Vittoria Azzarita (2021) The Impact of the COVID-19 Pandemic on Lifestyle: How Young People Have Adapted Their Leisure and Routine during Lockdown in Italy. *YOUNG* 29 (45), 335–645. DOI: 10.1177/11033088211031389.
- Pendenza, Massimo & Dario Verderame (2019) Young People in the Age of Crisis. Discovering Patterns of Change in Cosmopolitanism and Attitudes towards Europe/European Union among University Students in Southern Italy. *Youth and Globalization* 1 (1), 138–165. DOI: 10.1163/25895745-00101007.
- Rehn, Silva (2021) Euroopan pelkona uusi ”menetetty sukupolvi”. Korona pyyhki pois 6 miljoonaa työpaikkaa – Pahin isku nuorten työllisyydelle. *Uusi Suomi* 14.3.2021. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/euroopan-pelkona-uusi-menetetty-skupolvi-korona-pyyhki-pois-6-miljoonaa-tyopaikkaa-pahin-isku-nuorten-tyollisyydelle/9abb411d-abe5-482d-a02b-556ce412fc69> (viitattu 18.12.2023).
- Rosa, Eugene A. & Ortwin Renn & Aaron M. McCright (2015) *The Risk Society Revisited: Social theory and governance*. Philadelphia: Temple University Press.
- Schoon, Ingrid & John Bynner (2019) Young people and great recession. Variations in the school-to-work transition in Europe and the United States. *Longitudinal and Life Course Studies* 10 (2), 153–173.
- Thorpe, Christopher & David Inglis (2019) Do ‘Global Generations’ Exist? From Mannheim to Beck and Beyond. *Youth and Globalization* 1 (1), 40–64. DOI: 10.1163/25895745-00101003.
- Timonen, Virpi & Jo Greene & Ayeshah Èmon (2021) ‘We’re Meant to Be Crossing Over... but the Bridge Is Broken’: 2020 University Graduates’ Experiences of the Pandemic in Ireland. *YOUNG* 24 (4), 349–365.
- Valkama, Heikki (2020) Syntyykö uusi ”kadotettu sukupolvi”, jonka startti työelämässä viivästyy? Yli 50 000 nuorta ja nuorta aikuista jäi vaille töitä edellisvuoteen verrattuna. *Yle uutiset* 3.8.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11468249> (viitattu 18.12.2023).
- Vehkalahti, Kaisa & Päivi Armila & Ari Sivenius (2021) Emerging Adulthood in the Time of Pandemic: The COVID-19 Crisis in the Lives of Rural Young Adults in Finland. *YOUNG* 29 (4), 399–416.

4. KRIISIN KESYTTÄJÄT

- Venter, Zander Samuel & David N. Barton & Vegard Gundersen & Helene Figari & Megan Nowell (2020) Urban nature in a time of crisis: recreational use of green space increases during the Covid-19 outbreak in Oslo, Norway. *Environmental Research Letters* 15 (10).
- Viljanen, Susanna (2019) Laman latistamat työurat. *Työelämän tutkimus* 17 (2), 157–163.
- Westerback, Frida & Hanna Rissanen (2022) Etenevä elämä vai supistuneet suunnitelmat? Työn kynnyksellä olevien nuorten aikuisten hyvän tulevaisuuden orientaatiot korona-ajassa. teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

5. Kansalaisena kotona – tarinoita yhteiskuntaan osallistumisesta koronakriisin aikana

Päivi Honkatukia, Jenni Kallio, Annika Valtonen

Koti ymmärretään usein yksityiseksi tilaksi ja paikaksi, jonne ulkopuolisten katseet, odotukset ja vaatimukset eikä yhteiskunnan valvonta ulotu. Sosiologi Erving Goffmania¹ mukailleen koti on kulissien takainen intiimi tila, jonne voi vetäytyä yksityiseen elämänpiiriin, läheisimpien ihmisten seuraan ja ulkopuolisten ihmisten katseiden ulottumattomiin. Kotona oleminen merkitsee arkisten askareiden ja kotitöiden tekemistä, lepoa ja rentoutumista, toisista huolehtimista ja huolenpidon kohteena olemista². Mielikuviin kodista liittyy usein ajatuksia tuttuudesta, turvallisuudesta ja mahdollisuudesta olla oma itsensä³. Toisaalta koti voi olla myös turvaton tila, henkisen tai fyysisen väkivallan tai kaltoinkohtelun paikka⁴. Koti voi olla myös vaikeiden tunteiden paikka, esimerkiksi jos itsenäinen asuminen tuntuu hankalalta tai asumisen olosuhteet eivät ole tyydyttäviä.

Koronapandemian aikana kodin merkitykset muuttuivat äkillisesti, kun yhteiskunnan suositukset, ohjeistukset ja lainsäädäntö alkoivat edellyttää kansalaisilta fyysisen etäisyyden ylläpitämistä ja sosiaalisten kontaktien välttämistä perheen ulkopuolisiin ihmi-

1 Goffman 1990/1959.

2 Mallett 2003; Saunders & Williams 1988.

3 Scott 2009, 49.

4 Husso ym. 2021; Niemi ym. 2017, 11.

siin. Ohjeistukset heikensivät erityisesti yksin asuvien mahdollisuuksia ylläpitää sosiaalisia suhteita. Myös yhdessä toisten kanssa asuvien kodin ulkopuoliset suhteet katosivat, mutta toisaalta kodin sisäpuoliset suhteet tiivistyivät niin hyvässä kuin pahassa. Samaan aikaan julkisen elämän aktiviteetit valtasivat kotien tilat muun muassa etäopiskelun tai etätyöskentelyn muodossa.

Tässä luvussa tarkastelemme nuorten aikuisten kotona olemista pandemian aikana. Nuoren aikuisen oletetaan tekevän merkittäviä elämänkulkuun liittyviä ratkaisuja ja siirtymiä, kuten muuttavan lapsuudenkodistaan omaan kotiin ja suuntautuvan kohti itsenäistä elämää, työelämää ja aikuisuutta. Kotona oleilua ei usein mielletä tämän elämänvaiheen keskeisimmäksi aktiviteetiksi. Monet suuntautuvat pikemminkin kodin ulkopuoliseen elämään – he opiskelevat, harrastavat ja rakentavat sosiaalisia verkostoja tai tutustuvat maailmaan esimerkiksi matkustelemalla. Korona kuitenkin rajasi kaikkien elämän kodin piiriin.

Kysymme, miten pandemia-ajan rajoitukset ja kansalaisille määritellyt uudenlaiset velvollisuudet muovasivat nuorten aikuisten arkea ja sosiaalisia suhteita. Luvun tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten nuoret aikuiset suhtautuivat elämän rajautumiseen kodin piiriin ja millainen kuva nuorten kotiin liittyvästä kerronnasta rakentui heidän suhteestaan yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Olemme kiinnostuneita siitä, miten nuoret aikuiset käsittelivät julkisten instituutioiden, kuten koulutusjärjestelmän tai työelämän, tunkeutumista kodin piiriin, jolloin muodostui uudenlaisia yhteyksiä, päällekkäisyyksiä, kiistoja ja jatkumoitä julkiseksi ja yksityiseksi ymmärrettyjen tilojen ja elämämpiirien välille. Nämä ovat kiinnostavia kysymyksiä, sillä nuori aikuisuus on elämänkulun vaihe, jolloin oma suhde yhteiskuntaan ja käsitys itsestä kansalaisena muotoutuu⁵.

Luku perustuu 19 nuoren haastatteluaineistoon, jota on hyödynnetty myös tämän kirjan luvuissa 3, 6 ja 8⁶. Suomen Punaisen

5 Esim. Flanagan & Levine 2010.

6 Aineistosta ks. tarkemmin luku 3.

Ristin Nuorten turvataloilta alun perin tavoitetut haastateltavat olivat 17–27-vuotiaita, kun tapasimme heidät ensimmäistä kertaa ennen koronakriisiä vuonna 2019. Haastattelimme heistä useita uudelleen koronapandemian aikana. Tässä luvussa on hyödynnetty myös keväällä 2021 järjestämämme koronateemaisen Digiraadin⁷ keskusteluita.

Luku rakentuu tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten kokemusten ja tarinoiden ympärille. Monet heistä olivat jääneet eri syistä syrjään normatiivisista yhteiskunnallisista aktiviteeteista, ja osa oli viettänyt paljon aikaa kotona jo ennen koronaa. Heillä oli ollut vastoinkäymisiä ja haasteita erilaisissa itsenäistymisen kysymyksissä, kuten koulutukseen ja työelämään kiinnittymisessä, asumiseen liittyvissä kysymyksissä tai perhe- ja sosiaalisissa suhteissa. Julkisissa keskusteluissa heidän kaltaistensa nuorten kuvataan usein olevan syrjäytymisvaarassa, koska heidän nähdään poikkeavan kouluttautumisen kautta työelämään johtavalta polulta ja siten sellaisesta aktiivisen kansalaisen mallista, jota nuorilta odotetaan.

Kehystämme aluksi haastattelujen luentaa tarkastelemalla kotia materiaalisena ja sosiaalisena ympäristönä ja arjen kansalaisuuden rakentumisen tilana poikkeuksellisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Sen jälkeen tarkastelemme, miten haastatteluihin osallistuneet nuoret aikuiset rakensivat suhdettaan yhteiskuntaan kertomalla kotielämästään korona-aikana. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisia neuvotteluja ja jännitteitä tähän liittyi, ja siitä, millaisia päätelmiä haastattelujen perusteella voidaan tehdä nuorten aikuisten yhteiskunnallisesta osallistumisesta kriisiaikana.

Kodin muuttuvat merkitykset pandemia-aikana

Siinä, missä asuminen on neutraali käsite, koti käsitteenä on laadattu monilla merkityksillä. Asuinpaikka ei välttämättä ole koti, jos

7 Digiraati 2022.

se ei tunnu kotoisalta tai jos siihen ei liity kodin tuntua⁸. Koti on materiaallinen tila seinineen, huonekaluineen ja tavaroineen, mutta sen lisäksi kotiin kuuluvat sosiaaliset suhteet perheenjäseniin tai samassa taloudessa asuviin. Lisäksi koti on mielensisäinen, kuviteltu tila, johon liittyy erilaisia odotuksia ja toiveita, kuulumisen tai ulkopuolisuuden tunteita, toisinaan pelkoa ja turvattomuutta⁹. Koti on myös kulttuurisesti ja diskursiivisesti rakentuva tila, jonka merkitykset muotoutuvat inhimillisessä vuorovaikutuksessa, yksityisissä ja julkisissa keskusteluissa¹⁰.

Arkielämässä nämä kodin monet merkitykset kietoutuvat toisiinsa, ja niitä voidaan analysoida muun muassa paikallisina elettyinä kokemuksina (*lived experiences of locality*)¹¹, jolloin kotona olemisen voidaan ajatella rakentuvan osana kodin piirissä olevia materiaalisia ja sosiaalisia suhteita. Näitä kokemuksia voi ilmaista ja tavoittaa kielellisesti, mutta ne ilmenevät myös erilaisina aistimuksina, tuoksuina, ääninä, tunteina ja elämyksellisinä kokemuksina. Myös kodin ulkopuolisia suhteita ja tapahtumia voidaan merkityksellistää suhteessa kotiin, minkä voi nähdä osaksi kodin merkitysten rakentumista¹². Kotona oleminen on siten kokonaisvaltainen kokemus, jossa yhdistyvät ajan, paikan ja sosiaalisten suhteiden kokeminen ja emotionaalinen kiinnittyminen.

Kodilla ja siellä olevilla ihmisillä sekä sosiaalisilla suhteilla on yhteys myös hyvinvointivaltioon ja yhteiskunnan etuuksiin. Haastatellut nuoret aikuiset kertoivat, miten heidän läheis- ja perhesuhteensa sekä niihin liittyvät asumisjärjestelyt vaikuttivat etuuksien määräytymiseen ja myöntämisperusteisiin. Esimerkiksi perhe voidaan määritellä eri tavoin eri tukimuotojen yhteydessä, mikä vaikuttaa palveluiden ja tukijärjestelmien kykyyn vastata nuorten aikuisten monenlaisiin elämäntilanteisiin. Etuudet voivat katketa

8 Luku 4; Kauko 2018, 22–23; Vilkkio 2000.

9 Mallett 2003, 63; May 2013, 82–83.

10 Mallett 2003, 70; Massey 2008.

11 Brah 1996.

12 Felski 2000, 85–87.

tai nuoreen voidaan kohdistaa sanktioita sen vuoksi, että hänen läheissuhteensa ja asumisjärjestelynsä eivät vastaa perheen virallista määritelmää kyseisessä palvelussa¹³. Yhteiskunnan etuusjärjestelmän mukainen käsitys perheestä samassa taloudessa asuvina ihmisinä tai saman jääkaapin käyttäjinä voi olla liian jäykkä ja yksinkertainen, jolloin se ei tunnista esimerkiksi eri maissa asuvia perheenjäseniä. Myös haastattelemillamme nuorilla oli tällaisia yllärajaisia perhesuhteita. Perhekäsitysten muuttuessa monet joutuvat pohtimaan perheen määritelmää omakohtaisesti: onko perheellinen vai ei, kuka kuuluu omaan perheeseen ja vastaako oma käsitys perheestä sen institutionaalisia määrittelyjä.

Tutkimukseen osallistuneista 19 nuoresta aikuisesta kymmenen asui haastatteluhetkellä yksin, neljä kumppanin kanssa, kaksi lapsuuden perheen kanssa, yksi tuetun asumisen palveluita tarjoavassa asuntolassa ja yksi vastaanottokeskuksessa. Nuorten yksinasuminen on lisääntynyt viime aikoina, ja vuonna 2020 yksinasuvia oli nuorista lähes puolet (47 prosenttia).¹⁴ Vaikka kulttuuriset käsitykset perheiden moninaisuudesta ovat lisääntyneet ja yksinasuminen on yleistynyt, perheessä (eli yhdessä toisten kanssa) asuminen on yhä selvästi yleisin asumismuoto ja avioliittoon perustuva ydinperhe lapsiperheiden yleisin muoto¹⁵. Samaan aikaan yhteiskunnassa elää vahva malli ydinperheestä asumista määrittävänä normina. Tämä oletus saattaa sivuuttaa yksinasumisen elämänmuotona, millä voi olla vaikutusta siihen, ettei monien nuorten elämäntilanteita tai koronapandemian vaikutuksia niihin kyetty täysin tunnistamaan. Yksin elävien nuorten oli pakko sopeutua tilanteeseen, jossa ei välttämättä ole läheisiä ihmissuhteita.

Koronapandemia ravisteli voimakkaasti kodin, perheen ja yksityisyyden monitahoisia merkityksiä. Koti ei enää ollut samalla tavalla yksityinen, valvonnasta ja ulkopuolisista odotuksista vapaa

13 Sosiaaliturvakomitea 2022, 15; myös Kallio 2022.

14 Nuorisoasuntoliitto 2020.

15 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.

alue, jollaiseksi se on totuttu ajattelemaan¹⁶. Kotona oleminen ei merkinnyt yhtä selvästi vetäytymistä yhteisöllisestä elämästä yksityisyyden suojaan, vaan kodista tuli kaikenkattava elämänpiiri: kotona käytiin koulua, tehtiin työtä, ruokailtiin, ylläpidettiin sosiaalisia suhteita, harrastettiin, hoivattiin, levättiin ja rentouduttiin yksin tai muiden ihmisten kanssa¹⁷. Myös yhteiskunnan koulutus- ja palvelujärjestelmä tuli kodin piiriin aikaisempaa vahvemmin. Siten kodissa yksityinen, intiimi ja julkinen kietoutuivat uudella tavalla yhteen. Tutkimukseemme osallistuneille nuorille aikuisille tämä tarkoitti esimerkiksi etäopiskelua tai asiointia Kelan tai sosiaalitoimiston kanssa virtuaalisesti, omasta kodista käsin. Osalla taas palvelut, kuten mielenterveyspalvelut tai työllistymiseen tähtäävät palvelut, lakkasivat toimimasta kokonaan tai muutuivat nuorten kannalta epätarkoituksenmukaisiksi. Tuomme tässä luvussa esiin, miten moninaisin tavoin haastatellut nuoret aikuiset kokivat nämä pandemian aiheuttamat muutokset.

Kansalaisena kotona

Kansalaisuuden on perinteisesti ymmärretty kuvaavan yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta ja liittyvän julkiseen elämänpiiriin. Kotia taas on pidetty yksityisenä tilana, jossa ei tehdä yhteiskuntaan liittyviä asioita. Esimerkiksi feministisen tutkimuksen piirissä tätä kategorisointia on kuitenkin kritisoitu tuoden esiin, että jos yhteiskunta ohitetaan kodin piiriä tarkasteltaessa, koti ei jäsenny yhteiskunnallisten oikeuksien ja velvollisuuksien tilaksi eikä kodissa toteutuvaa toimijuutta, kuten hoivaa, kyetä tunnistamaan yhteiskuntaa rakentavaksi ja ylläpitäväksi osallistumiseksi¹⁸.

Feministisen ajattelun ohjaamana tarkastelemme tässä luvussa sitä, miten yksityisen ja julkisen välinen raja hapertui ja koti ja yksityinen elämänpiiri alkoivat korostua kansalaisuuden tilana uu-

16 May 2013, 82.

17 Myös luku 4.

18 Dyck 2005, 235; Lister 1997; Pateman 1988; luku 4.

della tavalla¹⁹. Käännämme katseemme arkipäiväiseen, elettyyn kansalaisuuteen erotuksena perinteisestä yksilön viralliseen asemaan perustuvasta, julkisesta ja kansallisvaltiokeskeisestä kansalaisuudesta²⁰. Eletyn kansalaisuuden käsite avaa meille näköaloja tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten koti- ja kotiarkeen kansalaisuuden rakentamisen paikkana ja tilana. Kotielämään keskittyvä analyttinen katseemme on erityinen myös eletyn kansalaisuuden tutkimuksen piirissä, jossa ihmisten arkisia kansalaisena toimimisen mahdollisuuksia on tulkittu tavallisemmin tarkastelemalla esimerkiksi sitä, millä tavoin yksilöt ”valtaavat” julkisia paikkoja toiminnalle, miten he pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnassa²¹ tai miten jokaisella kansalaisella on oikeus olla läsnä ja näkyä julkisissa paikoissa²².

Tähän kirjaan kirjoittaneen Jenni Kallion tavoin hyödynämme kriittisen kansalaisuustutkimuksen keskustelua ja ymmärrämme kotona olemisen kansalaisuuden teoksi²³ ja tärkeäksi yhteiskunnallisen osallistumisen muodoksi. Kansalaisuuden tekoja ei tehdä virallisesti poliittisissa ympäristöissä, kuten äänestyskopissa tai nuoriso- tai kunnanvaltuustossa, vaan osana aivan tavallista arkea. Nämä arkiset kansalaisuuden teot ovat kuitenkin intentionaalisia tekoja, sillä niihin sisältyvät päätös toimia ja halu tulla kuulluksi sekä oikeuksien vaatiminen itselle ja muille samassa asemassa oleville²⁴. Hyödynnämme kansalaisuuden tekojen käsitettä välineenä tavoittaa nuorten aikuisten kodin piiriin liittyvien kokemusten, neuvottelujen ja sosiaalisten suhteiden merkityksiä yhteiskunnallisena osallistumisena pandemian aikaisissa olosuhteissa. Tällainen lähestymistapa mahdollistaa keskittymisen arkisiin käytäntöihin ja kokemuksiin, joiden kautta nuoret aikui-

19 Plummer 1993.

20 Esim. Lister 2007, Dyck 2005.

21 Esim. Painter & Philo 1995.

22 Esim. Nisar 2020.

23 Isin 2008.

24 Mt.

set harjoittavat, neuvottelevat, ymmärtävät ja kokevat omaa suhdettaan heitä ympäröiviin yhteisöihin ja yhteiskuntaan ja joiden avulla he osallistuvat yhteiskuntaan sen jäsenenä²⁵ – mutta samaan aikaan kotona ollen ja sosiaalisia suhteitaan rajoittaen.

Itsenäistymistä ja jojoilua – koti nuoruuden siirtymissä

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten asumisjärjestelyt kietoutuivat korona-aikana tiiviisti yhteen itsenäistymisen ja täysivaltaisen kansalaisuuden saavuttamisen kysymysten kanssa. Haastattelujen perusteella muutot, institutionaalisen järjestelmän kanssa käydyt kamppailut sekä suhteet lapsuudenperheeseen ja muihin ihmisiin eivät näyttäneet ensisijaisesti yksilöllisinä valintoina tai vaihtoehtojen runsautena vaan usein pakon sanelemina tilanteina, joita nuoret aikuiset yrittivät ratkoa vaihtelevin keinoin ja resurssein. Osalla tutkimukseen osallistuneista ei esimerkiksi ollut siteitä lapsuudenperheeseen eikä mahdollisuuksia saada heiltä tukea asumisjärjestelyihin tai yksinäisyyden kokemuksiin. Haastattelut tekevät näkyväksi, miten taloudelliseen itsenäisyyteen keskittyvä institutionaalinen tukijärjestelmä ei kykene riittävästi tunnistamaan tämänkaltaisia nuorten mahdollisuuksia eriarvoistavia tekijöitä.

Kaiken kaikkiaan yhdeksän nuorta, eli lähes puolet haastateltavista, kuvaili asumistilanteensa viimeaikaisia muutoksia, mikä kuvastaa nuoruuden ja nuoren aikuisuuden elämänvaiheen dynaamista luonnetta. Osa oli muuttanut vanhempien luota omaan asuntoon yksin, osa kumppanin kanssa. Joillakin muuton syynä olivat olleet perheen sisäiset konfliktit, toisilla taas muuttoon ei ollut liittynyt erityistä dramatiikkaa. Myös omasta tai sisaruksen muutosta takaisin kotiin korona-aikana kerrottiin joissakin haastatteluissa. Kolmella haastateltavalla oli lyhyen ajan sisällä tapahtunut useampia merkittäviä muutoksia asumisessa, asuinpaikassa ja samassa taloudessa asuvissa ihmisissä. Yksi tutkimukseen osallistunut nuori

25 Kallio ym. 2020; Fahnøe & Warming 2017, 249; Lister 2007.

oli muuttanut ensimmäisen ja toisen haastattelun välisenä noin puolentoista vuoden aikana ensin asumaan yksin entisen seurustelukumppaninsa luota, minkä jälkeen hän oli aloittanut uuden parisuhteen ja muuttanut koronapandemian aikana väliaikaisesti uuden kumppaninsa luo toiseen kaupunkiin. Sitten hänen kumppaninsa oli muuttanut hänen luokseen asumaan, ja hetken päästä he muuttivat yhdessä uuteen, isompaan asuntoon. Toisin kuin tällä nuorella, osalla haastatteluihin osallistuneita tehdyt suunnitelmat eivät olleet toteutuneet elämän rajauduttua kodin piiriin.

Osa nuorista asui haastatteluhetkellä sukulaisen omistamassa asunnossa, mikä oli nopeuttanut heidän itsenäistymistään. Jotkut olivat ehtineet asua sukulaisen omistamassa asunnossa useamman kerran. Yksi haastateltava kertoi löytäneensä yhdessä isoisänsä kanssa itselleen sopivan asunnon, jonka isoisä oli ostanut. Sukulaisilta saatu emotionaalinen ja materiaallinen tuki on nuorten mukaan ollut tärkeää, ja he arvostivat sitä paljon. Nuorten mahdollisuudet saada tukea perheeltä tai sukulaisiltaan vaihtelivat kuitenkin paljon. Esimerkiksi asunnon ostaminen tai vuokraaminen nuorelle edellyttää sitä, että vanhemmilla tai sukulaisilla on taloudellisia mahdollisuuksia auttaa nuorta, mutta edellytyksenä on myös vastavuoroinen ja läheinen suhde nuoren ja tukea osoittavan aikuisen välillä. Kaikilla ei ollut tällaisia suhteita, ja osa nuorista tuntui käyvän sisäistä kamppailua omasta itsenäisyydestään ja pohtivan, kuinka itsenäinen lopulta on turvautuessaan sukulaisten tukeen asunnon hankkimisessa. Velvollisuus selittää sukulaiselle omia asumisratkaisuja ja elämäntapaa vaikutti osin olevan ristiriitaisempi kokemus kuin omien asioiden tilittäminen ”kasvottomalle” viranomaistoimijalle, kuten Kelalle. Vaikuttaa siltä, että vasta riippumattomuus omista läheisistä asuntoasioissa ja itse hankittu asunto ja huonekalut tuovat kokemuksen omillaan pärjäämisestä.

Monen haastateltavan työmarkkina-asema oli muuttunut ja taloustilanne heikentynyt koronan myötä. Osa oli muuttanut takaisin lapsuudenkotiinsa säästääkseen asumiskustannuksissa. Tämä ”jojoi-

lu²⁶ ei liittynyt pelkästään taloudellisen itsenäisyyden heikentymiseen, vaan sen takana oli myös sosiaalisiin suhteisiin liittyviä syitä. Paluu lapsuudenkotiin helpotti yksinäisyyden tunteita ja lisäsi mahdollisuuksia saada ja antaa tukea. Joillakin haastateltavilla muuton syynä oli ollut huoli iäkkäistä tai riskiryhmään kuuluvista vanhemmista. Lapsuudenkotiin palaaminen mahdollistui osalla esimerkiksi etäopiskelujen myötä, kun oppilaitoksissa ei tarvinnut käydä päivittäin.

Osa nuorista koki perhesuhteidensa parantuneen yhdessä asuminen vuoksi. Toiset taas kertoivat, miten yhdessä asuminen vanhempien ja sisarusten kanssa oli kiristänyt välejä. He olivat joutuneet neuvottelemaan yksityisyyteen, tilankäyttöön, siisteyteen ja ruokailutottumuksiin liittyvistä kysymyksistä. Rajoitukset olivat joidenkin mukaan johtaneet erimielisyyksiin siitä, miten tiukasti rajoituksia noudatetaan ja millä ehdoilla voidaan kokoontua. Seuraavassa 17-vuotias Julia kertoo maskin käytöstä aiheutuneesta ”väännöstä” hänen ja hänen isänsä välillä, kun isällä oli ollut vaikeuksia ymmärtää Julian haluttomuutta käyttää maskia.

Julia, 17: Sit loppuvaiheessahan ennen kun ite sairastuin, en mihinkään mennykään, että mä sillä sitten estin sitä, että enhän mä oo missään käyny. Että sillain mä oon yrittäny olla vastuullinen, mutta just kotona ei vaikka sitä nähdä ja ymmärretä, että mulla on tämmösiä, ikäviä kokemuksia ja mielenterveysongelmia ja muuta taustalla. Ja vaikka isälläkin on tosi paha astma, niin hän silti käyttää maskia ja on käyttäny koko ajan. Ja [isä] ei sitten sitä kautta voi ymmärtää sitä, että minkä takia minä, jolla on vaan astmaattisia oireita, joita ei oo diagnosoitu, niin miksi mä en voisi käyttää sitä. Ehkä tosta on tullu eniten riitaa ja semmosta, vääntöä.

19-vuotias Inka kertoi korona-ajan vahvistaneen perheen piirissä jännitteitä, jotka olivat aina olleet jollain tavalla olemassa. Hän

26 EGRIS 2001.

odotti mahdollisuutta muuttaa omilleen saadakseen omaa tilaa ja rauhaa ja voidakseen toteuttaa haaveensa ekologisemmasta elämäntyylistä ja kansalaisuudesta, kuten siirtymisestä kasvisruokavaliioon, mihin lapsuudenperheessä ei suostuttu.

Inka, 19: Siis meillä on vähän sellanen, vaikee perhetilanne välillä ollu, että kaikki ei tuu ehkä niin hyvin toimeen keskenään aina välillä. Et on ajanjaksoja, et joku menettää hermonsa toiseen, ja sit joku menettää hermonsa siihen, ku se toinen menettää hermonsa. Se on silleen vähän vaikeeta ollu vähän niinku aina. [...] Mutta kyllä täällä edelleen vähän näkyy se, että kun kaikki ei tee samalla lailla esimerkiksi kotitöitä, ni se turhauttaa ihmisiä. Ja korona-aikana varsinkin, kun kaikki oli tosi paljon kotona, ni se näky viel enemmän.

Edellä kuvatut esimerkit valaisevat osaltaan itsenäistymiseen liittyvien jännitteiden ja ristiriitojen ilmenemistä nuorten aikuisten elämässä. Omilleen muuttaminen ja itsenäisen asumisen onnistuminen ovat tärkeitä elämänsä siirtymiä, jotka osoittavat kulttuurissamme aikuisuutta²⁷. Länsimaisissa, individualistisissa yhteiskunnissa nuorten odotetaan itsenäistyvän lapsuudenperheistään ”ajoina” tullakseen täysivaltaisiksi kansalaisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi²⁸. Suomessa nuoret muuttavat omilleen keskimäärin 21,3-vuotiaina²⁹, huomattavasti nuorempina kuin nuoret muualla Euroopassa (keskimäärin 26,4-vuotiaina). Suomessa varhainen itsenäistyminen on sekä kulttuurinen ideaali että järjestely, jota tuetaan hyvinvointivaltion etuus- ja palvelujärjestelmän kautta.

Toisaalta nuorisotutkijat ovat jo pitkään kyseenalaistaneet siirtymien lineaarisuutta: yksilön elämänhistorian ja taustojen ohella siirtymät määrittyvät pitkälti myös yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Yhteiskunnalliset kehityskulut, kuten talouden ja työmark-

²⁷ Shanahan 2000.

²⁸ Berngruber 2017, 196.

²⁹ Eurostat 2022.

kinoiden kriisit, ovat tehneet siirtymistä pikemminkin edestakaisia, tai ”jojomaisia”, ja nuorten itsenäisen elämän mahdollisuudet vaihtelevat myös sen mukaan, kuinka hyvin vaihteleviin olosuhteisiin kyetään vastaamaan poliittisin keinoin³⁰. On ajateltu, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion tukijärjestelmä sekä stabiilit asunto- ja työmarkkinat tukevat merkittävästi nuorten itsenäistä asumista ja mahdollisuutta vastata täysivaltaisen kansalaisuuden odotuksiin³¹. Korona-aika toi näkyville ja muutti näitä kulttuurisia ja institutionaalisia jäsenyyksiä, ja nuoret itsekin kyseenalaistivat niitä omilla asumista koskevilla ratkaisuillaan.

Jumissa kotona

Asumiseen liittyvien muutosten lisäksi koti liittyi nuorten aikuisten puheessa myös kokemukseen elämän pysähtymisestä tai jämähtämisestä kotiin – elämisestä koronan vuoksi ”pausella”, odotustilassa. Pakotettuina rajoittamaan elämänpiiriinsä kotiin he olivat samalla joutuneet odottamaan monia elämänkulun tärkeitä tapahtumia, ja heidän oli vaikea kuvitella tulevaisuutta. Itsenäistymisen kysymyksissä ei voinut edetä, haaveita ei voinut tavoitella ja aktiivisen kansalaisuuden edellytyksiin vastaaminen oli hidastunut tai estynyt kokonaan. Tulevaisuudensuunnitelmien aikajänne saattoi olla ”päivä tai viikko kerrallaan”.

Haastattelujen perusteella koronapandemia oli lisännyt työelämään kiinnittymiseen liittyviä vaikeuksia ja hankaloittanut tulevaisuuden suunnittelua, perheen perustamista ja etenemistä elämässä. Monilla oli kokemuksia lomautuksista ja töiden peruuntumisesta. Työ-, kesätyö- ja kuntoutus- tai harjoittelupaikkoja oli ollut vaikea löytää. Kuntouttavan työtoiminnan lakkaaminen oli saattanut viedä nuorelta tärkeän sosiaalisen tuen, mielekkään tekemisen ja elämän sisällön.

30 EGRIS 2001.

31 Berngruber 2017, 194–195.

Työhön liittyvien epävarmuuksien vuoksi tulot olivat vähentyneet, ja osa haastatelluista kertoi joutuneensa erilaisiin neuvotteluihin yhteiskunnan tukijärjestelmien kanssa. He joutuivat tekemään selkoa viranomaisille myös asumisjärjestelyistään, ja joitakin nuoria yhteiskunnan tukijärjestelmä oli estänyt etenemästä asumisjärjestelyissään heidän toiveidensa mukaisesti, kuten Sara seuraavassa kertoo omasta ja hänen ystävänsä jakamasta kokemuksesta. Molemmilla kumppanin kanssa yhteen muuttaminen olisi merkinnyt tukien loppumista ja elintason heikkenemistä.

Sara, 22: Me ollaan suunnittelemas miesystävän kaa yhteen muuttoo. Nyt sitä ei pysty, koska perustoimeentulotuki. Miesystävällä on parin tonnin tulot, jos me muutettais virallisesti yhteen, multa loppuu kaikki tuet kesken. [...] Se on semmonen, mä oon kaverin kaa [jutellut], joka on ollu useemman vuoden kihloissa ja heil on lapsi tulossa, mut he eivät voi asuu saman katon alla.

Haastattelija: *Tämän takia?*

Sara: *Jep...*

Aina paikallaanolo ei kuitenkaan liittynyt koronapandemiaan, vaan nuori oli saattanut olla koulu- ja työelämän ulkopuolella jo ennen pandemiaa. Yhteistä useimmille kuitenkin oli halu päästä pois pysähdystilasta ja löytää oma työelämäpolkunsä ja siten yhteiskunnan odotusten mukainen paikkansa yhteiskunnassa. Monet kokivat paineita ja ahdistusta siitä, ettei näin ollut tapahtunut, vaikka osa nuorista näytti sallivan itselleen myös kokeiluja ja epäonnistumisia omaa itsenäistymisen polkua etsiessään³². Kuitenkin eteenpäin meno vaikutti tärkeältä³³. Osa vastuutti itseään yhteiskunnan odotuksiin vastaamisessa onnistumisesta, kuten Julia seuraavassa:

32 Arnett 2015, 180–182.

33 Myös luku 2.

Julia, 17: *Se on tosi tärkeätä, että ei saa jäädä siihen, missä istuu tuolla Prisman edessä vähän juomassa energiajuomaa ja selaa-massa vähän snäppiä. Jos sä haluut, niin ryhdy toimeen, et sä voit oikeesti tehdä, sä voit saada asioita eteenpäin, kun sä vaan teet asioita ja annat itestäs semmosen kuvan että sä otat vastuuta ja pystyt asioihin.*

Koronapandemian aiheuttamat rajoitukset, vaikeat kokemukset, hankalat lähtökohdat tai sairastuminenkaan eivät aina näyttäneet perusteltuna syynä ”pysähtyä”. Ikäluokalleen tyypillisten opintojen suorittaminen ja työelämään siirtyminen tulevat esille Pinjan kuvailemissa häpeän tunteissa. Omasta mielestään 22-vuotiaana hänen olisi pitänyt olla jo varmemmalla polulla kohti työelämää³⁴:

Pinja, 22: *Mulla on ollu tosi pitkään se haaste, tavallaan senkin kanssa, kun oon pudonnu aika aikasin tavallaan tän yhteiskunnan palveluiden ja, yleisten, semmosen oletusten piiristä, et mitä ihmisen pitäis tehdä missäkin ikävaiheessa. Ja nyt mä oon 22, ja mulla ei oo toisen asteen minkäänlaista koulutusta, nii sehän oli vielä pahempi silloin, ku mulla ei ollu ees peruskoulua käytyä. Ja nytki on ollu semmonen, että saispä sen sieltä vaan pois, että kehtais sanoaki ihmisille että mitä tekee.*

Krista taas kuvailee tulevaisuudentoiveitaan ja samalla sitä, miten tärkeää suunnan ja elämän tarkoituksen löytäminen on hänelle osana hyväksytyksi tulemisen kokemusta yhteiskunnassa:

Krista, 27: *Joko et mä oisin opiskelemassa, yrittämässä päästä opiskeleen ja tietäsin, mikä se on, tai sitten mä oisin töissä ja tietäsin mitä mä teen, tai sit et mä oon vaikka perustanu yrityksen*

34 Myös Heckhausen & Tomasik 2002; Ågren ym. 2020; Salmela-Aro ym. 2007.

tai mikä tahansa se polku onkaan, nii mulla on joku tarkoitus sille elämälle, et mulla olis se yhteiskunnallinen hyväksyntä, et mä elän Kelan tuilla. Olis semmosessa kunnossa, et ois löytäny sen oman jutun sieltä, kaiken seasta.

Helpotusta, uudenlaista läheisyyttä ja yksinäisyyttä

Haastattelujen perusteella nuoret aikuiset kokivat kotona olemisen pandemian aikana monella eri tavalla. Kotona viihtyvät, sosiaalisia tilanteita ja julkisia tiloja välttelevät nuoret kertoivat korona-ajan tuomasta helpotuksesta, kun he saivat olla kotona ja poissa julkisesta tilasta, muiden katseiden alta tai vapautua ainakin hetkellisesti paineista löytää oma työelämäpolku. Nyt muillakin nuorilla oli vaikeuksia päästä työelämään ja monet työssä olevat joutuivat viettämään päivänsä kotona.

Työttömät ja heikossa taloudellisessa tilanteessa jo pidempään olleet nuoret taas kokivat pandemian normalisoineen heidän elämäntapaansa. Vihdoin heillä oli taitoja, joita arvostettiin yhteiskunnassa. He kokivat tulleen hyväksytyiksi osallistuvina ja arvostettuina yhteiskunnan jäsenenä ja voivansa jopa olla esimerkiksi muille, kun aikaisemmin kotiin jäämistä pidettiin yleisesti epäonnistumisena, merkinä ”syrjäytymisestä” ja siten vakavasta sosiaalisesta ja jopa kansakunnan tulevaisuutta uhkaavasta ongelmasta.

Seuraavassa Veera kertoo, miten hän on elämäkokemuksensa myötä oppinut pandemiatilanteessa tarvittavia taitoja, ennen kaikkea pitkiä aikoja kotona olemista, oltuaan kaksi vuotta työttömänä. Hän kokee, että pandemiatilanteen näkökulmasta työttömänä olominen oli lopulta ollut hänelle onni, sillä kotona olemisen tilanne ei ole hänelle uusi eikä hänen tarvitse opetella kotona olemista.

Veera, 22: Mä olin työttömänä kaks vuotta ja oon viettänyt pitkiäkin aikoja kotona. Niin se, että mä oon himasta käsin teen [opintoja], niin ei oo tavallaan mulle mikään uus juttu mikä se-

kin on tavallaan mulle et mul on ollut hyvä tuuri tän tilanteen kanssa.

Haastatteliija: *Sä osaat olla siellä kotona.*

Veera: *Joo.*

Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista koki rajoitusten mahdollistaneen heille uudenlaisia, myönteisiä asioita³⁵. Osalle kotona pysyminen oli merkinnyt aikaa itsetutkiskelulle ja ”pienien” asioiden arvostamiselle, kuten Katariina seuraavassa kuvaa. Hän kertoo oppineensa arvostamaan aikaisemmin itsestään-selvyyksinä pitimiään ”pikkuasioita”, kuten ystävien, perheen ja muiden tärkeiden sosiaalisten suhteiden merkitystä:

Katarina, 24: No kyl mä arvostan elämää nyt enemmän, et näitä kaikkia pikkuasioita, et voi käydä siellä ravintolassa syö-mässä ja voi mennä ulos lenkille kaverein kanssa, tai tapaamaan ylipäätään kavereita. Et on kavereita, joiden kanssa voi jutella ja kertoo omia huolia, ja myöskin perhe, se on tukenu ja auttanut, että perhettä osaan paljon enemmän arvostaa tässä tilanteessa.

Samaan aikaan monelle haastatelluista nuorista aikuisista kotona pysyttely ja elämän oleminen tauolla oli vaikeaa. Se oli aiheuttanut yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden tunteita ja heikentänyt arkisessa elämässä tarvittavia selviytymiskeinoja. Jotkut kertoivat mielenterveyden horjumisesta, vaikeista tunteista ja ongelmien pahentumisesta³⁶. Kaikilla ei ollut pandemia-aikana yhteydenpidon edellyttämiä voimavaroja, minkä vuoksi he olivat jääneet yksin vaikeiden tunteidensa kanssa. Tämä oli lisännyt syrjään jäämisen ja yhteiskunnallisen ulkopuolisuuden kokemuksia entisestään. Jotkut yksin asuvista nuorista kuvasivat kotiaan loukoksi, johon he olivat pakotettuja sulkeutumaan. Elämänpiiri kapeutui, ja mer-

35 Myös luvut 3 ja 6.

36 Myös Roberts ym. 2021, 92.

kityksellisen tekemisen mahdollisuudet olivat vähäisiä. 18-vuotias Melina kertoi tylsyydestä ja toimettomuudesta arjessa, jossa toimeliaisuutta edusti lähinnä siirtyminen huonekalun luota toiselle³⁷. Kotiin sulkeutuminen esti arkiset rutiinit ja virikkeet ja passivoi esimerkiksi arkiaktiivisuuden suhteen.

Melina, 18: Nyt sä vaan oot kotona, nii ei mul oo mikää iso talo, mul on 34 neliöö. Nii mä oon vaa, okei mä oon täs keittiön pöydäl, vois mennä vaik tohon sängylle, okei mihin seuraavaks, meenks mä istuu jonneki parvekkeelle tai eteisen lattialle nii ei siin, okei. Tai sit just siivoo koko ajan, jos on tylsää, nii kyl sit siit saa jotai hyötyliikuntaa. Ku kyl sä yleensä siivoot, jos sä asut yksin [naurahtaa].

Nuorten asunnot ovat tyypillisesti pieniä, ja he kokevat asuvansa ahtaasti. Haastateltujen nuorten aikuisten mahdollisuuksia vaihtaa asuntoa vaikeuttivat heikko taloudellinen asema, merkinnät luottotiedoissa ja rodullistettujen nuorten kohtaama syrjintä asuntomarkkinoilla, mikä heikensi mahdollisuuksia muuttaa pois lapsuudenkodista omaan asuntoon³⁸. Ahtaiksi ja epämiellyttäväiksi koetuissa olosuhteissa pakottava kotiin jääminen on kokemuksena toisenlainen kuin tilanteessa, jossa ympärillä on tilaa ja väljyyttä sekä mahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin³⁹. Korona-aikana kasvanut kiinnostus fyysisen ympäristön virikkeellisyyttä kohtaan, kesämökkihankinnat tai muutot maaseutumaisiin ja kehyskuntiin⁴⁰ eivät olleet mahdollisia tutkimukseemme osallistuneille nuorille aikuisille. Sen sijaan haastateltujen perusteella kotona oleminen oli monelle yksinäistä sinnittelyä ahtaassa asunnossa tai erilaisia neuvotteluja läheisten kanssa oikeudesta omaan tilaan ja olemisen tapaan.

37 Ks. myös luku 4.

38 Aho ym. 2021.

39 Ks. luku 4.

40 Aro & Aro 2021.

Korona-ajan rajoitusten myötä harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit, kuten liikunnan harrastaminen ja kulttuuritapahtumat, joutuivat tauolle. Monen haastattelun kokemus oli, että niitä oli ollut vaikea korvata tai siirtää kotiin. Uusi tilanne oli merkinnyt tarvetta luoda uusia rutiineja kotona ja löytää tasapaino vapaa-ajan toiminnoissa⁴¹. Vaikka osalle harrastusten joutuminen tauolle oli tervetullut levähdystauko, monille harrastuksista luopuminen oli aiheuttanut yksinäisyyden, tylsistymisen ja merkityksettömyyden tunteita mielekkään tekemisen puutteen ja sosiaalisten kontaktien rajallisuuden vuoksi. Seuraavassa Veera kertoo, miten pandemia-aika rajoituksineen oli sekoittanut paitsi hänen päivärytmensä myös elämän eri osa-alueet, kuten opiskelun ja vapaa-ajan. Hän koki tilanteensa passivoivaksi ja lamaanuttavaksi ja kertoi kaipaavansa pääsyä ”muualle” kodin piiristä saadakseen kiinni järkevistä arjen rytmistä.

Veera, 22: Et ku tässä on istunu kuukauden toimettomana niin, on sellai et no ois kyllä ihan kiva, jos pääsis edes pariks päivaks muuall, että pääsis aloittaa sitä rytmiä. Et ku se on ehkä se hankalin, et ku täs ei oo sitä, miljöön muutosta, niin ei se mentali-teetti muutu ehkä tarpeeks nopeesti siihen, et mikä on se arki.

Yhteiskunta tulee kotiin: etäopiskelua ja etäpalveluja

Osa tutkimukseen osallistuneista oli opiskelijoita, ja osalla etäopiskelu oli kestänyt haastattelutilanteessa jo lähes vuoden. Monen mielestä keskittyminen opiskeluun oli etäopetuksessa ollut vaikeampaa kuin se olisi ollut oppilaitoksessa. Joillakin eristyneisyyden aiheuttama ahdistus ja masentuneisuus olivat vaikeuttaneet merkittävästi opinnoissa edistymistä. Osa taas viihtyi kotona ja kertoi etäopiskelun sujuvan hyvin, vaikka se olikin edellyttänyt itsekuria ja päivärytmistä huolehtimista.

41 Ks. myös luku 4.

Oppimiseen liittyviä merkityksiä voimakkaammin etäopiskelua kommentoitiin haastatteluissa hyvinvoinnin näkökulmasta. Sitä olivat normaaliaikana tukeneet oppilaitoksissa rakentuneet sosiaaliset suhteet ja päivärytmi sekä mahdollisuudet liikuntaan ja ruokailuun⁴². Niiden puuttuessa opiskeluun ryhtyminen kotona oli ollut osalle vaikeaa: päivät olivat venyneet pitkiksi ja opiskelun ja vapaa-ajan väliset rajat olivat hämärtyneet. Inka kertoo seuraavassa, miten ”rytmit” olivat menneet etäopiskelussa ”sekasin” ja oma huone oli alkanut lopulta tuntua ahdistavalta paikalta, kun opiskelupaikkana oli sänky ja ruokailut hoituivat opiskelujen ohessa ilman taukoja tai liikkumista.

Inka, 19: Oli vaikee tauottaa sitä [opiskelua]. Et saatto hyvinki tehdä ne ns. välitunnit siinä koneella niitä edellisen tunnin läksyjä, ja sitte vaan istu sen neljä tuntia putkeen. Sitte ku mä yleensä kävelin kouluun, ni sitte jäi kaikki neki pois. Mä aamulla suoraan sängystä suurin piirtein menin siihen koneen ääreen ja aamupalaa söin siinä samalla [naurahtaa]. Et meni rytmit vähän sekasin. Sen ehkä huomaski, et oma huone alko tuntuu vähän sillai, et mä en haluu olla täällä, ku mä koko ajan vaan oon täällä.

Normaalitilanteessa oppilaitoksissa itsestään selviksi koetut arjen sosiaaliset suhteet nousivat haastatteluissa esiin voimakkaasti. Koulussa monien mielestä arvokasta oli nimenomaan kavereiden tapaaminen, tiedon saaminen muilta itseä askarruttaviin kysymyksiin ja pääseminen ”tuulettumaan” omasta pienestä kodista. Vastaavasti opiskelijatapahtumien peruuntumiset koettiin ainutkertaisten itsenäistymiseen liittyvien merkkipaalujen menettämiseksi. Osa piti tärkeänä sitä, että he olivat tutustuneet opiskeluyhteisönsä jo ennen koronarajoituksia, sillä rajoitusten aikana ryhmään kiinnittyminen ja yhteisöllisyyden luominen ei olisi onnis-

42 Arjen rytmeistä, ks. luku 4.

tunut. Kaikille tällaisia suhteita ei kuitenkaan ollut ehtinyt syntyä ennen pandemian alkamista.

Etäopetuksen lisäksi monien haastateltujen korona-aikaan vaikuttivat voimakkaasti yhteiskunnan palveluissa tapahtuneet äkinäiset muutokset. Haastattelujen perusteella onnistuminen omien asioiden hoitamisessa on nuorille aikuisille tärkeä itsenäistymiseen liittyvä kokemus, mikä heijastaa laajemminkin jaettua kulttuurista yksin pärjäämisen odotusta itsenäistymisen tärkeänä ulottuvuutena. Samalla monet kuitenkin ajattelivat, että heillä on oikeus saada tukea viranomaisilta itsenäistymisen kysymyksiin⁴³. Koronarajoitusten vuoksi julkisia palveluita supistettiin, palvelut ruuhkautuivat ja nuorten tukisuhteet muuttuivat epävarmoiksi. Haastattelujen perusteella erityisesti mielenterveyteen liittyvää apua oli ollut vaikea saada⁴⁴.

Nuoret kertoivat, että palveluita ja niihin liittyviä viranomaista-paamisia oli järjestetty korona-aikana digitaalisesti, jolloin nuoret osallistuivat näihin kohtaamisiin kodeissaan. Korona-aikana kiihtynyt palvelujen siirtäminen verkkoon korosti nuorten aikuisten yksilöllisen kyvykkyyden merkitystä ja sitä, millaisia resursseja heillä oli hakea apua⁴⁵. Tämä sopii yhteen aktiivisen kansalaisuuden ajatuksen kanssa: digitaalisten palveluiden ideaalikäyttäjä on itsenäisesti palveluissa asioiva kansalainen, joka hallitsee järjestelmissä asioimisen säännöt ja osaa kuvata omaa elämäntilannettaan järjestelmän tunnistamalla tavoilla. Haastatteluihin osallistuneilla oli vaihtelevia kokemuksia etäpalveluiden toimivuudesta ja niiden soveltuvuudesta omiin tarpeisiinsa. Ne nuoret, jotka muutoinkin kertoivat viihtyvänsä kotona, pitivät myös etäpalveluita hyvinä: ne säästivät rahaa ja kotoa lähtemisen vaivan ja auttoivat välttämään kontakteja muihin ihmisiin.

Suurin osa etäpalveluita käyttäneistä toi kuitenkin esiin niihin liittyviä ongelmia. He kertoivat siitä, miten joidenkin viranomais-

43 Myös Honkatukia ym. 2020.

44 Ks. myös luku 3.

45 Myös Pietilä ym. 2021; Roberts ym. 2021, 88–90.

ten kanssa ei ollut voinut asioida sähköisesti lainkaan, mikä oli nuorten mukaan johtanut muun muassa palveluiden ja etuuskien viivästymiseen, toimeentuloon liittyviin kamppailuihin tai avun saamisen viivästymiseen. Toiminnallisuuteen perustuvat tukimuodot eivät olleet samalla tavoin toteutettavissa etäyhteyksin, ja ryhmätoiminnot oli saatettu lopettaa. Krista kertoi omista kokemuksistaan seuraavasti:

Krista, 27: Mä olin jo puol vuotta jonottanu (Kelan kuntoutukseen]. Ja siitä huolimatta sitte ku mä jouduin vaihtaan sitä palveluntarjoajaa, tuli uus päätös Kelasta, nii jonotusaika alko nollasta. Sit mulle sanottiinkin sieltä, et se etäkuntoutus voisi olla parempi, siihen pääsis neljässä viikossa. Siihen mä jouduin jonottaan vaan kuukauden, mut sit tosiaan mulle se keskeyty, kun se ei toiminu, mun kohdalla. Mä en pysy mukana siin tahdissa, se on liian nopee. Ja jotenki et on joku chatti, missä sais tukee, niin ei se vaan tunnu samalta, ku oot paikan päällä ja voi kysyä. Se ei mua tukenu tarpeeks.

Kristan mukaan etäpalveluita oli tarjottu hänelle muiden palvelujen ruuhkautumisen vuoksi, vaikka ne eivät olleet hänen tarpeisiinsa nähden riittävän intensiivisiä ja niissä edettiin liian nopeasti. Osalle etäpalveluun siirtyminen oli aiheuttanut palveluun katkoksia ja tunteen, ettei heidän tarpeisiinsa vastata samalla tavalla kuin kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa⁴⁶.

Kansalaisuuden tekoja kotona

Useimmat haastatellut nuoret aikuiset kokivat elämän rajoittumisen kodin piiriin olleen tarkoituksenmukaista koronapandemian aikana. Aivan muutamat kokivat rajoitusten tuntuvan turhalta ”esittämiseltä”, jonka todellisia vaikutuksia he epäilivät. Tästä huolimatta lähes jokainen oli valmis noudattamaan niitä. Tämän voi

46 Myös Roberts ym. 2021, 89.

nähdä nuorten solidaariseksi kansalaisuuden teoksi ja haluksi osallistua pandemian hoitoon yhdessä muiden kanssa⁴⁷.

Samaan aikaan monelle haastatellulle oli tärkeää pitää yhteyttä perheen ulkopuolisiin ihmisiin myös pandemian aikana. Ystävyys-suhteet olivat tärkeitä hyvinvoinnin, vertaistuen ja koronaa koskevan tiedon lähteitä⁴⁸. Monet kertoivat ikävöivänsä ystäviään ja läheisiään. Kun kodeissa ei ollut suotavaa tavata ja muutkin tapaamispaikat, kuten oppilaitokset tai harrastuspaikat, olivat suljettuja, nuoret kertoivat joutuneensa kehittämään uudenlaisia yhteydenpitotapoja, missä he olivat hyödyntäneet myös digitaalisia välineitä. Sosiaalinen vuorovaikutus siirtyi pandemiarajoitusten myötä myös julkisiin tai yksityisen ja julkisen välissä oleviin eräänlaisiin välitiloihin (*in-between spaces*)⁴⁹, kuten pihoille tai parvekkeille, ja samalla myös julkisen katseen ja kontrollin alaisuuteen. Osa haastatelluista kertoi tavanneensa ystäviään koronarajoituksia noudattaen, esimerkiksi ulkoillen, kävelyillä tai kokoontumalla pienellä joukolla puistossa tai pihalla.

Nuoret eivät pandemia-aikana valinneet olla läsnä ja näkyvillä julkisilla paikoilla tai pyrkineet muokkaamaan niitä omia tarkoituksiperiään varten⁵⁰, vaan he olivat pakotettuja siihen tavanomaisten kokoontumispaikkojen sulkeuduttua. Monet pyrkivät toimimaan vastuullisesti pohtiessaan mahdollisuuksia kokoontua yhteen ja tavata toisiaan julkisissa tiloissa. Tästä näkökulmasta monet kommentoivat kriittisesti sääntöjen noudattamiseen liittyvää moralisovaa puhetta yhteiskunnassa. Puheenvuorot nuorten koronarajoituksiin liittyvästä piittaamattomuudesta olivat heille tuttuja, samoin kuin nuorten syyllistäminen. Samalla he löysivät ympäriltään myös muita ryhmiä, erityisesti aikuisia, joiden käyttäytymisessä olisi parannettavaa.

Oma sairastuminen ei yleensä huolestuttanut nuoria, mutta monet pelkäsivät esimerkiksi riskiryhmiin kuuluvien vanhem-

47 Myös luku 3.

48 Myös Roberts ym. 2021, 92.

49 Can & Heath 2016.

50 Vrt. Nisar 2020.

piensa tai isovanhempiansa puolesta. Perheessä ilmenneet koronatartunnat olivat aiheuttaneet huolta ja surua, ja muutamilla oli kokemus läheisen ihmisen menettämisestä. Joillekin haastatelluille kotona pysyminen oli ollut tietoinen päätös läheisten ihmisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Tästä kertoo 24-vuotias Mona, joka ei ollut nähnyt ystäviään pandemia-aikana. Hän halusi suojella riskiryhmään kuuluvia läheisiään tartunnalta. Myös vaativat opinnot olivat vieneet aikaa sosiaaliselta vuorovaiikutukselta.

Mona, 24: Ystäviä oon nähny tosi vähän, pystyn ihan yhden käden sormilla laskeen ne kerrat, mitä on koko vuoden aikana nähny. Mutta myös noi opinnot on vieny niin paljon sitä omaa energiaa, että ei sitten oo oikein jaksanukaan sen ulkopuolella nähä. Mut sit myöskään, kun omaan perheeseen esimerkiks äiti ja sisko, molemmat kuuluu riskiryhmään, niin ei oo sit halunnu riskeerata. Että mieluummin näkee perheenjäseniä kuin ystäviä.

Muutammat nuorista kertoivat avoimesti koronaa koskevista peloitistaan, jotka olivat johtaneet tarkkoihin hygieniasääntöihin ja arkitointojen yksityiskohtaiseen suunnitteluun. Esimerkiksi Krista kertoi tarkkailevansa internetistä lähikaupan tilastoja ruuhkaisimmista ajankohdista, jotta hän pystyisi parhaiten välttämään kontakteja muihin. Tämä johti kauppasioiden hoitamiseen yöllä. Krista kuvailee omia pelkojaan ja niiden hallintaa seuraavasti:

Krista, 27: Mulla on välillä ollu sitä pelkoo, et mä en uskalla lähtee sinne ulos. Koska täällä mun (kulmilla) täällä on tosi vilkasta, siis täällä on tosi paljon ihmisiä, asuu, ja täällä on tosi villkasta. Niin tietyt kellonajat on, mä tiedän et mä oon sisällä sillon, koska tuolt menee ihmisiä, et ne ei pidä välejä (eikä) mitään, niin sit mua ahdistaa mennä siellä, kun joku kävelee päin naamaa suunnilleen.

Kristan kuvauksessa on mahdollista nähdä piirteitä politiikan tutkija Engin F. Isinin⁵¹ tavasta eritellä kansalaisten hallinnan piirteitä. Hän kuvaa neuroottisen kansalaisen käsitteellä tilannetta, jossa itseään hallinnoivan rationaalisen subjektin tilalle tulee pelon ja epävarmuuden tunteen kautta hallinnoitu subjekti. Tällaisen kansalaisuuden esiinnousu liittyy Isinin mukaan tilanteisiin, joissa epävarmuuksiin ja yhteiskuntaan kohdistuviin uhkiin painottuva julkinen retoriikka saa kansalaiset ohjautumaan hallittuun suuntaan, tosin pelkojen ja jopa ahdistuksen ohjaamina. Isiniä tulkiten voidaan ajatella, että koronatilanteessa nuorten aikuisten päätökset vetäytyä kotiin, noudattaa tarkasti sääntöjä ja säännellä sosiaalisia kontaktejaan olivat rationaalisia valintoja. Samalla ne aiheuttivat toisinaan myös ahdistusta ja pelkojen lisääntymistä. Korona, rajoitukset ja niitä koskeva julkinen keskustelu saivat osan nuorista Kristan tavoin noudattamaan annettuja ohjeita hyvin tarkasti. Näin he asettuivat korona-ajan kuuliaisen kansalaisen positioon, mitä heiltä myös odotettiin. Rajoitusten noudattaminen tuotti elämänhallinnan ja vastuullisuuden tunnetta, kun he saattoivat säädellä heihin itseensä ja läheisiin ihmisiin liittyvää tartuntariskiä ja kokea hallitsevansa omalta osaltaan pandemian uhkaa. Tämä oli heidän ”investointinsa” paitsi omaan turvallisuudentunteeseensa myös koko yhteiskunnan etuun. Samaa aikana kotiin eristäytyminen aiheutti vaikeita tunteita, lisäsi yksinäisyyttä ja pakotti eroon hyvinvoinnin kannalta tärkeitä palveluista ja sosiaalisista suhteista. Itseään hallinnoivina rationaalisina kansalaisina nuoret olisivat normaalioloissa toteuttaneet ja tavoitelleet näitä heille tärkeitä asioita, mutta vastuullisen kansalaisen odotusten mukaan toimiminen teki tämän kuvittelemisen mahdottomaksi korona-aikana.

Toisaalta osa haastateltavista kertoi siitä, miten kotiin eristäytyminen oli saanut heidät suuntautumaan yhteiskuntaan uudella tavalla. Osalle korona-ajan kodista oli tullut kodin ulkopuoliseen

51 Isin 2004.

maailmaan vaikuttamisen tila. Haastatellut kertoivat muun muassa osallistuneensa somevaikuttamiseen kodeistaan käsin, seuranneensa päivittäistä uutisvirtaa sekä allekirjoittaneensa kansalaisaloitteita ja adresseja. He olivat tehneet kotiin liittyviä kulutus- ja kierrätysvalintoja, kuten ostaneet vihreää sähköä tai huolehtineet jätteiden lajittelusta ympäristötietoisesti. Samoin tulevaisuudessa yhteiskunnallinen vaikuttaminen vaikutti kiinnostavalta nimenomaan kodin piirissä tapahtuvana asiana. Kansalaisaloitteiden, adressien, kolumnien tai mielipidekirjoitusten laatiminen tuntui monista luontevilta tavoilta osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun jatkossakin, ja koti oli monien mielestä tällaiselle vaikuttamiselle luonteva ympäristö. Sen sijaan perinteinen ”politiikkaan lähteminen” omilla kasvoillaan, esimerkiksi kunnallisvaaliehdokkaana, ei ollut yhtä houkuttelevaa useimmille esimerkiksi vihapuheen ja kiusatuksi joutumisen uhan vuoksi.

Koronan monet merkitykset

Koronapandemiasta voi olla mahdollista puhua sukupolvikokemuksena: nuori sukupolvi kohtasi pandemian, sitä seuranneet rajoitustoimenpiteet ja kotiin eristämisen herkässä ikävaiheessa muodostaessaan omaa suhdettaan yhteiskuntaan⁵². Pandemia ja sitä seuranneet rajoitukset tekivät mahdottomiksi monet kokemukset, kokeilut ja aktiviteetit, joiden katsotaan kuuluvan itsestään selvästi nuoren aikuisuuden ikävaiheeseen⁵³. Nuoret ratkoivat radikaalisti muuttuneen yhteiskunnallisen tilanteen aiheuttamia hankaluuksia arkipäiväisinä kysymyksinä ja tekivät valintoja, jotka voi ymmärtää arkisiksi kansalaisuuden teoiksi: oman suhteen rakentamiseksi yhteiskuntaan ja neuvotteluiksi siitä, millä tavoilla yhteiskuntaan on mahdollista osallistua.

Nuorten kertomukset tekevät näkyväksi, miten nuorten elämäntilanteet, sosiaaliset suhteet ja käytössä olleet resurssit muo-

52 Ks. myös luku 6.

53 Arnett 2000.

vasivat heidän kokemuksiinsa kotielämästä pandemian aikana. Usein vaikutti siltä, että pandemian olosuhteet vaikeuttivat erityisesti niiden elämää, joilla oli ollut vaikeuksia jo aiemmin. Nuorten vaihtelevat elämäntilanteet määrittivät myös sitä, millä tavalla he kokivat tulleen huomioideiksi ja ymmärretyiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa ja koronaan liittyvässä päätöksenteossa.

Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista aikuisista koki koko elämänsä joutuneen tauolle, mikä aiheutti epävarmuutta. Työmarkkinakansalaisuus oli myös korona-aikana arvostetun kansalaisuuden ulottuvuus⁵⁴, ja monet kokivat jumittuneensa kotiin ja jääneensä sivuraiteelle sen tavoittelusta. Osa haastatelluista koki yksinäisyyttä ja otti vastuuta ja epäonnistumisia niin etäopiskeluitaan kuin hauraasta työelämysuhteestaan. Monia henkilökohtaisen elämän suunnitelmien viivästyminen harmitti, ja osa myös pelkäsi omien mahdollisuuksiensa valuvan hukkaan koronakriisin vuoksi. Myös luoviminen palvelujärjestelmässä kotoa käsin oli ollut osalle vaikeaa. Joillekin tärkeiden terapia- ja muiden institutionaalisten suhteiden katkeaminen oli aiheuttanut syviä epätoivon ja yksinäisyyden kokemuksia, joiden voi tulkita kertovan institutionaalisesta laiminlyönnistä⁵⁵.

Useat haastatelluista kokivat olevansa vastuullisia kansalaisia, mutta osalle harrastusten ja sosiaalisten suhteiden rajoittaminen ei ollut helppoa, sillä se aiheutti tylsistymisen, yksinäisyyden, merkityksettömyyden ja jumiin jäämisen tunteita. Monet kertoivat kaipaavansa mielekkäitä tapoja ylläpitää tärkeitä sosiaalisia suhteita tilanteessa, joka pakottaa eristäytymään muista ihmisistä fyysisesti⁵⁶. Epidemiatilanne oli katkonut joitakin ihmissuhteita, ja rajoitukset olivat aiheuttaneet sosiaalisiin suhteisiin jännitteitä ja konflikteja, joita tutkimukseen osallistuneet nuoret aikuiset olivat ratkoneet eri tavoin. Luopuminen itselle tärkeistä harrastuksista tuntui mo-

54 Myös luvut 3 ja 6; Ågren ym. 2020.

55 Kallio & Honkatukia 2022.

56 Myös Roberts ym. 2021, 90.

nesta vaikealta, sillä ne olivat tuoneet arkeen tärkeää merkityksellisyttä ja lisänneet hyvinvointia.

Kaikesta huolimatta useimmissa haastatteluissa välittyi vahvasti ajatus korona-aikaisesta kotiin keskittyvästä elämästä vastuullisena kunnan kansalaisuutena, jopa kunnia-asiana, johon liittyi ylpeyttä itsestä, omista kyvyistä, itsen ja oman elämäntavan arvostamisesta sekä kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta yhteiskunnassa. Jotkut haastatelluista kertoivat löytäneensä uudenlaisen yhteyden läheisiinsä ja osa jopa yhteiskuntaan. He arvioivat oppineensa arvostamaan läheisiä ihmissuhteita ja rakentamaan yhteiskunnallista osallistumistaan läheisistä suhteista muodostuvan yhteyden tarjonnalle pohjalle. Osalle taas koronapandemia merkitsi tervetullutta hengähdystaukoa yhteiskunnan odotuksista edetä normatiivisen elämänkulun mukaan ja tunnetta kotona olemiseen liittyvien taitojen yhteiskunnallisesta arvostuksesta poikkeustilanteen aikana.

Tässä luvussa tarkastellut nuorten kertomukset tekevät näkyväksi, miten etäopiskeluun tai työelämään kapeasti keskittynyt julkinen keskustelu on sivuuttanut nuorille tärkeitä kysymyksiä arjessa selviämisestä, hyvinvoinnista ja yhteiskunnassa toimimisen mahdollisuuksista. Jää nähtäväksi, millaisia vaikutuksia nuoren aikuisuuden elämänvaiheessa koetulla koronapandemialla kokonaisuudessaan on nuorten aikuisten elämänkulkuun. Onko kriisi muuttanut pysyvästi heidän ajatuksiaan kodista, yhteiskunnasta tai tulevaisuudesta? Näihin kysymyksiin emme pysty vastaamaan. Voimme kuitenkin todeta, että nuorten aikuisten kertomukset korona-ajasta laajentavat merkittävästi käsityksiä pandemian vaikutuksista. Heidän kokemuksensa ja näkemyksensä ovat tärkeitä suunniteltaessa palveluita sellaisiksi, että ne voisivat vahvistaa nuorten aikuisten mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan ja tuntea itsensä arvokkaiksi kansalaisiksi.

Lähteet

- Aho, Pauliina & Timo Myllymäki & Sakari Sandqvist & Anna Strandell (2021) *Nuorten asuminen 2020. Kyselytutkimus*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Arnett, Jeffrey (2015) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Aro, Timo & Rasmus Aro (2021) *Mitä on Helsingin muuttotappioiden takana?* MDI blogi 8.8.2021. <https://www.mdi.fi/blogi-mita-on-helsingin-muuttotappioiden-takana/> (viitattu 16.5.2022).
- Bernguber, Anne (2017) Leaving the parental home as a transition marker to adulthood. Teoksessa Andy Furlong (toim.) *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*. Lontoo & New York: Routledge, 193–198.
- Brah, Avtar (1996) *Cartographies of Diaspora, Contesting Identities*. Lontoo & New York: Routledge.
- Can, Isin & Tim Heath (2016) In-between spaces and social interaction: a morphological analysis of Izmir using space syntax. *Journal of Housing and the Built Environment* 31, 31–49.
- Digiraati (2022) www.digiraati.fi (viitattu 6.12.2022).
- Dyck, Isabel (2005) Feminist geography, the 'everyday', and local-global relations: Hidden spaces of place making. *The Canadian Geographer* 49 (3), 233–243.
- EGRIS (European Group for Integrated Social Research, 2001) Misleading Trajectories: Transitional Dilemmas of Young Adults in Europe. *Journal of Youth Studies* 4 (1), 101–118.
- Eurostat (2022) *Estimated average age of young people leaving the parental household by sex*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/yth_demo_o3o/default/table?lang=en (viitattu 5.12.2023).
- Fahnøe, Kristian & Hanne Warming (2017) Conclusion: The Potentials of a Lived Citizenship Perspective for Critical Social Work Research. Teoksessa Hanne Warming & Kristian Fahnøe (toim.) *Lived Citizenship on the Edge of Society: Rights, Belonging, Intimate Life and Spatiality*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 249–267.
- Felski, Rita (2000) *Doing time: feminist theory and postmodern culture*. New York: New York University Press, 77–98.
- Flanagan, Constance & Peter Levine (2010) Civic Engagement and the Transition to Adulthood. *The Future of Children* 20 (1), 159–179.
- Gezici Yalçın, Meral & N. Ekrem Düzen (2021) Altered Meanings of Home Before and During COVID-19 Pandemic. *Human Arenas* 5, 672–684. DOI: 10.1007/s42087-021-00185-3.
- Goffman, Erving (1990/1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. Lontoo: Penguin Books.
- Heckhausen, Jutta, & Martin Tomasik (2002) Get an apprenticeship before school is out: How German adolescents adjust vocational aspirations when getting close to a developmental deadline. *Journal of Vocational Behavior* 60 (2), 199–219. DOI:10.1006/jvbe.2001.1864.

- Honkatukia, Päivi & Jenni Kallio & Jenni Mölkkänen (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa: Itsenäistyvät nuoret kansalaisina*. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123861> (viitattu 18.1.2023).
- Husso, Marita & Elli Hyväri & Anniina Kaittä & Johanna Hietämäki & Anu Karhinen-Soppi & Outi Kekkonen & Jarno Tuominen (2021) Korona, koti ja kontrolli: väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä lähisuhdeväkivallan kohteina olleiden avun saamisen haasteista korona-aikana. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 58 (3). DOI:10.23990/sa.10532.
- Isin, Engin F. (2004) The neurotic citizen. *Citizenship Studies* 8 (3), 217–235. DOI: 10.1080/1362102042000256970.
- Isin, Engin F. (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin F. Isin & Greg M. Nielsen (toim.) *Acts of Citizenship*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 15–43.
- Kallio, Jenni (2022) ”Siitä tuli ihan hirvee paperisota” – Kansalaispätevyys nuorten aikuisten institutionaalisissa kohtaamisissa. *Sociologia* 59 (1), 19–34.
- Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia (2022) Everyday Resistance in Making Oneself Visible: Young Adults Negotiations with Institutional Social Control in Youth Services. *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 13 (1), 98–123. DOI: 10.18357/ijcyfs131202220660.
- Kallio, Jenni & Annika Valtonen & Päivi Honkatukia (2021) Nuorten aikuisten koronakokemukset – piiloon jääviä kertomuksia arjesta kriisin varjossa. ALL-YOUTH-blogi 15.6.2021. <https://sites.tuni.fi/allyouthstn/uncategorized/nuorten-aikuisten-koronakokemukset-piiloon-jaavia-kertomuksia-arjesta-kriisin-varjossa/> (viitattu 18.12.2023).
- Kallio, Kirsi P. & Bronwyn E. Wood & Jouni Häkli (2020) Lived citizenship: Conceptualising an emerging field. *Citizenship studies* 24 (2), 1–17. DOI: 10.1080/13621025.2020.1739227.
- Kauko, Outi (2018) Yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten asumispolut ja kodin tuntu. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritola-Koskinen (toim.) *Monen kodin lapset: Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 103–116.
- Lister, Ruth (1997) *Citizenship: Feminist Perspectives*. Lontoo: Palgrave.
- Lister, Ruth (2007) Inclusive Citizenship: Realizing the potential. *Citizenship Studies* 11 (1), 49–61.
- Mallett, Shelley (2003) Understanding home: a critical review of the literature. *The Sociological Review* 52 (1), 62–89.
- Massey, Doreen (2008) *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.
- May, Vanessa (2013) *Connecting Self to Society: Belonging in a Changing World*. Palgrave Macmillan.
- Niemi, Johanna & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (2017) Johdanto. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 11–18.
- Nisar, Muhammad Azfar (2020) Phenomenology of the stop: Street level bureaucracy and everyday citizenship of marginalized groups. *International Review of Administrative Sciences* 86 (2), 316–332. DOI: 10.1177/0020852318776363.

- Nuorisosauntoliitto (2020) *Nuorten asuminen*. <https://nal.fi/nuortenasuminen2020/> (viitattu 18.12.2023).
- Painter, Joe & Chris Philo (1995) Spaces of citizenship: an introduction. *Political Geography*, 14 (2), 107–120.
- Pateman, Carole (1998) *The Sexual Contract*. Cambridge: Polity Press.
- Pietilä, Iikka & Jenni Kallio & Jari Varsaluoma & Kaisa Väänänen (2021) Youths' Digital Participation in the Early Phases of COVID-19 Lockdown. Teoksessa Noella Edelmänn ym. (toim.) *Electronic Participation: 13th IFIP WG 8.5 International Conference, ePart 2021* Granada, Spain, September 7–9, 2021 Proceedings, 3–14. Springer. DOI: 10.1007/978-3-030-82824-0_1.
- Plummer, Ken (2003) *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*. Seattle: University of Washington Press.
- Roberts, Louise & Dawn Mannay & Alyson Rees & Hannah Bayfield & Hannah Corliss & Clive Diaz & Rachael Vaughan (2021) 'It's Been a Massive Struggle': Exploring the Experiences of Young People Leaving Care During COVID-19. *Young* 29 (4), 81–99.
- Salmela-Aro, Katariina & Kaisa Aunola & Jari-Erik Nurmi (2007) Personal goals during emerging adulthood: A 10-year follow up. *Journal of Adolescent Research*, 22 (6), 690–715. DOI: 10.1177/0743558407303978.
- Saunders, Peter & Peter Williams (1988) The constitution of the home: Towards a research agenda. *Housing Studies*, 3 (2), 81–93, DOI: 10.1080/02673038808720618
- Scott, Susie (2009) *Making Sense of Everyday Life*. Cambridge: Polity Press, 49–68.
- Shanahan, Michael J. (2000) Pathways to Adulthood in Changing Societies: Variability and Mechanisms in Life Course Perspective. *Annual Review of Sociology* 26, 667–692.
- Sosiaaliturvakomitea (2022) *Sosiaaliturvan monimutkaisuus: Sosiaaliturvakomitean ongelmaraportti*. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2022:1. Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163752/Sosiaaliturvakomitea_2022_1.pdf (viitattu 18.12.2023).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024) Perheiden moninaisuus. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perheiden-moninaisuus> (viitattu 4.1.2024).
- Vilkko, Anni (2000) Riittävästi koti. *Janus* 8 (3), 213–230.
- Ågren, Susanna & Iikka Pietilä & Tiina Rättilä (2020) Palkkatyökeskeisen ajattelun esiintyminen ammattiin opiskelevien työelämäasenteissa. Kirjassa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry/ Nuorisotutkimusverkosto, 157–178.

6. Toisenlaista vapautta – nuorten aikuisten myönteiset kokemukset korona-ajasta

Maaria Hartman

Kerätessäni aineistoa nuorille tarkoitetun Vamos-palvelun vaikuttavuutta koskevaan tutkimukseen¹ yllätyin siitä, miten moni haastattelemistani nuorista kertoi myönteisistä korona-ajan kokemuksista. Suurin osa nuorista ei puhunut koronan vaikutuksista palvelun toteutukseen eikä itse asiassa ottanut koronaa puheeksi lainkaan, mikä niin ikään hämmästytti. Enemmistöllä kuitenkin oli vähintään jonkinlaista kokemusta kyseisestä palvelusta korona-aikana.² Nuorten myönteiset kommentit korona-ajasta tuntuivat yllättäviltä ehkä sen vuoksi, että vallalla ollut julkinen keskustelu toi niin voimakkaasti esiin yksinomaan nuorten hätää ja koronan kielteiseksi arvioituja vaikutuksia. Olin omaksunut käsityksen, jossa ei ollut tilaa nuorten moninaisille kokemuksille.

Nuorilla aikuisilla on monenlaisia kokemuksia koronapandemian seurauksista, mikä tulee esiin myös tämän luvun empiirisessä aineistossa³. Moni tutkimukseen haastatelluista nuorista aikuisista kertoi raskaista ja kuormittavista kokemuksista. Haastatteluihin osallistui nuoria aikuisia, joilla ei ollut mitään myönteistä sanot-

1 Itlan yhteistyökumppaneineen toteuttamassa Vamos-nuortenpalvelun vaikuttavuustutkimuksessa (2021) selvitettiin määrällisin ja laadullisin menetelmin Diakonissalaitoksen toteuttaman palvelun vaikuttavuutta ja vaikutuksia nuorten pääsyyn opiskelujen pariin tai työelämään sekä heidän hyvinvointiinsa.

2 Merikukka ym. 2021.

3 Ks. aineistokuvaus luvussa 4.

tavaa poikkeustilanteesta eikä liioin ajatusta, että pandemia-ajasta voisi seurata jotakin hyvää. Osaa tilanne puolestaan harmitti, mutta he eivät kokeneet pandemian vaikutuksia erityisen draaattisiksi tai kauaskantoisiksi (Lahtinen ja Salasuo ovat tehneet samanlaisia havaintoja erityisesti nuorten vapaa-ajan kokemuksista⁴). Samaan aikaan aineistosta piirtyy kuitenkin vahvasti esiin se, että monet kokivat koronarajoituksilla olleen myös myönteisiä seurauksia omaan elämäänsä sekä suotuisia vaikutuksia yhteiskuntaan ja planeettaan. Tällaisia näkemyksiä on ollut harvemmin esillä koronaa koskevissa julkisissa keskusteluissa.

Näistä lähtökohdista tutkin tässä luvussa nuorten myönteisiä kokemuksia ja niiden suhdetta erilaisiin kulttuurisiin uskomuksiin sekä sukupolveksi kutsuttuun ilmiöön. Nuorisotutkimuksellisen otteen rinnalla lähestymistapa perustuu folkloristiikan teorioihin ja keskusteluihin. Tavoittelen uusia tapoja tarkastella ja ymmärtää nuorten korona-ajan kokemuksia sekä problematisoida stereotyyppisiä käsityksiä korona-ajasta uskomusten tarkastelun kautta.

Nuoret aikuiset toivat haastattelukerronnassaan esiin kokemuksia, joita voidaan tarkastella kulttuurisiin uskomuksiin liittyvinä neuvotteluina. Uskomuksilla ja niissä tapahtuvilla muutoksilla voi olla suuria vaikutuksia yleisesti arvokkaina pidettyihin asioihin ja sen myötä ihmisten hyvinvointiin. Viittaan kulttuurilla tässä artikkelissa Anttosta ja muita⁵siteeraten

"tapoihin, joilla ihmiset elävät elämäänsä, ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja etsivät elämälleen merkitystä. Ne ovat sanallisesti tai sanattomasti välittyvää tietoa, arvoja, uskomuksia ja toimintatapoja, jotka ihmiset jakavat yhteisen historian, kielen, elinympäristön tai muun sosiaalisen pääoman perusteella."

4 Lahtinen & Salasuo 2020.

5 Anttonen ym. 2015, 15.

Uskomukset liittävät ihmisen kulttuuriin ja sen tapoihin ajatella ja toimia.⁶ Uskomusta voi luonnehtia siten, että se väittää jotakin, jonka voi uskoa tai olla uskomatta.⁷ Kulttuurisilla uskomuksilla tarkoitetaan tässä luvussa yleisessä ajattelussa, arkikeskustelussa ja julkisissa keskusteluissa esiintyviä ajattelutapoja, jotka ovat jossain määrin kritiikittömiä ja stereotyyppisiä ja joiden käyttö on tilannesidonnaista ja yhteisöllistä. Yleisesti jaetun ja tunnetun sisältönsä vuoksi uskomuksia käytetään asioista selkoa tehtäessä kyseenalaistamattomina itsestäänselvyyksinä, jotka usein nojaavat esimerkiksi jaettuun auktoriteettiin.⁸ Kyseisten käsitysten rooli arkielämän tiedonkäsittelyssä on usein vahva, minkä vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota näiden käsitysten ja uskomusten merkityksiin ja seurauksiin. Monesti perinteen ajatellaan olevan pelkästään vaalimisen arvoista, mutta samanaikaisesti on syytä pohtia sen roolia ja vaikutuksia kriittisesti.⁹

Toistuessaan jatkuvasti erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä uskomus voi saada kyseenalaistamattoman totuuden aseman.¹⁰ Tämä voi olla ongelmallista, jos uskomus ylläpitää leimaavia, stereotyyppisiä tai syrjiviä ajattelutapoja esimerkiksi joistakin ihmisryhmistä. Toisaalta erilaisilla arjen uskomuksilla voi olla myös suotuisia vaikutuksia hyvinvointiin ja ihmisten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tarkoitukseni ei ole analysoida esimerkiksi uskomusten paikkansapitävyyttä,¹¹ vaan keskityn luvussa sellaisiin uskomuksiin, joita on asiayhteydessään ja tutkimusaineiston valossa tarpeen katsoa kriittisesti.

Uskomusten toistamisen ja uusintamisen rinnalla ihmiset voivat vastustaa yhteiskunnassa hallitsevassa puhetavassa tai tietyissä sosiaalisissa viiteryhmissä vallitsevia uskomuksia.¹² Julkisissa kes-

6 Esim. Katvala 2001, 29–30.

7 Koski 2004.

8 Virtanen 1994, 10; Koski 2004.

9 Virtanen 1994, 10.

10 Koski 2004.

11 Myös Koski 2004.

12 Helne & Hirvilampi 2021, 74.

kusteluissa tietyt toimintamallit ja pyrkimykset sekä tietynlainen poliittinen päätöksenteko saattavat vaikuttaa välttämättömiltä, vaikka kyse olisi välttämättömyksien sijaan nimenomaan hege-moniseen asemaan juurtuneista uskomuksista.¹³ Esimerkiksi Salasuo ja Lahtinen¹⁴ tuovat nuorten harrastamisen keskeytymistä korona-aikana käsittelevässä tekstissään esiin, miten nuorten ääni on jäänyt politisoituneessa korona-ajan keskustelussa sivuun ja kuulunut valikoivasti. Heidän mukaansa osa nuorista on kokenut ohjatun harrastustoiminnan keskeyttämisen vaikuttaneen elämäänsä myönteisesti. Tämä kanta voi olla vastoin poliittisia intressejä ja mediakeskustelua hallitsevia näkemyksiä.

Salasuon ja Lahtisen tulkinnan mukaan tällaiset nuorten äänet eivät ole kuuluneet korona-aikaa koskevissa tulkinnoissa, koska nuorten kokemukset ovat ristiriidassa vallitsevan koronan kielteisiä vaikutuksia korostavan käsityksen kanssa. Suomessa nuorten harrastamisen yhteiskunnallisesti tärkeää merkitystä on tuotu esiin toisen maailmansodan jälkeisistä ajoista lähtien, ja yhä harrastamisen ”hyvän kertomus” ohjaa keskustelua siihen, että melkein minkä tahansa ohjatun harrastamisen nähdään vaikuttavan vain suotuisasti nuorten kasvuun ja kehitykseen¹⁵. Voidaan ajatella, että tässä kertomuksessa on kyse vahvasti juurtuneesta uskomuksesta, jonka kautta on saatu aikaan paljon hyvää. Samaan aikaan sen valitessa on vaikea edes kysyä, voisiko harrastamisella olla muitakin kuin pelkästään suotuisia vaikutuksia nuoriin.

Menetetty sukupolvi?

Tarkastellessani korona-aikaa koskevaa mediakeskustelua kiinnitin huomioni usein toistuvaan otsikkoon ”menetetystä sukupolvesta”. Itse jutuiissa esitettiin monenlaisia näkemyksiä nuorten korona-ajasta ja pohdintaa mahdollisuuksista tukea nuoria uusilla tavoilla, mutta menetetyn sukupolven toistuminen otsikoissa

13 Joutsenvirta ym. 2016, 64; Helne & Hirvilampi 2021, 74.

14 Salasuo ja Lahtinen 2021.

15 Salasuo 2021, 7–8.

tuntui vahvalta huolen ilmaisulta nuorten tulevaisuudesta ja koronan vaikutuksista siihen¹⁶. Kiinnostuin tämän ajatuksen ja nuorisokupolviin perinteisesti liitettyjen oletusten merkityksistä uskomuksina. Kyseinen aikuiskeskeisessä uutisoinnissa uhkakuvasi muotoutunut käsitys näytti olevan ristiriidassa tässä luvussa analysoitujen nuorten kertomusten kanssa, minkä vuoksi koin tärkeäksi tarkastella kulttuurisia uskomuksia, nuorten myönteisiä korona-ajan kokemuksia ja sukupolvinäkökulmaa suhteessa toisiinsa.

Tietynlainen traditioiden menettämisen puhetapa toistuu eri aikakausina ihmisten keskuudessa.¹⁷ Samankaltaista puhetta nuorista ja nuoruuden elämänvaiheesta on havaittavissa erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Erilaisina aikoina toistunut, nuoria koskeva menetetytyn sukupolven skenaario luodaan aina uudelleen uusissa yhteiskunnallisissa tilanteissa.¹⁸ Korona-ajan nuorten lisäksi esimerkiksi sota-ajan ja lama-ajan nuoria Suomessa sekä Yhdysvaltain sisällissodassa mukana olleita nuoria on kuvattu menetytyksi tai kadotetuksi sukupolveksi.¹⁹ Käsite kadotettu sukupolvi esiintyi esimerkiksi amerikkalaisessa kirjallisuudessa puhuttaessa ensimmäisen maailmansodan ajasta. Gertrude Stein ja hänen vanaivedessään muut amerikkalaiset, Pariisissa 1920-luvulla eläneet nuoret kirjailijat käyttivät omasta ryhmästään nimitystä ”kadotettu sukupolvi” (alun perin *une génération perdue*) kuultuaan vanhempien ihmisten käyttävän kyseistä luonnehdintaa nuoremman ikäluokan edustajista. Stein ja kumppanit ottivat termin käyttöönsä, ja sen myötä kyseiseen sukupolveen kuuluminen voitiin hahmottaa myös myönteiseksi kokemukseksi ja perinteistä vapautumiseksi.²⁰ Tämän lisäksi on mahdollista löytää lukuisia muita esimerkkejä siitä, miten käsitettä on käytetty yhä uudelleen eri aikoina ja erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Niinpä ei ole yllättävää, että

16 Esim. Airaksinen 2020; Hagelin 2020; Valkama 2020. Ks. myös luku 4.

17 Haapoja 2015.

18 Vrt. Woodman & Wyn 2015.

19 Sutinen 2018, 13.

20 Sutinen 2018, 13–14.

käsite on toistunut myös viimeaikaisessa suomalaisessa mediauutisoinnissa.

Kiistanalaisuudestaan huolimatta sukupolven käsite elää vahvasti paitsi tutkimuskeskusteluissa myös arkikielessä. Siihen liittyy monenlaisia uskomuksia. Nuorisotutkimuksen piirissä käsite on otettu käyttöön vastauksena turhautumiseen koskien sitä, miten nuoruus käsitetään usein liian universaaliksi lapsuuden ja aikuisuuden väliseksi siirtymävaiheeksi. Tällöin helposti ohitetaan nuorten paikantuminen poliittisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin prosesseihin, jotka muokkaavat nuoruuden ja muiden elämänvaiheiden merkityksiä. Sukupolvijattelun mukaan eri ajanjaksoina syntyneet nuorisosukupolvet elävät keskenään erilaisissa sosiaalisissa, historiallisissa ja poliittisissa todellisuuksissa, olosuhteissa ja muutostilanteissa. Nämä yhteiskunnalliset olosuhteet vaikuttavat siihen, miten nuorten on mahdollista kulloinkin toimia.²¹ Mikään sukupolvi ei kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä, jolla olisi jokin samalla tavalla kaikkia yhdistävä, jaettu kokemus tai johon kuuluville yhteisillä kokemuksilla olisi sama merkitys, vaan sukupolvet ovat sisäisesti eriytyneitä.²² Tämä on aiheellista muistaa myös korona-aikana.

Tässä luvussa tarkasteltavat uskomukset koskevat erityisesti sukupolvea ja sen tulevaisuutta, työelämää ja palvelujärjestelmää, elämänkulkua, temperamentteja ja persoonallisuuden piirteitä. Nämä osin erilaisista taustoista ja perinteistä kumpuavat mutta myös toisiinsa kytkeytyvät uskomukset tulivat esiin nuorten haastattelupuheessa. Kiinnitän huomiota näitä teemoja koskeviin, usein kiteytyneisiin käsityksiin maailman ja yhteiskunnan toiminnasta, sen ehdoista ja nuorten asemasta ja neuvotteluista suhteessa näihin ehtoihin. Hahmottelen nuorten haastatteluissa neuvottelemat ja julkisissa keskusteluissa esiintyvät uskomukset seuraavanlaisiksi:

Korona-ajan nuoret ovat menetetty sukupolvi tai nuoruutensa menettänyt yhtenäinen joukko.

21 Woodman 2011; Wyn & Woodman 2006.

22 Purhonen 2008, 12, 17.

Palkkatyö on yhteiskuntaa koossa pitävä rakenne ja itseoikeutettu yksilön arvonn mittari. Palkkatyö ja nuorten sopeutuminen nykyisenlaiseen palvelujärjestelmään ehtoineen ovat välttämättömiä asioita merkityksellisen elämän saavuttamiseksi yhteiskunnan kelvollisena jäsenenä.

Ekstroversio ja ulospäinsuuntautuneisuus ovat yliverkaisia ja tavoiteltavia ominaisuuksia työelämässä sekä sosiaalisissa suhteissa.

Tarkastelen nuorten kerronnasta piirittyjä uskomuksia ja heidän esiin tuomiaan, kyseisiin uskomuksiin kytkeytyviä korona-ajan myönteisiksi koettuja puolia. Ne ovat jääneet pitkälti katveeseen julkisessa keskustelussa, jossa ovat korostuneet nuorten pahoinvointi ja hätä. Millaisia dynamiikkoja, neuvotteluja ja kyseenalaistamista haastattelupuheessa rakentui myönteisten kokemusten kautta suhteessa kyseisiin uskomuksiin?

Myönteisiä koronakokemuksia jäljittämässä

Tässä luvussa hyödyntämäni haastatteluaineisto koostuu 19 nuoren aikuisen haastatteluista ja korona-aiheiseen Digiraatiin kahden viikon aikana osallistuneiden nuorten keskusteluista²³. Lisäksi hyödynnän luvussa korona-aikana haastateltujen nuorten aikaisempia, vuonna 2019 tehtyjä haastatteluja²⁴.

Analyysini on aineistolähtöistä. Keskityn nuorten aikuisten tapoihin kuvailla itseään, tarpeitaan ja kokemuksiaan korona-aikana. Olen perehtynyt tarkasti jokaisen nuoren haastattelukertomukseen saadakseni käsityksen hänen senhetkisestä elämäntilanteestaan, sosiaalisista suhteistaan sekä toiveistaan ja tarpeistaan keskittyen erityisesti korona-ajan myönteisiksi puoliksi nimettyihin asioihin ja siihen, miten kokemukset suhteutuvat nuorta ympäröiviin yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin.²⁵

Koronapandemian myönteisiä vaikutuksia tutkittaessa on tarpeen ottaa huomioon, keiden ääni aineistossa kuuluu ja keitä ei ole

23 Ks. tarkemmin Luku 1 sekä luvut 3, 5 ja 8.

24 Ks. Honkatukia ym. 2020; luvut 3, 5 ja 8.

25 Thomson ym. 2002, 338–339, 348.

mukana. Haastatteluihin osallistuneilla nuorilla oli koti tai asuinpaikka, eikä se vaikuttanut olevan kenelläkään täysin turvaton, vaikka monella oli aiempia kokemuksia kodin turvattomuudesta. Kaikki eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä asuinoloihinsa: osa koki arvostuksen puutetta perheenjäsenen tai asumisyksikön henkilökunnan taholta, osan asuinpaikka oli väliaikainen eikä tuntunut kodilta. Osalla nuorista aikuisista oli perhettä tai oma synnyinmaa muualla kuin Suomessa. Vähemmistöryhmiin kuulumisen vuoksi kohdattu syrjintä on voinut korostua entisestään korona-aikana, mikä on hankaloittanut esimerkiksi opiskeluihin liittyvän harjoittelupaikan löytämistä.

Kokonaisuutena tarkastellen haastattelukerronnassa painotuiivat kielteiset tai neutraalit kokemukset pandemia-ajasta. Samaan aikaan suurin osa haastatelluista nuorista aikuisista toi esiin yhden tai useamman koronatilanteen aiheuttaman myönteisen kokemuksen tai seurauksen joko itselleen tai laajemmin esimerkiksi ihmiskunnalle. Yksi haastatelluista sanoi suoraan, että pandemiatilanne rajoituksineen oli vaikuttanut häneen positiivisesti. Erityisesti paljon omaa rauhaa ja tilaa kaipaavat nuoret kokivat koronarajoitusten myötävaikuttamaa uudenlaista liikkumavaraa, hyväksytyksi tuleamista, kyvykkyyden tunnetta ja osallisuutta (ks. myös luku 5). Käsittelen myös työelämän ehtoihin ja palvelujärjestelmään sopeutumiseen sekä introversioon ja ekstroversioon liittyviä neuvotteluita. Menetetyin sukupolven uskomuksen käsittely kulkee pinnan alla läpi analyysin, ja siihen pureudutaan tarkemmin luvun lopussa. Useita niin ikään tärkeitä myönteisiä korona-ajan kokemuksia (esimerkiksi itsetutkiskelun mahdollistuminen, aiemmin itsestään selviltä tuntuneiden asioiden arvostus ja pandemian suotuisat ympäristövaikutukset) jää tämän luvun ulkopuolelle²⁶.

26 Ks. luvut 5 ja 7.

Töitä riittää tekeväille?

*Hikihelmin viljalaihon hinnan
lunastamme Luojaan luottaen
Sukupolvin saatto rinta rinnan
löytää onnen työstä käsien*

Edeltävä ote on viimeinen säkeistö Hilikka ja Aarre Kailanpään kappaleesta *Laulu Pälkäneelle* (kantaesitys 1955). Paikkakunnalla syntyneenä huomasin kyseisen laulun palaavan mieleeni tätä lukua kirjoittaessani. Kyseessä on kotiseutulaulu, jossa ylistetään paikkakunnan kauneutta, vehreyttä, viljavuutta sekä asukkaiden periksiantamattomuutta ja taistelutahtoa. Kertosäkeessä lauletaan sekä kyynelistä että riemusta. Kappale päättyy ajatukseen siitä, että onni ja merkitys elämälle löytyvät eri sukupolvien yhteisestä sinnikkästä työnteosta ja sen jatkumosta. Voidaan myös tulkita, että työnteon ja ylipäättään elämän merkitykset nähdään kappaleessa eri sukupolville oletusarvoisesti samoiksi. Nuorimmat paikkakuntalaiset eivät ehkä enää tunne kyseistä, sotien jälkeen tehtyä laulua tai muitakaan saman aikakauden vastaavia merkityssisältöjä kantavia teoksia, mutta se ei välttämättä muuta näiden merkitysten välittymistä jossain määrin edelleen uusien sukupolvien sosiaalisiksi perinnöksi, heidän pohdittavakseen, kohdattavakseen ja muokatavakseen.

Työmoraalin rakentumista Suomessa on käsitelty monissa tutkimuksissa²⁷ ja mediajulkaisuissa²⁸ tuoden esiin historiaa (sodat ja sotakorvaukset), agraarista maailmaa tai ankaria ilmasto-oloja, joiden vuoksi kova maataloustyö oli pitkään eloonjäämisen ehto ja kiistellysti myös protestanttisuutta ja luterilaisuutta. Sota-aikaa käsittelevästä naisten muistelukerronnasta käy ilmi, että pitkää elämäнкаarta tarkasteltaessa sota saatettiin nähdä elämän käännekohtaksi. Kuitenkaan arjessa se ei useinkaan saanut sellaista mer-

27 Esim. Näre 2008, 76; Kortteinen 1992.

28 Esim. Valkama 2017; Drufva 2012.

kitystä. Sodan jälkeinen aika värittyi kerronnassa kovan työn teon kautta, jonka myötä mennyt sota siirtyi ajatuksissa taka-alalle. Sota-ajan ihannekansalainen teki raskaan työnsä valittamatta, ja tämä odotus, asenne tai toimintamalli jäi voimaan myös sodan jälkeiseen aikaan.²⁹ Moni sota-aikana nuoruuttaan elänyt ja liiallisen työn teon pariin joutunut olisi halunnut säästää omia lapsiaan vastaavalta, mutta se ei välttämättä jälleenrakennusajan Suomessa onnistunut.³⁰ Toki työn merkitys ei ollut kaikille yhtäläinen sotien jälkeen, kuten se ei muulloinkaan ole.³¹ Voidaan kuitenkin kysyä, onko kollektiivinen työhön liittyvä historia, kuten yhteinen työponnistus jälleenrakennusaikana, vaikuttanut palkkatyön roolin rakentumiseen yhteiskunnan jäsenyyden porttina ja tarpeeseen saada nuoret sopeutumaan tiettyihin yhteiskunnallisiin järjestelmiin.

Julkisessa keskustelussa huoli koronapandemian seurauksista nuorille kytketään usein koulutuksen ja työllistymisen ongelmiin ja sitä kautta normatiivisen elämänkulun häiriintymiseen. Korona hahmottuu nuorille kriisiksi ja esteeksi keskeisten nuoruuden kehitystehtävien onnistumiselle. Korona-aikana oltiin huolissaan vastavalmistuneista nuorista ja heidän esitettiin olevan menetetty sukupolvi, joka ei pääse välittömästi siirtymään työelämään. Ajatuksena tuntui olevan, että tämän vuoksi urakehitys katkeaa alkuunsa, mikä aiheuttaa koko elämän kestäviä seurauksia useille elämäntilanteille.³² Kriisi kiistatta vähensi esimerkiksi kesätyömahdollisuuksia ja lisäsi valmistuneiden nuorten työttömyyttä, josta vaikutusten ei ole arveltu välttämättä olevan pitkäaikaisia.³³ Samalla tavoin 1990-luvun lama-aika vaikeutti nuorten pääsyä työelämään ja heikensi nuorten mahdollisuuksia taata itselleen toimeentulo.³⁴

29 Hytönen 2014, 231–232.

30 Kirves & Näre 2008, 81.

31 Hoikkala 2008, 68.

32 Ks. myös Settersten Jr ym. 2020, 6.

33 Taskinen 2020.

34 Esim. Loukkola 2012.

Nuorten aikuisten haastattelukerronnan tarkastelu tuo esiin monenlaisia neuvotteluja merkityksellistä elämää koskevista uskomuksista ja näkymiä siihen, millaisiksi ne muotoutuivat nuoren aikuisuuden elämänvaiheessa korona-aikana. Nämä neuvottelut liittyivät sekä työhön että muihin elämänalueisiin ja toivat esiin myös nuorten monenlaisia ajatuksia ja toiveita elämänsä suhteen.

”Mun elämäntyylini on nyt se parempi”

Työelämän mahdollisuuksien ja koetun ihannekansalaisen (ks. luvut 3 ja 5) mallin tilapäisesti muututtua koronan myötä osan nuorista on ollut helpompi suhtautua itseensä ja omiin haasteisiinsa myötätuntoisemmin ja sallivammin kuin aikaisemmin. Nuorten haastattelukerronta herättää pohtimaan kulttuurisia uskomuksia ja odotuksia, joita esimerkiksi työelämään ja siitä puhumisen tapaan sekä sosiaaliseen toimintaan on totuttu liittämään.

Anni, 23: Mutta tavallaan täs viimesen vuoden aikana myöskin sinänsä [nauraa] sitten on ollu paljon vähemmän töitä ton koronan vuoksi mikä tavallaan sit on sillain ollu itelle helpotus niin sanotusti. Tavallaan siihen sairauksiin liittyen mutta muuten ei tietystikään. --- Et töitä on mutta että vähemmän.

Haastattelija: Ja sä sanoit että periaatteessa tämmösen sun terveydentilan kannalta se on jopa ollu ehkä ihan helpotuski että niitä on ollu vähän vähemmän?

Anni: Joo.

Edellä olevassa sitaatissa Anni naurahtaa ennen kuin toteaa aiempaa vähäisemmän työmäärän olleen helpotus. Naurahduksen voidaan tulkita kumpuavan Annin pohdinnasta, voiko vähäisemmästä työmäärästä puhua myönteiseen sävyyn. Hän tarkentaa töiden vähenemisen hyvän puolen liittyvän terveysasioihin mutta tuo kuitenkin myöhemmin haastattelun aikana esiin myös muita myönteisiä seurauksia. Jos töitä olisi ollut tarjolla normaali määrä, Anni olisi mahdollisesti työskennellyt kokoaikaisesti terveyshaasteista

huolimatta ja uuvuttanut itseään liikaa. Kokonaisuuteen ja töiden vähenemisen myönteisten vaikutusten kokemiseen liittyynee myös se, että Annilla oli ollut kokemansa lomautuksen aikana työttömyysetuus, jonka turvin hän oli pärjännyt, vaikka rahatilanne oli ollut tiukempi kuin aiemmin.

Korona-aika on mahdollistanut ja suorastaan tehnyt suotavaksi kotikeskeisen elämän (ks. kodista kansalaisuuden paikkana, luku 5). Muutama jo ennen pandemiaa paljon kotona aikaa viettäneistä nuorista kertoi oman elämän olleen pandemian aikana monin tavoin samanlaista kuin ennenkin, mutta he ovat kokeneet itsensä aiempaa hyväksytyimmiksi ja voivansa olla esimerkkeinä muille (ks. myös luku 3). Koronarajoitukset eivät muuttaneet merkittävästi heidän omia arjen rutiinejaan, vaikka he olivat tietoisia siitä, että muut ovat voineet kokea suuria muutoksia arjessaan.

Haastattelija: *Haluisitsä ekana vaan ihan yleisesti kertoo että mitä sä ajattelet että miten korona on vaikuttanu sun elämään?*
 Nora, 22: *Siis se on aika huvittavaa koska jos mult ois vuos sitte kysytty tota, nii mä oisin voinu suoraan sanoo et ei mitenkään. Koska viel vuos sitte, mulhan ei ollu siis mitään. Mul ei ollu opintoi mul ei ollu töitä, mul ei ollu mitään menoo mä asuin neljän seinän sisällä. 24/7 ja kävin ehkä kaupassa kerran viikossa, koska mä vihasin käydä kaupassa, vihaan kyl edelleenki. Ja, emmä koskaa lähteny mihinkää, nii se oli, sanoin sillon siellä Punasen Ristinki sille mun työntekijälle et on huvittavaa et tää korona on nyt saanu mun elämäntyylistä sen normin et vihdoin must tuntuu siltä että mä olen osa yhteiskuntaa ku, mun elämäntyylini on nyt se parempi et. Vihdoin mä olen parempi ku muut, mä osaan tän jo mä osaan hamstraa ruokaa just oikeal tavalla. Mä osaan vältellä ihmisii just oikeel tavalla. Mutta se korona ei iskeny nyt vuos sitte vaan, tai siis iski, mut sillee ei viime vuonna vaan just tänä vuonna ku mun oli tarkoitus tähän työelämään siirtyä. Nii sit se oli sillee, et just sillo maaliskuussa oli tarkoitus mennä työkkäriin haastatteluun, ja sit kaks viikko*

ennen sitä, nii työkkärist tulee viesti et ne sulkee ovensa, maaliskuusta elokuuhun. Sit oltii sillee ”aha kiva kiva”.

Nora painottaa loppuvuodesta 2020 tehdyssä haastattelussaan kiinnostavasti sitä, miten hän vietti aikaansa ennen korona-aikaa pelkästään kotona ja kävi kaupassa vain silloin, kun oli pakko. Sosiaaliseen vetäytymiseen hän ei kuitenkaan täysin pyrkinyt, koska etenkin sähköinen kommunikointi reaali maailman ystävaverkoston kanssa oli hänelle tärkeää. Yleisesti nuorten sosiaalista vetäytymistä voidaan tarkastella muiden näkökulmien ohella myös vasta-reaktiona nuoriin kohdistuviin paineisiin ja vaatimuksiin.³⁵ Haastatellut nuoret aikuiset vaikuttivat olevan usein tietoisia siitä, miten he haluavat järjestää sosiaaliset suhteensa. Osa nuorista ei toivonut esimerkiksi parisuhdetta eikä halunnut asua kenenkään kanssa yhdessä. Sen sijaan heille oli tärkeää mahdollisuus säädellä itse, milloin ovat vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Noran kerronnasta voidaan tulkita erityisesti hänen kokemuksensa marginalisoiduksi tulemisesta suhteessa työtä tekeviin ja muutoinkin yhteiskunnan normien mukaista elämäntapaa edustaviin ihmisiin.³⁶ Nora koki koronatilanteen muuttaneen näitä normeja niin, että koko asetelma kääntyi pääläelleen: hän osasi jo sen elämän, jota muut nyt joutuivat harjoittelemaan (ks. myös luku 3).

Kaksi vuotta työttömänä olleella 22-vuotiaalla Veeralla oli samanlainen kokemus. Etäopiskelu korona-aikana sujui hänen mukaansa hyvin, koska hän oli jo aiemmin tottunut olemaan kotona. Nora viittasi myöhemmin haastattelussa siihen, että ennen korona-aikaa hän koki painetta olla aktiivinen ja tekeväinen. Pakko tehdä ja liikkua oli nyt poissa. Hän oli huojentunut tilanteesta ja koki ensimmäistä kertaa elävänsä nyt oikein, vaikka samalla hän pohti tilanteen mahdollisia kielteisiä puolia. Suhteutettuna yhteiskunnan normatiivisiin odotuksiin tilanne oli Noralle ristiriitainen.

35 Haasio & Zechner 2014, 51.

36 Haasio 2015, 34.

Paradoksaalisesti Nora tuli pandemian alkupuolella tilanteeseen, jossa ovet niin sanottuun aiempaan normaaliin kirjaimellisesti sulkeutuivat juuri, kun hän oli aikeissa kolkutella niitä, mikä osaltaan muutti henkilökohtaista kokemusta pandemian seurauksista. On mahdollista, että TE-toimiston sulkeutumiseen liittyi Noralla myös helpotuksen tunteita, mutta hänen kerronnastaan voi päätellä tilanteen aiheuttaneen hänelle ongelmia. Hänellä oli selvä visio, millä alalla hän haluaa tulevaisuudessa työskennellä. Nora löysi lopulta sosiaalityöntekijän avulla paikan kuntouttavasta työtoiminnasta, minkä hän koki edistävän omia suunnitelmiaan. Samalla hänelle oli ollut merkityksellistä, miten pandemiarajoitusten myötä oma rauha ja vapaus järjestää sosiaaliset suhteet haluamallaan tavalla tulivat hyväksytyiksi tavoiksi elää.

Pinjalla puolestaan oli taustalla kokemus yrityksestä käydä nettilukiota ennen koronapandemiaa. Kuultuaan pandemian aikana, miten vaikeaa etätyöskentely osalle ihmisistä on, hänen oma kokemuksensa nettilukiosta koetuista etäopiskelun vaikeuksista normalisoitui ja epäonnistumisen kokemus väheni, kuten myös paine siitä, että jokaisen pitäisi pystyä etätyöskentelyyn.

Pinja, 22: Ja sit myös toisaalta se että... niin no sen ehkä näkee myös siinä että mä oon huomannu että aika moni tän koronatilanteen myötä on alkanu valittaa että kuinka etätyöt on ihan hirveitä. Harva tykkää niistä, mieluummin mentäis työpaikalle. Niin että ehken mä ookaan mitenkään laiska ja aikaansaamaton vaan sen takia, et mä en oo kyenny siihen etäkouluun. Että se on, muilleki ihmisille oikeesti vähä helpompaa mennä johonkin, et vaikei sieltä työpaikalta sais mitään muuta, kun sen ympäristön missä tekee paremmin töitä, niin kyl se on silti niin eri asia kun se että sä oisit vaan kotona koneen ääressä.

Pinjan haastattelupuheessa on havaittavissa aiemmin sisäistetty uskomus kelvollisen kansalaisen joustavuudesta, venymisestä ja sopeutumisesta etenkin opiskeluissa tai työssä. Hänen korona-ajan

keskusteluista tekemänsä huomiot inhimillistivät tätä käsitystä, vaikka pandemia-aika oli muutoin ollut Pinjalle monin tavoin raskas. Julkinen keskustelu voi siten paitsi tuottaa eriarvoistavia uskomuksia myös purkaa niitä.

”Meiän suhde syveni siinä tosi nopeesti”

Korona-aikana pandemia, sen seuraukset ja rajoitukset eivät usein olleet ainoa merkittävä tapahtuma tai muutos nuorten aikuisten elämässä, vaan usein samaan aikaan tapahtui muita asioita ja muutoksia. Siten nimenomaan koronan vaikutuksia ja merkityksiä voi joskus olla vaikea tavoittaa. Elinolosuhteilla ja elämänmuutoksilla on kuitenkin ollut vaikutusta nuorten kokemuksiin pandemia-ajasta. Käsittelen seuraavassa onnekkahan sattuman³⁷ merkitystä pandemian seurausten kokemisessa. Yksilöt eivät toimi pelkästään olosuhteidensa määrittäminä, vaikka heidän reagointinsa tilanteissa muokkautuu suhteessa käytössä oleviin sosiaaliin ja kulttuurisiin resursseihin. Myös ajoitus, onni ja yksilölliset kyvyt voivat auttaa ylittämään olosuhteisiin pohjautuvat ennusteet. Kyseisenlainen ajoitukseen ja onnekkaiseen yhteensattumaan liittyvä tapahtuma on tulkittavissa esimerkiksi seuraavassa, juuri ennen pandemiaa seurustelukumppaninsa tavanneen Annin kuvauksessa:

Anni, 23: --- meiän suhde syveni siinä tosi nopeesti ja oppi tuntee toista tosi nopeesti mikä oli tosi kiva et se kyl helpotti sitä omaa lomautusta ainaki, koska emmä tiää jos mä oisin sinkkuna ollu lomautettuna kaks kuukautta, niin et mitä mä oisin sit tehny. Ehkä mä oisin sit menny johonki sukulaisen luo siks kaheks kuukaudeks tai jotaki, että emmä yksin kotona ois sitä kestäny. Mut sit poikaystäväjän kanssa se oli, helppo ja, no voiko sanoa mukavaa [nauraa] mut oli se ihan, oli aikaa olla.

37 Thomson ym. 2002.

Annin kokemus lomautuksesta ja pandemiarajoituksista olisi voinut värittyä toisenlaisessa elämäntilanteessa negatiivisemmin. Elämästä oli tilapäisesti kadonnut hänen merkitykselliseksi kokemansa työ ja työyhteisö. Anni nosti suureen arvoon mahdollisuuden viettää uudessa poikkeustilanteessa aikaa kumppanin kanssa, jonka hän oli hiljattain tavannut, ja siten suojautua myös rajoitusten aiheuttamalta yksinäisyydeltä. Tilanne oli samalla eduksi myös uuteen ihmiseen tutustumiselle.

Annin naurahdus tilanteestaan kertoessaan kiinnittää huomiota. Anni mietti, voiko pandemian myötä muuttunutta tilannetta kuvailla sanalla ”mukava”, mikä voi viestiä paitsi poikaystävän kanssa vietetyn ajan myönteisyydestä myös pohdinnasta, onko korrektaa sanoa, että korona-aika ei ole ollut pelkästään kärsimystä vaan myös omalla tavallaan mukavaa aikaa ja olevansa tyytyväinen siihen, että sai aikaa keskittyä elämässään muuhunkin kuin työntekoon. Onkin kiinnostavaa, miten nuorten kerronnan pohjalta voi tulkita tiettyjä kulttuurisia arvoja ja odotuksia esimerkiksi koskien tiukkaa työmoraalia ja palkkatyön arvostettua asemaa yhteiskunnassa sekä nuorten pohdintoja, helpottuneisuutta ja neuvotteluja erilaisista itseen kohdistuvista odotuksista poikkeustilanteessa.

Sosiologi Matti Kortteinen³⁸ havaitsi toimihenkilöiden ja työntekijöiden haastatteluihin perustuneessa tutkimuksessaan sotasukupolvien elämään kytkeytyvän selviytymisen eetoksen, jossa tärkeää oli uhrautuminen työntekijänä. Kortteisen mukaan etenkin sotasukupolvia nuoremmat naiset kyseenalaistivat tätä eetosta. Myös useissa myöhemmissä tutkimuksissa on todettu, että julkisessa keskustelussa monesti esiintyneelle uskumukselle työntöön arvostuksen heikkenemisestä nuorten keskuudessa ei ole todellisuuspohjaa, mutta sen sijaan nuorten työhön liittämät merkitykset ja odotukset ovat muuttuneet, mikä on siirtänyt uhrautumiseen perustuvaa suhtautumista sivummalle.³⁹ Yhteiskunnalliset kriisit,

38 Kortteinen 1992, 74, 340.

39 Ks. Ågren, Pietilä & Rättilä 2020, 159, 171.

kuten tässä tapauksessa koronapandemia, voivat nostaa uudella tavalla pintaan kollektiivisia, kiteytyneitä uskomuksia ja toimintamalleja ja antaa aihetta pohtia niiden perusteita. Onko tämä menetetyksi sukupolveksi kutsuttu joukko itse asiassa etsimässä kestävämpää hyvinvointia⁴⁰ ja näkee korona-ajassa tämän suhteen myös mahdollisuuksia?

”Mä voin sanoa että se korona oli alussa hyvä meille”

Korona-aikana asianmukaiset ja riittävät palvelut ovat olleet nuorten tavoitettavissa aiempaakin heikommin.⁴¹ Nuoret luottavat mielenterveysongelmien hoitoon vähemmän kuin aiemmin.⁴² Haastatellut nuoret aikuiset kertoivat omalta osaltaan tästä heikentyneiden palvelujen todellisuudesta (ks. luku 3). Kielteisten kokemusten lisäksi osa tutkimusaineistomme nuorista aikuisista kertoi myös myönteisistä käänteistä, joita palvelujärjestelmässä tai yksittäisessä palvelussa oli tapahtunut heille koronatilanteen seurauksena. Joillekin haastateltaville instituutioiden aiempaa suurempi joustavuus korona-aikana oli lisännyt mahdollisuuksia vaikuttaa omiin palveluihinsa tai luovia työelämässä valitsemallaan tavalla.

Korona-ajan paradoksaalisena myönteisenä seurauksena tuli aineistossa esiin tilanne, jossa poikkeustilanteen alussa vaille riittävän toimeentulon takaavia työtunteja jäänyttä, toimeentulotuen piiriin hakeutunutta nuorta ei ollut ohjattu heti hakemaan opiskelupaikkaa tai etsimään muuta työtä. Kyseisellä nuorella ei ollut ammattitutkintoa, mutta hänellä oli työ, josta saadulla palkalla hän oli tullut toimeen, ennen kuin pandemiatilanne rajoituksineen vei suuren osan työtunneista. Työtuntien vähennyttyä vaarana oli, että Kelan asettama palkkaraja (150 €/kk) olisi ylittynyt, mutta nuori olisi jäänyt vaille riittävää toimeentulotukea eikä olisi elänyt palkallaankaan. Nuori toivoi voivansa tienata omat rahansa ja maksaa

40 Ks. Helne & Hirvilammi 2021.

41 Mm. Kallio & Honkatukia 2021.

42 Myllyniemi 2021.

vuokransa, vaikka palkka olisikin pienempi kuin toimeentulotuki. Hän ei halunnut opiskella, mutta hän pärjäsi työssään hyvin. Eri-
näisten sattumien seurauksena hän pystyi elättämään itsensä:

Sara, 22: Mulla kävi hyvä tuuri siinä että mun pomo sairastu, mä rupesin tekemään sen vuoroja, nii mä sain kaikki [tunnit] täyteen, ja kyl mä silti tienasin vähemmän, ku mä saisin Kelalta rahaa. Et vuokran sain maksettua mutta se käteen mikä jäi sitte ns käyttörahaks oli pienempi määrä, mut itellä se tuntu paljon paremmalta ku se, et menee Kelan tuilla, että tietää että se on omalla [työllä ansaittua].

Ilman pandemiatilannetta Sara olisi luultavasti välttynyt toimeentulon hakemiselta töiden jatkuessa entiseen malliin. Kuitenkin hänen tapauksessaan instituutioiden joustavuus korona-aikana mahdollisti valitulla polulla jatkamisen omanlaisella, ei täysin yleisiä odotuksia vastaavalla mutta ei niitä kokonaan kyseenalaistavalla tavalla: Sara saattoi jatkaa työskentelyä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa.⁴³ Tilanteiden vaihtelusta kertoo kuitenkin se, että haastatteluhetkellä Sara oli koronan vuoksi työttömänä ja sai jälleen toimeentulotukea, koska ei ollut oikeutettu työttömyysturvaan.

Rania kertoi, miten hänen perheelleen oli koronatilanteen vuoksi järjestynyt vastaanottokeskuksen yhden huoneen sijaan kahden huoneen ja keittiön asunto muutamaksi kuukaudeksi, koska perheenjäsen kuului riskiryhmään. Rania kertoi tuolloin kokeneensa, että pandemiatilanne oli vaikuttanut myönteisesti hänen perheensä elämään: ilman tilavampaa asuntoa he eivät olisi saaneet kaipaamaansa hengähdystaukoa vastaanottokeskuksen ah-
taista asumisolosta.

Rania, 19: Ja mä voin sanoa että se korona kun oli alussa oli hyvä meille, koska me asumme vastaanottokeskuksessa. Silloin

43 Ks. myös Ågren 2014, 58.

antoivat toisen asunnon meille, eli on sama kuin oma koti oli, ja olimme tosi iloisia, minä ja perhe koska tässä meillä on vain yksi huone kaikille, kuusi henkilölle. Ja siellä meillä oli kaksi huonetta ja keittiö, me tehdään oma ruoka, oli tosi kiva, sanoinkin korona on tosi hyvä [asia].

Yksi nuorista aikuisista puolestaan toi esiin aiempaa paremman kuulluksi tulemisen kokemuksen palvelussa koronapandemian aikana. Hänet oli tietyn palvelun piirissä ohjattu mukaan ryhmämuotoiseen toimintaan, josta hän ei kuitenkaan kokenut hyötyvänsä. Koronarajoitusten myötä ryhmäkokoja pienennettiin, ja osallistujat saivat kertoa, haluavatko jatkaa ryhmässä. Haastateltu nuori sai siten vaikuttaa omaan osallistumisen tapansa, lopettaa ryhmätoiminnan ja silti säilyttää palvelut tarvitsemiltaan osin. Palvelun heikentyminen näyttäytyi hänelle myönteisenä asiana, toisin kuin niille nuorille, jotka olisivat hyötäneet ryhmästä ja halunneet jäädä siihen mutta eivät välttämättä mahtuneet enää mukaan.

Edellisen kaltaiset kokemukset antavat aihetta keskusteluun palvelujen järjestämisestä pandemian jälkeisenä aikana: miten mahdollistaa nykyistä paremmin nuorten ja heidän läheistensä tarpeiden mukaiset palvelut sekä nuorten oman asiantuntijuuden kuuntelu palveluiden järjestämisessä sen sijaan, että palveluja ohjaisi ajatus yhteiskunnan edun ensisijaisuudesta ja nuoren sopeuttamisesta palvelujärjestelmän toimintoihin?⁴⁴

Introversion ja ekstroversion merkitykset murroksessa

Työelämään kiinnittymisen rinnalla haastatellut nuoret aikuiset pohtivat koronan vaikutuksia introversion ja ekstroversion merkityksiin. Osa käytti kyseisiä käsitteitä, ja osa puhui esimerkiksi itsekseen kotona viihtymisen ja usein toistuvan sosiaalisen toiminnan merkityksistä. Kaikki haastatellut eivät määritelleet itseään

44 Ks. Ågren 2014, 56.

introverteiksi tai ekstroverteiksi, mutta käytän viitekehyyksenä kyseisiä käsitteitä aiheen havainnollistamiseksi ja problematisoimiseksi. Näen nämä ominaisuudet staattisten ääripäiden sijaan eräänlaisiksi jatkumoiksi. Psykologian professori Liisa Keltikangas-Järvinen⁴⁵ tuo esiin, miten tulkittaessa ihmisiä ekstroverteiksi tai introverteiksi huomio kiinnitetään usein sosiaalisiin tilanteisiin liittyvään käytökseen ja siihen, miten kiinnostunut ihminen näyttää olevan muiden ihmisten seurasta tai hiljaisuudessa olemisesta. Hänen mukaansa ekstroversiossa ja introversiossa on kyse viritystilasta, joka on ekstroverteilla matalampi kuin introverteilla. Siksi introversioon taipuvainen pyrkii vähentämään ympäristöstä tulevia ärsykeitä, kun taas ekstrovertimpi ihminen tarvitsee niitä enemmän optimoidakseen viritystilaansa. Nämä piirteet eivät siten liity esimerkiksi siihen, miten paljon ihminen pitää muista ihmisistä⁴⁶.

Eri tieteenaloilla on erilaisia lähestymistapoja kyseisiin ilmiöihin. Monet käsitteet, kuten introversio ja ekstroversio, saavat lisäksi uusia sävyjä, kun niitä käytetään arjen ymmärtämiseen. Käsitteet muokkautuvat, kun niihin liittyy erilaisia kulttuurisia arvostuksia.⁴⁷ Monesti ilmiöiden ja piirteiden ympärillä käyty keskustelu ja tulkinnat kytkeytyvät kulttuuriin käsityksiin ja arjen uskomuksiin, jolloin omia näkökulmia ei välttämättä ole tarkoituskaan pyrkii perustelemaan ja tiedostamaan tai avaamaan tarkemmin niihin liittyviä vaikutus- ja valtasuhteita.⁴⁸

Kulttuurinen uskomus ekstroversiosta itseoikeutetusti tavoiteltavana ominaisuutena esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa ja työelämässä elää ja voi hyvin, vaikka sille ei tutkimusten mukaan ole perusteita.⁴⁹ Ekstroverttia ja introverttia ihmistyyppiä voidaan kuvata

45 Keltikangas-Järvinen 2019, 188.

46 Mt.

47 Keltikangas-Järvinen 2019, 185–186.

48 Myös Virtanen 1994; vrt. Haaparanta & Niiniluoto 2016, 29.

49 Esim. Keltikangas-Järvinen 2016, 30; Keltikangas-Järvinen 2019.

monin tavoin.⁵⁰ Tarkastelen seuraavassa kysymystä temperamenteista ja ihmistyypeistä kulttuurisina arvostuksina ja odotuksina perehtyen erityisesti siihen, miten nuoret itse kuvailevat itseään ja intressejään suhteessa kyseisiin ihmistyypeihin. Tarkastelen myös, miten he ovat kokeneet näiden ominaisuuksien arvostuksen muuttuneen koronan myötä muuttuneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

”Must se oli ihanaa kun mä sain olla kotona ja se oli hyväksyttävää”

Rajoitusten aika voidaan osin nähdä paitsi nimensä mukaisesti rajoittavaksi myös vapauttavaksi. Moni tutkimukseen haastateltu nuori aikuinen kuvasi olevansa helpottunut siitä, että esimerkiksi tapaamisista voi kieltäytyä joutumatta selittelemään asiaa. Introvertiksi itsensä kokevat tai paljon omaa rauhaa kaipaavat nuoret aikuiset olivat aiemmin tunteneet painetta olla ulospäinsuuntautuneita mutta kertoivat nyt kokevansa, että koronarajoitusten myötä introversiosta tuli yleisesti toivottu piirre.

*Krista, 27: Viime keväänä mulla oli tosi vapautunukin olo kun mun ei tarvi mennä mihinkään. Must se oli ihanaa, kun mä sain olla kotona ja se oli hyväksyttävää koska, aiemminki on ollu se, et mä oon ollu aina kotihiiri, ja siitä on aina vähän tullu se olo että et sä sais olla [naurahtaa], sun pitäs olla se bilettäjä. (--)
mä tykkäsin mennä yksin. Nii se oli kiva kun [se on] sallittua. Sillein sallivampaa. Mua tavallaan ehkä vähän pelottaaki se, et jos tää palais oikeesti siihen entiseen normaaliin, et ”apua, pitää taas sosialisoida ja nähdä ihmisiä” [naurahtaa], siis tiekkö, tai silleen et vähän enemmän joo mutta ei paljon [puhuu nauraen], niin se ois sitten hyvä. Se on tuonu sen, et tieksä kun me eletään niin ekstroversiopohjasessa maailmassa. Tuonu ehkä enemmän sen, et myös se introversio on ok ja se on hyvä, ja se on (--)
se ei*

50 Keltikangas-Järvinen 2016.

oo (-) huono. Se oli mulle kans semmonen tärkeä, mistä mä oon ite tykänny.

Kristan huojentuneisuutta varjosti kuitenkin huoli paluusta entiseen normaaliin, jossa hän arveli joutuvansa taas paineen alle. Nuoret tuntuivat kokevan, että yhteiskunnassa ulospäin suuntautuminen on normi ja itsekseen viihtyminen poikkeus, joka korona-ajan rajoitusten vuoksi hyväksytään paremmin. Nuoret kertoivat, että aiemmin kotona yksin olemista oli pitänyt perustella tai että he olivat kokeneet sen vuoksi huonommuuden tunteita.

Nuorten aikuisten kerronnassa oli erityisen kiinnostavaa tapa, jolla he erittelivät omaa suhdettaan yksin olemiseen ja miten se kytkeytyi heidän näkökulmastaan koronarajoituksiin. Haastatteluaineisto tuo esiin, miten nuori voi ahdistua kotiin eristäytymisestä mutta toisaalta tuntee myös suurta tarvetta yksin olemiselle ja siitä nauttimista⁵¹. Vaikka molempia kokemuksia ja tunteita voi esiintyä samalla ihmisellä, tässä suhteessa toisistaan eroavat nuoret tuntuivat kokeneen pandemian mukanaan tuoman yksinolon osin eri tavalla. He, jotka olivat jo aiemmin itse toivoneet voivansa olla paljon yksin tai pyrkineet järjestämään sosiaaliset kontaktit rajatusti oman tarpeen mukaan, kokivat tämän persoonallisuuden piirteen, temperamentin tai elämäntavan tulleen koronatilanteen myötä arvostetummaksi ja myös ajankäytöllisesti mahdolliseksi. Nuoret, jotka kamppailivat sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisen vetäytymisen kanssa mutta kaipasivat pohjimmiltaan enemmän kasvokkaisia ihmiskontakteja tai apua ahdistukseensa, pitivät pandemiarajoitusten vaikutuksia ristiriitaisina: Toisaalta he saivat hengähdystauon paineesta liialliselta tuntuvaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kokivat, että heidän elämäntapaansa arvostettiin yleisesti toisin kuin korona-aikaa edeltäneessä yhteiskunnassa. Toisaalta sosiaaliset tilanteet ja kotoa poistuminen olivat alkaneet ahdistaa joitakin entistä enemmän. Sosiaaliseen ahdistukseen liit-

51 Ks. myös luku 5.

tyvää avuntarvetta koronatilanne ja vetäytymisen muuttuminen tilapäiseksi normiksi ei luonnollisestikaan poistanut.⁵²

Monet sosiaalisista peloista kärsivät nuoret aikuiset kokivat julkisilla paikoilla liikkumisen maskin kanssa myönteiseksi asiaksi: kyse ei ollut ystävien tai opiskelukaverien tapaamisesta vaan yhden nuoren sanoin ”tarpeettomista sosiaalisista kanssakäymisistä” eli esimerkiksi vieraiden ihmisten kanssa käydyistä satunnaisista keskusteluista, joilla ei koettu olevan merkitystä omassa elämässä ja jotka voi mielellään jättää väliin. Monet kokivat maskin auttavan näiltä tilanteilta suojautumisessa. Nuoret katsoivat pandemian aikaansaamia muutoksia myös globaalista näkökulmasta. He toivat aiemman kokemuksensa ja tietämyksensä valossa esiin ”maskipakosta” puolia, jotka usein jäävät Suomessa huomioimatta. Ulkomailla asunut 22-vuotias Nora kertoi haastattelussa seuraavaa:

Esimerkiks kuten sanottu [ulkomaa 2]:ssa ja [ulkomaa 3]:ssa varsinki, nii sen lisäksi et ne on, just hygienian puolesta käyttää ku on niin, mikä populaatio on niin ahdas. Densely populated mikä se on suomeks, mut joo populaatio on niin, väestö on tosi tiukassa. Nii senhän takii ne käyttää hygienian puolest niit maskeja, mut et se on myös, maskit on, varsinki kangasmaskit on tosi iso osa sitä, katumuotikulttuuri. Street fashionii. Ja mä ihan siis tykkäsin siit ihan sikana ku mä siel asuin. Et pystyy esim. jos on mustat vaatteet esim. mä tykkään näist tällasista, mikä tää onks nää turtleneck, tällaset. Joo nii tällaset plus sit ostaa oikein saman värisen siihen väriin matchaavan maskin. Nii mun mielest se näyttää tosi tyylikkäältä et, ei pidä olla sillee, että ”tää on tämmönen kertakäyttönen ruma ja epämielinen apteekin maski” ja, ”älä osta sellasii osta semmonen mikä näyttää hyvältä ja sopii sulle eikä tunnu inhottavalta”.

52 Myös Laine ym. 2023, 161–164.

Mieleisten maskien ostaminen edellyttää taloudellisia resursseja ja sitä, että ei ole terveydellistä estettä käyttää maskia. Nora kuitenkin viittaa nimenomaan ihmisiin, jotka voivat investoida maskeihin ja käyttää niitä. Kommentti tuo esiin tärkeän huomion: maskin ei tarvitse olla pakko, vaan se voi olla myös mahdollisuus. Nuorten on yleisesti uskottu olevan maskivastaisia, ja siksi on tärkeää keskustella maskien monista merkityksistä ja vaikutuksista. Aineistomme tuo esiin, miten osalle nuorista maski on merkinnyt myös henkistä turvaa ja itseilmaisun mahdollisuuksia.

Monenlaisia kokemuksia ja vaikutuksia

Haastatellut nuoret aikuiset toivat usein esiin monenlaisia puolia elämästään ja toiveistaan sekä koronan vaikutuksista niihin. Niiden myötä voidaan ymmärtää, että yksin oleminen tai tietynlaisista yhteisöistä pois jättäytyminen tai suljetuksi tuleminen eivät automaattisesti määritä nuoren elämänkulkua tai hänen positiotaan muissa yhteisöissä ja verkostoissa.⁵³ Moni haastateltava toi esiin, miten tärkeää heille on määrittää ja valita itse, millaista sosiaalisuus on heidän elämässään. Sosiaalisen ahdistuksen kokemuksista kertonut tai pitkän aikaa lähes kaikki päivänsä yksin kotona viettänyt nuori saattoi haaveilla hyvin ihmisläheisestä palvelualan ammatista, johon hän koki itsellään olevan omien kokemustensa myötä kompetenssia, ja matkasta ystävänsä kanssa koronatilanteen helpottaessa. Toinen kertoi olevansa aktiivinen taidemaailman sosiaalisissa tapahtumissa ja kaipasi niitä rajoitusten olosuhteissa. Samallakin nuorella saattoi olla monenlaisia kokemuksia koronarajoitusten seurauksista eri tilanteissa ja koronapandemian eri vaiheissa.

Moni nuori aikuinen kertoi ymmärtävänsä hyvin myös omasta poikkeavat tavat kokea rajoitukset ja sen, että jokaisen elämäntilanne vaikuttaa kokemuksiin ja mahdollisuuksiin. Esimerkiksi vastaanottokeskuksessa tai lapsuudenperheen kanssa korona-aikaan asuneet nuoret aikuiset eivät välttämättä voineet nauttia yksin

53 Korkiamäki 2014, 47.

olemisesta ja omasta rauhasta tai hiljaisesta tilasta, vaikka olisivat halunneetkin, toisin kuin monet yksin tai riittävän tilavassa asunnossa asuvat. Kuitenkin esimerkiksi vastaanottokeskuksessa asunut haastateltava pystyi vaikuttamaan asumisoloihinsa niin, että hän muutti perheensä luota kahden muun nuoren kanssa samaan huoneeseen. Hän pystyi siten vaikuttamaan sosiaalisten suhteidensa luonteeseen ja intensiteettiin korona-aikana.

Tilanteessa, jossa juuri kukaan ei käy juuri missään, myös nuoret, joilla ei ole rahaa tai kiinnostusta esimerkiksi elokuvissa tai baarissa käymiseen, välttyivät joutumasta selittämään muille poisjäämisiään. Osalle nuorista koti oli mieleisten vapaa-ajan tekemisten, kuten lukemisen ja kuvataiteen harrastamisen, ympäristö. Tällöin tilanne ei juuri muuttunut kodin ulkopuolisten harrastustilojen sulkeuduttua, mutta sen sijaan nuori koki ”luvallisemmaksi” syventyä näihin itselleen tärkeisiin tekemisiin. Kaikki nuoret eivät siis kaivanneet kodin ulkopuolisia harrastuksia, toisin kuin koronan aikaisista julkisista keskusteluista saattoi ehkä päätellä. Se, miten nuoret kokivat olevan hyväksytyä elää, ja poikkeustilanteen koetut vaikutukset tähän kokemukseen kertovat paljon kollektiivisista, sisäistetyistä uskomuksista – nuoret, jotka eivät solahda tai halua solahtaa näiden uskomusten ylläpitämiin muotteihin, ovat synnyttäneet kukin omalla tavallaan hiljaisen kumouksellista vastakertomustaan. Korona-aika rajoituksineen tarjosikin omanlaisiaan tukea näille nuorille. Voidaan kysyä, liittyykö huoleen menetetystä sukupolvesta käsitys siitä, että omissa oloissaan viihtyvät tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret ja nuoret aikuiset eivät olisi aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa. Vaikuttaa siltä, että vasta korona-aika on tuonut esiin heidän elämäntapojensa ja -tilanteidensa monia puolia ja osaamisensa merkityksellisyyttä.

Pandemia-ajasta eteenpäin aikaisempaa yhdenvertaisemmin

Osalle nuorista aikuisista korona-aika on ollut sitä edeltänyttä aikaa armollisempaa: eräänlainen tauko suorittamisesta, selviytyymi-

sestä, hyväksytyksi tulemisen kamppailuista, erilaisista totutuista normeista, sosiaalisista odotuksista ja tiukoista aikatauluista. Jotkut nuoret aikuiset kokivat voineensa olla luvan kanssa rauhassa kotona ja mahdollisesti harrastaa kodin piirissä asioita vailla painetta itselle liialliselta tuntuvaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tässä luvussa tarkastelujen haastattelujen perusteella voidaan päätellä, että joillekin pandemiarajoitukset tarjosivat kaivatun mahdollisuuden huomioida paremmin omia tarpeitaan ja tulla hyväksytyksi omana itsenään.

Haastatteluissa tuli esiin kulttuurinen uskomus ekstroversion paremmuudesta suhteessa introversion. Haastattelupuheesta välittyi nuorten aikuisten ajatus siitä, että pandemian myötä tämänkaltainen yleinen ajattelu muuttui ja myös introversiota arvostettiin. Osa nuorista aikuisista oli jo aiemmin haastanut ekstroversion pyrkimisen ensisijaisuutta, mutta korona-aikana he kokivat saaneensa kaivattua taukoa ja rauhaa tästä vastakarvaan elämisestä. Jatkuva itsensä ja persoonansa puolustaminen vie voimia. Myös pandemia-ajan jälkeen pitää vaalia itse valitun yksin olemisen ja oman rauhan tarpeen kunnioitusta ja arvostusta siinä missä muunkinlaisia elämäntapoja nuorten (ja kenen tahansa) yhdenvertaisuuden ja kestäväen hyvinvoinnin mahdollistamiseksi.⁵⁴

Haastattelupuheesta oli tulkittavissa myös tietoisuus palkkatyön ensisijaisuudesta yhteiskunnallisen osallisuuden mittarina ja neuvottelu tämän ajatuksen kyseenalaistamisesta. Nuoret kertoivat siitä, miten korona-aika oli mahdollistanut keskittymisen työn ulkopuolisiin merkityksellisiin asioihin. Osa haastatelluista puhui työelämän ulkopuolisen elämänpiiriin tärkeydestä epäroivästi, mahdollisesti pohtien tämänkaltaisen puheen oikeutusta. Osa koki voineensa vasta korona-aikana määrätä haluamallaan tavalla elämästään ja yhteiskuntaan osallistumisen tavoistaan. Kaikki nuoret eivät kärsineet yksin kotona olemisesta, etäopiskelusta tai maskeista, vaan osa koki rajoitukset huojentaviksi,

54 Ks. myös Laine ym. 2023, 166.

kiirettä ja stressiä vähentäväksi ja itseymmärrystä lisääviksi mahdollisuuksiksi⁵⁵.

Kiinnostavasti osa koronarajoitusten myönteisiä vaikutuksia esiin tuoneista nuorista aikuisista totesi kuitenkin samassa haastattelussa, ettei koronapandemia ole tuonut mitään positiivista heille itselleen tai maailmalle. Osa haastateltavista kertoi haastattelussa myönteisistä vaikutuksista mutta totesi keskustelleensa kavereidensa kanssa pelkästään haitoista. Nämä ristiriitaisuudet ovat kiinnostavia. Mistä on sallittua puhua kavereiden kesken, ja mitkä tekijät säätelevät sitä, millä tavalla kokemuksista puhutaan haastattelussa? Osa nuorista aikuisista toi esiin koronakriisin yleismaailmallisen vakavuuden ja haastavuuden, joten mahdollisesti koettuja hyötyjä omassa elämässä ei aina pidetty sopivana alleviivata. On myös mahdollista, että osa haastateltavista ei mieltänyt mainitsemiaan asioita koronatilanteeseen liittyviksi myönteisiksi kokemuksiksi.

Myös Aapola-Kari kumppaneineen⁵⁶ havaitsi nuorten aluksi kiistäneen koronalla olleen vaikutuksia heidän elämäänsä mutta kertoneen myöhemmin esimerkkejä erilaisista vaikutuksista. Myös vastausten monitahoisuus on tutkimuksia yhdistävä tekijä: nuoret pohtivat paljon korona-ajan kokemusten erilaisia ulottuvuuksia, monenlaisia vaikutuksia omaan elämään ja poikkeusajan herättämiä tuntemuksia. Kokemuksia onkin tarpeen lähestyä ikään kuin alati elävinä, muuntuvina ja monisävyisinä prosesseina staattisten tilojen sijaan.

Kaikkinensa haastateltavien kertoman pohjalta voidaan tulkita, että uskomus menetetyistä sukupolveista kuvaa heikosti nuorten aikuisten moninaisia kokemuksia korona-ajasta (ks. myös luku 4). Nuoret aikuiset kertovat menettäneensä mahdollisuuksia ja joutuneensa odotustilaan (ks. esim. luku 5), mutta mitään yksiselitteistä luovuttamisen ja menettämisen tarinaa haastatteluista ei ole mahdollista paikantaa. On myös kysyttävä, missä mielessä su-

55 Myös Aapola-Kari, Haikkola & Lahtinen 2021; ks. myös luku 7.

56 Aapola-Kari ym. 2021.

kupolvi olisi menetetty ja ketkä menettävät. Otetaanko menetettyä sukupolvea koskevassa huolipuheessa huomioon esimerkiksi palkkatyöelämän ulkopuolisten asioiden ja oppimisen arvoa?⁵⁷ Sota-ajan nuorista voidaan päätellä, että monet nuoret olivat tuolloin tietoisia sen suhteen, millaista yhteiskuntaa ja yhteisöllisyyttä he halusivat olla luomassa sen sijaan, että he olisivat passiivisesti omaksuneet ylhäältäpäin annettuja käskyjä tietynlaisen kollektiivisen identiteetin luomiseen.⁵⁸ Sama päätelmä tulee mieleen myös myöhempien aikakausien nuorista ja nuorista aikuisista – nuorten eri tavat käsittää maailmaa ja ilmaista pyrkimyksiään näyttävät vain menevän toistuvasti ”ohi” aikuisten sukupolvilta, jotka samalla itse edustavat aiempia ”menetettyjä” nuorten sukupolvia.

On myös kiinnostava kysymys, missä määrin nuoret aikuiset ottavat itse käyttöön menetetyn tai kadotetun sukupolven käsitteen ja kiinnittyvät siihen myönteisesti, kuten osa kirjailijapiireihin kuuluneista nuorista teki sata vuotta sitten Ranskassa.⁵⁹ Keillä nuorilla on tähän mahdollisuus? Tätä lukua varten haastatelluilla nuorilla aikuisilla oli paineista ja vallitsevasta itse pärjäämisen eetoksesta huolimatta esimerkiksi hetkessä elämisen ja toisiin tuutumisen taitoja, joille on syytä antaa arvoa tulevaisuuden ollessa epävarma. Merkittävää on myös, että osa haastateltavista oli jossain määrin kokenut voivansa elää itselleen sopivaa nuorta aikuisuutta parhaiten nimenomaan pandemia-aikana.

57 Myös Toiviainen 2018.

58 Näre 2008.

59 Sutinen 2018.

Lähteet

- Aapola-Kari, Sinikka & Lotta Haikkola & Jenni Lahtinen (2021) *"Se on saanut ajattelemaan ja pannut stopin elämään" – nuorten ristiriitaiset kokemukset koronapandemian ensimmäisistä kuukausista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma/77> (viitattu 21.10.2021).
- Airaksinen, Outi (2020) Korona iskee erityisesti nuorten talouteen – uhkaako meitä jälleen yksi menetetty sukupolvi? *Taloustaito* 7,5.2020. <https://www.taloustaito.fi/tyo-elake/korona-iskee-erityisesti-nuorten-talouteen-uhkaako-meita-jalleen-yksi-menetetty-sukupolvi/#ee421a0e> (viitattu 11.4.2022).
- Anttonen, Veikko & Pekka Hakamies & Pia Olsson & Jussi Lehtonen & Jaana Kouri & Pasi Enges & Tiina Mahlamäki & Timo J. Virtanen (2015) *Johdanto*. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel kulttuurien tutkimukseen*. Turku: Turun yliopisto, 15–58.
- Drufva, Juha (2012) Luterilainen työmoraali on vääriä käsitys. *Kansan Uutiset* 9.12.2012. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2923667-luterilainen-tyomoraali-on-vaarinkasitys> (viitattu 14.12.2021).
- Haaparanta, Leila & Ilkka Niiniluoto (2016) *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus.
- Haapoja, Heidi (2015) Moderni, traditio, nykykansanmusiikki. Luento. Folklore ja nykykulttuuri -luentosarja, Helsingin yliopisto, 18.11.2015.
- Haasio, Ari (2015) *Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon "pienessä maailmassa"*. Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttytymisestä. Tampere: Tampere University press.
- Haasio, Ari & Minna Zechner (2014) Identiteettipuhetta Hikikomero-keskustelufoorumilla. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen – Nuorten elinolot vuosikirja 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 51–62.
- Hagelin, Heidi (2020) Pääkirjoitus: Pitkittyvä koronakriisi voi synnyttää menetetyn sukupolven – kova huoli nuorten tulevaisuudesta. *Ilta-Sanomat* 16.10.2020. <https://www.is.fi/paakirjoitus/art-2000006672385.html> (viitattu 31.12.2021).
- Helne, Tuula & Tuuli Hirvilampi (2021) *Puristuksissa? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kela.
- Hoikkala, Tommi (2008) Suuret ikäluokat ja työ. Teoksessa Semi Purhonen & Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) *Kenen sukupolven kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 68–88.
- Honkatukia, Päivi & Jenni Kallio & Miia Lähde & Jenni Mölkänen (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa: Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123861> (viitattu 18.12.2023).
- Hytönen, Kirsi-Maria (2014) *"Ei elämäni lomaa mahtunut": naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleennrakennuksen aikana*. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.

- Joutsenvirta, Maria & Tuuli Hirvilammi & Marko Ulvila & Kristoffer Wilén (2016) *Talous kasvun jälkeen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia (2021) Palvelujen alasajo on lisännyt nuorten pahoinvointia. *Helsingin Sanomat* 24.2.2021. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007821274.html> (viitattu 18.12.2023).
- Katvala, Satu (2001) *Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa (2019) *Ujot ja introvertit*. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa (2016) *"Hyvät tyypit" – temperamentti ja työelämä*. Helsinki: WSOY.
- Kirves, Jenni & Sari Näre (2008) Nuorten Talkoot: isänmaallinen työvelvollisuus. Teoksessa Sari Näre & Jenni Kirves & Juha Siltala & Joni Strandberg (toim.) *Sodassa koettua [2], Uhrattu nuoruus*. Helsinki: Weilin + Göös, 64–97.
- Korkiamäki, Riikka (2014) "Jos mä nyt voisoin saada ystäviä" – Ulkopuolisuus vertaissuhteissa nuorten kokemana. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen: Nuorten elinolit -vuosikirja 2014*, 38–50. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, 38–50.
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä: suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Koski, Kaarina (2004) Arkiuskomukset – näkökulma arkiajatteluun. *Elore* 1/2004. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. <https://journal.fi/elore/article/view/78436/39335> (viitattu 18.11.2021).
- Lahtinen, Jenni & Mikko Salasuo (2020) *"Harrastusten keskeytyminen harmitti". Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana: vapaa-aika ja harrastaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma64> (viitattu 21.10.2021).
- Laine, Sofia & Eila Kauppinen & Sirpa Tani & Karla Malm (2023) Koti kouluna, hengailun paikkana ja yksityisenä tilana korona-ajassa. Teoksessa Sofia Laine & Eila Kauppinen & Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) *Nuoruus korona-ajan kaupungissa: Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauamista*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 242, 147–167.
- Loukkola, Anna (2012) *Lamavuonna 1992 tutkinnon suorittaneet työllistyivät huonosti*. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2012. https://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_006.html?s=0 (viitattu 27.4.2022).
- Merikukka, Marko & Maaria Hartman & Tiina Ristikari & Petri Hilli & Aapo Juutinen & Markus Keski-Säntti & Petri Virtanen (2021) *Vamos-nuortenpalvelun vaikuttavuustutkimus*. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö sr, Iltan tutkimukset 2021:3.
- Myllyniemi, Sami (2021) Nuorten terveyspalveluiden käyttö ja luottamus palveluihin korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. *Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja*. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma76> (viitattu 20.9.2021).

- Näre, Sari (2008) Nuoruus sodan hävityksessä. Teoksessa Sari Näre & Jenni Kirves & Juha Siltala & Joni Strandberg (toim.) *Sodassa koettua* [2], *Uhrattu nuoruus*. Helsinki: Weilin + Göös, 8–39.
- Purhonen, Semi (2008) Johdanto: suuret ikäluokat sukupolvena? Teoksessa Semi Purhonen & Tommi Hoikkala & J. P. Roos (toim.) *Kenen sukupolveen kuuluu? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 9–30.
- Salasuo, Mikko (2021) Edellinen Suomen malli. Neuvottelua lasten ja nuorten harrastamisen yhteiskunnallisesta perustelusta sotien jälkeen. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä: Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto, 17–28.
- Salasuo, Mikko & Jenni Lahtinen (2021) ”Edelleen harmittaa” – Nuorten kokemus harrastamisen keskeytymisestä korona-aikana ja sen yhteys vapaa-ajan tyytyväisyyteen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma79> (viitattu 21.10.2021).
- Settersten Jr, Richard A. ym. (2020) Understanding the effects of Covid-19 through a life course lens. *Advances in Life Course Research* (45) 100360. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2020.100360>.
- Sutinen, Ville-Juhani (2018) *Kadotettu sukupolvi: Maailmansotien väliset kirjalliset liikkeet*. Vantaa: Avain.
- Taskinen, Pertti (2020) Lomautettuja palasi töihin, mutta kriisi kolhii nuorten työllisyyttä. Tilastokeskus. Tieto & Trendit. Asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2020/lomautettuja-palasi-toihin-mutta-kriisi-kolhii-nuorten-tyollisyytta/> (viitattu 27.4.2022).
- Thomson, Rachel & Robert Bell & Janet Holland & Sheila Henderson & Sheena McGrellis & Sue Sharpe (2002) Critical Moments: Choice, Chance and Opportunity in Young People’s Narratives of Transition. *Sociology* 36 (2), 335–354.
- Toiviainen, Sanna (2018) Sopeutumista, sitkeyttä ja selviytymistä: Nuorten relationaalinen toimijuus siirtymässä marginaalista kohti valtavirtoja. *Nuorisotutkimus* 36 (8), 35–49.
- Valkama, Heikki (2020) Syntyykö uusi ”kadotettu sukupolvi”, jonka startti työelämässä viivästyy? Yli 50 000 nuorta ja nuorta aikuista jäi vaille töitä edellisvuoteen verrattuna. *Yle Uutiset* 3.8.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11468249> (viitattu 11.4.2022).
- Valkama, Heikki (2017) Analyysi: Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki – hei, tämä ei koske sinua, luterilainen! *Yle Uutiset* 31.10.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9904626> (viitattu 18.1.2022).
- Virtanen, Leea (1994) *Punatukkaiset ovat intohimoisia: Arjen uskomuksia*. Juva: WSOY.
- Woodman, Dan & Johanna Wyn (2015) Class, gender and generation matter: using the concept of social generation to study inequality and social change. *Journal of Youth Studies* 18 (10), 1402–1410. DOI: 10.1080/13676261.2015.1048206.
- Woodman, Dan (2011) A generation’s approach to youth research. Teoksessa Sally Beadle & Roger Holdsworth & Johanna Wyn (toim.) *For we are*

- young and...? Young people in a time of uncertainty.* Melbourne: Melbourne University Press, 29–48.
- Wyn, Johanna & Dan Woodman (2006) Generation, Youth and Social Change in Australia. *Journal of Youth Studies* 9 (5), 495–514. DOI: 10.1080/13676260600805713.
- Ågren, Susanna (2014) Huutaako nuorisotakuun taustalla pelon kulttuuri? Teoksessa Anu Gretschel & Kari Paakkunainen & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 150, verkkojulkaisuja 76, 56–59.
- Ågren, Susanna & Ilkka Pietilä & Tiina Rättilä (2020) Palkkatyökeskeisen ajattelun esiintyminen ammattiin opiskelevien työelämäasenteissa. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 157–178.

7. Nuorten kausityöläisten kokemuksia koronasta Lapin matkailukeskuksissa – hermeneuttisfenomenologisia tulkintoja

Helena Helve

Me lähetään kesäkuussa, muutetaan pois. Mutta kyllä tässä nyt on töitä riittänyt sen, minkä on vaan kerennyt tehdä. Kyllä tuon koronan myötä, sanotaanko, että se on tehny jopa hyvää tälle kotimaan matkailulle, että kyllä tässä kesästä [2020] asti on saanu tehdä töitä sen, minkä vaan on jaksanut.

... jos mietti, miten korona on vaikuttanut tähän paikkaan, niin onhan se tietenkin, nyt kun ravintolat oli kiinni ja varsinkin kun oli pääsiäisen kiinni, niin kyllähän se paikallisiin ravintolayrityksiin vaikutti varmasti negatiivisesti. Mutta mekin sitten taas, kun tarjotaan eri palveluita luontoon ja liikkumiseen, niin meihin se on taas vaikuttanut ehkä jopa positiivisesti, koska ihmiset on ruvennut liikkumaan ja hoksannut sen kotimaan matkailun, että ei aina tarvi lomilla lähteä ulkomaille. Kesäkin oli, sen huomaa kesällä ehkä eniten jopa.

Nuori kausityöntekijä kuvaa edellä elämäänsä Lapin matkailukeskuksessa korona-aikana. Tarkastelen tässä luvussa nuorten kausityöläisten koronakokemuksia ja niiden vaikutuksia heidän elämäänsä Lapin matkailukeskuksissa keväällä 2021. Tutkimuksen taustalla on kymmenen vuoden takainen tutkimusprojektini

Lapin matkailukeskusten nuorista kausityöntekijöistä.¹ Silloisen tutkimuksen hypoteettinen lähtökohta oli, että lyhykestoinen ja määräaikainen työ muuttaa nuoren identiteettiä, tulevaisuuden odotuksia, työasenteita, arvoja ja maailmankuvaa². Monet tuolloin tutkituista nuorista näkivät lähitulevaisuuden sykliseksi talvikaudesta pääsiäiseen, kesäkaudesta syksyn ruskaan ja joulun aikaan. Kesäisin monet olivat työttöminä. Silloin he matkustelivat tai asuivat vanhempiensa luona. Nämä vuonna 2012 tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat muodostaneet oman yksilöllisen käsityksensä ajasta, mikä oli osa heidän identiteettinsä rakentamista ja identiteettinsä monimuotoisuutta³. Heidän valinnoissaan voi olla kyse sekä erilaisten elämisen mallien kokeiluista ennen paikalleen asettumista että myös pysyvämmästä downshiftaamisesta, jossa arjen ja työn immateriaaliset ilot ja viihtyvyys ovat tärkeämpiä asioita kuin korkea palkka ja kuluttaminen⁴.

Tutkimus nuorista Lapissa korona-aikana sai alkunsa omasta tilanteestani koronarajoitusten aikaan keväällä 2020. Junat eivät enää kulkeneet pohjoisesta etelään, minkä vuoksi jäin Lappiin kolmeksi kuukaudeksi. Lapissa eristyksessä ollessani otin yhteyttä tämän kirjan kirjoittajiin päästäkseni mukaan tutkimusryhmään. Tavoitteenani oli kerätä seuranta-aineisto aikaisemmalle tutkimukselleni matkailukeskuksissa satunnaisesti tapaamiltani nuorilta. Keväällä 2020 matkailukeskusten ollessa suljettuina en tavoittanut nuoria, mutta aineistonkeruu onnistui vuotta myöhemmin, keväällä 2021. Artikkelini valottaa tutkimustani korona-aikana Lapin matkailukeskuksissa tapaamieni kymmenen nuoren kanssa. Tarkastelen nuorten koronakokemuksia hermeneuttis metodologisella

- 1 Aiemmin keräämäni vertailuaineisto (N=20) löytyy Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta ja se liittyy johtamaani Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimushankkeeseen *The changing life-styles and values of the young persisting temporary unemployed in the different labour markets of Finland*, 2008–2012.
- 2 Helve 2012, 135–158; 2013, 119–137.
- 3 Helve 2016, 107; katso myös Leccardi 2012, 15; Wyn & White 1997.
- 4 Piispa 2022, 36.

otteella kuunnellen nuoria ja tuoden esille nuorten sanoittamana merkityksiä, joita he kokivat koronan tuoneen heidän elämäänsä.

Nuorten tutkiminen matkailukeskusten poikkeusolosuhteissa

Lapin tärkeä talvisezonki on marraskuun alusta huhtikuun loppuun. Lappi houkuttikin kotimaan matkailijoita jo kevätsezonkina 2021.⁵ Talvimatkailun kevätsezonki on yleensä vilkkainta hiihtolomaviikoilla. Lapin matkailijoiden lukumäärät kasvoivat jo toisena koronavuotena 2021 suuremmiksi kuin ennen pandemian alkamista.⁶ Kuitenkin samaan aikaan Lapin matkailualalla vallitsi suuri epävarmuus koronarajoitusten mahdollisesta palauttamisesta. Monet työntekijät olivat myös poistuneet matkailualalta pandemian aikana, ja pätkätöitä tekevien ansioturva leikattiin. Niin sanotut nollatuntisopimukset eivät enää taanneet runsaita työtunteja, joiden houkuttelemina nuoret kausityöntekijät olivat ennen pandemiaa lähteneet etelästä sesongiksi Lappiin. Pandemian alkuaikoina työntekijöitä lomautettiin, millä oli hintansa. Lapin kausityöt eivät houkutelleet työntekijöitä entiseen tapaan, sillä niiden tekemiseen liittyi aiempia vuosia suurempia riskejä.⁷

Korona-aika toi myös minulle nuorisotutkijana uusia haasteita, jotka vaativat kykyä joustaa ja selviytyä koronan tuomista ehdoista, kuten maskien käytöstä, turvaväleistä ja haastattelujen toteuttamisesta myös pakkasessa ulkotiloissa. Minun oli orientoitettava nuorten vaikeaan tavoitettavuuteen. Korona-ajan haastattelujen sopimisen ja tekemisen epävarmuus vei pohjan aikaisemmalta kokemukselta haastattelujen sopimisesta lumipallo-

5 Joulukuussa 2021 Lappiin saapuivat jo eurooppalaiset matkailijat, jolloin rikottiin ennätys pohjoisen hiihtokeskuksissa yöpyneiden määrässä, joka oli enemmän kuin ennen koronaa jouluna 2019 (<https://www.stat.fi/til/matk/index.html>).

6 Suomen virallinen tilasto.

7 Kausityöntekijöitä etsittiin Lappiin ”kissojen ja koirien kanssa”, kun pestit eivät houkuttaneet entiseen tapaan: ”Harva lähtee sinne hengaillemaan” (Nissinen 2021).

menetelmällä⁸. Suunnitelmat aineiston keruun aikatauluista eivät onnistuneet koronan tuomien rajoitusten vuoksi. Tilanne edellytti toiveikasta suhtautumista siihen, että hiihtokeskukset avautuisivat ja haastateltavia nuoria vielä löytyisi niistä.

Kävin päivittäin laskettelurinteissä, hiihto- ja retkeilykeskuk- sissa, hiihtolippujen myyntikassoilla, sport shopeissa ja auki ole- vissa ruokailupaikoissa löytääkseni nuoria tutkimukseeni. Vaati rohkeutta mennä sattumanvaraisesti tavatun nuoren luo ehdot- tamaan haastattelua. Tapaamani nuoret olivat kuitenkin avoimia ja valmiita keskusteluun. Kerroin ensin tutkimuksestani, siihen liittyvistä teemoista ja tutkimusryhmästä, jonka osana tein omaa tutkimustani nuorten koronakokemuksista. Kerroin myös tutkimustulostemme julkaisemissuunnitelmista. Jokaisella oli mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta. Tavoittamani nuoret olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen, ja sovin jokaisen kanssa hänelle sopivasta haastatteluajasta ja paikasta sekä kysyin lupaa haastattelujen nauhoitukseen.

Tutkimuskohtaamisia nuorten kanssa

Tein kaikkiaan kymmenen haastattelua maaliskuussa 2021. Haastateltavista puolet identifioi itsensä naisiksi ja puolet mie- hiksi. Tapasin nuoret kasvokkain, ja useat haastattelut tapahtuivat koronasäädösten vuoksi ulkona, ulkopöytien ja istuinten ääressä turvavälejä noudattaen ja maskit kasvoilla. Ulkohaastatteluja häi- ritsi osittain ulkotilan äänimaailma, mikä ei kuitenkaan vaikuttanut haastatteluiden tallentumiseen tai vaikeuttanut litterointia. Osa haastatteluista tehtiin sisätiloissa turvavälejä noudattaen, minkä lisäksi mukanani oli myös käsidesiä. Keskimäärin haastattelukes- kustelut kestivät puolesta tunnista tuntiin.

Haastateltavat olivat iältään 19–26-vuotiaita, suurin osa kaksi- kymppisiä. Nuorten pohjakoulutuksena oli esimerkiksi merkonon- min (kahdella), tradenomin ja restonomin tutkinnot. Yksi etelän

8 Esim. Tiainen 2014.

yliopiston etäopiskelija oli suorittamassa insinööriopintoja Lapissa ystävänsä luona. Kaikilla oli ylioppilastutkinto, ja pari oli kevään haussa hakeutumassa taidealan koulutukseen. Hiihtokeskuksissa heidän työtehtävinään oli urheilukauppojen välineiden kunnostusta, myyntiä ja vuokrausta, urheiluvaatteiden ja rannelippujen myyntiä, hiihdon, laskettelun ja lautailun opetusta, luontoretkeilyjen ohjausta, ravintola-alan töitä, matkailu- ja retkeilykeskusten Lappi-aiheisten digialustojen päivittämistä ja valokuvausta matkailusivustoille. Hiihtokeskusten toiminta mahdollisti nuorille hyvin monipuolisen toimenkuvan. Nuorten tehtävät olivat korona-aikana useimmiten sellaisia, että he toimivat tehtävissään lähinnä yksin.

Haastattelemani nuoret tulivat keskiluokkaisista perheistä. Useiden vanhemmat olivat yrittäjiä. Monet olivat viettäneet vanhempien ja lapsuudenperheen kanssa lomia Lapissa. Haastateltavista kolme jopa asui omassa Lapin mökissä. Aikaisempaan Lapin päätkätyöläisnuorista tekemääni tutkimukseen verrattuna näillä nuorilla oli paremmat asuinolot juuri koronan vuoksi: työnantajat eivät nyt tarjonneet kausityöntekijöille suuria kimppekämppejä, vaan nuoret sijoitettiin yksityisiin asuntoihin.⁹ Nuoret arvostivat tämän edun tuomaa omaa rauhaa ja yksityisyyttä.

Haastattelujen fokuksena olivat haastateltavien omat kokemukset korona-ajasta ja niiden vaikutukset heidän elämäänsä. Puolistrukturoitujen haastattelukeskustelujen pääteemoina olivat koronan merkitykset nuoren omalle elämälle ja tulevaisuudelle. Osittain teemat olivat samoja kuin muillakin tutkimusryhmämme tutkijoilla. Tulevaisuudesta kysyin samalla tavalla kuin kymmenen vuotta aiemmassa tutkimuksessani, eli mitä nuori ajatteli tekevänsä lähitulevaisuudessa ja myöhemmin viiden vuoden päästä.

Hermeneuttisfenomenologinen tutkimus

Osittain nuorisotutkimuksen eettisiä lähtökohtia pohtiessani päädyin tässä tutkimuksessa hermeneuttisfenomenologiseen tutki-

9 Vrt. Helve 2012, 135–158; 2013, 119–137.

muskehukseen. Hermeneuttinen fenomenologia on filosofinen lähestymistapa, joka ei liitä tutkimusta mihinkään tarkkaan tieteen rakenteelliseen muotoon. Fenomenologisen tutkimuksen tekemisestä on olemassa paljon tutkimuskirjallisuutta.¹⁰ Kirjallisuudessa korostetaan tutkimusteemojen vaikuttavan tutkimusprosessiin, josta saksalainen filosofi ja hermeneutiikan edustaja Hans-Georg Gadamer kehitti käsitteen esiymmärrys¹¹. Se tavoitetaan hänen mukaansa kielellisesti ihmisten puheessa.

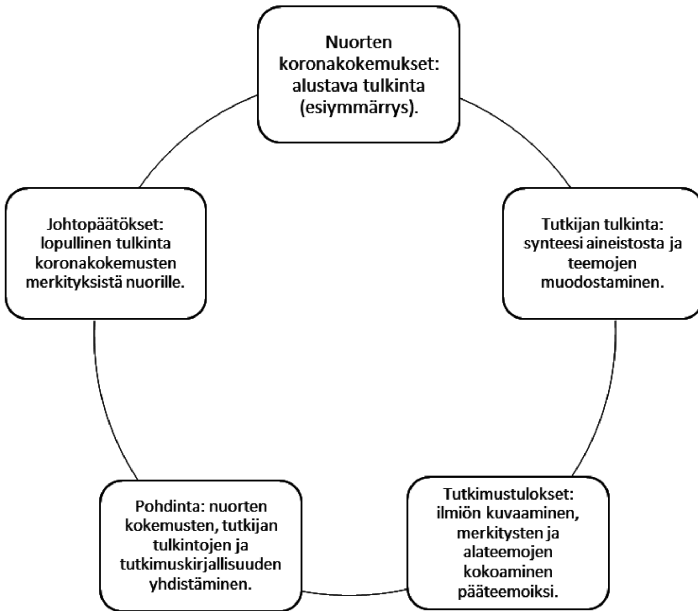
Tavoitteenani oli tämän mukaisesti kuunnella tutkimukseen osallistuvia nuoria tarkasti dialogisissa haastatteluissa ja saada analyysissä esiin tutkittavien itse sanallistama esiymmärrys tutkittavasta aiheesta. Kirjallisuuden mukaan tutkimuskysymys vaikuttaa koko tutkimusprosessiin. Pääteoksessaan *Wahrheit und Methode* Gadamer (1960) luonnostelee filosofisen hermeneutiikan perusteet. Sen tieteenkäsitteiden keskiössä ovat kieli ja puhe, joiden avulla ihmiset viestivät toisilleen myös sellaisia asioita, jotka eivät ole läsnä, kun ihmiset kohtaavat toisensa. Hänen mukaansa kieli antaa ihmisille yhteiset käsitteet. Kieli on jaettua, joten puhuminen edellyttää aina vuorovaikutusta. Tämä on mahdollista avoimella dialogilla tutkijan ja tutkittavien välillä.

Ymmärrän tämän omassa tutkimuksessani niin, että nuorten puhuessa koronakokemuksistaan ja niiden merkityksistä he eivät mieti puhumaansa kieltä vaan sanomansa sisältöä ja sen merkityksiä heidän omassa elämässään. Mielestäni hermeneutiikka sopii nuoria koskevaan tutkimukseeni, sillä puhuessaan koronakokemuksista ja niiden merkityksistä elämälleen nuoret kuvaavat niitä autenttisesti. Fenomenologia painottaa nuorten koronakokemusten ymmärryksen muodostumista. (Ks. kuvio.)

Tämän mukaisesti tutkimukseni kuvaa nuorten yksilöllisiä kokemuksia koronapandemiasta ja tulkitsee niiden merkitysten

10 Gadamer 1960; 2004; 2006; Caelli 2000; Fleming ym., 2003; Giorgi 2008; Norlyk & Harder 2010; McCaffrey ym. 2012; Alsaigh & Coyne 2021; Dibley ym. 2020.

11 Ks. myös Clark 2008.

Kuvio: Nuorten koronakokemusten tulkinta

olennaisia sisältöjä. Hermeneuttisfenomenologisen tutkimuksen hypoteettinen ajatus on, että nuorten yksityisiä tulkintoja voidaan yhdistää teemoiksi, jotka muodostavat hermeneuttisen lähestymistavan mukaisia merkitysrakenteita ja auttavat löytämään nuorten kokemusten yleiset rakenteet sellaisina kuin nuoret itse ne tulkitsevat¹². Tutkimuksessani yksityistä puhujaa ja hänen puheestaan litteroitua tekstiä ei eroteta haastateltavalle annettavan pseudonyyminimen tai muun yksilöllistävän luokituksen mukaan. Lähtökohdana on, että yksityisen nuoren puhuma puhe muodostaa kokonaisuuden yhdessä muiden haastateltujen puheen kanssa¹³. Yksityistä

12 Gadamer 2004; 2006.

13 Gadamer 2006.

puhujaa ja hänen litteroitua tekstiään ei eroteta sukupuolenkaan perusteella, vaan yksittäiset haastattelutekstit muodostavat yhdessä narratiivisen kokonaistekstin, jota tarkastellaan. Siten jokaisen osallistujan anonyymiyys taataan varmasti. Koko tekstin ymmärtäminen on analyysin lähtökohta, koska koko tekstin merkitys vaikuttaa tekstin jokaisen muun osan ymmärtämiseen. Tässä tutkimuksessa rakensin kokonaistekstin yksittäisten haastattelujen litteroinneista. Niiden tulkinnassa apunani ovat olleet koronapäiväkirjamerkintäni ja kenttämuistiinpanoni.

Lukiessani haastattelupuheen litterointeja ja kuunnellessani haastattelujen äänitteitä yritin pitää mieleni avoimena ja pohtia omia vaikutteitani. Tekstien alustavassa tulkinnassa eli gadamerilaisittain tulkittuna esiyymmärryksen muodostamisessa ja haastattelutekstien koodauksessa apunani oli laadullisen tekstin käsittelyyn tarkoitettu ohjelma NVivo. Haasteena on kuitenkin, olenko ymmärtänyt nuoren puheen niin kuin hän sen tulkitsee. Siksi nuorten puhe ja kieli kuuluvat analyysissä juuri niin kuin he itse sanallistavat koronakokemuksensa ja niiden merkitykset heidän elämälleen ja tulevaisuuden horisontilleen.

Analyysin lähtökohtana tutkimuksessani on, että tulkittessaan puheessa käsityksiään ja ajatuksiaan nuori samalla rakentaa itseymmärrystä esimerkiksi siitä, minkälaista tulevaisuutta hän haluaa elää. Koronakokemusten tulkinnan taustalla ovat jo eletyn elämän tuomat lapsuuden kokemukset ja myöhemmät havainnot nuoren omissa kulttuurisissa ja sosiaalisissa ympäristöissä. Analyysivaiheessa muodostin teemoja, jotka perustuvat tutkimukselliseen tietoon nuorten maailmankuvasta, sosiaalisesta pääomasta ja identiteettihorisonteista¹⁴. Nuorten haastatteluaineisto muodostaa tarinan, joka valaisee haastattelun keskeisiä havaintoja¹⁵.

14 Helve 1987; 1993; 2016; 2019.

15 Sarajärvi & Tuomi 2017, 112–113; Ajjawi & Higgs 2007; Gadamer 2004; McCaffrey ym. 2012; Alsaigh & Coyne 2021.

”Että muuttanut noita normaaleja kuvioita” – koronan vaikutuksia nuorten elämään

Mä tulin [hiihtokeskukseen] viime kaudella ekaa kertaa. Tulin niinku tammikuusta. Ihan etin vaan töitä jostakin, halusin päästä laskettelemaan, Helsingissä olin ite. Ihan vaan hain ja sit aattelin tulla nyt tälle kaudelle. Nyt oon ollu kokonaan marraskuusta asti. ... Joo. Sillon ku mentiin kiinni niinku aikasemmin. Siihen aikoihin, ku me mentiin kiinni, niin tossa mun kämpässä, missä me asuttiin, niin meillä oli kaikilla korona. Oliko meitä 10? ... Mulla oli yks päivä tosi kova kuume ja kipee olo, mutta seuraavana päivänä mä menin tonne tuntureille jo yksin vaeltelamaan suksien kaa. Ei mulla ollu mitään sen kummempia ... Kyllä mä tälläkin kaudella oon yhen karanteenin jo ollu. Eliikkä kyllä se aika paljon on vaikuttanu omaan elämään sillä tavalla, että muuttanut noita normaaleja kuvioita ... siltä kantilta, että ajattelee omia vaikka vanhempia tai isovanhempia. En mä ite sitä pelkää millään tavalla, mutta vanhempia ihmisiä ajattelee, niin niitten puolesta se on vähän pelottava kyllä.

... Kaverin veljellä oli korona ja sitten ikävä kyllä mun yhden tutun isoäiti menehty koronaan, mut se oli siis erittäin huonossa kunnossa muutenkin, mutta se on, niinkun... Että en oo ite kokenut olevani kauheen kosketuksissa koronaan. Ollut aika kaukaisia kuitenkin, mistä oon onnekas tietenk.

Esimerkiks omat isovanhemmat on aika iso huoli. He ovat saaneet jo rokotteen, mutta sitten ukkikin on ... Hänellä on syöpä ja muuta, että jos hänelle se korona tulee, niin sit se on hyvin nopeasti se peli poikki, niin sanotusti. Et semmonen huoli ja ehkä omien töiden puolesta just se, että ne voi loppuu ihan milloin vaan. Et ne on ehkä ne suurimmat huolet, mitä on. Läheiset sairastuu tai työt loppuu ja oma talous menee sit siihen.

Kaikilla haastatelluilla nuorilla oli kokemuksia koronasta. Jotkut olivat saaneet sen ja olleet koronaviruskaranteenissa, ja jotkut olivat kokeneet läheisen tai tutun kuoleman. He kokivat pandemian

vakavaksi ongelmaksi ja noudattivat hallituksen antamia suosituksia. Koronalla oli ollut monille sekä negatiivisia että positiivisia merkityksiä. Mahdollisuus liikkua ulkona Lapin luonnossa koettiin positiiviseksi vaikutukseksi. Kaikki olivat kokeneet koronan kielteisiä vaikutuksia sosiaaliseen elämäänsä. Joillekin koronapandemialla ei ollut vaikutusta heidän suhteisiinsa perheenjäseniin, koska he olivat tyytyväisiä digitaalisiin yhteyksiin. Jotkut nuoret sanoivat olevansa introverteja ja onnellisia siitä, etteivät he näe paljon ihmisiä ympärillään.

No mä oon aina ollu vähän semmonen tyyppi, että mä oon tykänny muutenkin vähän istua tai semmonen vähä introverttityylinen, niin pakko myöntää, että ku ihmiset on, että seinät kaatuu päälle ja ei kestä tommosta, niin mä oon ihan tottunu elämään tällee, että ei... Karanteeniki, se pätkä, niin meni ihan siitä vaan, ei mitään ongelmaa.

Totta kai sitä ehkä muiden ihmisten puolesta, alkuun jännitti isovanhempien puolesta, et ne tuli tähän koronaan liittyen. Oon tietenki miettiny myös työjuttuja, mutta ei mua sinänsä, must tuntuu, et mä oon jotenki kaiken rakentanu muutenki omas elämässä sillä lailla, että ei oo maailmanloppu, vaikka työt menis. Tai mul on semmonen aika muutenki optimistinen tapa ajatella, että aina kaikki järjestyy kuitenkin. No, nyt menee aika syvälle, mutta sitte myös tossa on pohdiskeltu välillä, tykkään siis paljon mietiskellä asioita, että jos huomenna maailma loppuis tai sattuis joku tapahtuma, et menehtyis ite, ni onko joku asia, mitä jäisin harmittelemaan, ni ei oikeestaan.

Nuoret eivät halunneet vaarantaa muiden terveyttä. Suurin huoli oli isovanhemmista. Nuoret olivat myös huolissaan heitä lähellä olevista ihmisistä. Omina nuorten kokemina huolina olivat sairastuminen, työn menettäminen ja siitä johtuvat taloudelliset ongelmat.

Nuoret kuvasivat elävänsä omassa ”kuplassaan” etäopiskellessaan ja ollessaan työssä matkailukeskuksissa. Korona oli muutta-

nut heidän normaaleja elämäkuvioitaan. Heidän sosiaalinen elämänsä oli rajallista, koska perhe ja ystävät asuivat muualla. Heillä oli kuitenkin yhteyksiä läheisiin sosiaalisessa mediassa.

No, on ehkä huomannut, että just esimerkiksi vanhemmat, vaikka ne asuu Joensuussa, niin pystytään tosi paljon pitämään yhteyttä etänä ja ollaan pidetty tämmösiä Zoom-palavereja keskenämme. Vaikka ei pystytä fyysisesti näkemään, niin etäyhteydet kuitenkin toimii.

Lapissa monet matkailualan yrittäjät työllistävät nuoria yrityksensä palvelujen markkinoimisessa ja mainostamisessa. Sosiaalinen media oli tärkeä nuorille, ja osalla oli omat fooruminsa ideoidensa ja kuviensa jakamiseen. Myös nuoren toimeentulo saattoi liittyä sosiaaliseen mediaan.

... Se on osittain harrastus ja osittain työ, että teen yhä tämän päivätöiden ohella sitte aina satunnaisesti keikkatyötä. Ja sitten teen myös sitä omaa sosiaalista mediaa... on siellä mun ystävätkin, mutta on laajasti seuraajakuntaa, jota mä en sitten tunne, et kelle mä sitä sosiaalista mediaa teen, mutta joka tapauksessa ni oon sieltä aktiivisessa vuorovaikutuksessa sitte.

Ravintolan kausityöntekijänä työskennellyt haastateltava oli kokenut kolme viikkoa, jolloin ravintolat oli suljettu. Tänä aikana työntekijät olivat järjestäneet ravintolaan take away -ruoan myyntiä, jolloin onneksi ketään työntekijöistä ei tarvinnut lomauttaa. Nuoret näyttivät hyväksyvän koronan tuomat rajoitukset, joilla oli vaikutusta heidän elämäänsä.

... Silleen niinku oma talous on turvattuna, niin sit on vähän helpompi hengittää. Mut mä oon kyl tosi huono stressaamaan, mut myöski huono pelkäämään tai muuten silleen, et en mä ota, en menetä hirveen helposti yöniani.

No, esimerkiksi mun vanhemmat asuu etelässä, niin sit aina pitää miettiä voiko sinne nyt lähteä ja yleensä käydään aina koronatestissä ennen kun lähdetään käymään missään pidemmällä matkalla. Se on aina vähän enemmän järjestelemistä, että pystyy näkemään kavereita. Aika tiiviisti me ollaan ton meidän työporukan kanssa sitten vapaa-ajalla, kun kuitenkin pyöritään samoissa piireissä muutenkin. Mut sitten jos sen kuplan ulkopuolelle menee, niin sit pitää miettiä näitä rajoituksia ja muita, että ei sitten riskeeraa toisten terveyttä.

”Täällä jotenkin tuntuu, että elämä jatkuu” – koronan merkityksiä ja haasteita

Yhdeksi oman tutkimukseni teemoista nousi sosiaalinen eristäytyminen tai yksinäisyys. Se voi muodostaa vakavan uhan nuorten myöhemmälle selviytymiselle ja terveydelle¹⁶. Tekemissäni nuorten haastatteluissa tuli esiin, että korona-ajan yksinolo saattoi olla tärkeää nuoren onnellisuudelle ja tyytyväisyydelle¹⁷. Se mahdollisti syvällisemmän mietinnän nuoren elämälle tärkeistä asioista, jotka liittyivät ihmissuhteisiin, ammatinvalintaan, koulutukseen, työhön ja tulevaisuudensuunnitelmiin. Monet nuorista huomasivat pohtineensa koronan aikana arvojaan ja vahvistaneensa itseymmärrystään. Koronakokemukset saivat nuoret pohtimaan myös elämän rajallisuutta.

No, ehdottomasti siis ihan läheiset, että haluaa viettää aikaa kaikkien kanssa ketä ... Varsinkin isovanhemmat. Siinä jotenkin konkretisoituu just se, että kaikki on tosi menetettävissä helposti, niin ... Ja just olin viikon mun siskon lasten kanssa, mikä oli... Taas oppi arvostaa niin paljon sitä aikaa, niinkun perheen ja läheisten kanssa.

... niin kyl tää on saanut mut tosi paljon realistisemmin miettii esimerkiksi mun alan valintaa. Et kun mä koen, et jos ois

16 Bzdok & Dunbar 2020.

17 Ks. myös luku 6.

*ollut normaalivuosi, niin mä oon semmonen ihminen, joka ...
Mä oisin tosi vahvasti integroitunut siihen opiskelijakulttuuriin,
varsinkin kun teekkarikulttuuri on niin vahva, niin mä oisin ...
Mut ois ... Se ois vetässyt mut tosi vahvasti mukaansa. Mä oisin
ihan hyvin saattanut opiskella viis vuotta miettimättä yhtään
sitä, että onks tää mulle oikee ala.*

*Mut sit myös just oon tosi paljon kelannut sitä, et haluu jo-
tain suurempaa merkitystä elämälleen ja teoilleen ja opiskelulle
ja työilleen. Et jotenkin tuntuu, et on semmosessa iässä missä ei
enää halua että vaan virta vie mukanaan. Et on mennyt kou-
lusta kouluun ja jotenkin lukioon ihan vaan, että just vaan pitää
mennä lukioon. Nyt kuitenkin opiskelee semmosta alaa minkä
on ite valinnut, niin sit haluaa jotenkin löytää sen, et miks on
valinnut just tän alan ja mitä sillä tekee tulevaisuudessa.*

Haastatteluiden perusteella yksinäisyys koettiin sekä myönteisesti että kielteisesti. Heideggerin mukaan yksinäisyys ei ole kielteinen tila, jota pitäisi välttää, vaan pysyvä ihmisen tila, joka on hyväksyttävä¹⁸. Koronan aikana koettu yksinäisyys näytti tarjoavan nuorille mahdollisuuden miettiä elämäänsä liittyviä eksistentiaalisia kysymyksiä, tavan kohdata todellinen itsensä ja löytää vastauksia elämän tarkoituksesta. Yksinäisyys ei ole vain olemassaolon ontologinen todellisuus, vaan sitä voidaan pitää myös psykologisena koronarajoitusten tuomana välttämättömyytenä, johon nuoret Lapissa korona-aikana näyttivät mukautuvan. Heillä oli koronarajoitusten ajanakin mieluisia harrastuksia, sosiaalisia siteitä ja yhteyksiä toisiinsa sosiaalisen median, opiskelun ja työn kautta.

No, mä melkein sanoisin niin, että se [korona] ei oo suoranaisesti vaikuttanu mun elämään. Mul on todella paljon harrastuksia, mitä pystyy nykki harrastamaan. Paljon ulkona tapahtuu, lähinnä hiihto ja laskettelu ja muu tällanen. Ja laskettelustakin

18 Ks. myös Carter 2003.

sitte yleensä se on vapaalaskua ja mennään tuol luonnontuntureilla. Sitte tääl oli jo valmiiks rajallisen pieni kuitenkin se kaveripiiri. Et sitä kautta hämmäntävän, jopa tuntuu välillä vähän väärältä, kuinka hyvin itsellä menee, ku kaikki tuskailee ja kaupungissa taas varmasti ihan eri asia, mutta täällä jotenki tuntuu, että elämä jatkuu ja sitte lueskelee vaan uutisista, että voi että. Totta kai se näkyy sitten välillisesti täälläkin, ja kyllähän täällä se koskettaa todella monia, varsinkin heillä, joilla on ollu, täällä semmosissa töissä, jossa on ollu lähinnä ulkomaalaisia asiakkaita. Että sillä lailla välillisesti, mut suoraan se vaikutus ei muhun niin kovin osu.

Ehkä yleisestikki se, et mun mielest on, hauska, mä sanoin tossa haastattelun alkupuolella sen, et must tuntuu välil, et ihmiset elää mun elämää nyt tai joutuu elämään, joutuu harrastaan semmosia harrastuksia tai ei ne joudu, vaan ne on ehkä löytäny, ni jotenki se, et se on ollu mun mielest kiva huomata sillai, kiva et ihmiset on löytäny Lapin ja lähteny tonne ulkoilemaan. Sitte taas itselle se, että musta tuntuu itse asias, et tänä talvena on ollu enemmän ku koskaan nyt omanikäsiä täällä laskuseurana ja muuta, et on ollu paljon etätöihin tulla tänne väkee. Sinänsä jollain tavalla huvittavaa, että vaikka kaikki on suljettu ja yritetään mahdollisimman vähän olla ihmisten kanssa kontakteissa, niin mulla on vähän niinku päinvastoin ollu. Melkeinpä sosiaalisempi talvi ku aikoihin. Et vaik ei oo paljoo mut on kuitenkin sillä lailla, et aikasemmin on kuitenkin ollu aika lailla vaan sen yhen käden sormilla ne ihmiset, joiden kanssa on tässä laskenu ja kiivenny noille tuntureille. Nyt rinki on tuplat ainaki siitä. Kolmikertanenkin.

Mul ei sillee, viime vuonna just ku oli, täällä kaikki paikat aika lailla meni kiinni, silloin mie en ollu töissä missään et mie olin just lähteny pois töistä ku mul oli sillo ylioppilaskirjoitukset niin piti niihin panostaa, ja sen jälkeen ei päässykään töihin enää kun kaikki paikat oli kiinni. Se ei sillee haitannu, meil oli sellanen kiva kommuuni kavereiden kanssa, et se jopa jollain tavalla välillä tuntu siltä, et se on hyvä asia tavallaan, mutta eihän

se tietenkään ole. Mutta just niinku et sosiaaliset tapahtumat, ni esimerkiksi oon kyllä kaivannu tosi paljon jotakin live-musiikkia, keikkoja, missä pystyy käymään ja erilaisia tapahtumia, et tuntuu jotenkin tosi oudolta, että kaks vuotta sitten on ollu jossain isossa yleisössä mikä on ollu ihan täynnä ihmisiä ja kellään ei ole ollu mitään maskeja ja siel on tanssittu ja tällä tavalla et. Sellast kaipaa aina välillä. Ei sille mitenkään hirveesti oo vaiuttanu. Ja nyt ku tossa on töitä ja on auki liikkeet.

Useimpien nuorten mielestä koronalla ei ollut suurta negatiivista merkitystä heidän elämälleen. Koronan haitallisia merkityksiä nuorten elämälle ei pidä kuitenkaan aliarvioida. Nuoret toivat esille kaipaamiaan asioita, kuten koronarajoitusten vuoksi kielletyt musiikkikeikat. Haastatteluissa mukana ollut etäopiskelija kertoi valmistumisaikojen ja opintotuen kiristämisen tuomasta ahdistuksesta. Esimerkiksi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) on todennut vuonna 2022 korona-ajan koetelleen rajusti korkeakouluopiskelijoiden mielenterveyttä.

... että opiskelijoilta odotetaan aika paljon, mut annetaan loppujen lopuks aika vähän. Valmistumisaikoja kiristetään, opintotukee kiristetään, lainan merkitystä nostetaan, mikä taas sit tuntuu tyhmältä, esimerkiks maksaa omaa vuokraa lainalla. Ehkä just se ois viesti, että vois kysyä ihan niinku meiltä. Kun myös puhutaan siitä, että me ollaan se heikko sukupolvi ja sitten koko ajan myös siitä, että opiskelijoilla lisääntyy masennus ja ahdistus, mikä totta kai sit johtuu ihan myös siitä, että niitä vaan todetaan enemmän, koska tehään enemmän tutkimusta tän pohjalt kans, mut just se, et kuunneltais meitä enemmän. Mä en oikeen osaa tuohon muuta sanoo. Jos meistä koetaan, et me ollaan heikko sukupolvi, niin meitä ei kannata ehkä ihan vaan heittää hukkaan myöskään. Me ollaan kuitenkin se tulevaisuus, joka on rakentamas tästä maasta ja maailmasta parempaa paikkaa sitten.

”Et korona ois jo ohi” – tulevaisuuden odotuksia

Nuoret olivat aikuistumisensa ratkaisevassa vaiheessa, jolloin heidän on suunniteltava tulevaisuuttaan ja tehtävä merkittäviä aikuiselämään liittyviä päätöksiä¹⁹. Koronakokemukset vaikuttavat nuorten odotuksiin tulevaisuudesta²⁰. Nuorilla oli tulevaisuudenunelmia ja odotuksia, joita koronapandemia rajoitti.

Toivon, että korona ois ohi, että pystyis, no, en ehkä ulkomailla haluais asua, mutta just jotakin matkustelua haluaisin tehdä ainakin. En mie sitten tiää, haluanko enää kouluttautua, toivottavasti olen jossakin semmosessa markkinointityössä mihin haaveilen pääseväni.

Sanotaan, että nyt ollaan menty kauemmas. Nuorempana, vasta kun täysikäseks, just siinä aikuisuuden kynnyksellä, ni siinä seurustelin pidempään, ja silloin jotenki eli rauhallisemmin ja suunnitteli järjestelmällisemmin elämää. Oli erilaiset haaveet, mutta nyt ku on elelly täällä ja saanu olla niin vapaa, ni nyt se on kyl tavallaan menny taas kauemmas. Sanotaan, että ehkä just toi viisivuotissuunnitelma on sillä lailla, että hauska miettii sen kautta, et tuntuu, et se seuraava viis vuotta pitäis tehdä kaikkee muuta ja käydä siel ulkomailla ja muuta, mut sit sen viiden vuoden jälkeen mäki oon siinä vaiheessa jo reilu kolmekymppinen, 31, 32, niin siinä vois olla se aika miettiä sitte seuraavia siirtoja. Mutta tällä hetkellä ei oo silleen kauheen ajankohtasta, että mulla on varsinki toi lumilautailu niin suurena intohimona, et tuntuu, että sitä ei, jos ei sitä itse harrasta ni sitä ei ymmärrä, miks siellä pitää se 150 päivää vuodesta mennä mäkiä alas. Sitä on hankalampi sovittaa eikä teekkään mieli tehdä kompromisseja, koska elämässä on kaikki niin hyvin nytki.

- 19 Vrt. Arnett 2000; Côté 2002; Côté & Bynner 2008; Helve ym. 2013; Woodman & Leccardi 2015; Helve 2019; Schoon & Heckhausen 2019.
20 Bynner & Heinz 2021, 127–138.

Kyllä mä, hetkinen. Olin sanomassa, että aika lyhytnäköisesti, mutta kyllä mulla on koko ajan semmonen iso kuva myös mielessä, että on erilaisia steppejä, että tietää tai on jonkunlainen kuva, että missä haluaa olla 20 vuoden kuluttua, mutta se on hyvin semmonen utuinen ja ylätasolla. Mutta sitte taas muuten, en tiedä. Nykyssä työssä tai muussa niin suunnittele kovinkaan paljon pidemmälle, että nyt ollaan ajateltu, että ollaan seuraava puoli vuotta ja katsotaan taas syksyllä.

No, mä en halua laittaa kaikkia munia samaan koriin, että jotenki oon huomannu, että vähän vahingossaki sitä ajautuu sillä lailla ripottelemaan itsensä niinku erilaisten töiden pariin. Ja esimerkiksi jos työelämästä puhutaan, ni ansaintalogiikka, että mulla jonkun verran on jo omaa majoitustoimintaa täällä...

Nuorilla saattoi olla käytössään sellaisia perheen tuomia tai muita taloudellisia resursseja, jotka auttoivat heitä monissa koronan aiheuttamissa asioissa, kuten opintojen pitkittämisessä. He olivat saattaneet hyödyntää myös vanhempiensa verkostoja löytääkseen työpaikan. Jotkut nuoret eivät kuitenkaan ajatelleet elämäänsä pidemmälle. He elivät ”tässä ja nyt” korona-aikaa, jossa elämä oli hyvää, sillä se mahdollisti heille tärkeitä asiat, kuten vapauden Lapin luonnossa, hiihtämistä, laskettelua ja muita luontoharrastuksia. Maailman pysähtyminen koronaan saattoi olla nuorelle myönteistä aikuistumisen ja itsenäistymisen aikaa, mutta siinä voi piillä myös vaara, jos tätä aikaa ei voi mitenkään hyödyntää tulevaisuudessa. Haastattelemillani nuorilla oli korona-aikana mahdollisuus saada monipuolista työkokemusta, joka on hyödynnettävissä tulevaisuudessa. Nuorilta odotetaan, että he ovat ”oman kohtalonsa arkkitehtejä”²¹, kun he rakentavat elämänpolkuaan tehdessään koulutukseen, työhön ja vapaa-aikaan liittyviä valintoja²².

21 Giddens 1991; Schoon 2020

22 Cieslik & Pollock 2017; Roberts 2010; Williamsson & Côté; Côté & Allahar 2006, 61.

Nuoret eivät pohtineet ainoastaan omaa tulevaisuuttaan, vaan he ajattelivat myös tulevaa aikaa Lapin matkailuelinkeinon ja ympäristön näkökulmasta pitäen sitä huolestuttavana.

No se on kyl vähän semmonen huolestuttava asia, mihin mä enemmänkin, mä näkisin tän silleen, et se on hienoo, että matkailu täällä kasvaa ja pyritään lisäämään ympärivuotisuutta ja muuta, mutta kyllä pitäs keskittyä siihen, et sitä rakennettas silleen kestäväälle pohjalle. Siin on se vaikeus just, et totta kai yleisesti raha ratkasee paljo. Ja sit et kuinka kauaskatseisii ollaan. Kyl välillä sillä lailla, siis onhan täällä, vielä riittää tilaa ja tulojoita eikä sinänsä mitään hätää, mut kyl semmonen isossa kuvassa, ni ihan aiheellist ois miettii. Tosi vaikee nähdä sinne 40 vuoden kuluttua, miten tota, millasta sillon on täällä...

Nuorten yksilölliset kokemukset ja kollektiiviset maailmankuvat

Tutkimuskirjallisuudessa nuorten maailmaa kuvataan usein epävakaaaksi ja erilaisia riskejä täynnä olevaksi, individualistiseksi ja moniarvoiseksi²³. Brittiläinen sosiologi Anthony Giddens²⁴ väittää jo lähes kolmekymmentä vuotta sitten ihmiskunnan elävän maailmanlaajuisista siirtymäkautta. Tietoverkot ja digitalisaatio, matkapuhelimet ja muut teknologiset tuotteet ja modernien instituutioiden uudet ajattelu- ja toimintatavat ovat levinneet kaikkialle globalisaation aikana. Niillä on ollut kauaskantoisia vaikutuksia ihmisten arkielämään. Tämän myötä esimerkiksi pandemiakriisi ja surulliset uutiset Ukrainan sodasta ja muista pelottavista konflikteista ovat tapahtumia, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia ihmisten muistoihin, minkä vuoksi niistä tulee osa kollektiivista maailmankuvaamme. Sosiaalisen median ja internetin kautta kriisit ja muut merkittävät tapahtumat juurtuvat syvälle yhteisesti jaettuun

23 Beck 1992; Giddens 1991; Berger & Luckman 1995; Furlong & Cartmel 2006; Furlong 2009.

24 Giddens 1995, 83.

tietoisuuteen. Tällaisten yhteisöllisten kokemusten kautta nuoret rekonstruoivat omia näkemyksiään maailmasta ja paikastaan siinä. Tapahtumat vaikuttavat nuorten arvoihin, identiteetteihin ja maailmankuviin, jotka muodostuvat osittain yksilöllisinä kokemuksina, mutta niiden juuret ovat kollektiivisia²⁵.

Tämän tutkimuksen mukaan nuoret olivat pandemia-aikana melko optimistisia. Nuorten puheissa esiintyi myös korona-kokemusten tuomaa huolta omasta elämästä ja perheestä. Tietysti koronapandemia oli muuttanut nuorten normaalia elämää, mutta se antoi heille myös tavallista enemmän mahdollisuuksia vapaa-ajan toimintaan ja esimerkiksi työnantajien puolelta paremmat asumisolot kuin normaalisti. Nuoret näyttivät omista tulkinnoissaan suhtautuvan koronan tuomiin haasteisiin positii-visesti eivätkä kokeneet korona-ajalla olleen vakavia vaikutuksia heidän omaan elämäänsä. Heille tärkeitä olivat hiihto-, laskettelu- ja luontoharrastukset, joita korona-aika ei rajoittanut. Osa nuorista tunnisti itsekkin hyväosaisuutensa tässä suhteessa, ja se jopa hämmensi heitä.

Koronakokemusten osuutta nuorten arvoissa, identiteeteissä ja maailmankuvissa on vaikea mitata. Itävaltalaisen fenomenologin ja sosiologin Alfred Schutzin²⁶ mukaan suurin osa nuorten maailmankatsomuksista välittyy vanhemmilta, ystäviltä, opettajilta ja muilta lähiyhteisön tärkeiltä aikuisilta. Samoin esimerkiksi psykologiset ja sosiaaliset kehitysteoriat osoittavat, että nuoret oppivat tulkitsemaan kokemuksiaan siten, miten he näkevät ja tuntevat²⁷. Korona-aikana sosiaalisen median merkitys nuorille korostui. Nykyään internetillä ja sosiaalisella medially ja sen verkostoilla voi olla jopa muuta lähiyhteisöä suurempi vaikutus nuoriin. Digitaalisista ympäristöistä nuoret oppivat elämäntapaa ja elämässä menestymisen strategioita.

25 Ks. lisää Helve 1993, 27–31.

26 Schutz & Luckmann 1973, 19.

27 Helve 1993, 31–33.

Johtopäätöksiä

Pitkittäistutkimukseni nuorten maailmankuvan muodostumisesta lapsuudesta aikuisuuteen²⁸ osoittaa, että nuorten kokemukset lapsuuden ajasta auttavat heitä ennakoimaan tulevaisuutta myös nykyhetkestä käsin. Tässä tutkimuksessa nuoret tulkitsevat itse, miten he orientoituvat aikuisen elämään ja ymmärtävät kokemuksensa (vrt. Heidegger, *verstehen*). Nuoren sanallinen pohdinta tulevaisuudestaan on osa hänen kokemusmaailmaansa paikantuvaa itseymmärryksen prosessia. Nuoret tulkitsivat koronakokemuksiinsa suhteessa heitä ympäröivään sosiaaliseen maailmaan. Nuoren minäkuva, kuten identiteetti ja maailmankuva, rakentuu koronan tuomissa poikkeusolosuhteissakin suhteessa perheeseen, ystäviin, työtovereihin ja muihin ihmisiin, joihin he olivat enimmäkseen koronarajoitusten aikana yhteyksissä sosiaalisen median kautta.

Suomessa nuorten asenteiden ja arvojen muutoksia pitkään tutkineena olen huomannut, että muutos haastateltujen nuorten ja vaikkapa 1990-luvun nuorten välillä näkyy erityisesti tavoissa, joilla nuoret ovat eri aikoina suhtautuneet tulevaisuuden suunnitteluun. Tässä tutkimuksessa haastattelemani nuoret eivät suunnitelleet pitkällä tähtäimellä tulevaisuutta, koska se on niin epävarmaa. Heidän tulevaisuuden horisonttinsa oli lyhyt²⁹. Tämä johtunee osaksi odottamattomasta koronapandemiasta, mutta sen taustalla voi olla muitakin syitä, kuten tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja maailmantilanteen poliittiset uhkat, joista tutkimusvuonna (2021) lähinnä olivat Krimin sota ja globaalit kriisit, jotka näkyivät jo 2000-luvun alkupuolella nuorten asenteissa ja arvoissa³⁰.

Kymmenen vuotta sitten Lapissa kausityöntekijänuorista tekemässäni tutkimuksessa moni nuori ei halunnut sitoutua johonkin maailmankatsomukseen eikä edes pysyviin ihmissuhteisiin. Työhönkään ei tahdottu sitoutua vahvasti, vaan tyydyttiin epävarmoihin töihin. Elintasoa tärkeämpiä olivat elämänlaadulliset asiat, ku-

28 Helve 1987.

29 Vrt. Helve 2012 ja Helve ym. 2017; Wyn ym. 2020.

30 Helve 2002.

ten vapaa-aika, harrastukset, vapaus ja uusien asioiden kokeminen. Työssä nuoret etsivät merkityksellisyyttä, joka perustuu esimerkiksi kestävään kehitykseen ja vapaaehtoistoimintaan. Vastaavanlaisia ajatuksia löytyi tässäkin tutkimuksessa. Työ ei näytä määrittävän nuorten identiteettiä, vaan se rakentuu paljolti vapaa-ajan ja harrastusten kautta.

Lyhytkestoiset työt ovat monen aikuistuvan nuoren arkea, jota yhteiskunta vahvistaa erilaisten projektien muodossa. Kuitenkin osa nuorista hakeutuu myös tietoisesti niin sanottuihin pätkätoihin, eikä heitä näytä haittaavan työn lyhytkestoisuus tai epävarmuus. Nuorelle koronapandemian aika saattoi jopa mahdollistaa tiettyntyyppisen riippumattomuuden ja vapauden, joita nuoret näyttivät arvostavan enemmän kuin työn vakinaisuutta tai sitoutumista työpaikkaan ja työaikoihin.

Nuoret olivat hakeutuneet matkailukeskuksiin omien laskettelu-, hiihto- ja luontoharrastustensa vuoksi, joihin kausityö tai koronan aikainen etäopiskelu antoivat mahdollisuuden. Vaikka nuoret kokivat koronasäännösten aiheuttamaa yksinäisyyttä, se ei ollut heille yksinomaan kielteinen asia. Jotkut kuvasivat itseään introverteiksi, jotka saivat pandemian vuoksi elää haluamansa kaltaista elämää. Pandemia antoi nuorelle aikaa pohtia rauhassa arvojan ja mitä haluaa elämältään (vrt. Eriksonin moratorio).

Tutkimuksen nuoret olivat korona-aikana Lapissa siirtymävaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen. Tässä liminaalivaiheessa tehdyt itsenäiset päätökset saattavat vaikuttaa merkittävästi heidän tulevaan elämänkulkuunsa. Korona toi epävarmuutta elämään ja sai pohtimaan nuoren omaa koulutus- tai työelämäpolkua siitä näkökulmasta, onko se sellainen, jota haluaa jatkaa koronan jälkeenkin. Korona-aikana monen nuoren elämä muuttui aiempaa epäsäännöllisemmäksi ja katkonaisemmaksi. Nuoret eivät kertoneet vakinaisen työpaikan haaveista. Tyytyväisyyttä tuottivat ulkoilu luonnossa, laskettelu, lumilautailu ja hiihto, joita he harrastivat. Nuoret arvostivat Lapin luontoa, vaikka osa kaipasi myös aiemmin harrastamiaan joukkuepelejä ja sosiaalisia kulttuuritapahtumia.

Tutkimukset raportoivat usein vain koronan negatiivisista vaikutuksista nuorten henkiseen hyvinvointiin muun muassa lisääntyneenä ahdistuneisuutena ja mielenterveydellisinä ongelmina³¹. Tässä tutkimuksessa Lapissa olleet nuoret kertoivat myös korona-aikana koetuista positiivisista merkityksistä³². Nuoret kertoivat esimerkiksi, että pandemia-aika mahdollisti heidän omien elämänarvojensa miettimisen. Pandemia-aikana heillä oli mahdollisuus pohtia syvällisemmin, ikään kuin normaalin elämän ulkopuolella, omia valintojaan ja tulevaisuuden suunnitelmiaan. Pandemia sai nuoret miettimään myös eksistentiaalisia kysymyksiä. He ajattelivat elämän merkityksellisyyttä ja mielekkyyttä sekä elämän rajallisuutta. Korona-aikana he selvittivät omaa minäkuvaansa ja kasvattivat itseymmärrystään.

Kymmenen vuotta aiemmassa tutkimuksessa moni nuori eli ”päivä kerrallaan” suunnittelematta tulevaisuutta. Korona-ajan kokemukset mahdollistivat nuoren valmistautumista uuteen ja epävarmaan työelämään sekä tulevaisuuteen. Vaikka maailman tulevaisuus nähtiin epävarmaksi, tämän tutkimuksen nuoret olivat yllättävän toiveikkaita. He eivät nähneet koronalla olleen lopulta kovin merkittäviä negatiivisia vaikutuksia heidän omaan elämäänsä. Koronasta huolimatta monilla oli paljon ilon aiheita Lapin olosuhteissa. Haastattelemiini nuoret olivat melko hyväosaisia, ja heidän oli suhteellisen helppoa hallita elämäänsä sitoutumatta esimerkiksi paikkaan tai aikaan. He olivat avoimia muutoksille ja miettivät jo, miten elämä jatkuu koronan jälkeen.

... että pääsisin tekemään maisteria ehkä jonnekin muualle ja sit valmistun ehkä jostain muualta, kun ... Toivottavasti ulkomailta. Mut totta kai, eihän tota, niinkun ... Ei tiedä yhtään miten korona vaikuttaa tommosella vähän pidemmällä tähtäimellä. Toivon ja uskon, ettei loppujen lopuks vaikuta ihan kau-

31 Appleby ym. 2022; Read ym. 2022.

32 Ks. myös luku 6.

heesti, et matkustusrajoitukset vapautuu ihan normaalisti ja silleen. En ... Niin, ei mulla silleen koronan takia oo muuttunut tulevaisuudensuunnitelmat ihan ihan hirveesti – ainakaan toistaiseks.

Lähteet

- Ajjawi, Rola & Joy Higgs (2007) Using Hermeneutic Phenomenology to Investigate How Experienced Practitioners Learn to Communicate Clinical Reasoning. *The Qualitative Report* 12 (4), 612–638. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2007.1616>.
- Alsaigh, Rasha & Imelda Coyne (2021). Doing a Hermeneutic Phenomenology Research Underpinned by Gadamer’s Philosophy: A Framework to Facilitate Data Analysis. January 2021. *The International Journal of Qualitative Methods* 20 (4):160940692110478 DOI:10.1177/16094069211047820.
- Appleby, Jennifer A. & Nathan King & Kate E. Saunders & Anne Bast & Daniel Rivera & Jin Byun & Simone Cunningham & Charandeep Khera & Anne C. Duffy (2022) Impact of the COVID-19 pandemic on the experience and mental health of university students studying in Canada and the UK: a cross-sectional study. *BMJ Open* 2022;12: e050187. DOI: 10.1136/bmjopen-2021-050187.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity*. Lontoo ja New York: Sage.
- Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1995) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bynner, John & Walter Heinz (2021) *Youth Prospects in the Digital Society: Identities and Inequalities in an Unravelling Europe*. Bristol: Bristol University Press.
- Bzdok, Danilo & Robin Dunbar (2020) The Neurobiology of Social Distance. *Trends in Cognitive Sciences* 24 (9), 717–733. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2020.05.01>.
- Caelli, Kate (2000) The changing face of phenomenological research: Traditional and American phenomenology in nursing. *Qualitative Health Research* 10, 366–377.
- Carter, Michele A. (2003) Abiding loneliness: an existential perspective on loneliness. Philosophical society. <https://philosophicalsociety.com/Archives/Park%20Ridge%20Center%20Essay.htm>.
- Cieslik, Mark & Gary Pollock (2017) *Young People in Risk Society: The Restructuring of Youth Identities and Transitions in Late Modernity*. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315189468>.

- Clark, Jeff (2008) Philosophy, understanding and the consultation: a fusion of horizons. *British Journal of General Practice* 58 (546), 58–60.
DOI: 10.3399/bjgp08X263929.
- Côté, James E. & Anton L. Allahar (2006). *Critical Youth Studies: A Canadian Focus*. Toronto: Pearson Prentice Hall.
- Côté, James E. & John Bynner (2008) Changes in the transition to adulthood in the UK and Canada: The role of structure and agency in emerging adulthood. *Journal of Youth Studies* 11, 251–268.
- Côté, James E. (2002) The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *Journal of Youth Studies* 5, 117–134.
- Dibley, Lesley & Suzanne Dickerson & Mel Duffy & Roxanne Vandermause (2020) *Doing hermeneutic phenomenological research: A practical guide*. Thousand Oaks: Sage.
- Fleming, Valerie & Uta Gaidys & Yvonne Robb (2003) Hermeneutic research in nursing: developing a Gadamerian-based research method. *Nursing Inquiry* 10 (2), 113–120. <https://doi.org/10.1046/j.1440-1800.2003.00163.x>.
- Furlong, Andy & Fred Cartmel (2006) *Young people and social change*. New York: McGraw-Hill Education.
- Furlong, Andy (toim.) (2009) *Handbook of Youth and Young Adulthood: New Perspectives and Agendas*. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203881965>.
- Gadamer, Hans-Georg (1960) *Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen: Mohr.
- Gadamer, Hans-Georg (2004) *Philosophical Hermeneutics*. Translated and edited by D. E. Linge. Second edition, Berkeley: University of California Press.
- Gadamer, Hans-Georg (2006) Language and Understanding (1970). *Theory, Culture & Society* 23 (1), 13–27. <https://doi.org/10.1177/0263276406063226>.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and self identity: self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1995) *Politics, Sociology and Social Theory: Encounters with Classical and Contemporary Social Thought*. Stanford: Stanford University Press.
- Giorgi, Amedeo (2008) Concerning a Serious Misunderstanding of the Essence of the Phenomenological Method in Psychology. *Journal of Phenomenological Psychology* 39 (1), 33–58.
- Heidegger, Martin (1998) *Pathways*. William McNeill (toim.). Cambridge: Cambridge University Press. (Alun perin 1967.)
- Helve, Helena & Karen Evans (toim.) (2013) *Youth and work transitions in changing social landscapes*. London and U.S.A.: Tufnel Press.
- Helve, Helena (1987) *Nuorten maailmankuva: Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Helve, Helena (1993). The world view of young people: A longitudinal study of Finnish youth living in a suburb of metropolitan Helsinki. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia. *Annales Academiae scientiarum Fennicae*, Series B, Humaniora, tom. 267.
- Helve, Helena (2002) *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: University Press.

- Helve Helena (2012) Transitions and shifts in work attitudes, values and future orientations of young Finns. Teoksessa Marina Hahn-Bleibtreu & Marc Molgat (toim.) *Youth policy in a changing world: from theory to practice*. Opladen: Barbara Budrich Publishers, 135–158.
- Helve, Helena (2013) From higher education to working life: Work values of young Finns in changing labour markets. Teoksessa Helena Helve & Karen Evans (toim.) *Youth and work transitions in changing social landscapes*. Tufnell Press, 119–137.
- Helve, Helena (2016) A longitudinal perspective on worldviews, values and identities. *Journal of Religious Education* 63, 95–115. <https://doi.org/10.1007/s40839-016-0021-5>.
- Helve, Helena & James Côté & Arseney Svyarenko & Eeva Sinisalo-Juha & Schinichi Mizokami & Sharon Roberts & Reiko Nakama (2017) Identity Horizons Among Finnish Postsecondary Students: A Comparative Analysis. *Identity: An International Journal of Theory and Research* 17 (3), 191–206.
- Helve, Helena (2019) Perspectives on Adolescence, Identity Formation and Transitions. *The Japanese journal of adolescent psychology* 31 (1), 1–17. https://doi.org/10.20688/jsyap.31.1_1.
- Leccardi, Carmen (2012) Young people's representations of the future and the acceleration of time. A generational approach. *Diskurs Kindheits- und Jugendforschung Heft* 1–2012, 59–73.
- McCaffrey, Graham & Shelley Raffin-Bouchal & Nancy J. Moules (2012) Hermeneutics as research approach: A reappraisal. *International Journal of Qualitative Methods* 11 (3), 214–229.
- Nissinen, Elina (2021) Kausityöntekijöitä etsitään Lappiin nyt ”kissojen ja koirien kanssa”, kun pestit eivät houkuta entiseen tapaan: ”Harva lähtee sinne hengaillemaan”. *Helsingin Sanomat* 14.10.2021.
- Norlyk, Annelise & Ingegerd Harder (2010) What makes a phenomenological study phenomenological? An analysis of peer-reviewed empirical nursing studies. *Qualitative Health Research* 20 (3), 420–431.
- Piispa, Mikko (2022) *Liikkuvia utopioita, hidastamisen politiikkaa. Tutkimus nuorista liikkeessä ilmastokriisin ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 239.
- Read, Sanna & Lauri Hietajärvi & Katariina Salmela-Aro (2022) School burnout trends and sociodemographic factors in Finland 2006–2019. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 57, 1659–1669. <https://doi.org/10.1007/s00127-022-02268-0>.
- Roberts, Ken (2010) Sociology of leisure. Sociopedia. ISA, 1–13. <https://sociopedia.isaportal.org/resources/resource/sociology-of-leisure/>
- Salmela-Aro, Katariina & Katja Upadyaya & Janica Vinni-Laakso & Lauri Hietajärvi (2021) Adolescents' Longitudinal School Engagement and Burnout Before and During COVID-19 – The Role of Socio-Emotional Skills. *Journal of Research on Adolescence* 31, 796–807. <https://doi.org/10.1111/jora.12654>.
- Sarajärvi, Anneli & Jouni Tuomi (2017) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Schoon, Ingrid & Jutta Heckhausen (2019) Conceptualizing individual agency in the transition from school to work: a socio-ecological developmental perspective. *Adolescent Research Review* 4 (4), 135–148.
- Schoon, Ingrid (2020) Navigating an Uncertain Labor Market in the UK: The Role of Structure and Agency in the Transition from School to Work. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 688 (1), 77–92. DOI: 10.1177/0002716220905569.
- Schutz, Alfred & Thomas Luckmann (1973) *The structures of the life-world* (Vol. 1). Evanston: Northwestern University Press.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Majoitustilasto (verkkojulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus: <https://stat.fi/tilasto/matk>.
- Tiainen, Tarja (2014) *Haastattelu tietojenkäsittelytieteen tutkimuksessa: Haastattelun suunnittelu, analyysi ja raportointi*. Tampere: Tampereen yliopisto, Informaatitieteiden yksikön raportteja, 25/2014.
- Woodman, Dan & Carmen Leccardi (2015) Generations, transitions and culture as practice: a temporal approach to youth studies. Teoksessa Dan Woodman & Andy Bennett (toim.) *Youth Culture, Transitions and Generations: Bridging the Gap in Youth Research*. London: Palgrave, 56–68.
- Wyn, Johanna & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (toim.) (2020) *Youth and the New Adulthood: Generations of Change*. Singapore: Springer.
- Wyn, Johanna & Rob White (1997) *Rethinking Youth*. 1st Edition by Routledge.

8. Toivoa epävarmassa tulevaisuudessa: sosiaaliset suhteet osana nuorten aikuisten tulevaisuusajattelua

Annika Valtonen

Ehkä se tulevaisuuden ajattelu on muuttunu paljon siinä, että ymmärtää sen, et sä et oikeesti voi tietää mitä siel on tulevaisuudes.
(Veera, 22)

Kasautuvat kriisit ja poikkeusolot ovat ravistelleet ihmisten arkielämää maailmanlaajuisesti 2020-luvun alussa. Edellä oleva lainaus Veeran haastattelusta kuvastaa, miten ilmastokriisi, koronapandemia ja Ukrainan sota lieveilmiöineen ovat pakottaneet jokaisen meistä miettimään tulevaisuuttamme uudenlaisten epävarmuuden linssien läpi. Vaikka tulevaa ei ole koskaan voinut ennustaa, on ennustamisesta tullut entistä vaikeampaa.

Tulevaisuuden epävarmuudesta huolimatta sen ajattelevinen on keskeistä ihmisyyden kokemukselle. Tulevaisuuden ajattelevinen säätelee perustavanlaatuisesti nykyhetken käyttäytymistä, motivaatiota ja toimintaa.¹ Tulevaisuusajattelun keskeisyys korostuu erityisesti nuorilla ja nuorilla aikuisilla. Heidän odotetaan tekevän tulevaa koulutus-, työ- ja perhe-elämäänsä koskevia päätöksiä, vaikka tulevaisuuden kuvittelu on vaikeaa alati muuttuvan maailmantilanteen vuoksi.²

1 Johnson, Blum & Cheng 2014; Eccles & Wigfield 2020; ks. myös Bandura 2001.

2 Ks. Cantó-Milà, Moncunill-Piñas & Seebach 2020; Woodman 2020.

Koronapandemian aiheuttama epävarmuus herätti nuorissa vaikeita tunteita. Monissa pandemia-aikana tehdyissä tutkimuksissa on havaittu pandemian heikentäneen nuorten hyvinvointia³ ja uskoa tulevaisuuteen⁴. Toisaalta kuitenkin Nuorisobarometrin mukaan nuorten usko tulevaisuuteen ja tyytyväisyys omaan elämäänsä oli vahvistunut koronapandemian alun jälkeen⁵. Vaikeiden ja ahdistusta herättävien maailman tapahtumien keskellä merkitykselliseksi muodostuu toivo, joka luo uskoa parempaan huomiiseen ja auttaa jaksamaan⁶.

Maailmantilanteesta riippumatta nuoren aikuisuuden elämänvaiheelle on luonteenomaista erilaisten tulevaisuuden polkujen tutkiskelu. Myöhäisteini-ikästä noin 29 ikävuoteen jatkuvaa orastavan aikuisuuden elämänvaihetta leimaa vaihtoehtojen tutkiminen elämässä esimerkiksi opintojen, työn ja ihmissuhteiden saralla. Orastavan aikuisuuden kuvaillaan olevan innostavaa aikaa, joka on täynnä toiveita ja mahdollisuuksia, mutta se on myös epävarma ja ahdistava elämänvaihe.⁷ Viimeaikaisessa nuorisotutkimuksessa on toisaalta tuotu esiin, että aiemmin vain nuoruuteen tai orastavaan aikuisuuteen liittyvä epävarmuus on laajentunut koko aikuiselämän mittaiseksi ja epävarmuuden määrittämäksi ”uudeksi aikuisuudeksi”⁸.

Tässä luvussa analysoin sosiaalisten suhteiden merkitystä nuorten aikuisten tulevaisuutta koskevalle ajattelulle pandemian aikana. Tarkastelen, millä tavoin muut ihmiset liittyvät nuorten tulevaisuuden kuvitelmiin, suunnitelmiin ja toiveisiin. Analysoin 17–27-vuotiaiden, Nuorten turvatalojen kautta tavoitettujen nuorten aikuisten haastatteluja, joita on käsitelty myös kirjan aikaisemmissa luvuissa⁹. Käytän pääaineistona tässä luvussa koronapan-

3 Esim. Aalto-Setälä, Kiviruusu & Matikka 2021; Herkama & Repo 2020.

4 Parikka ym. 2021, 11.

5 Kiilakoski 2022.

6 Ojala 2012.

7 Arnett 2015.

8 Wyn ym. 2020.

9 Luvut 3, 5, 6.

demian aikana tehtyjä haastatteluja (n=19). Noin puolta haastatelluista nuorista (n=11) oli haastateltu aiemmin, vuonna 2019, ja näissä ensimmäisissä haastatteluissa heiltä kysyttiin heidän elämänsään olleista käännekohdista ja tulevaisuudensuunnitelmista sekä siitä, mitä itsenäistyminen heille tarkoittaa. Aiemmin tehdyt haastattelut ovat mukana analyysissäni, sillä ne tuovat lisäymmärrystä koronapandemian aikaisten haastattelujen tulkintoihin. Ennen koronaa ja sen aikana tehtyjä haastatteluja vertailemalla tarkastelen haastateltavien tulevaisuusajattelun muutoksia ja jatkuvuuksia. Korona-aikana haastatteluihin osallistui 15 naista, kolme miestä ja yksi sukupuolivähemmistöön kuuluva henkilö, joista vuoden 2019 aineistossa on mukana kahdeksan naista, kaksi miestä ja yksi sukupuolivähemmistöön kuuluva henkilö. Analyysini perustuu sosiaalipsykologisiin tutkimuskeskusteluihin nuoresta aikuisuudesta tulevaisuusorientoituneena elämänvaiheena sekä toivon ja tulevaisuusajattelun sosiaalisesta luonteesta. Esittelen ensin tätä viitekehystä, minkä jälkeen hyödynnän sitä tarkastellessani nuorten aikuisten tulevaisuutta koskevaa ajattelua aineistoni valossa.

Nuoret aikuiset omaa polkua etsimässä

Tutkimuskirjallisuudessa nuoren aikuisuuden piirteeksi ja tehtäväksi on tunnistettu oman identiteetin ja tulevan elämän suunnan tutkiskelu ennen niihin sitoutumista. Arnettin (2015) orastavan aikuisuuden käsitettä määrittävät erityisesti identiteettien tutkiminen, pysymättömyys, keskittyminen itseen, kokemus välitilassa olemisesta sekä mahdollisuuksien kartoittaminen ja optimismi. Arnettin mukaan nuorelle aikuisuudelle on tunnusomaista sitoutumattomuuden ja tutkiskelun myötä ristiriitaiset tunteet lähes rajattomista mahdollisuuksista ja optimismista mutta toisaalta myös ahdistavasta epävarmuudesta ja irrallisuudesta. Samankaltaisia ajatuksia nuoruuteen ja nuoreen aikuisuuteen kuuluvasta vakiintumattomuudesta ja oman identiteetin tutkiskelusta on esittänyt jo kehityspsykologian uranuurtaja Erik H. Erikson (1968) kuvaillessaan nuoruuden kehitystehtäväksi identiteetin muodostamista

kokeilemalla ja etsimällä. Nuori aikuisuus on tämän kirjallisuuden valossa etsikkoaikaa ristiriitaisine tunteineen.

Nuoret ovat kuitenkin eriarvoisessa asemassa etsikkoajan tutkimusmatkoilla¹⁰. Luokkataustan myötä nuorille avautuu eriarvoisia näköaloja siihen, minkälaisia mahdollisuuksia he näkevät itsellään olevan koulutuksessa ja työelämässä¹¹. Esimerkiksi heikko sosio-ekonominen asema voi sysätä nuoria aikuisia nopeasti kohti sitoumuksia rajaamalla mahdollisuuksia erilaisiin kokeiluihin uran ja koulutuksen suhteen¹². Tällöin myös kokemus nuoresta aikuisuudesta voi olla hyvin erilainen kuin ikätovereilla, joilla on vakaa taloudellinen asema ja muita etsiskelyssä tarvittavia resursseja¹³. Myös seksuaalisuuteen tai etniseen taustaan liittyvä epätasa-arvoisuus voi luoda esteitä ja rajata nuorten aikuisten mahdollisuuksia.¹⁴ Yhteiskunnalliset muutokset, kuten koulutuksen ja työn välisen yhteyden heikkeneminen (koulutus ei enää takaa vakaata työmarkkina-asemaa), ilmastokriisi, koronapandemia ja kansainväliset konfliktit, leimaavat 2020-luvun nuorten aikuisten elämää¹⁵.

Tulevaisuusajattelun ja toivon sosiaalinen luonne

Tulevaisuuteen suuntautunutta ajattelua ja toimintaa pidetään tutkimuskirjallisuudessa keskeisenä osana ihmisen kokemusmaailmaa. Tulevaisuuden ajattelemisen suuntaa käyttäytymistä, suunnitelmallista toimintaa ja motivaatiota.¹⁶ Kaikki tulevaisuutta koskeva ajattelu ei kuitenkaan ole suunnitelmallista etene mistä kohti tavoitteita, vaan on myös kuvitelmia, joihin ei sisälly ponnistelua¹⁷. Tulevaisuutta koskevaa ajattelua ja käyttäytymistä

10 Arnett 2015, 7.

11 Ks. Helve ym. 2017.

12 Kendig, Mattingly & Bianchi 2014; Gibb, Fergusson & Horwood 2012.

13 Nelson 2021.

14 Mts., 183.

15 Ks. myös luvut 2 ja 6.

16 Johnson ym. 2014; Eccles & Wigfield 2020; ks. myös Bandura 2001.

17 Seginer 2009, 1.

on käsitteellistetty eri tavoin, useista eri teoreettisista lähtökohdista käsin. Tarkastelen seuraavaksi aihepiiriä sosiaalipsykologisessa kirjallisuudessa, tulevaisuusorientaation ja toivon käsitteiden näkökulmasta.

Tulevaisuuden ajattelemista ja tulevaisuudensuunnitelmia on nimitetty tulevaisuusorientaatioksi¹⁸. Sitä koskevassa tutkimuksessa korostetaan erityisesti sitä, miten tulevaisuuteen suuntautuvia kirkkaita tavoitteita sisältävä ajattelu ja toiminta ovat yhteydessä psykologiseen hyvinvointiin sekä opinto- ja uramenestykseen. Toisaalta tulevaisuusajattelun epäselvyys ja toivottomuus on yhdistetty kirjallisuudessa riskikäyttäytymiseen ja psykologiseen pahoinvointiin.¹⁹ Tutkimuskirjallisuuden valossa kyky suunnitella tulevaisuutta on paitsi suunnitelmallisen toiminnan myös inhimillisen hyvinvoinnin edellytys.

Tulevaisuuden toiveita koskevassa tutkimuskeskustelussa vaikutusvaltaisen toivoteorian (*hope theory*) mukaan toivo on kognitiivinen kokonaisuus, joka koostuu tavoitteesta, henkilökohtaisesta toimijuudesta ja polkujen kartoittamisesta tavoitteen saavuttamiseksi²⁰. Toivo on kuitenkin myös tunnepohjainen ja tilannesidonnainen asia. Toivoa on käsitteellistetty pitkäkestoisena emotionaalisenä tilana. Se kohdistuu yksilölle merkitykselliseen tulevaisuuden tapahtumaan, johon hänellä ei ole vaikutusmahdollisuuksia.²¹ Toivo voi auttaa nuoria löytämään tapoja käsitellä vaikeilta ja ahdistavilta tuntuvia asioita, kuten ilmastokriisin aiheuttamaa huolta, ja kannustaa heitä toimintaan²². Toivottomuus eli odotus siitä, ettei toivottuja asioita tapahdu tai että riskit käyvät toteen, yhdistettynä odotukseen siitä, ettei omalla toiminnallaan voi vaikuttaa asioiden kulkuun, on tutkimuksissa yhdistetty ma-

18 Seginer 2009; Johnson ym. 2014.

19 Seginer 2009; Duke ym. 2009; Fischhoff ym. 2010.

20 Snyder 2000b, 8–18.

21 Bruininks & Malle 2005.

22 Ojala 2012.

sennukseen²³, itsetuhoisuuteen²⁴ sekä riskikäyttäytymiseen, kuten väkivaltaisuuteen ja päihteidenkäyttöön²⁵.

Eri teorioita yhdistää ajatus siitä, että tulevaisuusajattelu saa alkunsa varhain lapsuudessa ja muotoutuu uusien kokemusten myötä läpi elämän. Psykologi Albert Bandura²⁶ kuvaa sosiaalis-kognitiivista oppimista koskevassa tutkimuksessaan yksilön tulevaisuutta koskevien odotusten perustuvan hänen aiempiin kokemuksiinsa ja häntä ympäröivien ihmisten toimintaan. Tulevaisuuteen suuntautuminen kehittyy siis elämänkulussa, ja sitä muotoilevat elämäkokemukset yhdessä yksilön sisäisten ja ympäristön vaikutteiden kanssa.²⁷ Näitä ympäristön vaikutteita ovat niin ikätoverit ja perhe kuin myös laajempi yhteiskunnallinen konteksti ja yksilön sosioekonominen asema.²⁸ Tulevaisuutta koskeva ajattelu muodostuu siis sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä henkilökohtaisten kokemusten ohjaamana.

Bernardo²⁹ on kehittänyt toivoteoreettista ajattelua käsittämään yksilöllisen toimijuuden lisäksi myös yksilön ulkopuolisten toimijoiden, kuten läheisten ihmisten ja ylikuonnollisten voimien, merkityksen toivon lähteenä. Hänen teoriansa mukaan toivoa ja hyvinvointia pitää yllä usko siihen, että elämässä on ulkopuolisia tahoja, joiden tukemana omia toiveita on mahdollista saavuttaa. Bernardo kuvaa toivon olevan lähtöisin neljästä ulottuvuudesta, joita ovat 1) yksilön sisäsyntyinen ulottuvuus, 2) toveri- ja ystävyysuhteet, 3) perheenjäsenet ja 4) henkisyys, uskonto tai elämäkatsomus.

Kaikissa edellä esitellyissä teorioissa korostuu ajatus, jonka mukaan toivo ja tulevaisuusajattelu ovat vahvasti kytköksissä sosiaalisiin suhteisiin. Läheiset ja muut ihmiset ovat paitsi keskeisiä toivon ja tulevaisuusajattelun kehittymiselle myös tärkeitä toivei-

23 Abramson, Metalsky & Alloy 1989, 359.

24 Stewart ym. 2005.

25 Bolland 2003.

26 Bandura 2001.

27 Johnson ym. 2014; Seginer 2009.

28 Seginer 2009; Eccles & Wigfield 2020; Snyder 2000a, 31.

29 Bernardo 2010.

den kohteita, toiveiden toteutumisen mahdollistajia ja toiveita ylläpitäviä voimia.³⁰ Sosiaalisten suhteiden voimaa toivon luomisessa ja ylläpitämisessä epätoivoisissakin tilanteissa on hyödynnetty esimerkiksi vertaistukiryhmien toiminnassa.³¹

Epävarmoina aikoina nuorten aikuisten tulevaisuutta koskevan toivon tukemisen tärkeys korostuu. Samaan aikaan nuorten tulevaisuuden suunnitteluun kohdistuu paineita ja ristiriitoja. Heidän mahdollisuutensa hallita tulevaisuuttaan ovat rajalliset, ja ihmiskunnan tulevaisuutta uhkaavat tekijät määrittävät heidän tulevaisuuttaan samaan aikaan, kun tulevaisuuden suunnittelun tärkeyttä jatkuvasti korostetaan.³² Epävarmuutta aiheuttavien globaalien tapahtumien keskellä onkin harkittava uudelleen sitä, millaiseen tulevaisuutta koskevaan ajatteluun nuoria kannustetaan. Nuorten siirtyessä kohti aikuisuutta epävarmassa maailmantilanteessa aiempien sukupolvien keinot esimerkiksi toimeentulon ja elämäntilanteen pysyvyyden varmistamiseksi ovat usein vanhentuneita, ja nuorilta aikuisilta vaaditaan joustavaa ja avointa suhtautumista tulevaisuuteen pitkäjänteisyyden ja pikkutarkkuuden sijaan.³³

Yhteiset suunnitelmat epävarmassa tulevaisuudessa

Haastateltavien nuorten aikuisten tulevaisuuden kuvitelmissa korostui tulevaisuuden epävarmuus. Vaikka koronavirustautiin sairastuminen oli harvinainen kokemus niin haastatelluille kuin heidän läheisilleen, suurin osa haastatelluista kuvasi pandemian lisänneen epävarmuutta tulevaisuudenhaaveisiin ja -suunnitelmiin. Moni koki epävarmuuden ahdistavaksi. Tulevaisuuden suunnittelu ja haaveilu tuntuivat pelottavilta, kun ei ollut varmuutta siitä, mikä edes on mahdollista. Kokemusmaailman ja tulevaisuuskuvien epävarmuutta ja oman toimijuuden kokemuksen häilyväisyyttä tä-

30 Bernardo 2010.

31 Ks. esim Gesser 2022; Pasyar, Rambod & Jowkar 2020.

32 Woodman 2020, 40–41.

33 Cahill & Leccardi 2020.

män epävarmuuden keskellä kuvastaa se, että osa haastatelluista kertoi toivovansa lähinnä sitä, että selviäisi itse hengissä tai että läheiset ihmiset eivät sairastuisi tai menehtyisi. Samantyyppistä epävarmuutta tuli kuitenkin esiin jo ennen korona-aikaa tehdyissä haastatteluissa. Vaikuttaa siltä, että nuorten tarinoissa esiin piirtyvä epävarmuus ei johdu pelkästään koronasta, vaan se on pysyväluontoisempi piirre nuorten tulevaisuutta koskevassa ajattelussa. Toisaalta samankin nuoren kerronnassa saattoi esiintyä sekä valoisia toiveita tulevasta että ajatuksia elämän perustavanlaatuisesta epävarmuudesta.

Molemmilla haastattelukerroilla toiset ihmiset olivat tärkeitä lähes kaikkien haastateltavien tulevaisuudensuunnitelmissa. Suunnitelmissa olivat mukana jo olemassa olevat kumppanit mutta myös suunnitellut tai kuvitellut kumppanit, ystävät, perheenjäsenet ja lapset.³⁴ Läheiset, rakkaudelliset ihmissuhteet ovatkin tutkimusten mukaan tärkeitä tulevaisuuden suunnittelussa ja kasvussa kohti aikuisuutta. Nuoren aikuisen pysyvä läheinen, oli se sitten perheenjäsenen, romanttinen kumppani, läheinen ystävä tai muu merkittävä ihminen, saa suunnittelemaan yhteistä tulevaisuutta, mikä luo rakennetta arkeen myös silloin, kun elämässä on tulevaisuuden suunnittelua vaikeuttavia tai muuten kuormittavia asioita.³⁵

Pakolaistaustaisia nuoria käsittelevässä tutkimuksessaan Devenney³⁶ kuvailee nuorten pyrkivän pitämään yllä perhesuhteita ja osallistumaan vastavuoroiseen huolenpitoon perheenjäsenen kanssa riippumatta pitkistä välimatkoista ja yhteydenpidon mahdollisuuksista. Näiden pyrkimysten piiriin kuului Devenneyn tutkimuksessa myös nykyhetkellä ulottumattomissa tai kadoksissa olevat perheenjäsenet. Samanlainen toimijuus tuli esiin sekä ennen korona-aikaa että sen aikana tehdyissä haastatteluissa niin pakolaistaustaisilla kuin muilla haastatteluihin osallistuneilla nuorilla. Halu olla yhdessä ja pitää huolta perheenjäsenistä, kumppanista,

34 Vrt. Devenney 2020.

35 Arnett 2015, 294–296; Burt & Paysnick 2012.

36 Devenney 2010.

ystävistä ja lemmikeistä ei kuitenkaan aina voinut realisoitua nykyhetkessä. Syitä tähän oli monia, kuten perheenjäsenten asuminen ulkomailla tai kaukana toisella paikkakunnalla, jolloin pääsy heidän luokseen oli estynyt esimerkiksi koronapandemian matkustusrajoitusten tai maahanmuuttoon liittyvien lakien ja säännösten vuoksi. Tämän vuoksi haastateltujen puheessa korostuivat erityisesti korona-aikana toiveet ihmisten vapaasta tapaamisesta. Erityisen merkitys matkustusrajoitusten purkamisella oli niille nuorille, joilla oli perhettä Suomen ulkopuolella.

Useimmat haastateltavat kuvittelivat tulevaisuutensa osaksi puolison ja oman perheen lapsineen ja toisinaan myös lemmikkeineen. Tällaisia haaveita oli sekä ennen koronaa että sen aikana tehdyissä haastatteluissa. Haastateltavat esimerkiksi totesivat tienneensä jo lapsena olevansa hyviä vanhempia jonain päivänä. Oma tulevaisuuteen kuviteltu perhe ja sen hoivasuhteet olivat olleet joillakin läsnä tulevaisuutta koskevassa ajattelussa ja elämässä jo lapsuudesta lähtien. Erityisesti parisuhteessa olevat tai työelämässä jalansijaa saaneet nuoret aikuiset haaveilivat vanhemmuudesta tai vakiintuneista parisuhteista. He suhtautuivat vanhemmuuteen, parisuhteeseen ja naimisiinmenoon sekä niihin liittyviin sitoumuksiin kuitenkin useimmiten vasta tulevaisuudessa tapahtuvina asioina, joita ei ollut kuitenkaan vielä kiire saavuttaa.³⁷ Esimerkiksi Annin pohtiessa oman perheen perustamista ”kohta, mutta ei vielä” -puhe tuli esiin seuraavalla tavalla:

Anni, 23–24: Tai esimerkiksi vaikka lasten hankinta. Et, no on mun tutut saanu lapsia ja tullu raskaaks täs koronan aikana, mut ite ainaki aattelee sillai, et jos mä haluisin lapsia niinku nyt... Ite kans muutenki ollu se ajatus et tietysti joo haluu lapsia, mut vast myöhemmin. Mut varsinki nytte korona-aikana, niin emmä haluis tällä hetkellä olla raskaana tai synnyttää lasta. Et jos vaik mul ois se haave niin kyl mä silti haluisin lykätä

37 Ks. Arnett 2015, 7.

sitä niin että tää pandemia ois ohitte. (...) Kyl mä ehkä silloin [viiden vuoden päästä] jo toivon että, no tietysti et ollaan edelleen [poikaystävän] kaa yhdessä ja ehkä meillä ois jo lapsi tai ainaki tulossa lapsi. Se on ainaki semmonen haave ja unelma tähän viiden vuoden sisään.

Koronapandemia ja epävakaa maailmantilanne monimutkaistivat monien haastateltujen lapsihaaveita. Lisäksi monet kertoivat henkilökohtaisen taloudellisen tilanteen vaikuttavan mahdollisuuksiin toteuttaa ihmissuhteita ja perheen perustamista koskevia suunnitelmia. Moni haastateltava toivoi tulevaisuudeltaan taloudellista varmuutta, joka mahdollistaisi oman perheen perustamisen, kuten esimerkiksi Sara, 22:

Ja suunnitelmissa on et raha-asiat eka kuntoon (...), sen jälkeen lapsi on tervetullu.

Useille haastateltaville parisuhde ja oma perhe olivat kuitenkin tulevaisuudensuunnitelmissa toissijaisia koulutukseen ja työelämään nähden. Samalla myös koulutusta ja työtä koskevissa suunnitelmissa oli vahva sosiaalinen ulottuvuus. Korona-ajan etäopetuksen jälkeen monet odottivat paluuta läsnäolo-opetukseen. Moni piti lähiopetuksessa tärkeänä mahdollisuutta keskittyä ja olla yhteydessä opetushenkilökuntaan mutta myös tavata muita opiskelijoita. Fyysinen läsnäolo kouluympäristössä merkitsi monelle viihtymistä ja mielekkäitä kohtaamisia³⁸. Opiskelemisen merkitys näyttäytyi aineistossani moninaisena suhteessa tulevaisuuteen: toisaalta se oli väylä haaveiden toteuttamiselle, toisaalta itsensä kehittämistä, ystävyysuhteiden luomista ja niiden ylläpitoa, arki-rytmin ja rutiinien säilyttämistä. Erityisesti korona-aikana haastatelluille lukiolaisille erilaiset yhteisölliset juhlat, kuten vanhojen tanssit ja ylioppilasjuhlat, olivat tärkeitä. Esimerkiksi Iris kertoi

38 Ks. myös luku 5.

odottavansa vanhojen tansseja niiden jo kerran peruunnuttua koronapandemian vuoksi ja korosti tarvetta pitää oman ikäryhmän tanssit erillään vuotta nuorempien tansseista.

Iiris, 18: [Vanhojen tanssit] *on varmaan syksyl. Me ollaan sit kaikki abei, et se on vähä hassuu. Yleensä se tanssitaa kakkosvuon, ku abit lähtee.*

Haastattelija: *Eli se siirtyy teillä sitte vaa eteenpäin?*

Iiris, 18: *Joo, mä toivon vaan et ne ei laita sillee et me tanssitaa samaan aikaan niitten muitten kakkosten kanssa, se ois ehkä vähä, lähtis kokonaan filis.*

Vanhojen tanssien tanssiminen oman vuosiluokan kanssa, erillään vuotta nuoremmista lukiolaisista, korostaa juhlan sosiaalista merkityksellisyyttä. Tanssit haluttiin kokea juuri oman ryhmän kanssa yhteisenä kokemuksena. Tämä toive koskee myös opiskelua yleensä: moni ei kokenut mielekkääksi opiskella yksin tai pelkästään sen vuoksi, että kehittäisi ammatillisia tai akateemisia kykyjään. Olennainen osa opiskeluun liittyviä haaveita oli mahdollisuus opiskella muiden kanssa, löytää ystäviä ja saavuttaa sosiaalista hyväksyntää³⁹.

Ulkopuolelta tuleva johdatus kohti tulevaa

Läheisten kanssa toteutettaviksi suunniteltujen haaveiden lisäksi läheiset vaikuttivat pelkällä olemassaolollaan, valinnoillaan ja toiminnallaan nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Nuoret kertoivat tällaisista vaikutuksista molemmilla haastattelukerroilla. Kokemus perheen läsnäolosta ja luottamuksesta auttoi monia jaksamaan vaikeinakin aikoina, kuten Rania kuvailee seuraavassa katkelmassa:

Rania, 19–20: *Mun perhe ensimmäinen. Mä näen että he tarvitsee, koska olen tällä hetkellä, kun mun isovelji ei oo meiän*

39 Ks. myös luku 5.

kanssa, olen vanhin lapsi mun perheessä. Ja kun mä näin äiti ja isä aina tarvitsevat ja mä aina sanon okei, mun pitää pysyy vahva ja mun pitää tehdä mitä mä voin, mitä mulla on. Ja sit kun joskus näin, mä teen jotain, mä autan heitä, mun perhe, he ovat iloisia ja nauravat, se antoi mulle energiaa että mä voin, okei mä jaksan.

Vahvana pysyminen perheen vuoksi näyttäytyy Ranian kuvauksessa velvollisuutena, joka hänen täytyy vanhimman lapsen roolissa täyttää. Perheen auttaminen vaati häneltä ponnisteluja mutta antoi myös voimaa. Samantyyppinen ajattelu toistui useissa haastattelussa haastateltavien kertoessa esimerkiksi rajoittaneensa muiden ihmisten näkemistä, jotta perhettä voisi suojella koronataartunnalta. Koronapandemian aikaan eristäytyminen muista ihmisistä oli raskasta, mutta monia perheen kanssa vietetty aika auttoi kestäämään pandemian olosuhteita.

Osa haastateltavista kertoi myös perheenjäsenten ammatin, harrastusten tai yhteisten elämäkokemusten vaikuttavan heidän koulutukseen, työhön ja vapaa-aikaan liittyviin suunnitelmiinsa ja valintoihinsa. Esimerkiksi läheisten sairastumisen muistelemineen oli estänyt joidenkin uran terveydenhuollossa tai kuten Sara seuraavassa kuvailee, äidin valinnat olivat kohtalomaisesti ohjanneet hänen oman elämänsä suuntaa:

Sara, 22: Mun äiti on, [harrastus] ihmisiä alun perin ollu mun ikäsenä kanssa. Et yllättäen olemme taas saman ikäsenä jotaki tehty, samalla alalla, sama(t) mielenkiinnon kohteet, hups [naurahtaa].

Saran kerronnasta syntyy mielikuva hänen päätyemisestään äidin esimerkin mukaiselle alalle ja harrastuksen pariin kohtalon johdatamana. Toisaalta aiemmin samassa haastattelussa hän kuitenkin kuvasi määrätietoista etenemistään työhaussa siihen liittyvine ponnisteluineen. Samalla tavalla toinen haastateltava ilmaisi toi-

saalta ponnistelevansa kohti haaveidensa toteuttamista, toisaalta uskovansa vahvasti kohtaloon, jonka hän kuvaili antavan voimaa jaksaa vaikeidenkin kokemusten läpi. Hän kertoi uskon kohtaloon mahdollistavan luottamuksen siihen, että kaiken tapahtuneen tarkoituksen voi nähdä tulevaisuudessa, vaikka siihen ei voikaan nykyhetkessä vaikuttaa.

Myös ystävyysuhteet näyttäytyivät tärkeinä haastateltavien tulevaisuusajattelun rakentajina. Esimerkiksi Saran kertomuksessa uudet vastuulliset ystävät tukivat aikuistumista ja hänen toivomaansa elämän ”tasaistumista”.⁴⁰ Kaveriporukasta muodostuva ”me” oli Saran kuvauksessa jättänyt nuoruuden pelleilyt taakseen ja suhtautui nykyhetkessä tulevaisuuteen kypsän suunnitelmallisesti:

Sara, 22: Mä tutustuin uusiin piireihin ja uusiin kavereihin ja sain – nyt mul on todella tasanen, aikuistunut, et ne ei oo mitään semmosia, 25–26 jotka leikkii 15-vuotiaita. Et ne on tämmösiä mun ikäsiä (...), meillä kaikilla on tarkat suunnitelmat mitä me tehään ja tullaan toimeen ja ei pelleillä.

Katkelmasta voi lukea ystävien mahdollistaneen olennaisella tavalla Saran aikuisuutta koskevien tavoitteiden toteutumista. Hän kuvasi uuden tasaisen elämän tavoiteltavaksi, kypsyyttä kuvastavaksi asiaksi. Se ei merkinnyt hänelle tylsää eikä pitkäveteistä aikuisuutta. Sara kuvaa tämän uudenlaisen kypsyyden kumpuavan kollektiivisesta ”meistä”, ei yksin hänen omista päätöksistään ja ponnisteluistaan.

Kootusti voi sanoa, että toisten ihmisten läsnäolo, ryhmään kuuluminen ja kohtalon kaltaiset itsen ulkopuoliset voimat näyttäytyivät haastateltujen kerronnassa heidän tulevaisuussuuntautunutta käyttäytymistään ja ajatteluaan muovaavina asioina. Tämä toistui sekä korona-aikana että sitä ennen toteutetuissa haastatte-

40 Vrt. Schwartz 2016.

luissa. Muut ihmiset ja usko johdattaviin voimiin auttoivat jaksamaan hankalissakin tilanteissa. Toisaalta oma toimijuus ja ponnistelu tulevaisuuden tavoitteita kohti asetettiin toisinaan haastattelussa taka-alalle. Tällöin toimijuus päätösten takana sekä ansiot saavutuksista ja vaikeuksien voittamisesta paikannettiin itsen ulkopuolelle, kuten muihin ihmisiin tai johdattaviin voimiin.

Miten usko tulevaan säilyy elämän ristiaallokossa?

Perheenjäsenet, läheiset ja ystävät olivat haastateltaville tärkeimpiä tuen lähteitä molemmilla haastattelukerroilla. Koronapandemian arvaamattomuudessa yhteydenpito läheisiin oli tärkeä voimavara, ja esimerkiksi viikoittaiset puhelut tai kävelylenkit loivat rutiineja ja ennakoitavuutta uudenlaiseen arkeen⁴¹.

Lähes puolella kahteen kertaan haastatelluista nuorista urasuunnitelmat olivat muuttuneet merkittävästi. Ensimmäisissä haastatteluissa haaveiden kohteena olleet alat olivat toisella haastattelukerralla vaihtuneet toisiin tai oma ala oli yhä etsinnässä. Tulevaisuuden työ- ja opintopolkuja koskevassa pohdinnassa ja päätöksissä apuna olivat nuorten mukaan olleet paitsi perheenjäsenet myös ammattilaiset. Esimerkiksi Nikki kertoo haastattelujen välillä tapahtuneista muutoksista suunnitelmissaan ja jatkuvasta oman alan etsinnästä:

Nikki, 20: Kävin siellä sitte muutamaan kertaan sellasella ammatinvalintapsykologilla, olisko ollu, että hänen kanssaan pohdittiin kanssa vähän aikaa että mitkä mua saattas kiinnostaa ja mitkä olis tämmöset mun jatko-opintomahdollisuudet, ku ne mulle oli selkeesti semmonen asia mitä mä halusin tehdä, et mä tiedän sen että haluan jatko-opiskella. (...) Nytte mä sain idean lähtee kokeileen [eri alaa] (...). Sekään ei oo ollu erikseen sellanen kutsumus et se oli enemmänki ehdotus mun siskolta joka siis

41 Ks. myös luku 4.

on [töissä alalla], niin hän ajatteli että kun mua kaikki nää hänenkin casensä kiinnostaa ja tolleen että se vois olla mulle sitten semmonen oikee paikka. Että ainakin se on sit semmonen koikeilu jos ei muuten että, kuitenkin elämä on vähän sitä ettimistä.

Tuen merkitys ja ”ihmisenä kohtaaminen” korostuivat haastatteluvien koulutusta ja työelämää koskevissa tulevaisuuden toiveissa. Perheenjäsenet, ystävät, opettajat ja jopa sosiaalisessa mediassa tavatut ihmiset olivat haastateltujen mukaan olleet tärkeitä rohkaisijoita, kun haastateltavat olivat pohtineet ja pyrkinet kohti haaveilemiaan koulutus- tai työpaikkoja. Toisilta ihmisiltä saatava tuki ja motivaatio ovatkin tärkeitä tekijöitä paitsi opintopolkujen suunnittelussa myös opinnoissa jaksamisen ja niiden jatkamisen kannalta.⁴² Noralla toiset ihmiset ja erityisesti työnantajan ymmärrys ja tuki tulevaisuuden työelämässä korostuivat hänen kuvatesaan työssä jaksamista:

Nora, 22: Mut nii se kuitenki se vastuuhenkilö siellä nii tiätsä, ensimmäinen asia mitä se kans kysy multa oli sillee et pitääks niide varautuu johonki, et onks mul jotain tällasta mikä vois vaikuttaa, mun pystymistä ja tällasta. Et se huolestuttaa ehkä se, et jos menee johonki työpaikkaan missä se on vaan sillee et ”töitä töitä töitä”. Ja ilman semmosta ns. persoonallisuut, persoonalista emmä tiedä, jonkinlaist suhdetta niihin muihin työntekijöihin ja työnantajiin, nii sit huolestuttaa se, et onks siel sit sellasta et ihan sama millanen filis tai millanen päivä millaset ongelmat sul on, et sult odotetaan joka päivä tismalleen samanlaista käytöstä ja. Joo.

Samoin moni haastateltu kertoi kokeneensa tärkeäksi auttaa muita. He kertoivat haluavansa tukea perheenjäseniään ja ystäviään, tehdä vapaaehtoistyötä tai työskennellä sellaisissa tehtävissä, joissa voi

42 Sarasjärvi & Murto 2020, 18.

auttaa muita. Toisaalta haastatteluissa kerrottiin tarinoita siitä, miten nuoret olivat jääneet vaille tukea, ja tämä seikka oli kannustanut osaa toimimaan omassa elämässään toisin. Esimerkiksi Imran kertoi haluavansa auttaa ystäväänsä löytämään työharjoittelupaikan jäätyään itse vaille tukea:

Haastattelija: *Ooksä sitten, kun sä et ite saanu apua siihen niin ooksä esimerkiks tätä kaveria auttanu noissa jutuissa?*

Imran: *Joo, jotenkin. (...) Kun mä yritin niinku saada sen, vaikka on samassa firmassa missä mä oon, mutta ne ei tarvinnu sitä työharjoitteluun.*

Haastattelija: *Okei, et sä yritit kysyä sieltä firmasta että oisko se kaveri –*

Imran: *Niin mä oon kysyny, joo.*

Molempiin haastattelukertoihin osallistuneiden nuorten kertomuksissa korostui tulevaisuudensuunnitelmien ja sitä kohti suuntaavien toimintojen sosiaalinen luonne. Ympärillä olevien ihmisten neuvot, ohjaus ja empaattinen läsnäolo tukivat nuorten tärkeiden päätösten tekoa, mahdollistivat kokeiluja ja auttoivat jaksamaan vaikeiden kokemusten kanssa. Nuoret halusivat itsekin tarjota tällaista apua muille ihmisille.

Tulevaisuusajattelun sosiaaliset jännitteet

Toisinaan läheiset ihmiset aiheuttivat haastatelluille nuorille aikuisille myös stressiä ja hankaloittivat tulevaisuuden ajattelemista. Läheisten loukkaavat sanat ja toiminta aiheuttivat mielipahaa ja konflikteja. Haastatteluissa kerrottiin, miten suhteita läheisiin oli katkennut ristiriitojen tai suurten elämänmuutosten myötä, ja miten läheisten vuoksi oli jouduttu luopumaan monista sosiaalisista kontakteista pandemia-aikana. Nuoret kertoivat myös siitä, miten lannistavaa ja pelottavaa oli ollut, kun läheiset eivät tukeet omia tulevaisuudensuunnitelmia. Julia kuvailee tätä seuraavassa katkelmassa. Ennen katkelmaa hän oli kertonut pelkäävänsä

aikuistumista ja vanhenemista, ja haastattelija oli pyytänyt häntä kertomaan tästä lisää:

Julia, 17: No varmaan ihan ensimmäinen on se, että mä kipuilen tosi kovan kuolemanpelon kanssa. Niin se on semmonen ehkä, haastavin asia siinä ja sitten toinen on ehkä se että kun suuntaudun sellasille aloille, jotka on yleisestikin sellasia ehkä vähän hankalan kuulosia ja ehkä pelätään että tuleeks siitä mitään ja ehkä ei kutsuta niinkään sellasiksi oikeiksi töiksi. Niin siitä kuulee tosi paljon sellasta ei niin rohkasevaa, vaan sellasta jännittynyttä palautetta aikuisilta ja lähipiirin aikuisilta ja muualtakin. Että vähän ehkä pelotellaan sillä että tuunko saamaan töitä ja miten tuun menestymään ja jälleen. Niin kyllähän se hirvittää toltakin kannalta...

Läheiset voivat siis olla haaveiden portinvartijoita ja esteitä. Samankaltaista portinvartijuutta vaikutti haastattelujen perusteella esiintyvän myös toverisuhteissa. Toverisuhteiden tulevaisuusajatteluun kohdistuva voima tulee esille seuraavassa Iiriksen kokemuksessa siitä, miten korona-ajan yksin oleminen oli vaikuttanut hänen tulevaisuudensuunnitelmiinsa:

Iiris, 18: No itse asiassa, ehkä korona-aika, koska on ollu niin paljon yksin ja sitten on myös voinu aika paljon valita sitä, että keiden kanssa on ja ei tartte niin paljon ihmisiä nähdä, niin ehkä se on vaikuttanu... Joo ehkä se on vaikuttanu sellaseen tulevaisuudensuunnitelmaan, ettei tartte niin paljon mennä muiden ihmisten mukana ja on ehkä paljon kun on just ollu enemmän yksin. Niin ehkä sit on myöskin tehny sellasta itsensä tutkiskelua, että on pystyny aattelemaan et mitä itse haluaa tulevaisuudessa.

Pakko eristäytyä oli ollut joillekin vapauttava kokemus, kun ei tarvinnut välittää muiden mielipiteistä ja vaikutteista⁴³. Jotkut haas-

43 Ks. myös luku 4.

tatelluista kokivat vapautuneensa oman itsen kuunteluun tehdessään tulevaisuudensuunnitelmia, kun fyysinen etäisyys muihin oli kasvanut.

Saman henkilön eri aikoina tehdyt haastattelut toivat toisinaan esiin, miten aiemmin toivotut asiat saattoivat muuttua myöhemmin ahdistaviksi ja paineita tuottaviksi asioiksi, ulkopuolisten odotuksiksi. Esimerkiksi Imran kuvaili vuonna 2019 toivovansa saavansa tulevaisuudessa lapsia tyttöystävänsä kanssa:

Imran, 2019: Tulevaisuudessa, mulle tulee ainakin joku hieno lapsi. Säkin voit tulla joskus näkemään sitä.

Haastattelija: [naurahtaen] No kiitos.

Imran: Sen nimikin on annettu jo.

Haastattelija: On vai?

Imran: Ainakin sen, tyttöystävä annettu sille nimen. Jos olis poika se on Amin, ja jos ois tyttö se olis Sonia.

Vuonna 2019 Imran suhtautui ajatukseen isäksi tulemisesta myönteisesti ja varmasti. Tulevaisuudessa olemassa olevalla perheenjäsenellä oli jo nimi. Imran kuvitteli elämää hänen kanssaan ja kutsui jopa haastattelijan tervetulleeksi tapaamaan häntä. Korona-aikana tehdyssä haastattelussa etäisyys kuviteltuun perheenjäseneseen oli kuitenkin kasvanut. Tuleva perheenjäsen oli yhä läsnä kerronnassa, mutta Imran koki lapsen kohdistuvien haaveiden olevan lähtöisin pikemminkin tyttöystävältä kuin häneltä itseltään:

Imran, 21: No viiden vuoden päästä, en mä nyt tarkkaan voi sanoa... (...) Ehkä joskus pitää aatella lastakin, saada lasta kun, tyttöystävä nyt halua kovasti, siihenkin pitäis aatella nyt.

Haastattelija: Joo, et sillon viiden vuoden päästä ehkä jotain lapsiakin.

Imran: No, katotaan.

Haastateltavat kertoivat myös paineista edetä elämässään samaa tahtia muiden kanssa⁴⁴. Haastattelujen välillä Pinja oli päässyt opiskelemaan kiinnostuksensa mukaiselle alalle. Hänen suunnitelmansa olivat täsmentyneet ja mukautuneet uuteen tilanteeseen.⁴⁵ Abstraktit toiveet alasta olivat vaihtuneet suunnitelmalliseksi työksi kohti tulevaisuuden unelmatyötä ja -koulutusta. Nämä haaveet olivat kuitenkin herkkiä ja henkilökohtaisia, eikä hän ollut kertonut niistä kuin harvoille. Ennen seuraavaa katkelmaa haastattelija on kysynyt Pinjalta hänen mahdollisista koulutussuunnitelmistaan:

Pinja, 22: *No [naurahtaa], mä aina sanon että ei oo mutta kyl mulla oikeesti on.*

Haastattelija: *Okei. Haluuskää kertoo?*

Pinja: *No se on vähä semmonen et se on ollu oikeestaan, kyllä mä sen tiedän että mä haluan [korkeakouluun] mutta sitte, ku on, niin monen mutkan kautta menny ja tavallaan tulee niin jälkijunassa verrattuna omiin ikätovereihin nii, kyl sitä vähä epäilee itteään. Ja tietysti muutki on vähän sillee että "no hanki ny ees joku koulutus".*

Pinjan kuvailema ”muiden” painostus hankkia ”ees joku koulutus” ei ole linjassa hänen pitkän ajan suunnitelmiensa kanssa. ”Joku koulutus pitäisi hankkia nyt” -ajatukseen ei sovi kilpaillulle alalle hakeminen useana vuonna eikä mahdollisuus, että opinnot voisivat kestää pitkään. Ympäröivien ihmisten luomat paineet ja vaatteet aiheuttivat monille ahdistusta. Tässä auttoivat haastateltujen mukaan toisten ihmisten tuki, etäisyyden ottaminen tai todellisten haaveiden salaaminen muilta.

Haastatellut nuoret puhuivat paljon muiden odotuksista itseään kohtaan.⁴⁶ Jos tulevaisuudelta ei toivottu esimerkiksi omaa

44 Ks. myös luku 2.

45 Ks. Salmela-aro, Aunola & Nurmi 2007.

46 Ks. myös Salmela-aro ym. 2007.

ydinperhettä tai jos sosiaalsiin suhteisiin liittyviä toiveita ei ollut, tätä saatettiin haastattelutilanteessa pohjustaa esimerkiksi Kallen, 22, sanoin *"toi saattaa kuulostaa kamalalt tai väärält mut prioriteettilistan kärjes ei oo ne asiat"*. Tästä huolimatta osa nuorista hylkäsi heihin kohdistetut normatiiviset paineet, kuten Nora kuvailee:

Nora, 22: Mä rakastan olla yksin. Mä en haluu ikinä asuu kenenkään muun kanssa, se on jotenki tosi ällöttävä konsepti. Mul ei myöskää oo silleen tosiaan mitää kiinnostust just tällaseen johonki parisuhteeseen, nii sekään ei oo aiheuttanu mitään yksinäisyyttä. Mul ei oo parisuhdetta eikä oo mitää halui saada-kaan, et jos mä tarviin jonku ihmisen jolle keskustella nii mul on mun kaverit ja sit ku seki on, se et ku meil on iso iso ryhmächat, nii sielki voi puhuu sillon ku huvittaa et ku siel on nii monta ihmistä. Nii jos joku sanoo jotaki, nii siihen vastaa aina joku. Et siin ei oo semmost painetta et pitäis olla koko ajan viestittelemäs jolleki et sit viestittelee ku jaksaa ja sit muuten vaan hengailee kotona ja saa olla rauhassa, ihanaa.

Nuoret liittivät usein yksin olemisen niiden asioiden tekemiseen, joista he nauttivat. Julian pohdinnoissa itsenäinen, omannäköinen elämä asettuu vastakkain perheen perustamisen ja siihen liittyvien sitoumusten kanssa:

Julia, 17: Tääkin on semmonen ristiriita missä ottaa tosi paljon eri kantaa kun omat ystävät, että en oo koskaan haaveillu perheestä ja lapsista ja en halua myöskään autoa enkä mitään täämösiä juttuja. Niin eroaa tosi paljon tommonen käytännön elämä siitä mitä mä haluun elää. Mä haluun elää semmosta taitelijaelämää ja olla vapaa ja tehdä asioita mitä mä oikeesti rakastan ja pystyn nauttiin siitä niin paljon kun mä pystyn kaikkien ikävien asioiden lomassa. Niin se on mulle semmonen että, mä haluun tehdä sitä koska sit mä tunnen että mä oon elossa ja nuori ja tälleen.

Ne haastateltavat, jotka eivät haaveilleet tulevaisuudessa parisuhteen muodostamisesta tai perhe-elämän sitoumuksista, halusivat usein perustella näkemyksiään. Tällaisen selittämisen tarpeen voi tulkita alleviivaavan odotusten normatiivisuutta ja oman kunnollisuuden osoittamista, jota normien vastaisten ajatusten ilmaisu vaatii.⁴⁷ Tulevaisuuden toiveet eivät ole siis vain nuoresta aikuisesta itsestään kumpuava yksityisasia vaan sosiaalisessa ympäristössä muotoutuva, tarkasti harkiten sanallistettava kokonaisuus, jonka poikkeavuutta normeista tulee selittää toiveiden kuulijalle⁴⁸.

”Ne muut” tulevaisuuden kuvittelun taustalla

Läheisten ihmisten lisäksi tulevaisuuden suunnittelua, haaveita ja päätöksentekoa määritti osaltaan abstrakti ”muiden ihmisten” en-titeetti, jolla viitattiin kollektiivisesti toisiin ihmisiin ja ihmisryhmiin, tuttuihin ja tuntemattomiin, jopa koko ihmiskuntaan. Suurin osa nuorista uskalsi molemmilla haastattelukerroilla toivoa ja kuvitella itselleen ja muille ihmisille tapahtuvan hyviä, toivottuja asioita tulevaisuuden epävarmuudesta huolimatta. Esimerkiksi koronapandemian aikaan lukiossa opiskeleva Iiris oli sekä oman että muiden ihmisten tulevaisuuden suhteen optimistinen:

Iiris, 18: *Ainakin oman tulevaisuuden, ja toivottavasti muiden tulevaisuuden, niin näen ainakin aika valosana. (...) Sellasena että on paljon mahdollisuuksia tehdä kaikkee ja hyvänä.*

Huomattavaa on, että osa nuorista aikuisista ei kokenut koronapandemian merkittävästi vaikuttavan omaan tulevaisuuteensa tai elämäänsä, mutta samalla he kuitenkin kuvailivat monia tapoja, joilla korona tosiasiansa oli muovannut arkielämää, esimerkiksi tapaamisrajoituksin ja etätyö- tai koulupäivin. Seuraavassa katkelmassa Kalle kuvailee sopeutumistaan pandemia-ajan poikkeus-

47 Goffinan 2005.

48 Ks. myös luku 2.

oloihin. Haastattelija on kysynyt ennen hänen seuraavaa lausahdustaan, onko hän huomannut korona-aikana eroa omassa jaksamisessaan tai hyvinvoinnissaan.

Kalle, 22: No sillon alkuaikoina niin kyllähän se aika paljon aiheutti sellast ylimääräst stressii ja ahdistusta se tietämättömyys kaikesta mut sit ku siihen oppi niin sen jälkeen se ei kyl enää oo sit vaikuttanu.

Kallen tapaan osa haastatelluista kertoi kokeneensa huolta, stressiä ja ahdistusta erityisesti pandemian alussa mutta tottuneensa sittemmin tilanteeseen. Tilanne oli arkipäiväistynyt nopeasti. Vähättelemällä pandemian vaikutuksia omaan elämään ja tulevaisuuden haaveisiin haastateltavat saattoivat haluta myös korostaa, etteivät vaikutukset ole yhtä suuria verrattuna muihin ihmisiin. He esimerkiksi kertoivat, etteivät he olleet joutuneet suuriin rahallisiin vaikeuksiin tai menettäneet kotiaan koronapandemian vuoksi, kuten uutiskuvien hädässä olevat ihmiset. He eivät olleet joutuneet luopumaan elämän merkittävistä tapahtumista, kuten nuoret, joilta oli jäänyt väliin esimerkiksi täysi-ikäistymisen juhliminen. Joillakin muilla ajateltiin menevän huonommin kuin itsellä, mikä sai näkemään koronan vaikutukset omaan elämään vähäisiksi.

Monet haastateltavista toivoivat, että korona-ajasta voitaisiin oppia jotakin. Etätyöskentelyn ja -opiskelun sekä hygieniatottumusten uskottiin vakiintuvan osaksi arkea. Moni asetti toiveensa koronarokotuksiin ja uskoi yhteiskunnan avautuvan niiden myötä. Toiveistaan huolimatta osa haastateltavista oli pessimistisiä: heidän mielestään ihmiset eivät lopulta opi korona-ajasta mitään ja pandemian laannuttua palataan entisenlaisiin, haitallisiin toimintatapoihin. Esimerkiksi Nora ei uskonut ihmisten muistavan koronapandemiaa enää hyvin pian sen loputtua:

Nora, 22: En usko että parii vuotta pidempään, se unohetaan viiden vuoden pääst paitsi totta kai ne jolla on vaikutusii siitä.

Mut ihan yhtä lailla nytkin huomaa, ne ihmiset jotka käy edelleen bileissä eikä välitä koronasta, nii. Ei he sit, muuta yhtään mihkään, ne ihmiset ei tuu viiden vuoden päästä myöskään välittämään asiasta, ne unohtaa sen heti. Ihmiset jolla ei oo kuollu ykskään omainen, jotka on ollu vaan neutraalisti seurannu sääntöjä, nii neki luultavasti unohtaa koko homman et todetaan et sillon muutama vuos oli sit tää pandemia ja sillon piti käyttää hirveesti maskeja ja tällasta.

Arnett kirjoitti vuonna 2000 nuorten aikuisten uskovan oman tulevaisuutensa valoisuuteen, vaikka he pitivät oman maansa, maailman tai sukupolvensa tilannetta synkkänä⁴⁹. Samoja havaintoja on tehty myöhemmissäkin tutkimuksissa⁵⁰. Cahill ja Leccardi⁵¹ toteavatkin, että siinä missä nuorten aikuisten henkilökohtaista elämää leimaa epävarmuus, nuorten ajatuksissa globaalia tulevaisuutta synkistävät ajatukset ihmisen aiheuttaman ilmastomuutoksen aiheuttamasta tuhosta, jonka vastustaminen tuntuu tehotomalta. Tähän liittyi haastateltavien kerronnassa myös pessimistinen ajatus muiden ihmisten piittaamattomuudesta ja haluttomuudesta muuttaa omia tottumuksiaan kriisien ratkaisemiseksi.

Moni nuorista aikuisista kertoi olevansa huolissaan yhteiskunnallisista kehityskuluista, kuten epätasa-arvon lisääntymisestä tai ilmastomuutoksesta. Monet toivoivat voivansa vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin mutta suhtautuivat samalla epäilevästi muiden ihmisten panokseen muutoksen aikaansaamiseksi. Esimerkiksi omien kulutustottumusten muuttamisen kuvailtiin olevan turhaa, kun muut kuluttavat joka tapauksessa yli planeetan varojen. Silti moni uskoi voivansa vaikuttaa oman henkilökohtaisen elämänsä kulkuun esimerkiksi työn, koulutuksen ja ihmissuhteiden näkökulmasta. Oma tulevaisuus ja maailman tulevaisuus näytettyivät useimmissa haastatteluissa kahtena erillisenä epävarmuu-

49 Arnett 2000.

50 Kiilakoski 2022, 74–75; Cantó-Milà ym. 2020.

51 2020, 74.

den alueena, joista omaan tulevaisuuteen suhtauduttiin luottavaimmin kuin maailman tulevaisuuteen.⁵²

Koronapandemia ja koko maailmaa koskettavien tapahtumien ennustamattomuus olivat nuorten kerronnassa paitsi koko ihmiskunnan myös omaa tulevaisuutta sumentava tekijä, kuten Veera kuvailee:

Veera, 22: No, mul on ollu ehkä hankaluuksii aina nähdä tulevaisuutta. Ei vaan itselläni vaan ylipäätään maailman tulevaisuutta. Siitä mihin me ollaan menossa. (...) Ehkä se tulevaisuuden ajattelu on muuttunu paljon siinä, että ymmärtää sen et sä et oikeesti voi tietää mitä siel on tulevaisuudes.

Vaikka Veera kuvaa tulevaisuutta koskevan ajattelunsa muuttuneen edelliseen haastattelukertaan verrattuna, useimmilla haastatelluilla suuria muutoksia ei ollut kuitenkaan tapahtunut. Selkeimmin haastateltavat pystyivät kuvittelemaan tulevan vuoden tapahtumia, mutta kauempana tulevaisuudessa olevat tavoitteet, haaveet ja kuvitelmat olivat monille vaikeita ajatella. Esimerkiksi Veeran ajatukset tulevaisuudesta olivat hyvin samankaltaisia molemmissa haastatteluissa. Seuraava ote on ennen koronaa tehdystä haastattelusta, jossa hän pohti tulevaa opiskelupolkuun:

Veera, 2019: Mä oon huomannut sen et heti kun mä oon ottanut semmosen asenteen et no mä teen tänä vuonna tälle, niin ei ahista läheskään niin paljon tulevaisuus jos ei ajattele yhtään sen pidemmälle vaan (...) ajattelee vaan et no mä yritän nyt ainakin tehdä tälleen ja jos ei onnistu niin sit pitää kattoo jotain muuta.

Veera esittää tässä tulevaisuuden toisaalta epävarmaksi, mutta toisaalta hän uskoo sen olevan mahdollisuuksia täynnä. Liian tarkka

52 Ks. myös Kiilakoski 2022.

suunnittelu pitkälle tulevaisuuteen voi hänen mukaansa johtaa pettymyksiin, joten ahdistusta välttääkseen hän katsoo tulevaisuuteen vain askel kerrallaan. Myös koronan aikana tekemissämme haastatteluisia tällainen ajattelu näyttäytyi voimavarana epävarmuuteen sopeutumisessa.

Joustavaa ja sosiaalista tulevaisuusajattelua

Koronapandemia näyttäytyy nuorten aikuisten tulevaisuutta koskevassa puheessa epävarmuutta ja ennustamattomuutta korostavana ilmiönä. Moni haastateltava toivoi hyviä asioita tulevaisuudelta mutta pelkäsi samalla, ettei voi saavuttaa niitä pandemian tai maailmantilanteen epävakauden vuoksi. Osa nuorista koki, että tulevaisuutta on turha suunnitella liikaa, kun yllättävät käänteet omassa elämässä ja yhteiskunnassa voivat tehdä niiden saavuttamisesta mahdotonta. Tulevaisuudelta uskallettiin kuitenkin useimmiten toivoa itselle mieluisia asioita.

Sosiaaliset suhteet olivat keskeisiä tulevaisuuden suunnittelussa ja toiveissa. Haastatellut nuoret aikuiset tavoittelivat itsensä kehittämistä, omien mielenkiintojen ja arvojen mukaista koulutusta, työtä ja uraa sekä omannäköistä elämää itselle tärkeiden ihmisten kanssa. Kokemus siitä, että voi tulevaisuudessa olla hyväksyty ja arvostettu yhteiskunnan jäsen, oli monille tärkeää. Korona-ajan haastatteluisia korostuivat toiveet koronapandemian ja siihen liittyvien rajoitusten pikaisesta päättymisestä sekä mahdollisuuksista itsen kehittämiseen. Pandemia-ajan alun järkytystilan ja yhteiskunnan sulkutilan jälkeen monet uskaltautuivat tekemään tulevaisuudensuunnitelmia opiskelusta, työstä ja lasten hankkimisesta.

Parisuhdekumppani, joko nykyinen tai kuviteltu, ja lapset olivat usein toiveiden keskiössä, mutta yhtä lailla siinä olivat myös muu perhe, läheiset ja ystävät. Nämä tärkeät henkilöt esiintyivät haastatteluisia paitsi toiveiden saavuttamisen mahdollistajina myös toiveina itsessään. Samoin yliluonnolliset tai korkeammat voimat, kuten kohtalo tai usko siihen, että kaikella tapahtuvalla on

jokin tarkoitus, olivat haastatteluissa toivon mahdollistajia. Jos tulevaisuuden ensisijaisiin toiveisiin ei liittynyt haaveita perheestä tai parisuhteesta, haastateltavat halusivat selittää asiaa tai osoittaa muuten tiedostavansa toiveidensa poikkeavan normaalista.⁵³

Nuori aikuisuus on identiteetin rakentamisen ja kokeilujen aikaa ennen aikuisuuden sitoumuksia.⁵⁴ Kenties tästä syystä ja johtuen tulevaisuuden yleisestä epävarmuudesta kriisiaikana monet haastatelluista puhuivat pidemmän tähtäimen suunnitelmistaan varsin etäisesti ja normatiivisesti. Useimmilla konkreettinen tulevaisuusajattelu ulottui tulevan vuoden tapahtumiin. Elämä viiden vuoden päästä tuntui monista abstraktilta ja kaukaiselta ajatuksetta. Nuoret toivoivat esimerkiksi, että tällöin olisi löytynyt oma polku työn tai opintojen saralla, että he asuisivat itselle mieleisessä kodissa luontevalta tuntuvin asumisjärjestelyin, olisivat löytäneet kumppanin ja ehkä perustaneet perheen. Kaikki haastateltavat eivät pystyneet vaikeuksista kuvittelemaan elämäänsä niin pitkälle.

Tulevaisuusajattelun aikajänteen lyhyys ei näytä kuitenkaan johtuvan yksin koronapandemian aiheuttamasta epävarmuudesta. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa ajassa, jota leimaavat kiihtyvät yhteiskunnalliset muutokset⁵⁵ ja globaalit tulevaisuuden uhkakuvat⁵⁶. Nuorten aikuisten elämässä esiintyy myös maailmantilanteesta riippumatta paljon muutoksia ja epävarmuutta esimerkiksi suhteessa työhön, perheeseen ja läheissuhteisiin, opiskeluun ja tulevaisuuteen. Jo ennen koronaviruspandemiaa vuoden 2019 haastatteluissa tulevaisuuspuhe keskittyi kuluvan vuoden tapahtumiin. Pidemmälle tulevaisuuteen katsoessa suunnitelmat, toiveet ja tavoitteet muuttuivat epätarkoiksi, abstrakteiksi tai vaikeiksi sanoittaa. Verrattain lyhyestä haastattelujen välisestä ajasta huolimatta nuorten aikuisten suunnitelmat olivat saattaneet muuttua merkittävästi: asuinmuodot, kumppanit ja tulevaisuuden

53 Goffman 2005.

54 Arnett 2015.

55 Leccardi 2012.

56 Cahill & Leccardi 2020.

suunnitelmat olivat muuttuneet joillakin useaan kertaan⁵⁷. Äkillisiin muutoksiin sopeutumiseksi lähitulevaisuuteen keskittyvä ja nopeasti muovautuva tulevaisuusorientaatio onkin tarkoituksenmukaisempi kuin pitkälliset, kirkkaat ja taipumattomat tulevaisuuden tavoitteet.⁵⁸ Nämä seikat saattavat selittää osaltaan sitä, miksi osa nuorista ei nähnyt koronan suuresti vaikuttaneen omaan elämäänsä ja suunnitelmiinsa. Kun henkilökohtainen elämä ei ole asettunut vakiintuneille urille ja yhteiskunnalliset muutokset ravistelevat kiihtyvällä tahdilla tulevaisuuden ennustamisen mahdollisuuksia, koronapandemian mukanaan tuoma odotustila ja muuttuneet suunnitelmat saattoivat tuntua vain yhdeltä monista elämässä muutenkin tapahtuvista muutoksista. Siksi korona ei näyttänyt lopulta mullistaneen elämää tai maailmaa nuorten aikuisten näkökulmasta.

Toisaalta osaa haastatelluista epä tietoisuus myös ahdisti: paikallaanolo tuntui epäonnistumiselta, asioita olisi jo pitänyt saavuttaa, ja haaveilu tuntui mahdollisten tulevien pettymysten vuoksi vaaralliselta. Haastattelujen perusteella nuoret aikuiset ovat hyvin tietoisia tulevaisuuden suunnitteluun liittyvistä normeista ja odotuksista.⁵⁹ Osa haastatelluista uskoi olevansa jäljessä muista tai epäonnistuneensa, jos eteneminen esimerkiksi koulu- tai työuralla ei ollut tapahtunut samassa tahdissa ikätovereiden kanssa. Haastateltavat myös korostivat omaa vastuutaan ja lujan työntöön merkitystä omien haaveiden sekä yhteiskunnallisesti hyväksyttävän ja arvostetun aseman saavuttamiseksi. Toisaalta henkilökohtaisia saavutuksia saatettiin selittää omien ponnistelujen kustannuksella esimerkiksi kohtaloksi. Kuitenkaan esimerkiksi omalla sairastumisella tai muilla elämän takaiskuilla ei juurikaan ollut selitys- tai oikeutusmahdollisuutta koetuissa epäonnistumisissa.

Näistä paineista selviytyäkseen nuoret aikuiset eivät halua pysähtyä paikoilleen. Jos siirtymät koulutukseen tai työelämään

57 Ks. myös luku 5.

58 Vrt. Leccardi 2012; Cahill & Leccardi 2020.

59 Ks. myös Johnson ym. 2014, 465; Salmela-aro ym. 2007.

eivät olleet toteutuneet odotusten mukaisesti, osa haastatelluista koki kiirettä saavuttaa normien mukaisia asioita ja niiden mukaista yhteiskunnan hyväksyntää. Tässä yhteydessä ajatus siitä, että nuorissa aikuisuudessa yhteiskunta antaa luvan kokeiluille ja tutkiskelulle vailla aikuisuuden vastuita⁶⁰, näyttää koskevan vain hyvin rajattuja tilanteita ja normatiivisella aikataululla tapahtuvia siirtymiä⁶¹.

Kriisitietoisuuden, epävarmuuden ja varuillaan olon ohella nuorten aikuisten tulevaisuusajattelu vaikutti joustavalta ja notkealta. Kuten Veeran lainaus tämän luvun alussa tuo esiin, nuorten aikuisten, kuten meidän kaikkien, on kyettävä sopeutumaan maailmantilanteen ja tulevaisuuden epävarmuuteen. Kaikesta huolimatta nuoret odottavat tulevaisuudelta myös hyviä asioita. Niin kriisi- kuin normaaliaikoina tarvitaan joustavuutta ja mahdollisuuksia toivon ylläpitämiseen. Nuoria ympäröivillä ihmisillä ja sosiaalisilla suhteilla on olennainen vaikutus siihen, missä määrin heillä on käytettävissään tulevaisuusajattelun välineitä ja resursseja.

Lähteet

- Aalto-Setälä, Terhi & Olli Kiviruu & Anni Matikka (2021) Nuorten kokema ahdistuneisuus ja yksinäisyys ovat lisääntyneet merkittävästi korona-aikana. Teoksessa Juha Honkatukia & Vuokko Härmä & Merita Jokela & Vesa Jormanainen & Laura Kestilä & Pekka Rissanen (toim.) *Koronaepidemian vaikutukset hyvinvointiin, palveluihin ja talouteen*. THL:n seurantaraportti, viikot 22–23 / 2021, 16.6.2021. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140880/Viikko%2024-2021%20-%20Koronaepidemian%20vaikutukset%20hyvinvointiin%20palveluihin%20ja%20talouteen.pdf> (viitattu 29.3.2023).
- Abramson, Lyn & Gerald Metalsky & Lauren Alloy (1989) Hopelessness Depression: A Theory-Based Subtype of Depression. *Psychological Review* 96 (2), 358–372. DOI: 10.1037/0033-295X.96.2.358.
- Arnett, Jeffrey (2000) High Hopes in a Grim World: Emerging Adults' Views of their Futures and "Generation X". *Youth & Society* 31 (3), 267–286. DOI:10.1177/0044118X00031003001.

60 Ks. Arnett 2015, 7.

61 Ks. orastavan aikuisuuden teorian kritiikkiä Côté 2014.

- Arnett, Jeffrey (2015) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York: Oxford University Press. DOI:10.1093/acprof:oso/9780199929382.001.0001.
- Bandura, Albert (2001) Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology* 52, 1–26. DOI: 10.1146/annurev.psych.52.1.1.
- Bernardo, Allan (2010) Extending hope theory: Internal and external locus of trait hope. *Personality and individual differences* 49 (8), 944–949. DOI: 10.1016/j.paid.2010.07.036.
- Bolland, John (2003) Hopelessness and risk behaviour among adolescents living in high-poverty inner-city neighbourhoods. *Journal of Adolescence* 26 (2), 145–158. DOI: 10.1016/s0140-1971(02)00136-7.
- Bruininks, Patricia & Bertram Malle (2005) Distinguishing Hope from Optimism and Related Affective States. *Motivation and Emotion* 29, 324–352. DOI: 10.1007/s11031-006-9010-4.
- Burt, Keith & Amy Paysnick (2012) Resilience in transition to adulthood. *Development and Psychopathology* 24 (2), 493–505. DOI: 10.1017/S0954579412000119.
- Cahill, Helen & Carmen Leccardi (2020) Reframing Resilience. Teoksessa Johanna Wyn & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (toim.) *Youth and the new adulthood: Generations of change*. Singapore: Springer Singapore Pte. Limited, 67–81. DOI: 10.1007/978-981-15-3365-5_5.
- Cantó-Milà, Natalia & Mariona Moncunill-Piñas & Swen Seebach (2020) Imaginarios de no-futuro de los jóvenes: Mapeando futuros no deseados. *Cuadernos de Teoría Social* 6 (11), 121–153. <http://cuadernosdeteoriasocial.udel.cl/index.php/tsocial/article/view/101/81> (viitattu 18.12.2023).
- Côté, James (2014) The Dangerous Myth of Emerging Adulthood: An Evidence-Based Critique of a Flawed Developmental Theory. *Applied Developmental Science* 18 (4), 177–188. DOI: 10.1080/10888691.2014.954451.
- Devenney, Kelly (2020) 'My own blood': family relationships of unaccompanied asylum-seeking young people in the UK. *Families, relationships and societies* 9 (2), 183–199. DOI: 10.1332/204674318X15394355767055.
- Duke, Naomi & Carol Skay & Sandra Pettingell & Iris Borowsky (2009) Adolescent Perception of Premature Risk for Death: Contributions from Individual and Environmental Contextual Factors. *Academic Pediatrics* 9 (4), 256–262. DOI: 10.1016/j.acap.2009.02.004.
- Eccles, Jacquelynne & Allan Wigfield (2020) From expectancy-value theory to situated expectancy-value theory: A developmental, social cognitive, and sociocultural perspective on motivation. *Contemporary Educational Psychology* 61, 101859. DOI: 10.1016/j.cedpsych.2020.101859.
- Erikson, Erik H. (1968) *Identity, youth and crisis*. New York: Norton.
- Fischhoff, Baruch & Wändi Bruine de Bruin & Andrew Parker & Susan Millstein & Bonnie Halpern-Felsher (2010) Adolescents' perceived risk of dying. *Journal of Adolescent Health* 46 (3), 265–269. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2009.06.026.
- Gesser, Nili (2022) '[Peers Give] You Hope that You Can Change Too': Peers' Helping Relationships for Women Exiting Street-based Sex Trade. *Ethics and Social Welfare* 16 (2), 151–168. DOI: 10.1080/17496535.2022.2033292.

- Gibb, Sheree & David Fergusson & L. John Horwood (2012) Childhood family income and life outcomes in adulthood: Findings from a 30-year longitudinal study in New Zealand. *Social Science & Medicine* 74 (12), 1979–1986. DOI: 10.1016/j.socscimed.2012.02.028.
- Goffman, Erving (2005) On Face-Work. An Analysis of Ritual Elements in Social Interaction. Teoksessa Erving Goffman (toim.) *Interaction ritual: essays in face-to-face behavior*. Aldine Transaction, 5–45.
- Helve, Helena & James E. Côté & Arseniy Svynarenko & Eeva Sinisalo-Juha & Shinichi Mizokami & Sharon E. Roberts & Reiko Nakama (2017) Identity Horizons Among Finnish Postsecondary Students: A Comparative Analysis. *Identity* 17 (3), 191–206. DOI: 10.1080/15283488.2017.1340164
- Herkama, Sanna & Juuso Repo (2020) *Valmistuiko koronakeväänä? – kyselyn tulokset kertovat nuorten vaikeuksista poikkeustilanteissa*. Invest Blog 9/2020. <https://blogit.utu.fi/invest/2020/08/19/valmistuikokoronakevaana-kyselyn-tulokset-kertovat-nuorten-vaikeuksista-poikkeustilanteissa/> (viitattu 7.12.2022).
- Johnson, Sarah R. & Robert W. Blum & Tina L. Cheng (2014) Future orientation: a construct with implications for adolescent health and well-being. *International Journal of Adolescent Medicine and Health* 26 (4), 459–468. DOI: 10.1515/ijamh-2013-0333.
- Kendig, Sarah & Marybeth Mattingly & Suzanne Bianchi (2014) Childhood Poverty and the Transition to Adulthood. *Family Relations* 63 (2), 271–286. DOI: 10.1111/fare.12061.
- Kiilakoski, Tomi (2022, toim.) *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja nro 69. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf> (viitattu 20.11.2022).
- Leccardi, Carmen (2012) Young people's representations of the future and the acceleration of time. A generational approach. *Diskurs Kindheits- und Jugendforschung Heft* 1-2012, 59–73.
- Nelson, Larry (2021) The Theory of Emerging Adulthood 20 Years Later: A Look at Where It Has Taken Us, What We Know Now, and Where We Need to Go. *Emerging Adulthood* 9 (3), 179–188. DOI: 10.1177/2167696820950884.
- Ojala, Maria (2012) Hope and climate change: the importance of hope for environmental engagement among young people. *Environmental Education Research* 18 (5), 625–642. DOI: 10.1080/13504622.2011.637157.
- Parikka, Suvi & Jonna Ikonen & Timo Koskela & Noora Marjeta & Heikki Kilpeläinen & Arto Pietilä & Tommi Härkönen & Annamari Lundqvist (2021) *Koronaepidemia ja sen rajaamistoimien vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden arkielämään ja opintoihin*. KOTT-tutkimuksen ennakkotuloksia kesällä 2021. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu. https://www.yths.fi/app/uploads/2021/06/KOTT_koronan_vaiikutukset_kesa2021-1.pdf (viitattu 29.3.2023).
- Pasyar, Nilofar & Masoume Rambod & Mostafa Jowkar (2020) The Effect of Peer Support on Hope Among Patients Under Hemodialysis. *International Journal of Nephrology and Renovascular Disease* 13, 37–44. DOI: 10.2147/IJNRD.S240756.

- Salmela-Aro, Katariina & Kaisa Aunola & Jari-Erik Nurmi (2007) Personal goals during emerging adulthood: A 10-year follow up. *Journal of Adolescent Research* 22, 690–715. DOI: 10.1177/0743558407303978.
- Sarasjärvi, Kiira & Virve Murto (2020) *Oppivelvollisuuden laajentaminen – avoin kysely peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoille*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:21. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-863-2> (viitattu 18.12.2023).
- Schwartz, Seth (2016) Turning Point for a Turning Point: Advancing Emerging Adulthood Theory and Research. *Emerging Adulthood* 4 (5), 307–317. DOI: 10.1177/2167696815624640.
- Seginer, Rachel (2009) *Future Orientation: Developmental and Ecological Perspectives*. New York: Springer. DOI: 10.1007/b106810.
- Snyder, Charles Richard (2000a) Genesis: The Birth and Growth of Hope. Teoksessa Charles Richard Snyder (toim.) *Handbook of Hope Theory: Theory, Measures, and Applications*. Academic Press, 25–38. DOI: 10.1016/B978-012654050-5/50004-X.
- Snyder, Charles Richard (2000b) Hypothesis: There is Hope. Teoksessa Charles Richard Snyder (toim.) *Handbook of Hope Theory: Theory, Measures, and Applications*. Academic Press, 3–21. DOI: 10.1016/B978-012654050-5/50003-8.
- Stewart, Sunita & Betsy Kennard & Peter Lee & Taryn Mayes & Carroll Huges & Graham Emslie (2005) Hopelessness and suicidal ideation among adolescents in two cultures. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 46 (4), 364–372. DOI: 10.1111/j.1469-7610.2004.00364.x.
- Woodman, Dan (2020) Social Change and Generation. Teoksessa Johanna Wyn & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (toim.) *Youth and the new adulthood: Generations of change*. Singapore: Springer Singapore Pte. Limited, 31–46. DOI: 10.1007/978-981-15-3365-5_3.
- Wyn, Johanna & Helen Cahill & Dan Woodman & Hernán Cuervo & Carmen Leccardi & Jenny Chesters (2020, toim.) *Youth and the new adulthood: Generations of change*. Singapore: Springer Singapore Pte. Limited, 31–46. DOI: 10.1007/978-981-15-3365-5.

9. Mitä voidaan oppia kriisiajan tutkimusretkistä nuorten aikuisten parissa?

Päivi Honkatukia, Mirja Määttä, Jenni Kallio

Kirjan viimeisessä luvussa kokoamme yhteen keskeisiä havaintojamme tutkimuksiimme osallistuneiden 84 nuoren aikuisen pandemia-ajan kertomuksista ja kokemuksista sekä pohdimme, miten nuorten aikuisten kuulumista yhteiskuntaan voidaan vahvistaa tilanteessa, jossa erilaiset ja toisiinsa kietoutuvat kriisit vaikuttavat edustavan pikemminkin ”uutta normaalia” kuin ohimenevää poikkeustilaa. Kiteytämme havaintojamme neljän käsitteellisen näkökulman eli arjen, elämänkulun, eletyn kansalaisuuden ja tulevaisuuden alle. Nämä käsitteet ovat ohjanneet tekemiämme tulkintoja nuoren aikuisuuden elämänvaiheesta kriisiaikana.

Korona-arki: ajan ja paikan muuttuneet merkitykset

Pandemia-ajan rajoitustoimenpiteet muuttivat äkillisesti ihmisten arkea, päivittäisiä rutiineja ja yhteiskunnan toimintoja. Elämä rajoittui kotiin, ja monet julkisen tilan aktiviteetit ja elämänaalueet tulivat kodin piiriin. Tutkimuksiimme osallistuneet nuoret aikuiset kertoivat siitä, miten opiskelu tai työn tekeminen omassa kodissa pakotti ajattelemaan työn ja vapaa-ajan rakentumista uudella tavalla kodin usein pienissä fyysisissä tiloissa. Vaikka korona oli aiheuttanut kaikille haastatetuille vähintään jonkinlaisia hankaluuksia, niiden intensiteetti vaihteli paljon. Jos ennen koronaa elämä oli ollut tasapainossa, taloustilanne kunnossa ja sosiaaliset suhteet toi-

mivia, rajoitustoimenpiteillä ei vaikuttanut olleen kovin mittavia kielteisiä vaikutuksia, vaan pikemminkin pandemia oli saattanut lisätä arvostusta läheisiä kohtaan.

Toisaalta tutkimuksiimme osallistui nuoria, joiden elämään oli kasaantunut monenlaisia vaikeuksia jo ennen koronaa. Hankaluudet olivat liittyneet muun muassa omaan toimeentuloon, koulutuspolun valintaan tai työelämään kiinnittymiseen. Osalle heistä kodista muodostui koronan pitkittyessä vaikeiden tunteiden sävyttämä loukko, jossa he kokivat olevansa vankeina ja jossa arki oli ahdistavaa. Usein kielteisiin kokemuksiin yhdistyi sosiaalisten suhteiden hauraus ja elämässä aiemmin kannatelleiden kontaktien loppuminen, mikä heikensi uskoa omiin mahdollisuuksiin selvittää eristetyssä arjessa. Osa nuorista koki rajoitustoimenpiteiden ja niiden seurausten, kuten esimerkiksi mielenterveyspalvelujen loppumisen, lamaannuttaneen heidän mahdollisuutensa selvittää elämässä eteenpäin. Näiden kokemusten taustalla voi haastattelujen perusteella tulkita olevan yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja taloudellisia vaikeuksia sekä yhteiskuntaan kuulumattomuuden kokemuksia.

Samaan aikaan yllättävän monet haastatelluista olivat pandemian aikana sitä mieltä, ettei rajoitustoimilla lopulta ollut dramaattisia vaikutuksia heidän arkeensa. Alkujärkytyksen jälkeen korona-arki oli alkanut rullata, ja uudet rutiinit olivat useilla löytyneet suhteellisen helposti. Tämä voi kertoa monien nuorten aikuisten korkeasta resilienssistä ja kyvystä sopeutua uusiin tilanteisiin. Osalla arvio liittyi siihen, että kotiin eristäytyvä elämäntyyli oli tuttua jo ennen pandemiaa, eikä korona ei ollut tuonut siihen muutoksia. He osasivat jo elää sosiaalisesti hiljaista elämää. Toisaalta pandemian kokonaisvaltaisia vaikutuksia voi olla vaikea arvioida ”tilanteen ollessa päällä”, ja ne selviävät vasta myöhemmin.

Lisäksi monet toivat esiin koronan myönteisiä vaikutuksia arkeen – usein myös ne, jotka puhuivat pääasiassa pandemian kielteisistä vaikutuksista. Joidenkin nuorten suhteet lähimpiin ihmi-

siin olivat vahvistuneet koronan myötä, ja he olivat alkaneet arvostaa omaa kotia ja kodin ihmissuhteita uudella tavalla. Osa ajatteli koronan mahdollistaneen heille luontevalta tuntuvaan introverttisuuden, kun itsekseen olemiseen suorastaan kannustettiin. Myös digitaalisten välineiden käyttö oli luonut monille tervetulleita mahdollisuuksia yhdessäoloon, kun fyysiset tapaamiset eivät olleet mahdollisia. Erilaisten digialustojen, kuten Skypen, Facetimen, Zoomin tai WhatsAppin, merkitys vahvistui yhteydenpidossa ystäviin, läheisiin ja vanhempiin sukupolviin, joista kaikkein vanhimmat eristettiin lähes kokonaan keväällä 2020. Haastatellut nuoret aikuiset ylläpitivät koronan aikana sosiaalisia suhteitaan monin tavoin: he muun muassa pelasivat netissä ja chattailivat ystävien kanssa. Lisäksi osa työskenteli, opiskeli ja asioi yhteiskunnan palvelujärjestelmän kanssa digitaalisesti.

Osalla lisääntynyt digitaalisen teknologian käyttö työssä ja muussa elämässä oli paitsi vaikuttanut arkirutiineihin myös avartanut ymmärrystä siitä, missä voi asua ja työskennellä. Osa koki, ettei heillä ollut enää tarvetta asua lähellä työ- tai opiskelupaikkaa, vaan asuinpaikan sijaintia saattoi harkita vapaammin. Kuitenkin yhteiskunnallinen eriarvoisuus näytti määrittävän tätäkin kysymystä, sillä työskentelyn ja asumisen vaihtoehtojen pohdinta oli tyypillisintä tutkimuksiimme osallistuneille yliopisto-opiskelijoille. Sen sijaan osalle muista haastatelluista tällaiset välineet tai suunnitelmat eivät olleet sujuvasti saatavilla pandemia-aikana, ja jäädessään sivuun digitaalisista yhteyksistä osa jäi syrjään myös monista tärkeistä sosiaalisista suhteista.

Siirtymien poluilla ja ”pausella”

Nuorten kertomukset tekevät näkyväksi nuoren aikuisuuden elämänvaiheen tiheyden, hektisyyden ja dynaamisuuden¹: sen aikana tapahtuu monenlaisia asioita ja siirtymiä nopeassa tahdissa. Lisäksi nuorten aikuisten odotetaan tekevän tärkeitä tulevaisuu-

1 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022; Määttä & Westerback 2022.

teensa vaikuttavia päätöksiä. Kirjamme kertoo siitä, miten monin tavoin pandemia-aika vaikutti tähän siirtymien elämänvaiheeseen. Osa haastatelluista oli täysi-ikäistynyt koronan aikana ja muuttanut lapsuudenkodistaan asumaan itsenäisesti omaan kotiin, osa uudelle paikkakunnalle. Osa oli aloittanut opinnot ja jotkut olivat hankkineet ensimmäisiä kokemuksia työelämästä. Usein nuorten elämässä oli tapahtunut lyhyen ajan sisällä muitakin elämänmuutoksia, kuten seurustelusuhteiden loppumisia ja uusien alkamisia sekä erilleen tai yhteen muuttamisia. Muutamat useamman kerran haastatelluista nuorista hämmästelivät itsekin, miten paljon heidän elämässään oli tapahtunut haastattelukertojen välisenä aikana.

Aikuistuminen on jokaiselle nuorelle ainutlaatuinen prosessi², mutta samaan aikaan siihen liittyy vahvoja normatiivisia odotuksia esimerkiksi koulutuksen hankkimisesta, valmistautumisesta työelämään tai perheen perustamisesta. Nuorten sujuvia siirtymiä koulutuksesta työelämään pidetään työkeskeisessä yhteiskunnassa ydinkysymyksenä: työelämästatuksen saavuttamisen myötä nuoren asema yhteiskunnassa ja sen hierarkioissa muuttuu, kuten myös asemaan liittyvät odotukset³. Yhteiskunnan odotukset paljastavat toivottavan tavan siirtyä lapsuudesta aikuisuuteen⁴, niin kutsutun normatiivisen elämäntavan mallin, johon jokaisen aikuistuvan nuoren on otettava kantaa. Suuri osa nuorista sisäistää tämän mallin ja etenee suoraviivaisesti tai enemmän tai vähemmän mutkitellen kohti työmarkkinakansalaisuutta. Samaan aikaan moni nuori kokee paineita heihin kohdistuvien odotusten vuoksi⁵. Osa suhtautuu odotuksiin kriittisesti tai päättää astua vapaaehtoisesti sivuun⁶.

Nuorten työllistyminen huolestutti korona-aikana koko yhteiskuntaa – syystäkin, sillä taloudellisissa taantumissa ja kriisi-

2 Beck & Beck-Gernsheim 2001.

3 Levy & Bühlmann 2016.

4 Elder 1994.

5 Madsen 2021.

6 Honkatukia ym. 2020.

tilanteissa nuoret työnhakijat ja työntekijät ovat tyypillisesti kärsineet eniten⁷. Osalla nuorista aikuisista koronarajoitukset pysäyttivät työelämään integroitumisen määrittämän tavanomaisen elämäntavan, sillä yhteiskunnan sulkeutuminen ja vaatimukset sosiaalisten kontaktien minimoimisesta sekä muut ”normaalielämän” rajoitukset tarkoittivat myös työ- tai harjoittelupaikkojen menetystä. Monet työelämän kynnyksellä tai sen alussa olevista joutuivat odotustilaan menetettyään työnsä tai mahdollisuutensa hakea työtä. Tämä hidasti suunnitelmia muilla elämänalueilla, kuten itsenäisen asumisen aloittamista, yhteen muuttamista kumppanin kanssa tai lasten hankkimista. Jotkut kokivat jääneensä epävarmaan ja epäselvään odotustilaan, jonka päättymisestä heillä ei ollut tietoa.

Koronapandemia hidasti merkittävästi monen nuoren aikuisen pyrkimystä kiinnittyä yhteiskuntaan työelämän kautta ja kulkea eteenpäin sille johtavalla polulla. Osa koki jääneensä jumiin. Nuoret aikuiset toivat esiin myös epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia siitä, että työelämässä ei kohdella reilusti, nuoria käytetään hyväksi tai syrjitään työhaussa⁸. Tällaiset kokemukset synkistivät paitsi heidän tulevaisuuden näkymiään myös uskoaan siihen, että heitä voitaisiin kohdella oikeudenmukaisesti yhteiskunnassa.

Samaan aikaan kirjamme tuo esiin, miten kokemukset kriisistä ja sen vaikutuksista vaihtelivat merkittävästi tutkimuksiimme osallistuneiden nuorten välillä. Koronaa edeltänyt ”normaali” ja ulkoapäin ohjailtu malli aikuistua merkitsee osalle nuorista turvallisia ja kannustavia raameja elämään. Osalle kuitenkin ulkoa tulevat paineet tuottavat riittämättömyyden ja epäonnistumisen tunteita, pahoinvointia ja näköalattomuutta. Osa haastattelemistamme nuorista aikuisista koki helpottavaksi sen, että he saattoivat olla koronan vuoksi edes hetkellisesti rauhassa vailla paineita sovittautua aikuislähtöiseen ideaaliin ”oikeasta” tavasta elää ja tulla hyväksy-

7 France 2016; Alatalo ym. 2017.

8 Luku 2.

tyiksi. Tämä korostui erityisesti työn tai koulutuksen ulkopuolella jo valmiiksi olleilla nuorilla. Heistä osa iloitsi siitä, että heidän eristäytävää elämäntapaansa arvostettiin yhteiskunnassa⁹.

Koronapandemia näytti tarjonneen nuorille väljyyttä pohtia rauhassa omassa elämässään tehtyjä valintoja ja elämänsä suuntaa, ilman jatkuvaa hoptusta tai painostusta. Se merkitsi tervetullutta taukoa, rauhaa, armollisuutta ja mahdollisuutta levätä ja keskittyä asioihin, jotka olivat heille itselleen tärkeitä. Osalla tutkimistamme nuorista pysähtyminen tarkoitti mahdollisuutta pohtia, millaista elämää he haluavat elää, mikä on heille mielekäs työn ja vapaa-ajan suhde, missä he haluavat asua ja keitä ovat tärkeät ihmiset, joiden kanssa he haluavat jakaa arkensa ja elämänsä. Tähän olisi syytä kiinnittää huomiota yhteiskunnassa yleensä sekä koulutuksessa ja nuorille suunnatuissa palveluissa. Nuorille tarkoitettujen palveluiden ja esimerkiksi mielenterveysavun lisääminen ei yksin riitä, jos emme kykene tarjoamaan aikuistumiseen väljyyttä tunnistamalla ja tukemalla erilaisia itsenäistymisen ja elämisen tapoja.

Koronan vaikutukset kansalaisuuden kokemuksiin

Yksi tämän kirjan perustava ajatus on, että nuorten aikuisten suhde yhteiskuntaan muotoutuu niin arkielämässä koettuna ja kehittyvänä kansalaisuutena¹⁰ kuin osallistumisena yhteiskunnan virallispoliittiseen järjestelmään täysi-ikäistymisen taatessa aikaisempaa laajempia osallistumisen mahdollisuuksia. Olemme sen mukaisesti tarkastelleet, miten nuoret aikuiset muodostivat suhdettaan yhteiskuntaan pandemian aikana toisaalta asioidessaan palvelujärjestelmän kanssa ja toisaalta sosiaalisissa suhteissaan tai kodin piirissä, kun mahdollisuudet julkiseen elämään olivat kaventuneet merkittävästi.

9 Myös Ikävalko 2022; Westerback & Rissanen 2022.

10 Esim. Lister 2007; Wood 2015.

Haastatteluista piiryy vahvasti kuva nuorista aikuisista korona-ajan vastuullisina kansalaisina, jotka sopeutuivat määräyksiin, tinkivät sosiaalisista tarpeistaan ja halusivat suojella itseään ja uhrautuvasti myös muita sekä osallistua pandemian ratkaisemiseen noudattamalla kuuliaisesti ohjeistuksia¹¹. Uudessa tilanteessa he joutuivat kantamaan paljon vastuuta selviytyäkseen etäopinnoista, päästäkseen palvelujen piiriin ja selvitäkseen eristäytymisen erilaisista seurauksista, kuten yksinäisyyden kokemuksista ja mielen-terveyden haasteista. Tämä ei ollut aina helppoa, mutta silti suurin osa halusi epäroimättä tehdä osansa. Aina nuorten ponnistelut eivät kuitenkaan saaneet osakseen tunnustusta, vaan julkisissa keskusteluissa nuoria syytettiin kurittomiksi tai jopa menetetyksi sukupolveksi. Nuoret aikuiset tunnistivat tämän, ja monet pitivät syytöksiä epäoikeudenmukaisina. Heidän mielestään keskustelu ohitti ja mitätöi nuorten osallistumisen pandemiatilanteen ratkaisemiseen.

Monelle tässä kirjassa haastatellulle nuorelle aikuiselle yhteiskunnan palvelut olivat tärkeitä, ja myös pandemian aikana kohtaukset palvelujärjestelmän kanssa rakensivat heidän arkisia kansalaisuuden kokemuksiaan. Palvelujärjestelmän keskeinen tavoite on tukea nuoria aikuisia poluilla kohti aikuisuutta ja työelämää niin, että heistä tulee tuottavia, kuluttavia ja veroja maksavia työmarkkinakansalaisia¹². Osalla tutkimuksiimme osallistuneista nuorista oli vaikeuksia löytää itselleen sopivaa polkua, ja osalla oli muita syitä asioida palvelujärjestelmän kanssa.

Julkisuudessa on keskusteltu siitä, miten koronakriisi lisäsi nuorten ja nuorten aikuisten tarvetta mielenterveyspalveluihin ja miten palvelut ruuhkautuivat – työntekijät uupuivat ja nuoret jäivät jonoihin odottamaan, osa murheellisin seurauksin. Samoin tutkimuksissa on arvioitu poikkeusolojen heikentäneen sekä nuor-

11 Luku 3.

12 Haikkola, Näre & Lähteenmaa 2017; Aaltonen & Kivijärvi 2017; Ågren, Pietilä & Rättilä 2020.

ten mielenterveyttä että mielenterveyspalveluiden saatavuutta¹³. Tällaisia kertomuksia kuulumme myös tapaamiltamme nuorilta aikuisilta. Osalla suhde palveluihin oli koronan vuoksi katkennut kokonaan, ja sen myötä he olivat menettäneet myös tärkeän ja kannattelevan suhteen omaan työntekijäänsä.

Tutkimusaineistomme tukee aikaisempien tutkimusten havaintoja yhteiskunnallisen eriarvoistumiskehityksen vaikutuksista. Koronakriisi hankaloitti oman paikan löytämistä yhteiskunnassa erityisesti niillä nuorilla aikuisilla, joille itsenäistymistä tukevat yhteiskunnan palvelut olivat olleet tärkeitä jo ennen pandemiaa. Osa nuorista koki, että heidän tarvitsemiaan palveluja ei ollut saatavilla tai niiden saaminen vaikeutui huomattavasti. Monille yhteiskunnan palvelut olivat olleet arkea kannatteleva ja koossa pitävä voimavara, jonka ulkopuolelle putoaminen oli ollut kokonaisvaltainen, nuoren resurssija ja toimintakykyä heikentänyt muutos. Osalle kuitenkin yhteiskunnan harjoittaman valvonnan ja kontrollin, esimerkiksi TE-palvelujen yhteydenottojen, vähentyminen oli helpotus.

Lisäksi haastatteluihimme osallistui nuoria, jotka kertoivat palveluista saamansa tuen kannatelleen heitä pahimman kriisin yli. He kertoivat palvelujärjestelmän kyvystä venyä ja nähdä tilanteet nuoren näkökulmasta ja tukea oikealla tavalla. Näitä kokemuksia luonnehtivat ammattilaisten kyky joustaa viranomaisrooliensa yli ja kohdata nuoria kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti. Ammattilaisten aktiivinen rooli nuorten tavoittamisessa korostui pandemian aikana, kun nuoria ei tavoitettu tavanomaisissa yhteyksissä, kuten koulussa, harrastuksissa tai palveluiden kautta. Ilman ammattilaisten aktiivisuutta erityisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat ja oppivelvollisuusiän ohittaneet nuoret ovat koronan jälkeenkkin vaarassa jäädä avun ja tuen ulkopuolelle. Tutkimuksemme perusteella yhteiskunnassa pitäisikin tunnistaa nykyistä paremmin, mitkä yhteiskunnan palvelut ja tukitoimet ovat nuorten hy-

13 Esim. Myllyniemi 2021.

vinvoinnin kannalta keskeisiä ja turvata niiden jatkuminen myös yhteiskunnallisten kriisien aikana. Samoin on tärkeä pohtia, mitä seurauksia hyvinvointipalvelujen ja tukien leikkaamisella voi olla eri sukupolviin kuuluville kansalaisille.

Nuorten aikuisten kertomukset herättävät lisäksi kysymään, miten nuori voi saada tukea omaan toimijuuteensa tilanteessa, jossa nuorille suunnatut palvelut muuttavat muotoaan tai muuttuvat kasvokkaisista tapaamisista digitaalisiksi. Digitaalisten taitojen ja valmiuksien voi tulkita olevan yhä merkittävämpiä yhteiskuntaan osallistumiseen ja siinä toimimiseen liittyviä kansalaispätevyden muotoja¹⁴. Tutkimuksemme tuo esiin lisääntyneen digitaalisuuden mahdollisuuksia ja uhkia nuorten näkökulmasta. Nuorten yhteiskunnallista osallistumista voidaan vahvistaa mahdollistamalla riittävä tekninen, digitaalinen ja mediaosaaminen kaikille. Yhtä tärkeää olisi vähentää digitaalisiin ja yhteiskunnallisiin eroihin liittyvää eriarvoisuutta myös poikkeusoloissa, kuten pandemian aikana¹⁵.

Paitsi yhteiskunnallisten palvelujen piirissä nuorten eletty kansalaisuus muotoutui korona-aikana myös sosiaalisissa suhteissa, mihin olemme viitanneet sosiaalisen kansalaisuuden käsitteellä¹⁶. Ennen koronaa tekemissämme nuorten aikuisten haastatteluissa kävi ilmi, että monet kokivat tarvitsevansa tässä elämänvaiheessa muiden ihmisten tukea ja että itsenäistyminen on kiinnittymistä sosiaalisiin suhteisiin uudella tavalla¹⁷. Itsenäistyminen ei merkitse sosiaalista irrallisuutta vaan ihmissuhteiden uudenlaista rakentumista nuoren siirtyessä lapsuuden hoivaavista suhteista kohti itse valittuja ystävyys-, pari- ja muita suhteita. Perhe on monille itsenäistyville nuorille tärkeä lähiyhteisö, minkä lisäksi itsenäistymistä tukevia, luottamuksellisia ihmissuhteita on perhepiirin ulkopuolella, kuten oppilaitoksissa ja harrastusten parissa. Ko-

14 Kallio 2022.

15 Pietilä ym. 2021.

16 Ks. luku 3.

17 Honkatukia ym. 2020.

ronapandemia lisäsi ennustamattomuutta jo muutoinkin tiheään elämänvaiheeseen¹⁸, jolloin esimerkiksi työtä ja opintoja koskevat suunnitelmat sekä parisuhdestatus ja asuinpaikat ovat vielä vaikiintumattomia ja alttiita muutoksille. Tällaisena epävarmuuden aikana läheiset ihmissuhteet olivat monille haastatelluille tärkeimpiä tuen lähteitä.

Nuorten aikuisten näkökulmasta koronapandemia vaikutti merkittävästi mahdollisuuksiin luoda ja ylläpitää yhteyttä muihin ihmisiin. Osa kertoi yksinäisyydestä, ja heikoimmassa asemassa tuntuivat olleen jälleen ne nuoret, joiden sosiaaliset suhteet olivat olleet hauraita jo ennen koronaa. Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista kertoi suhtautumisen koronarajoituksiin tai tiiviin yhteiselämän aiheuttaneen jännitteitä ja välirikkoja ihmissuhteissa¹⁹. Toisaalta taas osan perhe- ja ystävyysuhteet olivat vahvistuneet pandemian myötä. Jotkut arvostivat mahdollisuutta säädellä sosiaalisten suhteidensa määrää ja tiiviyyttä paremmin kuin aikaisemmin.

Sosiaalisten suhteiden merkitys tuli näkyviin monilla elämänalueilla, kuten esimerkiksi opiskelemisen luonteen muututtua oppilaitosten suljettua ovensa. Tämän myötä osa menetti suhteensa opettajiin ja opiskelutovereihin, jotka olivat olleet paitsi tärkeä yhteisö myös tärkeällä tavalla kannattelevia verkostoja opinnoissa sekä itseohjautuvuuden ja elämänhallinnan kehittymisessä. Osa nuorista aikuisista selviytyi hyvin opinnoistaan etäopetuksen aikana nimenomaan sosiaalisten suhteidensa ja verkostojensa tuella, ja he kokivat pysyneensä mukana oppilaitos- ja muissa yhteisöissä. Toisilla tämä ei ollut onnistunut yhtä hyvin, ja he kertoivat yksinäisyydestä ja vaikeuksista pysyä mukana ja selvittää opinnoista. Sosiaaliset suhteet vaikuttivat myös nuorten valitsemiin asuinpaikkoihin, koettuihin paineisiin ja haaveisiin työurasta ja perhe-elämästä sekä päivittäisiin valintoihin, kuten esimerkiksi koronapandemian aikana edellytettävään sosiaaliseen eristäytymiseen.

18 Kallio, Honkatukia & Valtonen 2022.

19 Korkiamäki & Oinonen 2022.

Vaikka koronan pidempiaikaisia vaikutuksia on vaikea ennakoita, aineistomme osoittavat, miten tärkeää sosiaalisten suhteiden tukeminen on nuorille tarkoitetuissa palveluissa ja vapaa-ajan toiminnoissa. Nuoret kertoivat tärkeistä suhteista paitsi ihmisiin myös eläimiin ja luontoon sekä materiaaliseen ympäristöön. Harrastukset, joita oli mahdollista jatkaa korona-aikana, kuten luonnossa liikkuminen tai taiteen tekeminen, auttoivat jaksamaan kriisin aikana²⁰. Myös erilaiset piha-alueet ja puistot tarjosivat nuorille tapaamis- ja toimintamahdollisuuksia. Ohjatut harrastustoiminnot eivät tavoita kaikkia nuoria eivätkä ne ole kaikille mahdollisia tai mielekkäitä tapoja viettää vapaa-aikaa. Niiden sijaan erilaiset vapaaehtoisuuteen ja vapaaseen toiminnallisuuteen perustuvat kaupunkitilat tai -olohuoneet voivat olla nuorten vertaissuhteiden tukemisen ja omaehtoiseen aktiivisuuteen kannustamisen paikkoja. Tällaisia ei-kaupallisia ja kategorisoinneista vapaita tiloja ja toimintoja pitäisi olla tarjolla myös yli 18-vuotiaille, joita kunnallinen nuorisotyö tavoittaa vähemmän kuin tätä nuorempia nuoria.

Kirjamme perusteella on tärkeää kiinnittää huomiota nuorten sosiaaliin suhteisiin myös nuorten hyvinvointipalvelujen piirissä. Vanhemmuuden puute ja lapsuudessa koetut laiminlyönnin kokemukset vaikuttivat yhä joidenkin nuorten aikuisten elämään. Lapsuusiän ennaltaehkäisevien lapsi- ja perhepalveluiden lisäksi tarvitaan nuorten aikuisten perheitä tukevia palveluita, myös sellaisia, joissa on mahdollista ennaltaehkäisevästi vahvistaa nuorten ja heidän läheistensä välisiä suhteita. Samoin toimivat suhteet ystäviin ja vertaisiin ovat merkittäviä hyvinvoinnin lähteitä, joihin palvelujärjestelmässä on kiinnitetty liian vähän huomiota.

Tulevaisuushorisontit murroksessa?

Kirjan neljäs nuorta aikuisuutta elämänvaiheena luotaava käsite, tulevaisuus, avaa näkökulmia siihen, millaisia olivat nuorten aikuisten tulevaisuuden visiot koronapandemian keskellä. Heidän

²⁰ Luku 7.

ajatuksensa monipuolistavat julkisissa keskusteluissa usein viljeltyjä kuvia korona-ajan nuorista huolen ja kontrollitoimien kohteina, joiden sukupolvi on menetetty koronapandemian vuoksi²¹.

Vaikka tulevaisuuden kulkua ei voi tietää, se on tärkeä yhteiskunnallisten keskustelujen aihe ja merkittävä asia nuorille itselleen. He elävät siirtymien elämänvaihetta, jonka aikana heidän oletetaan tekevän tärkeitä omaan henkilökohtaiseen tulevaisuuteensa vaikuttavia valintoja²². Traditioiden ja kollektiivisten identiteettien murtuessa ja maailman muuttuessa yhä epävarmemmaksi nuorilta odotetaan vastuullisuutta esimerkiksi koulutusta koskevista valinnoista²³. Nuoret voivat kokea heihin kohdistuvat odotukset ja päätösten tekemisen vaateet paineistaviksi, minkä on arvioitu olevan yksi nuorten mielenterveyskriisin taustatekijä²⁴. Myös eriarvoistuminen määrittää nuorten tulevaisuushorisontteja mahdollistaen haaveita tulevaisuuden poluista osalle ja rajoittaen toisten mahdollisuuksia kuvitella omaa tulevaisuuttaan²⁵.

Elämänkulkunäkökulmaa hyödyntävissä tutkimuksissa tulevaisuuden kuvitteluun ajatellaan vaikuttavan niin historialliset ja poliittiset olosuhteet, ihmissuhteet kuin elämän merkittävien satumien ajoitus²⁶. Synkät tulevaisuuskuvat olivat huolestuttaneet monia nuoria jo ennen koronaa²⁷, minkä lisäksi koronakriisi rajasi ja suuntasi nuorten aikuisten toimintaa, valinnan mahdollisuuksia, tulevaisuushorisontteja ja pyrkimyksiä. Niin koronakriisin aikana kuin myöhemminkin monet nuoret ovat kokeneet jäävänsä vaille vaikutusvaltaa omaan tulevaisuuteensa, koska heitä ei pidetä täysivaltaisina kansalaisina. Tämä on tullut esiin esimerkiksi suhtautumisessa nuorten ilmastoaktivismiin, jota ei ole tähän mennessä

21 Luku 6.

22 Esim. Berngruber 2017; Shanahan 2000.

23 Mertanen, Mäkelä & Brunila 2020; Brunila & Lundahl 2020; Wyn 2017.

24 Esim. Madsen 2021.

25 Mische 2009; Moensted 2021; luku 2.

26 Elder 1998.

27 Helne & Hirvilampi 2021; Rättälä & Honkatukia 2021; Piispa 2022.

kytketty osaksi päätöksentekoa²⁸. Tulevaisuuden yleisen epävarmuuden, uhkien ja toisaalta vaikutusmahdollisuuksien niukkuuden vuoksi ei liene ihme, että nuorten suhtautuminen tulevaisuuteen on tutkimusten mukaan ristiriitaista: siihen liittyy samanaikaisesti sekä toivoa ja optimismia että epävarmuutta²⁹. Vaikka nuoret arvioivat oman maansa ja maailman tulevaisuutta pessimistisesti, he ovat usein toiveikkaita ajatellessaan omaa tulevaisuuttaan³⁰.

On helppo nähdä tutkimuksiimme osallistuneiden nuorten aikuisten pohdinnoissa yhteyksiä edellä esiteltyihin nuorisotutkimuksen keskusteluihin nuoruudesta epävarmuuden ja riskien määrittämänä elämänvaiheena sekä nuoruuden aikaisen identiteetin rakentamisen vaatavuudesta kriisien ja muutosten maailmassa³¹. Toisaalta kirjamme tuo esiin, että vaikka nuorten tulevaisuutta koskevien ajatusten tarkasteleminen näiden keskustelujen avulla on mielekästä, he myös haastoivat ja ravistelivat niihin liittyviä oletuksia.

Ensimmäinen tulevaisuutta koskeva tutkimushavaintomme on, että nuorten tulevaisuudensuunnitelmien aikajänne oli lyhyt korona-aikana: tulevaisuus oli odotustilassa ja nuoret elivät elämäänsä koronan aikana päivä tai viikko kerrallaan. Tällaisessa tilanteessa yksityiskohtaisten tulevaisuudensuunnitelmien tekeminen oli vaikeaa, eikä se ollut kaikille yhtä lailla edes mahdollista. Pitkäjänteisten suunnitelmien tekemisen välttely saattoi olla osalle yksi elämänhallinnan strategia tilanteessa, jossa pandemian etenemisestä ei ollut varmaa tietoa.

Toiseksi olemme tuoneet tässä kirjassa esiin, miten monin tavoin sosiaaliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset suhteet ovat nuorten tulevaisuusajattelun rakennusosia, vaikka samaan aikaan niihin liittyy monenlaisia jännitteitä. Suhteet nykyisiin ja kuviteluihin tuleviin läheisiin muihin ihmisiin olivat keskeisiä nuorten

28 Mietola, Kallio & Honkatukia 2023.

29 Franceschelli & Keating 2018; Leccardi 2005.

30 Esim. Cahill & Cook 2020; Myllyniemi 2017.

31 Leccardi 2008; 2014.

tulevaisuuden toiveiden ja suunnitelmien aiheita, mahdollistajia ja ylläpitäjiä³². Epävarmat yhteiskunnalliset olosuhteet aiheuttivat monille huolta, ja ulkopuolelle jäämisen pelko oli vahvistunut monilla kriisin aikana. Nuorten tarinoissa oli paikoitellen näkyvissä piirteitä niin kutsutusta neuroottisesta kansalaisuudesta. Kriittisen kansalaisuustutkijan Engin Isinin³³ mukaan tämä käsite luonnehtii kansalaisten toimijuutta epävarmuuden ilmapiirissä, joka on syntynyt vastauksena yleiselle kriisitietoisuuden kasvulle yhteiskunnassa. Nuorten tarinoissa se ilmeni muun muassa korostuneena huolestuneisuutena ja vastuullisuutena omasta ja läheisten terveysturvallisuudesta³⁴. Toisten strategiana hallita epävarmuutta vaikutti olevan omien valintojen näkeminen kohtalonomaisiksi ja ennalta määrättyiksi³⁵. Tulevaisuusajattelun läheistä suhdetta yhteiskuntaan kuvastaa myös se, miten osa tutkimuksiimme osallistuneista nuorista koki tulevaisuuteen liittyvien pohdintojen ja paineiden helpottaneen korona-aikana, koska monet yhteiskunnan toiminnot olivat pysähtyneissä.

Kolmanneksi tuomme kirjassa esiin, miten kriisiaika oli saanut monet nuorista problematisoimaan vallitsevia käsityksiä arvokkaasta kansalaisuudesta ja hyvästä elämästä. Kaikki eivät määritelleet itseään ja elämänsä tavoitteita työhön tai koulutukseen tavanomaisesti liitettyjen yleisten ihanteiden mukaisesti, ja osin korona-ajan pysähtyneisyys oli antanut mahdollisuuden pohtia elämän tarkoitukseen liittyviä perimmäisiä kysymyksiä. Osaa kiinnostoi elämän mielekkyyden rakentaminen muiden ulottuvuuksien, kuten vastavuoroisten sosiaalisten suhteiden, harrastusten tai itselleen merkityksellisten arvopohjaisten tavoitteiden varaan³⁶. Heille oli tärkeää mahdollisuus tehdä mielekästä ja omien arvojen mukaista työtä ja tuntea osallistuvansa paremman maailman luomi-

32 Luku 8.

33 Isin 2014.

34 Luku 5.

35 Luku 8.

36 Luku 7.

seen myös työelämässä. Edellä jo toimme esiin, miten tällaisia pyyhäntymisen ja reflektoinnin paikkoja olisi tärkeää tarjota nuorille myös palvelujärjestelmässä.

Neljänneksi havaitsimme, että korona-aika oli laajentanut haastateltujen nuorten aikuisten tulevaisuushorisonttien pohdintaa henkilökohtaiselta tasolta globaaleihin ja ekosysteemin tulevaisuuteen liittyviin kysymyksiin. Pandemian kanssa samanaikaisesti lisääntynyt tietoisuus ilmastokriisistä ja luontokadosta oli herkistänyt monet pohtimaan ihmiskunnan, luonnon ja maapallon tulevaisuutta uhkaavia kehityskulkuja. Tämän mukaisesti he ymmärsivät tulevaisuuden sekä omaksi että ihmiskunnan ja planeetan tulevaisuudeksi, ja usein suurin huoli kohdistui näistä viimeksi mainittuihin.

Kaiken kaikkiaan tutkimusretkiemme perusteella vaikuttaa siltä, että 2020-luvun alku limittäisine kriiseineen on vaikuttanut nuorten elämään ja ajatteluun monin tavoin. Vaikka se sotki monien arkea ja toi elämään epävarmuutta ja hankaluuksia, se oli osalle tervetullut hengähdystauko monenlaisista normaaliajan paineista. Lisäksi se loi otollisen ilmapiirin uudenaikaisille ja radikaaleille ajatuksille koskien hyvää, yhdenvertaista ja kohtuullista elämää. Tutkimustemme perusteella olisikin syytä vakavasti miettiä, miten nuorten aikuisten tulevaisuutta koskevat unelmat, huolet ja pohdinnat saadaan mukaan yhteiskunnan eri kentillä vahvistuvaan kestävyysajatteluun ja päätöksentekoon³⁷.

Tutkimushavaintojen mukaan lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen on ollut riittämätöntä korona-aikana, ja yhteiskunnallisina kriisiaikoina nuorten aktiivisen kansalaisuuden tukeminen jää helposti sivuun keskustelussa ja politiikkatoimenpiteissä³⁸. Nuorten ja nuorten aikuisten näkökulmasta on ristiriitaista ja kestävämpää, että yhteiskunnassa tehtäviä päätöksiä perustellaan tulevien sukupolvien edulla,³⁹ mutta samaan aikaan

37 Mm. Laakso & Aro 2022.

38 Mm. Mietola ym. 2023.

39 Esim. Lindholm 2023, 56.

tällä hetkellä lapsuuttaan ja nuoruuttaan elävien sukupolvien näkökulmat ohitetaan. Nuorilla ja nuorilla aikuisilla olisi paljon saannattavaa niin päätöksenteossa kuin institutionaalisen järjestelmän eri tasoilla, kuten työelämää ja nuorten hyvinvointipalveluja kehitettäessä, kun tavoitteena on vahvistaa ihmisten ja muiden elävien olentojen, yhteiskunnan, luonnon ja koko maailman hyvinvointia ja kestävää tulevaisuutta.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Antti Kivijärvi (2017) Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–24.
- Alatalo, Johanna & Erno Mähönen & Heikki Räisänen (2017) *Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus*. TEM-analyysseja 76/2017.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity*. Lontoo ja New York: Sage.
- Beck, Ulrich & Elisabeth Beck-Gernsheim (2001) *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. Lontoo: Sage.
- Berngruber, Anne (2017) Leaving the parental home as a transition marker to adulthood. Teoksessa Andy Furlong (toim.) *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*. Lontoo & New York: Routledge, 193–198.
- Brunila, Kristiina & Lisbeth Lundahl (2020) Introduction. Teoksessa Kristiina Brunila & Lisbeth Lundahl (toim.) *Youth on the move: Tendencies and tensions in youth policies and practices*. Helsinki: Helsinki University Press, 1–14.
- Cahill, Helen & Julia Cook (2020) From life-course expectations to societal concerns: seeking young adults' perspectives on generational narratives. *YOUNG* 28 (2), 105–122. DOI: 10.1177/1103308819825.
- Elder, Glen H. (1994) Time, Human Agency, and Social Change: Perspectives on the Life Course. *Social Psychology Quarterly* 57 (1), 4–15. <https://www.jstor.org/stable/2786971>.
- Elder, Glen (1998) The life course as a developmental theory. *Child Development* 69 (1), 1–12.
- France, Alan (2016) *Understanding Youth in the Global Economic Crisis*. University of Bristol: Policy Press.
- Franceschelli, Michela & Avril Keating (2018) Imagining the future in the neoliberal era: young people's optimism and their faith in hard work. *YOUNG* 26 (4), 1–17.
- Haikkola, Lotta & Lena Näre & Jaana Lähteenmaa (2017) Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret*

- aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 53–77.
- Helne, Tuula & Tuuli Hirvilampi (2021) *Puristuksissa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kela.
- Honkatukia, Päivi & Jenni Kallio & Miia Lähde & Jenni Mölkinen (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa: Itsenäistynevät nuoret aikuiset kansalaisina*. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123861> (viitattu 6.12.2022).
- Ikävalko, Elina (2022) Yhden poikkeus on toisen normaali – keskustelua mielenterveydestä pandemian aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 226–236.
- Insin, Engin F. (2004) The neurotic citizen. *Citizenship Studies* 8 (3), 217–235. DOI: 10.1080/1362102042000256970.
- Kallio, Jenni (2022) ”Siitä tuli ihan hirveen paperisota” – Kansalaispätevyys nuorten aikuisten institutionaalisissa kohtaamisissa. *Sosiologia* 59 (1), 19–34.
- Kallio, Jenni & Päivi Honkatukia & Annika Valtonen (2022) Nuoruuden tiheän elämänvaiheen tutkiminen korona-aikana – eettis-metodologisia reflektioita. *Nuorisotutkimus* 40 (29), 3–23.
- Korkiamäki, Riikka & Eriikka Oinonen (2022) Todellakin pitää puntaroida – Nuorten aikuisten suhteet ja solidariteetit koronapandemian aikana. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 197–210.
- Laakso, Senja & Riikka Aro (2022, toim.) *Planeetan kokoinen arki: Askelia kestävämpään politiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Leccardi, Carmen (2005) Facing uncertainty: temporality and biographies in the new century. *YOUNG* 13 (2), 123–146. DOI: 10.1177/11033088050513.
- Leccardi, Carmen (2008) New biographies in the ‘risk society’? About future and planning. *Twenty-First Century Society* 3 (2), 119–129.
- Leccardi, Carmen (2014) Young people and the new semantics of the future. *Società Mutamento Politica* 5 (10), 41–54. DOI: 10.13128/SMP-15404.
- Levy, René & Felix Bühlmann (2016) Towards a socio-structural framework for life course analysis. *Advances in Life Course Research* 30 (1), 30–42.
- Lindholm, Christer (2023) Hämäävää retoriikkaa. Teoksessa Janne Autto (toim.) *Taluskuri tuli Suomeen*. Tampere: Vastapaino, 55–66.
- Lister, Ruth (2007) Inclusive citizenship: realizing the potential. *Citizenship Studies*, 11 (1), 49–61.
- Madsen, Ole Jacob (2021) *Deconstructing Scandinavia’s “Achievement Generation”: A Youth Mental Health Crisis?* Translated by Diana Oatley. Cham: Palgrave Macmillan.
- Mertanen, Katariina & Kalle Pekka Mäkelä & Kristiina Brunila (2020) What’s the problem (represented to be) in Finnish youth policies and youth support systems? *International Studies in Sociology of Education* 31 (3), 264–283. DOI: 10.1080/09620214.2020.1752770.

- Mietola, Reetta & Jenni Kallio & Päivi Honkatukia (2023) Nuoret ja pandemian jälkeistä yhteiskuntaa koskeva päätöksenteko. Teoksessa Markku Oksanen & Henri Vogt (toim.) *Huomisen huomaava demokratia: pitkäjänteisen politiikan mahdollisuudet*. Tampere: Vastapaino, 275–298.
- Mische, Ann (2009) Projects and possibilities: researching futures in action. *Sociological Forum* 24 (3), 694–704.
- Moensted, Maja L. (2021) Social Citizenship Aspirations: An Alternative Line of Analysis of the Social Reproduction of Youth Inequality. *YOUNG* 29(3), 236–255.
- Myllyniemi, Sami (2021) Nuorten terveystalveluiden käyttö ja luottamus palveluihin korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Näkökulma 76. Nuorisotutkimusseura <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma76> (viitattu 18.12.2023).
- Myllyniemi, Sami (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto, 9–101.
- Määttä, Mirja & Frida Westerback (2022) Nuoret aikuiset työmarkkinoilla ja niiden kynnyksellä – Elämäkulun näkökulma. *Nuorisotutkimus* 40 (3), 22–38.
- Pietilä, Iikka & Jenni Kallio & Jari Varsaluoma & Kaisa Väänänen (2021) Youths' Digital Participation in the Early Phases of COVID-19 Lockdown. Teoksessa Noella Edelmann & Csaba Csáki & Sara Hofmann & Thomas J. Lampoltshammer & Laura Alcaide Muñoz & Peter Parycek & Gerhard Schwabe & Efthimios Tambouris (toim.) *Electronic Participation. ePart 2021. Lecture Notes in Computer Science*, vol 12849. Cham: Springer. DOI:10.1007/978-3-030-82824-0_1.
- Piispa, Mikko (2022) *Liikkuvia utopioita, hidastamisen politiikkaa: Tutkimus nuorista liikkeessä ilmastokriisin ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 239.
- Roberts, Louise & Dawn Mannay & Alyson Rees & Hannah Bayfield & Hannah Corliss & Clive Diaz & Rachael Vaughan (2021) 'It's Been a Massive Struggle': Exploring the Experiences of Young People Leaving Care During COVID-19. *YOUNG* 29 (4), 81–99.
- Rättälä, Tiina & Päivi Honkatukia (2021) Nuorisopoliittisesta vaikuttamisesta "house on fire" -aktivismiin – nuoret toimijoina ilmastomuutoksen ja kestäväen kehityksen politiikoissa. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 1–5.
- Shanahan, Michael J. (2000) Pathways to Adulthood in Changing Societies: Variability and Mechanisms in Life Course Perspective. *Annual Review of Sociology* 26, 667–692.
- Westerback, Frida & Hanna Rissanen (2022) Etenevä elämä vai supistuneet suunnitelmat? Työn kynnyksellä olevien nuorten aikuisten hyvän tulevaisuuden orientaatiot korona-ajassa. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*. Nuorisotutkimusseura, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoneuvosto, 237–247.

- Wood, Bronwyn E. (2015) A genealogy of the “everyday” within young people’s citizenship studies. Teoksessa Kirsi P. Kallio & Sarah Mills (toim.) *Politics, citizenship and rights*, vol. 7. Singapore: Springer, 383–399.
- Wyn, Johanna (2017) Educating for Late Modernity. Teoksessa Andy Furlong (toim.) *Routledge Handbook on Youth and Young Adults*. Abington & New York: Routledge, 91–98.
- Ågren, Susanna & Iikka Pietilä & Tiina Rättälä (2020) Palkkatyökeskeisen ajattelun esiintyminen ammattiin opiskelevien työelämäasenteissa. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry/ Nuorisotutkimusverkosto, 157–178.

Kirjoittajat

- FM Maaria Hartman** on nuorisotutkimuksen alan väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa. Hän on tutkinut nuorten aikuisten kokemuksia korona-ajasta, nuorten taidevierailuja, Vamos-palvelun vaikuttavuutta ja alakulttuurisia flowtaideyhteisöjä.
- FT Helena Helve** on nuorisotutkimuksen emeritaprofessori Tampereen yliopistossa sekä sosiologian ja uskontotieteen dosentti Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusaiheinaan ovat olleet nuorten asenteiden, arvojen ja maailmankuvien muodostuminen, identiteetti ja sosiaalinen pääoma. Hän on monimenetelmällisissä tutkimuksissaan seurannut nuoria lapsuudesta aikuisuuteen.
- VII, dosentti Päivi Honkatukia** on nuorisotutkimuksen professori Tampereen yliopistossa. Hän tutkii nuorten asemaa ja toimintaa yhteiskunnassa sekä esimerkiksi itsenäistymiseen, vaikuttamiseen, seksuaalisuuteen ja väkivaltaan liittyviä kysymyksiä nuorten näkökulmasta.
- YTI Jenni Kallio** on tutkijatohtori Tampereen yliopistossa. Hän tutkii nuorten itsenäistymistä, nuorten ja hyvinvointivaltion instituutioiden välistä suhdetta sekä nuorten kokemuksia yhteiskuntaan kuulumisesta ja osallistumisesta.
- YTI Riikka Korkiamäki** on sosiaalityön professori Tampereen yliopistossa. Hän tutkii nuorten yhteisöjen ja yhteisöllisyyden merkityksiä, erityisesti nuorten ystävyyksiä ja ikätoverisuhteita, sekä sosiaalisen tuen ja kontrollin verkostoja niin nuorten keskinäisissä kuin ylisukupolvisissa ja institutionaalisissa suhteissa.
- VII, dosentti Mirja Määttä** toimii erikoistutkijana Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella. Kirjaa tehdessä hän toimii tutkijana Juveniassa, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Hän on tutkinut nuorten koulutus- ja työelämäsiirtymiä sekä niitä tukevia, usein monialaisesti toimivia palveluja.
- YTI, dosentti Eriikka Oinonen** on sosiologian yliopistonlehtori Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimuksensa poikkileikkaavina teemoina kulkevat elämäntilanne, elämäntyytyminen, hyvinvointi, arkielämä sekä yksityisten 'ongelmien' ja julkisten kysymysten suhteet.
- YTM Annika Valtonen** on sosiaalipsykologian alan väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa. Hän on tutkinut nuorten aikuisten koronapandemiaan liittyviä kokemuksia. Väitöskirjassaan hän keskittyy maahanmuuttajien kokemuksiin ongelmallisista vuorovaikutustilanteista Suomessa.
- VTM, laillistettu sosiaalityöntekijä Frida Westerback** on sosiaalityön yliopisto-opettaja ja väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa. Hän tutkii nuorten aikuisten siirtymiä aikuisuuteen ja työelämään, elämäntilanteita vaiheita sekä ammatillisilta saatua tukea.